

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**KOLEKTIVIZACE A ZAKLÁDÁNÍ
JEDNOTNÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH DRUŽSTEV
V OKRESE TRHOVÉ SVINY, 1949 - 1959**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Václava Kodadová

Studijní obor: archivnictví navazující

Ročník: II.

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 30. července 2009

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za její pomoc a cenné rady, zejména však za to, že mi ponechala volné ruce ve výběru tématu i při realizaci této práce.

Velice děkuji pracovníkům Státního okresního archivu v Českých Budějovicích za jejich ochotu a trpělivost při poskytování nemalého množství archivního materiálu.

Václava Kodadová

KOLEKTIVIZACE A ZAKLÁDÁNÍ JEDNOTNÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH
DRUŽSTEV V OKRESE TRHOVÉ SVINY, 1949 - 1959

ANOTACE

V tomto příspěvku ke zkoumání dějin jihočeského regionu bylo mým úmyslem stručně přiblížit hlavní etapu takzvané socialistické přestavby vesnice na Trhosvinensku v padesátých letech dvacátého století se všemi jejími následky, jaké přinesla do života obyvatel. Výchozím mezníkem je rok 1949, který je rokem vzniku okresu Trhové Sviny a současně rokem vydání zákona o jednotných zemědělských družstvech; základní normy, která měnila po desítky let fungující systém tradičního hospodaření na českém venkově. Druhou hranici práce tvoří přelom let 1959 - 1960, kdy je konec zásadní fáze socializace právně zakotven v novele zákona o jednotných zemědělských družstvech a kdy v důsledku velké reformy státní správy v roce 1960 okres Trhové Sviny přestává existovat. Nedílnou součástí práce je přehled nejdůležitějších nařízení a vyhlášek, které tvořily zákonnou oporu socializace, respektive kolektivizace československého venkova.

Václava Kodadová

COLLECTIVISATION AND FORMATION OF UNIFIELD COLLECTIVE FARMS
IN THE REGION TRHOVÉ SVINY, 1949 - 1959

SUMMARY

In this contribution to the study of history of the Southern Bohemia I have tried to briefly depict the main period of the socialistic transformation of the farming in the region of Trhové Sviny in the 50-ies and early 60-ies of the 20th century, with all the consequences it brought to the life of the inhabitants of this land. The starting point of the process was the year 1949, when the county of Trhové Sviny was created as administration unit. In this year also the new law of collective farms came to force, becoming the fundamental norm which has changed dramatically the traditional way of farming and living in the country, established through ages. The second milestone pointed up in the article is the turn of the year 1959-1960, when the last stage of the collectivisation was introduced by the amended law of collective farms and when the county of Trhové Sviny was disestablished. Significant part of the work is the comprehensive list and review of the major directives, regulations and public notices, which made the socialisation or „collectivisation“ of the czech coutry lawful and enabled the officials to put it into practice.

Obsah

I.	Úvod	7
II.	Hodnocení literatury a pramenů	9
III.	Od osvobození do zrodu JZD. Vytváření předpokladů kolektivizace	13
IV.	Zemědělská družstva do roku 1948	22
V.	Združstevňování na Trhosvinensku v letech 1949 – 1959	
V. 1.	Zemědělské jižní Čechy. Kraj, instituce a úřady	25
V. 2.	Desetiletí okresu Trhové Sviny	28
V. 3.	Začátek přeměn. Akční plán zakládání JZD	31
V. 4.	Po IX. sjezdu KSČ. Zintenzivnění přestavby zemědělství	38
V. 5.	Boj proti vesnickému boháči	46
V. 6.	Stagnace a zaostávání. Akce Pohraničí	50
V. 7.	Za další mocný růst a za další zakládání JZD	56
V. 8.	Dočasná změna kursu. Pozastavení združstevňování	62
V. 9.	Začneme boj za další zakládání	67
V. 10.	Závěrečná fáze. Konsolidace a stabilizování družstev	73
VI.	Vesničtí boháči...?	
VI. 1.	Účel světí prostředky. Legitimizace násilí	84
VI. 2.	Stejně nás zavřou...	108
VI. 3.	Seznamy vesnických boháčů	164
VI. 4.	Zápisy z bezpečnostních porad	168
VII.	Zemědělské zákony a ustanovení	186
VIII.	Závěr	208
IX.	Seznam zkratk	211
X.	Literatura, prameny, jiné zdroje	214
XI.	Fotografická příloha	221

I. Úvod

Svou diplomovou práci, uzavírající magisterské studium archivnictví na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, věnuji stručnému přiblížení prvních let zakládání jednotných zemědělských družstev v okrese Trhové Sviny a všem dalším jevům, které toto období provázely.

Od konce druhé světové války až do schválení zákona o jednotných zemědělských družstvech představitelé Komunistické strany Československa systematicky připravovali podmínky pro likvidaci soukromého zemědělského hospodaření a budoucí kolektivizaci. Přestože zákon o jednotných zemědělských družstvech, na jehož základě tyto socialistické zemědělské podniky vznikaly, byl kodifikován až počátkem roku 1949, formovaly se podmínky prosazení komunistického modelu zemědělství již v letech 1945 – 1948. Během těchto několika let, zejména po komunistickém vítězství v parlamentních volbách roku 1946, byla přijata řada zákonů a populistických opatření, kterými se komunisté do budoucna snažili pro sebe zajistit podporu zemědělské veřejnosti; pozornost přitom zaměřovali na „širokou masu zemědělského proletariátu“ – drobné rolníky a bezzemky. Důležitost tohoto přípravného období je připomenuta v první kapitole předložené práce *Venkov od osvobození do zrodu JZD. Vytváření předpokladů kolektivizace*, po níž následuje krátké samostatné připomenutí vývoje českého zemědělského družstevnictví do roku 1948.

Jádro práce - to, jak se problémy restrukturalizace zemědělství promítaly do života obyvatel samotného Trhosvinenska - přibližuje kapitola *Združstevňování na Trhosvinensku v letech 1949 – 1959*. V tomto obsáhlém oddíle jsem se pokusila zároveň ukázat linii celostátního vývoje i specifické podmínky, které ovlivňovaly dění tohoto pohraničního okresu po celou dobu jeho existence, jež se shodou okolností kryje i s hlavním údobím kolektivizace v českých zemích. Můžeme mluvit o třech klíčových problémech, se kterými se Trhosvinensko po celá padesátá léta¹ potýkalo a které spolu velmi úzce souvisejí. V první řadě je to bezvýsledné překonávání zaostalosti zemědělství, jež měla kořeny mimo jiné v poválečném odsunu a následných migracích obyvatelstva; dále nepříliš úspěšná výstavba jednotných zemědělských družstev jako

¹ Samozřejmě, že zde, stejně jako v dalších kapitolách této práce, jsou míněna padesátá léta dvacátého století: aniž by to již bylo dále připomínáno.

nové formy socialistické zemědělské výroby a konečně záměrná perzekuce velkých sedláků představujících „třídního nepřítele“ tohoto budování.

Za stručným názvem následující kapitoly *Vesničtí boháči...?* se skrývají jména desítek mužů i žen, kteří byli komunistům trnem v oku kvůli svému postavení, původu, majetku i vážnosti. Jako odpůrci „lidově demokratického“ zřízení byli z dnešního pohledu protiprávně, leč zcela v souladu s tehdejšími zákony cílevědomě utlačováni a „likvidováni jako třída“. Ač to původně nebylo úmyslem, sedlákům Trhosvinenska, těmto lidem, označovaným vládnoucím režimem za kulaky,² kapitalistické upíry a parazity, jsem věnovala nejobsáhlejší kapitolu této práce.

Pro snazší orientaci v doslova změti právních i jiných norem a vyhlášek, které provázely bouřlivou dobu kolektivizace, jsem se rozhodla ta nejdůležitější formou výtahů sumarizovat v samostatném oddílu *Zemědělské zákony a nařízení*.

Po shrnutí dosavadního zpracování tématu a nástinu dalších perspektiv bádání dávají závěrečné přílohy nahlédnout do některých autentických dokumentů a ilustrují předloženou diplomovou práci. Nezbytnou součástí je seznam zkratk a využití literatury, pramenů a dalších zdrojů.

² Přestože se jedná o označení hanlivé a pejorativní, je pojmenování kulak a vesnický boháč oficiálně a zcela běžně používáno po celé zkoumané období a proto zde nebude prezentováno v uvozovkách, ledaže by byly použity k obzvláštnímu zdůraznění významu textu.

II. Hodnocení literatury a pramenů

V průběhu zpracování jsem se seznámila s řadou veřejně publikovaných dokumentů různého druhu a data vydání, ale se společným jmenovatelem: všechny se zabývají obdobím združstevňování či kolektivizace v Československu.

Mimořádně zajímavé jsou starší písemné podklady, vydané před rokem 1989, zejména ty, jež mají kořeny přímo v době padesátých let a reagují na aktuální otázky doby. Tím, že bezprostředně přibližují vlastní vývoj „socialistické přestavby“ vesnice nebo jsou dokonce návody a prováděcími směrnici, přímo ukazují samotný mechanismus práce „jedné strany“ a celou absurditu a zřůdnost komunistického myšlení, jež přesvědčeno o své neomylnosti nepřipouštělo jakoukoliv možnost jiného názoru či diskuse.

V první řadě je zde specifický druh dokumentu na pomezí literatury a pramene, zastoupený nejrůznějšími agitačními materiály a příručkami; lze sem zařadit i tiskem vydané výbory z projevů komunistických funkcionářů, protokoly a dokumenty sjezdů a shromáždění politických stran a organizací. Důkazem útlaku a represí proti venkovskému obyvatelstvu a bezohledného prosazování komunistického modelu zemědělského hospodářství jsou publikované zákony, vyhlášky a nařízení. Další skupinou jsou publikace, mapující postup združstevňování v určitém regionu (pohraničí, východní Čechy, jižní Čechy), které obsahují velké množství informací, jež autor pro toto menší území relativně snáze shromáždil, než pokud by zpracovával vývoj celoplošný; tyto údaje se dají do jisté míry zobecnit. Rovněž o význačné úloze denního tisku při ovlivňování veřejného mínění a prosazování kolektivizace nelze pochybovat: stačí prolistovat jakékoliv dochované periodikum. Právě pro jejich autenticitu jsem těmto dnes „historickým“ podkladům dávala při zpracování přednost a spolu s archivními prameny tvoří základ této diplomové práce. Bohužel, na množství dochovaného písemného, respektive publikovaného materiálu se negativně podepsalo období po listopadu 1989, kdy se v rámci „úklidu“ veřejných i jiných knihoven, fondů a sbírek přistupovalo k bezduché (leckdy však i cílené) likvidaci těchto písemností, tak cenných pro svou původnost a přímé svědectví o této složité době.

Po roce 1989 začaly do povědomí obyvatel Československa pronikat informace o krutosti a nelidských praktikách totalitního režimu: ti, kterým nebyl lhostejný osud předchozích generací, i ti, kteří byli jen ochotni naslouchat, se konečně mohli dozvědět

„jak to bylo“. V devadesátých letech dvacátého století zaplavilo pulty knihkupectví obrovské množství knih: odbornými historickými díly počínaje, přes literaturu faktu a různé biografie až po literární brak. Poprvé se veřejně mluví o vlivu Sovětského Svazu na poválečný vývoj Československa, o pronásledování církve a politických procesech padesátých let dvacátého století, komunistických pracovních lágrech, o praktikách Státní bezpečnosti, o tisících nespravedlivě pronásledovaných a trestaných lidí. První polovina devadesátých let se odehrává ve znamení soudních rehabilitací: alespoň částečné, protože pouze materiální, satisfakce obětem komunistické perzekuce.

Až poslední roky se začíná větší pozornost věnovat padesátým létům jakožto etapě socialistické reformy zemědělství: dokonce se dá říci, že v současnosti je zájem o kolektivizaci jakýmsi „módním trendem“. K době kolektivizace dnes obrací pozornost řada institucí i jednotlivých badatelů. Když pomínu ostatní média, na knižním trhu se objevují nejrůznější publikace, lišící se kvalitou zpracování i formou pojetí: od „skutečných“ vzpomínek přímých pamětníků kolektivizace nebo fiktivních příběhů, jež se inspirovaly osudy stíhaných sedláků, po strohé faktografické přehledy. Přes rozdílnou úroveň těchto děl je nutno všem přiznat, že minimálně alespoň přispívají k tomu, aby se nezapomnělo na utrpení těch, kteří důsledky kolektivizace pocítili doslova „na vlastní kůži“.

Zatímco starší publikace se z propagačních důvodů snaží ukázat přínosnou úlohu kolektivních organizací - jednotných zemědělských družstev - jako nástroje „socialistické přestavby“ venkova, polistopadové výzkumy se přímo výstavbou, vlastním „budováním“ jednotných zemědělských družstev příliš nezabývají a kladou důraz na přiblížení nevybíravých kolektivizačních praktik vůči jednotlivci, respektive nejvíce postižené společenské vrstvě velkých sedláků, „kulaků“.

V této magisterské práci jsem se nechtěla ubírat cestou těch, jejichž články i v odborných vědeckých sbornících spočívají na doslovném přebírání pasáží z díla Karla JECHA, historika, jenž beze vší pochybnosti podal nejzasvěcenější a nejprůhlednější výklad tohoto období naší historie. Nicméně bez využití jeho bádání o kolektivizaci psát nelze. Kniha docenta Karla JECHA *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy* mi posloužila jako základní osnova pro zpracování kapitoly, věnované tzv. „vesnickým boháčům“, velkým sedlákům, kteří byli socialistickou přestavbou zemědělství nejvíce postiženi. Postup združstevňování na dílčích příkladech z regionů dokumentují například Jan DOLEŽAL ve své práci *Když mizely meze: kapitoly*

z kolektivizace východodočeského zemědělství v letech 1949 – 1960 nebo Miroslav GREBENÍČEK ve *Združstevňování zemědělské malovýroby v pohraničních oblastech jižní Moravy v letech 1949 – 1969*; obě knihy, zvláště druhá jmenovaná, jsou výrazně poplatné režimu, ale obsahují řadu konkrétních příkladů z jednotlivých obcí a důležité statistické údaje pro tyto menší územní celky. Podobně také Jan PEŠEK, který v *Přerodu jihočeské vesnice. K historii združstevňování zemědělství Českobudějovického kraje v letech 1949 – 1959* v širokém záběru obeznamuje s vývojem na jihu Čech: rovněž zde se nalézají cenné evidenční podklady, které autor shromáždil z archivních materiálů Státního oblastního archivu v Třeboni a Národního archivu Praha. Pro stručné připomenutí dějin družstevního hnutí v českých zemích jsem využila knihu Ladislava FEIERABENDA *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*, v níž bývalý významný politik velmi přehledně dokumentuje tento fenomén vzájemné spolupráce nejen zemědělských, ale i jiných typů družstev na našem území. Východiskem pro pochopení politického ovzduší padesátých let i jeho zasazení do kontextu evropských událostí mi byly vědecké práce Karla KAPLANA, jmenované v přehledu literatury; z novějších pak kniha Jiřího PERNESSE *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století.* Nemohu opomenout sborník editorů Petra BLAŽKA a Michala KUBÁLKA *Kolektivizace venkova v Československu a střeoevropské souvislosti*, jmenovitě výstižnou studii Jany BUREŠOVÉ *Kolektivizace jako destrukční proces v životě venkova* a vynikající závěrečný příspěvek v podobě „diskuse“ Petra BLAŽKA s Janem Brojem, Ivo Feierabendem a Ivanem Dejmalem.

Jak bylo již řečeno, vycházela jsem spíše z materiálů dokumentární povahy: neocenitelně mi při práci pomohly zveřejněné písemnosti z fondů Národního archivu Praha, které ve formě edice *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství* připravila Jana PŠENIČKOVÁ. Podstatu diplomové práce pak představují jihočeské archivní prameny: ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích uložené fondy okresní provenience, zvláště Okresního národního výboru v Trhových Svinech, Okresního výboru Komunistické strany Československa, Okresního soudu a Okresní prokuratury tamtéž; neméně důležité informace pocházejí z krajských fondů Státního oblastního archivu v Třeboni: totiž Jihočeského krajského národního výboru České Budějovice a Krajského výboru Komunistické strany Československa České Budějovice. Data z těchto zdrojů jsem doplňovala podklady z nepřeberného množství zákonů, novel, nařízení a vyhlášek; oficiálních, které v letech 1945 – 1960 přinášela

Sbírka zákonů a Úřední list republiky Československé, i veřejnosti neurčených, které se sporadicky dochovaly v archivních fondech (neboť ty nejzávažnější informace komunistického vedení a bezpečnostních nebo justičních složek se mohly sdělovat pouze ústně či ve podobě přísně tajných číslovaných pokynů: některé z nich se přímo nebo druhotně ve formě odkazů v archivech zachovaly).

Vybrané pasáže práce ilustrují výňatky z tisku a citace z obecních kronik. Zejména kronikářské zápisy se na první pohled jeví jako ideální pramen pro výzkum vlastního průběhu výstavby JZD přímo v podmínkách konkrétních obcí: bohužel pro Trhosvinensko se ve fondech Státního okresního archivu v Českých Budějovicích dochovalo jen málo pamětních knih, které by zahrnovaly i dotčené období padesátých let. Jde bez výjimky o vesnické kroniky, takže zemědělství obecně věnují velkou pozornost, lze zde nalézt obsáhlé informace o činnosti JZD v místě a ojediněle také seznamy rolníků, vstoupivších do družstva; protože však pamětní záznamy procházely všudypřítomnou cenzurou, o pocitech a reakcích obyvatel ani o názorech samotného pisatele se čtenář moc nedozví.

Nemohu zapomenout internetové odkazy, kde jsem našla jinde nedostupné dokumenty: za všechny alespoň stránky Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, <http://www.usd.cas.cz>; Ústavu pro studium totalitních režimů, <http://www.ustrcr.cz>; Parlamentu České republiky a Senátu České republiky, <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw>, respektive <http://www.senat.cz>.

III. Od osvobození do zrodu JZD. Vytváření předpokladů kolektivizace

Socializace vesnice, stejně jako obdobná přeměna celé československé společnosti rozhodně nebyla jen otázkou poúnorového vývoje; kořeny měla již v posledních měsících druhé světové války a dohodách o poválečném uspořádání Evropy, kterými se Československá republika dostala do sféry sovětského vlivu. 11.5.1945 převzal ministerstvo zemědělství komunistů Julius Ďuriš, pod jehož vedením byly nastartovány změny, odvíjející se od politického postavení poválečného Československa. Po válce byli ze svých funkcí okamžitě odstraněni členové bývalé Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu, „agrárníci“,³ na jejichž místa nastoupili funkcionáři z řad politických stran Národní fronty.

Předválečný vliv republikánské agrární strany na českém venkově byl tak eliminován a komunisté mohli využít situace k prosazení své podoby organizace zemědělství: k tomu jí měly napomoci parlamentní volby následujícího roku 1946, kde KSČ plánovala získat hlasy zemědělců – bývalých voličů agrární strany. A jak jinak si zajistit podporu zemědělců, než využít jejich připoutanost k půdě: půda dávala svobodu, obživu, tradiční hodnoty venkova odjakživa spočívaly v jejím vlastnictví. Přímo se nabízelo řešení hned několika problémů najednou: přidělená půda pomůže získat hlasy jejich nabyvatelů; bude zajištěna plynulost zemědělské výroby a výživa republiky; problematice pohraničí se osídí prověřenými osobami, které se „vypořádají“ s posledními zbytky německého obyvatelstva. Už v dubnu 1945 vyzvali komunisté občany k vytváření národních správ nad majetkem „fašistických nepřátel, zrádců a kolaborantů“ a k zakládání zemědělských komisí.⁴ Do těchto komisí, zřizovaných při národních výborech, se sdružovali zájemci o půdu a ještě před vydáním příslušných zákonů zabírali nejlepší zemědělský majetek. Ve stejném duchu se nesly směrnice pro národní výbory z 10.5.1945.⁵ Tak byla do několika týdnů po válce obsazena

³ Během politických jednání před koncem druhé světové války byly kvůli obvinění z kolaborace s nacisty zakázány tři pravicové strany: Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu, Národně demokratická a Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská.

⁴ Zdroj: Metropolitní univerzita Praha, <http://www.just.wz.cz>. Zveřejněné dokumenty: *Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích*.

⁵ PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD – 1945*, Praha 2003, s. 19.

nejlukrativnější hospodářství a hlavní prezidentské dekrety,⁶ které následovaly, už pouze legalizovaly toto živelné obsazování.⁷

Konfiskovaná půda, nyní dočasně obhospodařovaná, přešla do správy nově zřízeného Národního pozemkového fondu.⁸ Ten podle zákonem stanovených podmínek a ve spolupráci s osídlovacím úřadem⁹ tuto půdu přiděloval k dalšímu obdělávání fyzickým i právnickým osobám. Tato takzvaná národní správa měla za úkol v rámci možností se v první fázi postarat o zajištění sklizně úrody na půdě odsunutých, především pak ale zajistit, aby půda byla do budoucna byla nadále využívána. Národní správci (kteří obsadili nejlepší majetky často ještě před vydáním zákona o národní správě) se měli postarat o konfiskáty do doby, než bude o jejich dalším osudu definitivně rozhodnuto a než budou nemovitosti předány do soukromého vlastnictví drobných přidělců: pokud se osvědčili a obstáli v prověrkách národních správců v pozdějších měsících, mohl jim být majetek předán jako jinému řádnému přidělci.

V hektické době prvních dnů po osvobození od nenáviděných okupantů využili komunisté svou taktiku postupného přechodu k socialismu, doprovázeného rozsáhlými ekonomickými přeměnami. Nová pozemková reforma, vedená pod heslem „*Půda patří těm, kdo na ní pracují!*“, ve které komunisté viděli jeden z hlavních nástrojů k získání sympatií konzervativní zemědělské veřejnosti, byla jednou z nich. Od jejího počátku se KSČ distancovala od pozemkové reformy první republiky jako od nedemokratického aktu a zdůrazňovala, že ona chce novou reformou poskytnout obživu a sociální jistoty především těm, kteří stáli vždy stranou: bezzemkům, dělníkům a drobným

⁶ Dekret č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkových právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů; dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého národa; dekret č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

⁷ SLEZÁK, Lubomír: *Zemědělské osídlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 1978. Tyto pohraniční oblasti se měly v příštích letech stát klíčovými v kladném i záporném slova smyslu při uskutečňování socializace zemědělství. Ohromné opuštěné plochy, k jejichž obdělávání neustále chyběly pracovní síly na straně jedné, a rychle a poměrně snadno prováděná socializace zemědělství v těchto oblastech (díky vlašnému vztahu dosídlenců k půdě) na straně druhé. Konfiskovaná a směňami zabraná půda měla celkovou výměru přes 3 miliony ha zemědělských a lesních pozemků.

⁸ Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství, zřízený podle dekretu č. 12/1945 Sb., potvrzený vládním nařízením č. 70/1945 Sb., kterým se vydává statut Národního pozemkového fondu při ministerstvu zemědělství (dále NFP). Úkolem úřadu bylo zejména spravovat konfiskovaný zemědělský majetek a v součinnosti s místními národními výbory a Jednotným svazem českých zemědělců (dále JSČZ) zajistit přidělování, pachtu (= pronájmy zemědělské půdy) a řádné hospodaření na této půdě a řešit veškeré finanční otázky s tím spojené.

⁹ Vyhláška č. 72/1945 Sb., o statutu osídlovacího úřadu v Praze. Do oboru působnosti této instituce patřilo zejména řídit, usměrňovat a koordinovat přesuny obyvatelstva v rámci znovuosídlení hlavně pohraničních oblastí, stanovovat potřebné směrnice pro přiděly konfiskovaného majetku a spolupůsobit při jeho správě. To vše na nižší úrovni pomocí svých oblastních osídlovacích úřadoven a ve spolupráci s orgány místní správy a rolnickými komisemi.

zemědělcům. Komunisté si byli vědomi, že vesnice není připravena na razantní změny, proto měla pozemková reforma probíhat pozvolna. Její první etapa, která prostřednictvím přidělu půdy měla získat pro KSČ podporu široké základny menších rolníků, probíhala převážně v pohraničí, kde ležely čtyři pětiny zkonfiskovaných nemovitostí. Velikost přidělované půdy byla limitována hranicí 13 ha na jedno hospodářství:¹⁰ vláda chtěla uspokojit co největší počet zemědělců, přitom ale přidělit jen tolik půdy, kterou byla rodina schopna sama obdělávat. Rozvoj velkých selských hospodářství nebyl žádoucí: hlavní postavou zemědělského osídlování se měl stát malý a střední rolník, na jehož podporu vyhlásilo 1.8.1945 ministerstvo zemědělství vyhlášku o odstupňovaných výkupních cenách produktů ze sklizně roku 1945 podle velikosti zemědělského závodu dodavatele.¹¹ Rodí se tak difenciace, jež během několika let vyústí v bezprecedentní protežování jedné složky vesnického obyvatelstva na úkor jiné; zvýhodňování *masy* drobných a středních rolníků oproti velkým zemědělcům, jež bude vedeno jediným cílem: získat početnou rolnickou obec pro myšlenku socialistického kolektivního hospodaření.

Od počátku roku 1946 vláda podpořila budování kulturních domů na vesnicích: tato centra osvětově - sociálních služeb se měla urychleně postavit „za odměnu“ v několika vzorových obcích v republice, aby mohla sloužit jako příklad sociálně orientované výstavby venkova. VIII. sjezd KSČ, který se konal ve dnech 28. – 31.3.1946, přišel s propracovaným plánem rozvoje, jenž zahrnoval širokou

¹⁰ Fyzické osoby si mohly nárokovat pozemky do výměry maximálně 8 ha orné půdy nebo 12 ha zemědělské půdy, rodiny s více dětmi 13 ha zemědělské půdy. Dělníci, veřejní a soukromí zaměstnanci a živnostníci mohli dostat na stavbu rodinného domku nebo zahrady maximálně 0,5 ha půdy. O přiděl konfiskátů mohli žádat i zemědělci, půdu již vlastníci (maximálně 13 ha) za předpokladu, že své nynější nemovitosti i s příslušenstvím odevzdají NPF a výměnou obdrží půdu konfiskovanou. Až po fyzickém převzetí nemovitosti vlastníkem a slavnostním předání dekretu o držbě probíhalo ocenění konfiskátu (respektive přidělu), které bylo podkladem pro přidělovou listinu. Na základě těchto listin zpracoval NPF podklady pro zápis do pozemkových knih a provedl následné zaknihování nového majitele. Úhrady za takto nabyté nemovitosti probíhaly dle zákonem stanovených splátek: v případě, že osídlenec z nějakého důvodu přidělenou usedlost opustil, bylo jeho povinností fyzické předání objektu a finanční vypořádání s NPF nebo s okresním národním výborem (po ukončení činnosti NPF). Viz například: Sbíрка zákonů republiky Československé; archivní fondy ONV; SLEZÁK: *Zemědělské osídlování*.

¹¹ Zemědělským závodem se rozumí každé jednotlivé zemědělské hospodářství, tvořící celek, tedy soukromá usedlost i pozdější jednotné zemědělské družstvo. Zemědělské závody byly rozděleny do 3 skupin: jako malý rolník byl chápán zemědělec do 20 ha – na něho se vztahovala nejvyšší výkupní cena; středním zemědělcem byl vlastník 20 – 50 ha půdy. Nejnižší výkupní cenu dostal velkostatek nad 50 ha. Malý a střední rolník mohl také se slevou získat průmyslové zboží (stroje, oděvy, nářadí) úměrně množství dodaného obilí. Za povšimnutí stojí, že zde je jako „malý“ zemědělec chápán vlastník do 20 ha půdy. O pět let se situace obrátí a stane se z něj se stejnou výměrou vesnický boháč. Srovnej: PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1945*, s. 118n.

podporu zemědělskému družstevnictví a obyvatelům venkova obecně.¹² Součástí prohlášení zemědělské komise VIII. sjezdu KSČ byl slib, že *KSČ bude vždy hájit soukromé vlastnictví půdy a majetek všech zemědělců a dá rolníkům právní jistotu, kterou neměli nikdy v předchozích letech.*¹³ Veřejné předávání dekretů o půdě za účasti ministra zemědělství nebo jiných vysokých funkcionářů strany dodávalo osídlencům další důvod, proč ve volbách dát hlas komunistům: slavnostní akt chápali jako definitivní stvrzení svého nového vlastnictví a KSČ jako toho, komu je potřeba za to projevit vděk. Vše se ale nedařilo podle plánu, což před volbami KSČ příliš nezveřejňovala: znovuosídlování pohraničí tak jak probíhalo by zdaleka nestačilo pokrýt potřebu pracovních sil v zemědělství: mnozí národní správci se ukázali jako zlatokopové, kteří ze statku vybrali co mohli a odešli, přidělci často zjistili, že k práci na statku jim chybí síly, zkušenost i finance, hospodářství opouštěli a majetky bylo nutno znovu obsadit. V neposlední řadě zde byl problém nejasnosti hranic pozemků v pohraničí a dlouhé čekací doby na zaknihování přídělů v pozemkovém katastru, což ovlivnilo pokles zájmu o hospodaření na konfiskovaných majetcích. Nicméně v plamenném předvolebním projevu hovoří poslanec Josef Smrkovský o tom, že v pohraničí je již zabezpečeno obdělávání půdy a že se nezakládají na pravdě tvrzení o útěcích přídělci z pohraničí.¹⁴ Pozdější prohlášení a konání vlády Národní fronty však prokázaly nepravdivost těchto předvolebních tvrzení; akutní nedostatek pracovníků v zemědělství v prvních poválečných letech musel být řešen i zákonnou cestou.¹⁵

Přes tyto dílčí problémy přinesla kampaň očekávané výsledky: ve volbách do Ústavodárného Národního shromáždění 26.5.1946 převahou 40 % hlasů zvítězila KSČ, která se stala nejsilnější politickou stranou v zemi. Ukázkovým příkladem na volební zisk jednoznačně zacílené politické manipulace byla pozemková reforma, resp. její

¹² PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1945*, s. 118n. Sjezd KSČ se konal mezi 28. – 31.3.1946. Plán rozvoje zahrnoval zejména zajištění veškerých pracovních sil zemědělství, přednostní přiděly strojů, osiv, krmiv, hnojiv a dalšího materiálního zabezpečení, urychlené dokončení osídlování a vydání dekretů k půdě osídlencům – zejména v pohraničí, péče o zdraví a vzdělání venkovského člověka, ulehčení práce venkovským ženám.

¹³ PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD - 1946*, Praha 2004, s. 111. Usnesení zemědělské komise k VIII. sjezdu KSČ z 31.3.1946.

¹⁴ *Na české vesnici rozvratníkům pšenice nepokvete!* Projev poslance Josefa Smrkovského v Ústavodárném Národním shromáždění, Praha 1946, agitační materiál Komunistické strany Československa.

¹⁵ Vládní nařízení č. 32/1945 Sb., o mimořádných opatřeních k zabezpečení nutných zemědělských prací v roce 1945; zákon č. 121/1946 Sb., o zajištění pracovních sil pro zemědělskou výrobu v rámci národní výstavby státu. Obě tyto směrnice zaváděly povinná (s výjimkou určitých profesí a zdravotních omezení) hlášení osob k výpomoci v zemědělství. Vznikaly tak seznamy, z nichž úřady ochrany práce ve spolupráci s příslušným MNV či ONV a Jednotným svazem českých zemědělců přidělovaly výpomocné síly pro neodkladné zemědělské práce.

„první fáze“, spočívající v nakládání s konfiskovanou půdou. Ta se stala jedním ze základních kamenů komunistického vítězství v prvních poválečných volbách. Důvody voličů byly zřejmé: společenská atmosféra, v níž se uskutečnily první poválečné volby, byla příliš ovlivněna čerstvými vzpomínkami na mnichovskou zradu, následné národní ponížení a šestiletou německou okupaci. Proti krutým zážitkům z hospodářské krize se nabízely představy o dosažení sociální rovnosti, hmotného zajištění a kulturního rozkvětu cestou levicových politických a hospodářských reforem. Komunisté na rozdíl od ostatních stran Národní fronty byli schopni předložit přijatelný, pozitivní program, který splňovat vizi spravedlivého státu. Akcentoval úkoly obnovy národního hospodářství a zároveň uklidnil ostatní partnery prohlášením, že vláda považuje znárodňovací proces za ukončený. To vše včetně působivosti komunistické strategie a rétoriky se slilo do přesvědčení řady voličů, že cesta do budoucnosti vede jen přes socialismus.

Všem druhům podnikání, ať státního či samosprávného či znárodněného nebo soukromého či družstevního, se zaručuje plná rovnoprávnost při provádění dvouletého plánu poskytováním stejných předpokladů a podmínek pro výkon jejich hospodářské činnosti.¹⁶

Rok 1947 zahajuje dvouletý plán obnovy československého hospodářství. Nové rozložení sil postavilo do čela politického života státu KSČ, jejímuž diktátu se mělo podřídit celé fungování státu, tradiční zemědělský venkov nevyjímaje. V období, které lze vymezit volebním vítězstvím KSČ v květnu 1946 a únorem 1949, tedy ještě před vyhlášením zákona č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, vešla v platnost řada opatření, která připravovala podmínky pro socializaci československého venkova a ve větší či menší míře v sobě zahrnovala potlačování prvků soukromého hospodaření.¹⁷ Už na podzim 1946 připravilo ministerstvo zemědělství soubor šesti návrhů, které do budoucna zamýšlelo vtělit do podoby zákona:¹⁸ v „upravené“ podobě byly rozeslány k vyjádření přímo do vesnic (národním výborům, zemědělským

¹⁶ Zákon č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu, § 15.

¹⁷ Podrobně budou tyto zákony přiblíženy v samostatné kapitole této práce, proto jsou odkazy na ně v následujícím textu pouze rámcové.

¹⁸ Hlavní zásady nových zákonů, připravených ministerstvem zemědělství: revize pozemkové reformy; technicko-hospodářské úpravy pozemků (scelování); zaknihování přídelů z konfiskátů; zajištění zemědělského výrobního plánu; úprava dědických a dispozičních práv k zemědělské půdě. Tato opatření byla skutečně v letech 1947 - 1948 odsouhlasena a vešla ve známost jako „Đurišovy zákony“.

družstvům, místním pobočkám Jednotného svazu českých zemědělců¹⁹). Tak hodlalo ministerstvo zemědělství předem získat podporu zemědělské obce a tímto „souhlasem lidu“ si pojistit schválení zákonů parlamentem. Předkládané znění bylo ale pouze výtahem, který záměrně zkresloval připravované osnovy a neuváděl ta nejzákladnější ustanovení. Očekávaná reakce se dostavila záhy: z celé republiky docházely ministru Ďurišovi rezoluce – zamítavé i nadšené.²⁰ Odpůrci sice uznávali logiku a potřebu některých opatření, ale způsob realizace považovali za omezování svobody soukromých osob. Ostatní vládní politické strany, seznámené s úplným zněním Ďurišova návrhu, komunistický program rázně odmítly a dokázaly prosadit, že navržené osnovy zemědělských zákonů nepřijala v lednu 1947 ani vláda, ani zemědělský výbor parlamentu.

Za ministra se však postavila zemědělská komise KSČ, která zahájila demagogickou kampaň přímo na venkově. První krok tímto směrem přišel v podobě tzv. Hradeckého programu KSČ, vyhlášeného ministrem Ďurišem 4.4.1947 na manifestaci v Hradci Králové. Hradecký program obsahoval tyto hlavní požadavky: revizi první pozemkové reformy; parcelaci všech velkostatků nad 50 ha; vykoupení spekulacní půdy; zvýšení životní úrovně rolníků; rychlou mechanizaci zemědělských prací pomocí strojních stanic. Otevřeně program hovořil o rozvoji družstevnictví a prosazoval další kroky, jejichž konečným cílem mělo být postupné podřizování veškerých soukromopodnikatelských aktivit v agrárním sektoru přímému či skrytému státnímu dohledu.²¹

¹⁹ 28.5.1945 se šli u ministra Ďuriše zástupci čtyř vládních politických stran, aby likvidovali rozpuštěný Svaz zemědělství a lesnictví a ustavili přípravný výbor Jednotného svazu českých zemědělců, stranicky nezávislé zájmové organizace všech zemědělců bez rozdílu politické příslušnosti, jež měla pečovat o veškeré věci, týkající se zemědělské praxe na území Čech a Moravy a pomocí svých nižších složek v krajích (okresech a obcích) zastupovat zemědělce (právníké i fyzické osoby), podporovat je a dbát na povznesení jejich podnikání. Ihned po pražských jednáních začalo zakládání místních skupin JSČZ v obcích a souběžně se svaz začal organizovat také na okresních a zemské úrovni. Přes četné urgencye zemědělců u ministra Ďuriše po celé dva následující roky svaz fungoval a vystupoval jménem zemědělské obce, aniž by došlo k jeho oficiálnímu schválení Národním shromážděním. Až zákon č. 145/1947 Sb., o organizaci zemědělců republiky Československé, právně legalizoval jeho existenci a zrušil do té doby souběžně fungující Svaz zemědělství a lesnictví pro Čechy a Moravu (organizace obdobného zaměření jako JSČZ, ustavená vládním nařízením č. 294/1942 Sb., o organizaci zemědělství a lesnictví v Čechách a na Moravě). JSČZ se skutečně významně zasloužil o poválečnou obnovu resortu zemědělství, avšak jeho politický vliv byl vždy malý. Počátkem padesátých let byla činnost JSČZ stále více eliminována: úplně svaz zanikl z rozhodnutí ÚV KSČ 18.2.1952 z důvodu údajné podpory reakčním živlům na vesnici. Viz Sběrka zákonů republiky Československé; PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1945*, s. 35; JECH, Karel: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008, s. 148.

²⁰ Srovnej: PŠENÍČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD - 1947*, Praha 2005. Publikace zveřejňuje některé z písemných reakcí na nové zákony.

²¹ GOTTWALD, Klement: *Spisy XIV*, Praha 1958, s. 441; GREBENÍČEK, Miroslav: *Združstevňování zemědělské malovýroby v pohraničních oblastech jižní Moravy v letech 1949 - 1969*, Brno, 1988, s. 10n.

V červnu 1947 vyvrcholil v československé vládě další spor mezi komunisty a nekomunisty o návrzích zemědělských zákonů a nejkřiklavější části Ďurišovy osnovy byly znovu odmítnuty. Ďurišovi se podařilo prosadit většinu reforem až po převratu na jaře 1948. Kodifikace několika z návrhů tzv. Ďurišových zákonů však komunisté dosáhli. Z nich nejvýznamnějším a dlouho v praxi využívaným byl zákon č. 55/1947 Sb., o pomoci zemědělcům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu (a na něj navazující vyhlášky, zveřejněné v Úředním listu republiky Československé pod čísly 363/1949 a 612/1949). Ten už radikálně zasahoval do práv soukromých zemědělců, zejména velkých, a omezoval jejich disponování s vlastním majetkem: posiloval pravomoce národních výborů při provádění represivních opatření, jako byl například nucený odprodej zemědělské mechanizace, povinné obdělávání půdy, přisvojování si soukromých objektů pro státní účely a další.²² Tato faktická konfiskace soukromého majetku byla právně zdůvodněna „nedostatečným využíváním“ těchto investičních prostředků nebo tím, že jejich majitel „úmyslně“ neplní vyměřené dodávkové úkoly.²³ Hlavně větší zemědělci, kterým bylo ponecháno pouze nejnutnější vybavení statku, poté zvládali hospodařit jen s vypětím všech sil. Mezi sedláky se pomalu začal šířit neklid a obavy ze zahájení kolektivizace podle sovětského vzoru: u menších rolníků a ve městech však obliba KSČ rostla, neboť takový postup budil zdání konečně nastoupivších demokratických změn. Nejvýrazněji se to projevilo v průběhu státního převratu v únoru 1948, kdy KSČ podpořila nejen masa dělnictva a obyvatel měst, ale také většina zemědělců.²⁴

Vítězným pučem KSČ v únoru 1948 začíná již ničím nezastírané potlačování soukromého hospodaření ve prospěch socialistické přestavby československého zemědělství. Od února 1948 se na socializaci se významně podílely akční výbory Národní fronty všech stupňů.²⁵ Tyto orgány, nikdy neschválené Národním

²² Podrobněji viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení* této práce.

²³ K dodávkám zemědělských produktů viz dále.

²⁴ Jednou z významných událostí, které pomohly komunistům realizovat převrat, byl sjezd rolnických komisí v Praze ve dnech 28. – 29.2.1948, kdy se rolnické delegace z celé země manifestačně postavily za zemědělský program KSČ.

²⁵ Státní okresní archiv České Budějovice (dále SOkA Č. Budějovice, fond A57 – Národní fronta – okresní výbor (dále NF – OV) Trhové Sviny. Fond je torzem. Spisový materiál, týkající se zemědělství je obdobný jako ve fondech ONV a okresního výboru (dále OV) KSČ, t.j. plány dodávek zemědělských produktů a jejich plnění, postup združstevňování v okrese, návody k zatlačování vesnických boháčů, průběh sezónních prací. Součástí fondu jsou rovněž zprávy o aktivitě jednotlivých složek NF, zejména politických stran, jež prováděly kolektivizaci po boku KSČ, tj. závazky a jejich plnění podle obcí i agitátorů, zprávy pro krajský akční výbor Národní fronty: „Zpráva o pomoci ČSL při socialisaci

shromážděním a řízené přímo ministerstvem vnitra, byly v prvních poúnorových letech všemocné: iniciovaly čistky v řadách stran Národní fronty i národních výborů, schvalovaly všechny národní správy a dispozice se znárodněným majetkem, hlavně v pohraničí revidovaly přiděly zemědělských usedlostí, plnění dodávek zemědělských výrobků a v neposlední řadě rozhodovaly o míře provinění a trestech osob, nařčených z narušování demokratických přeměn vesnice. Akční výbory se angažovaly při zajišťování sezónních zemědělských prací – hlavně v pohraničí, organizovaly „sousedskou výpomoc“, žňové protipožární hlídky, hnutí za 100% využití strojů a od jara 1949 vedly kampaň k zakládání JZD.²⁶

V březnu 1948 vláda schválila zbývající návrhy zemědělských zákonů ministra Ďuriše: mimo jiné zákon o nové pozemkové reformě, který „vykupoval“ (de facto zestátnoval) veškeré zemědělské pozemky s rozlohou nad 50 ha (podobně nová ústava vymezila nejvyšší přípustnou výměra půdy, která směla být v soukromém vlastnictví jednotlivce nebo spoluvlastníků nebo společně hospodařící rodiny hranicí 50 ha²⁷) a také půdu tzv. spekuláční, na níž jejich vlastníci sami nepracovali,²⁸ a tzv. scelovací zákon,²⁹ na jehož základě byly ve „veřejném zájmu“ pod záminkou *umožnění a zabezpečení úspěšnějšího a vydatnějšího hospodaření* zabírány pozemky režimu nepohodlných osob. Začínala komasace, THÚP, rozorávání mezí – všechny tyto pojmy znamenaly jedno: zbavit „vesnické kapitalisty“ nejdůležitějšího výrobního prostředku, vytlačit je až na okraj katastru obce a náhradou jim přidělit tu nejhorší půdu, rozdrobenou do malých políček. To vše při zachování stejných plánů povinných dodávek zemědělských produktů do státního rozpočtu.³⁰ Následek takového počínání na sebe nenechal dlouho čekat: soukromník, neplnící si své povinnosti mohl být – a byl – obviněn z narušování jednotného hospodářského plánu,³¹ „dvouletky“, soudně stíhán a potrestán finančně nebo odnětím svobody. Přisvojit si poté majetek uvězněného či

vesnice“; „*Jak místní skupina ČSM Střížov, Otěvěk, Slavče a Ledenice pomáhá při získávání malých a středních rolníků do JZD a provádění HTÚP*“; *Zpráva o činnosti ČSL v okrese Trhové Sviny a jejich pomoci při socialisaci vesnice*“ atd.

²⁶ Po stabilizaci národních výborů a posílení jejich pravomocí během let 1949 - 1950 se pole působnosti akčních výborů Národní fronty zužuje a od roku 1954 se mění ve výbory Národní fronty s prakticky jen koordinační funkcí. Blíže: MLÝNSKÝ, Jaroslav: *Únor 1948 a akční výbory Národní fronty*, Praha 1978.

²⁷ Zákon č. 150/1948 Sb., ústavní zákon, § 159.

²⁸ Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě). Takto získaná půda se předávala nejčastěji zemědělským družstvům ke společnému hospodaření, malým zemědělcům, dělníkům nebo zaměstnancům, obcím nebo okresům pro veřejné využití.

²⁹ Zákon č. 47/1948 Sb., o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků (scelovací zákon).

³⁰ K dodávkovým zákonům dále; také viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*.

³¹ Také mohl být ovšem obviněn z pletich v zásobování obyvatelstva nebo černého obchodu: vše záleželo na výkladu zákona.

nesolventního rolníka bylo snadné: nemohl řádně zajistit hospodaření, což bylo důvodem k uvalení nucené státní správy na usedlost. Začínaly první čistky ve vedeních zemědělských organizací, směřující k odstranění „vesnických boháčů“³² z jejich řad. Všechny tyto změny způsobovaly další neklid na rozbouřeném zemědělském venkově, který příliš pozdě začal poznávat rozdíl mezi předúnorovými sliby KSČ a skutečností.

Komunisté cítili, že je nejvyšší čas na principiální změnu zemědělské politiky; hledání její praktické formy v Československu neplánovaně, ale o to zásadněji předurčila bukurešťská rezoluce Informačního byra komunistických a dělnických stran z června 1948.³³ Směr dalšího vývoje v naší zemi konkretizovala říjnová a listopadová jednání ÚV KSČ,³⁴ ze kterých vyšel rozvrh úkolů pro nejbližší období: zaměřit se na vesnické boháče a za použití všech „zákonných“ prostředků je likvidovat a vytlačovat z veřejného života; zapojit vesnici do „třídního boje“ proti témuž nepříteli; na pozůstatcích soukromých hospodářství budovat novou zemědělskou velkovýrobu v duchu hesla „*O kolchozech nebudeme mluvit, ale je připravovat*“; ustavit na vesnicích jednotná družstva a vymezit jejich činnost přesnými stanovami; ještě více omezit vliv Jednotného svazu českých zemědělců a přenést jeho působnost na státní aparát.³⁵

Druhá polovina roku 1948 se nesla ve znamení intenzivních příprav komunistů na kompletní transformaci zemědělského hospodářství, jejímž mezníkem měl být vstup do prvního roku nové pětiletky.³⁶ Ve dnech 16. – 17.12.1948 rokovalo předsednictvo ÚV KSČ o osnově (neschváleného) zákona o jednotných místních družstvech; definitivní podobu našla jednotná zemědělská družstva v zákoně o JZD v únoru 1949.³⁷

³² Blíže viz kapitola *Vesničtí boháči...?*

³³ Stanovisko komunistických stran s KSSS k vývoji v Jugoslávii: nastiňovalo, jakým způsobem se má ubírat další budování socialismu v zemích sovětského bloku. Zemědělská část prohlášení se zabývala zpřísněním postoje ke kulakům a kolektivizaci vůbec. Československá delegace rezoluci odsouhlasila 28.6.1948: výhrady k prohlášení vyslovily pouze Polská sjednocená dělnická strana (Władysław Gomułka) a Komunistická strana Maďarska (Imre Nagy). Blíže zejména KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953 – 1957 a 1968 – 1975*, Praha 1993; dále PERNES, Jiří: *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.

³⁴ Jednání předsednictva ÚV KSČ dne 14.10.1948; zasedání pléna ÚV KSČ ve dnech 17. – 18.11.1948. Blíže k jednáním např. DOLEŽAL, Jan a kolektiv: *Když mizely meze: kapitoly z kolektivizace východočeského zemědělství v letech 1949 – 1960*, Hradec Králové 1987; GREBENÍČEK, M.: *Združstevňování*; JECH, K.: *Kolektivizace*, a další publikace.

³⁵ Dokumenty z těchto jednání zpřístupnila PŠENÍČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1948 - 1949*, Praha 1995, s. 31n.

³⁶ Zákon č. 241/1948 Sb., o prvním pětiletém hospodářském plánu rozvoje Československé republiky, vyhlášený 27.10.1948 v předvečer 30. výročí vzniku samostatného státu.

³⁷ PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1948 – 1949*, s. 50.

IV. Zemědělská družstva do roku 1948

Venkov, to byla především zemědělská družstva nejrůznějších druhů a zaměření, propracovaný fungující systém spolupráce při veškerých činnostech zemědělské výroby, který v českých zemích existoval desítky let. První hospodářská sdružení a spolky došly právního zakotvení v roce 1873.³⁸ K obslužným a zpracovatelským družstvům³⁹ se postupně přidávala specializovaná družstva výrobní a rovněž družstva finanční a úvěrová, dodnes známé „kampeličky“ a „raiffeisenky“.⁴⁰

Zastřešení se družstvům dostalo 12.4.1896, kdy se konala ustavující valná hromada Ústřední jednoty hospodářských společenstev (družstev) v Praze; v roce 1899 vznikl Ústřední svaz hospodářských společenstev v Praze. Rozsáhlá síť družstev, zastoupených centrály a svazy, sehrála důležitou úlohu zvláště při výstavbě nové republiky po roce 1918: bez elektrářských, vodovodních a dalších výpomocných družstev by se nikdy nepodařilo vybudovat infrastrukturu venkova takovým tempem, jak se to dělo ve dvacátých letech minulého století.⁴¹ Po obsazení Československa došlo během druhé světové války k organizačním změnám v centrálním řízení družstev a reformě podle říšského vzoru,⁴² do družstevních svazů a centrál nacisté dosadili své funkcionáře, ale do samotného systému zemědělského družstevnictví příliš nezasahovali. Zemědělská družstva na venkově tak mohla fungovat i za okupace bez větších problémů – a vedle zásobování okupantů dodávat potraviny i českému obyvatelstvu formou černého trhu.⁴³

Po osvobození Československa se zemědělská družstva stala nástrojem socializace vlády Národní fronty a ta je začala zvýhodňovat oproti jiným formám podnikání. Při ministerstvu zemědělství vznikl samostatný družstevní odbor, jehož proklamovaným cílem mělo být *převést družstevní hnutí do rukou drobných poctivých*

³⁸ Zákon č. 70/1873 ř.z., o výdělkových a hospodářských společenstvech, tzv. „družstevní zákon“.

³⁹ Mlékárenská, lihovary, skladištní družstva, družstva pro společné využití určitých strojů (žací, secí).

⁴⁰ Tato zemědělská úvěrová družstva sehrála významnou roli nejen při podpoře zemědělského podnikání velmi výhodnými podmínkami, které nabízela rolníkům, ale i v oblasti osvětové, kulturní a vzdělávací, např. jako sponzoři veřejných budov, škol na venkově. Nezpochybnitelná je jejich zásluha o obnovu venkova v období po obou světových válkách

⁴¹ Podrobné informace o aktivitě těchto obecně prospěšných družstev lze čerpat zejména z obecních kronik.

⁴² Zákon č. 242/1942 Sb., o svazech výdělkových a hospodářských společenstev, oddělil revizní a reprezentační funkce ústředních orgánů od funkce finanční. Tato struktura dočasně přetrvala i po osvobození republiky.

⁴³ V kulackých procesech v padesátých letech komunisté na tuto pomoc „zapomněli“, naopak, jako jedna z přitěžujících okolností bude u soudů uváděna spolupráce velkých sedláků s nacisty.

českých rolníků, aby ve svých družstevních organizacích mohli rozhodovati zástupci nejpočetnější vrstvy zemědělců,⁴⁴ což je jistě myšlenka prospěšná a produktivní, nebýt politického podtextu, který měl hlavní cíl: ovládnutí strategické oblasti zemědělství komunistickou stranou. Ve velkém byla zřizována strojní družstva, která dostávala přednost při přidělování zemědělské techniky (zabezpečovaná a podporovaná okresními strojními stanicemi), z předchozích dob fungovala družstva vodárenská, elektrárenská, novým typem k zabezpečení vypásání asi 200 tisíc hektarů neosídlených zatravněných ploch v pohraničí se stala horská pastevní družstva. V družstva se transformovaly i některé firmy v naději, že se vyhnou znárodnění, nově vznikala pseudodružstva bez jakékoliv družstevní myšlenky s jediným programem: ze situace co nejvíce vytěžit a hlavičkou družstva zastřešit jiné podnikatelské aktivity.

Ministerstvo zemědělství nastolilo novou politiku, zaměřenou na osvětu venkova, pořádány byly speciální kurzy (ovocnářství, sadařství, včelařství), zdůrazňovala se nutnost výchovy venkovské mládeže a ulehčení práce vesnické ženy (výstavba útulků pro děti, družstevních prádelen, zavařovacích velkokuchyní). Součástí komunistického *Budovatelského programu rozvoje*⁴⁵ byly plány na stavby komunikací, vodovodů, elektrifikaci obcí a další obecně prospěšné aktivity. Na návrh ministra Ďuriše byl zřízen zvláštní fond pro výstavbu československého zemědělství⁴⁶ a zdálo se, že nikdy se družstvům nedařilo tak dobře, jako za podpory KSČ.

S vítězstvím KSČ ve volbách roku 1946 se situace začala pozvolna měnit: nové omezující zemědělské zákony z roku 1947 se sice spíše týkaly zemědělců jako soukromých osob, ale bylo otázkou času, kdy pro KSČ bude stávající způsob kooperace v zemědělství nepřijatelný. Konec samostatnosti zemědělských družstev přišel po Únoru 1948. Celý systém zemědělských družstev, dobrovolně zřizovaných za účelem svépomoci, byl po Únoru 1948 zákonnou cestou zlikvidován. Všechny zemědělské družstevní úvěrové instituce, po léta budované svými členy – kampeličky, okresní hospodářské záložny, rolnické vzájemné pokladny a další – byly přeměněny v ústavy lidového peněžnictví a podřízeny ministerstvu financí. Do vlastnictví státu tak jedinou normou, zákonem č. 181/1948 Sb., o organizaci peněžnictví, přešel majetek

⁴⁴ *Rok pro zemědělce*. Agitační materiál Komunistické strany Československa, Praha 1946.

⁴⁵ *Budovatelský program třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků, přednesený předsedou vlády soudruhem Klementem Gottwaldem v Ústavodárném Národním shromáždění dne 8. července 1946*. Agitační materiál Komunistické strany Československa, Praha 1946.

⁴⁶ Tento fond byl financován m.j. ze srážek z cen zemědělských plodin, o něž dostávali méně zemědělci nad 20 ha a nad 50 ha za své produkty oproti „malým“ (tou dobou) zemědělcům do 20 ha. Z tohoto fondu byly poskytovány podpory vesnicím na stavby kulturních domů, na meliorační práce, pro potřeby strojních stanic a strojních družstev a příspěvky na stavby vodovodů.

zemědělských finančních družstevních svazů, shromažďovaný celé roky, i pravomoc kontroly nad úvěry a úsporami občanů. Zákonem č. 187/1948 Sb. vzniká Ústřední rada družstev (ÚRD), centrální řídicí a kontrolní orgán pro všechny typy lidových družstev. Členství bylo povinné pro družstva i ústavy lidového peněžnictví. Činnost družstev měla být napříště řízena ÚRD nebo stanovami jí schválenými, zmocněnci ÚRD mohli odvolávat a jmenovat vedení družstev, korigovat jejich rozhodnutí, dokonce ve veřejném zájmu družstvo zrušit. Zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, z 23.2.1949 a jeho prováděcí nařízení č. 75/1949 Sb. znamenaly úplnou likvidaci zemědělských družstev v jejich původní podobě.

Přehled o zemědělských družstvech v Československu v roce 1946.⁴⁷

Druh zemědělských družstev	Počet družstev	Počet členů
Úvěrní		
Kampeličky	3 776	1 300 000
Hospodářské záložny	503	5 700
Celkem	4 279	1 305 700
Nákupní a odbytová		
Skladištní	193	365 565
Nákup elektrické energie	114	13 177
Odbyt mléka	28	3 584
Zpeněžování dobytka	2	191
Ostatní nákupní	9	18 407
Ostatní odbytová	10	6 960
Celkem	356	407 884
Zpracovatelská		
Semenářská	4	1 655
Lnářská	21	3 387
Mlýnská	43	14 277
Čekankářská	31	4 666
Škrobárenská	5	419
Mlékárenská	205	135 280
Lihovarská	358	31 664
Vinařská	16	13 513
Zpracování ovoce a zeleniny	32	8 543
Ostatní zpracovatelská	12	2 376
Celkem	727	215 780
Provozní		
Lesní	130	4 619
Rybníkářská	9	443
Pachtovní	10	1 095
Chovatelská	8	1 144
Elektrárenská	1 598	116 408
Strojní	547	45 252
Vodovodní	24	1 160
Pastvinářská	116	17 491
Ostatní provozní	44	8 141
Celkem	2 486	195 753
Výrobní		
Družstevní statky	20	335
Sdružení rolníků	4	71
Celkem	24	406
Celkem všechny typy	7 872	2 125 623

⁴⁷ Převzato in.: VYSOKAJ, Juraj: *Jednotná zemědělská družstva – úloha práva při jejich výstavbě*. Praha 1989, s. 92.

V. Združstevňování na Trhosvinensku v letech 1949 – 1959

V. 1. Zemědělské jižní Čechy. Kraj, instituce a úřady

Od ledna 1949 vstoupilo v platnost nové územní členění státu a zákonem o krajském zřízení vznikl Českobudějovický kraj,⁴⁸ administrativně členěný do patnácti okresů.⁴⁹ Specifické podmínky jej odlišovaly od ostatního území republiky: rozlohou nadprůměrný, ale řídko osídlený kraj, kde zejména pohraniční okresy (zabírající 55 % rozlohy kraje) měly málo rozvinuté hospodářské a sociální podmínky,⁵⁰ patřil mezi průmyslově zaostalé oblasti republiky: těžiště výroby spočívalo v zemědělství a lesním hospodářství. Výrazně zemědělský charakter kraje se promítl do počtu osob činných v zemědělství (52,7 % z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel), jenž byl daleko vyšší, než celostátní průměr (24,9 %).⁵¹ Co do počtu zemědělských sdružení (při vzniku kraje), značně se lišily vnitrozemské oblasti od pohraničních: vnitrozemské okresy měly nepoměrně širší síť družstev, zatímco v pohraničních oblastech byla družstevní tradice vysídlováním ve čtyřicátých letech násilně přerušena.⁵² Pohraniční pásma, osídlené na pouhých 59 % předválečného stavu,⁵³ se potýkalo s neustálou migrací a s z ní pramenícím nedostatkem pracovních sil. Nábor osídlenců zdaleka nestačil pokrýt potřeby pohraničních okresů, pro zájemce o osídlení neatraktivních kvůli nepříznivým podmínkám přírodním, klimatickým a malému množství obdělávací půdy. Mezi osídlenci byli lidé z vnitrozemí republiky i reemigranti (hlavně Slováci, Rumuni, Bulhaři): ministerstvo zemědělství se jim sice snažilo poskytovat všestrannou pomoc mimořádnými přiděly dobytka, krmiv, strojů, zemědělského nářadí i finančními

⁴⁸ Zákon č. 280/1949 Sb., o krajském zřízení. V této podobě kraj existoval do 30.6.1960, kdy došlo zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, k jeho reorganizaci a změně názvu na Jihočeský kraj.

⁴⁹ Vládní nařízení č. 3/1949 Sb., o územní organizaci okresů v českých zemích: okres České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk a Vodňany.

⁵⁰ Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, fond I/155 – Jihočeský krajský národní výbor (dále JČ KNV) České Budějovice, kart. 872. Oficiálně spadaly do „pohraničí“ okresy Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Prachatice, Trhové Sviny, Třeboň, Vimperk. V pozdějších letech vyhlášené akce na budování zemědělského pohraničí už budou zahrnovat pouze určitou část těchto okresů, jakési pásma kolem hranic: viz další text.

⁵¹ Tamtéž, kart. 552.

⁵² Tamtéž, kart. 552.

⁵³ PEŠEK, Jan: *Dokončování poválečného osídlování jihočeského pohraničí (léto 1946 – podzim 1947)*. Jihočeský sborník historický 1986/LV/2, s. 69n.

půjčkami, ale to zdaleka nestačilo. Nezřídka noví obyvatelé přicházeli bez základních znalostí hospodaření; k rozčarování z nesplněných představ o novém domově se přidávaly i špatné sousedské vztahy, takže pokud se jim naskytla jednodušší možnost obživy, odcházeli. Pro ilustraci: roku 1945 byl počet obyvatel v jihočeském pohraničí 58 osob na 1 km², v roce 1952 to bylo 27 obyvatel na 1 km².⁵⁴ Po poválečných odsunech obyvatelstva velká část půdy v pohraničí připadla do správy státu: část pozemků byla převedena do státních rezervních půdních fondů, ale i ty bylo potřeba obhospodařovat, a nebylo jasné, kdo se tohoto úkolu má ujmout. Ať už Národní pozemkový fond, národní výbory nebo ministerstvo zemědělství – stroje a pracovní síly chyběly všem. Částečnou zárukou základního obdělávání půdy v pohraničí po válce byla zemědělská družstva - horská pastevní a pomocná strojní - třebaže i ona se potýkala s nemalými potížemi (nedostatek vhodných hospodářských budov, pracovních sil a zastaralé stroje).⁵⁵ Dočasně bylo situaci možno řešit sezónní brigádnickou výpomocí: tento stav byl ale dlouhodobě neudržitelný. Do těchto podmínek dochází na přelomu let 1948 - 1949 k zásadní reorganizaci státní správy v podobě nových krajských a okresních územních celků.

V Českých Budějovicích vzniká nové správní a administrativní centrum, krajský národní výbor; jedním z jeho nelehkých úkolů byla obnova zemědělství v jihočeském regionu, protože reformou správy i událostmi po komunistickém převratu v předchozím roce 1948 byl celý dosavadní systém zemědělského podnikání postaven na nový základ. Po změně počtu okresů⁵⁶ musel být stávající krajský plán zemědělské výroby na rok 1949 přepracován pro nové správní jednotky, primárně bylo nutno kompletně podchytit půdní držbu v soukromém i veřejném sektoru a veřejný sektor rozdělit na pozemky Národního pozemkového fondu, státních statků, státních lesů, komunální a družstevní.⁵⁷ S tím byla spojena otázka obdělávání půdy a neuspokojivé úrovně mechanizace zemědělství v kraji, kde hrála hlavní roli zemědělská strojní pomocná družstva na vesnicích a početné státní strojní stanice, od roku 1949 sloučené pod hlavičkou Ústředí

⁵⁴ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 549.

⁵⁵ PEŠEK, J.: *Dokončování*, s. 69n.

⁵⁶ Vládním nařízením č. 3/1949 Sb. se v Českobudějovickém kraji z původních jedenácti vytvořilo okresů patnáct.

⁵⁷ Hlavně v pohraničí se jednalo o velmi obtížný krok: z důvodu neustálých přesunů byly údaje o výměře pozemků nepřesné a jen obtížně dohledatelné.

pro mechanizaci zemědělství (ÚMEZ)⁵⁸ do jedné centrální strojní stanice v každém okrese.⁵⁹ K tomu se přidával alarmující nedostatek pracovních sil v zemědělství.

V únoru 1949 vzniká při KNV České Budějovice IX. zemědělský referát, koordinační a řídicí orgán zemědělské výroby pro jednotlivé okresy,⁶⁰ a během krátké doby se formují i další krajské zemědělské úřady, nejčastěji v podobě účelových komisí, v jejichž rukou se scházela veškerá okresní hlášení.⁶¹ Jednou z nejdůležitějších byla komise pro zemědělskou výrobu a výkup s kontrolní a instruktážní pravomocí; ta koordinovala rozpisy dodávek zemědělských produktů,⁶² dodržování zástavů dobytka, osevních a sklizňových plánů, provozní a technické záležitosti všeho druhu: sumáře z jednotlivých okresů průběžně odesílala na pražské Ústředí pro hospodaření zemědělskými výrobky. Též kontrolovala agitační a politické působení okresních národních výborů a spolupracovala s krajskou správou Ústředí pro mechanizaci zemědělství (ÚMEZ). Vyhlášovala soutěže pro jednotlivá JZD v rámci okresů i meziokresní, kde v plnění rozmanitých kritérií (rychlé provedení žní; co nejvíce přechodů JZD na vyšší typ hospodaření; procento rozoraných mezí; splnění a překročení dodávek atd.) soupeřila JZD všech stupňů. Členy této krajské komise byli zástupci krajského národního výboru, Československých státních statků, strojních a traktorových stanic, Československého svazu mládeže, Jednotného svazu českých zemědělců, výkupních podniků a tisková služba KNV. Podřízené okresní zemědělské komise pro zemědělskou výrobu a výkup příslušných ONV krajské komisi pro zemědělskou výrobu a výkup podávaly veškerá příslušná hlášení a zprávy: byly složkami

⁵⁸ Zákon č. 27/1949 Sb., o mechanizaci zemědělství. Viz dále kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*.

⁵⁹ Znamější později pod názvem strojní traktorové stanice – STS. Od počátku plnily tyto státní „dělnické“ provozovny dvojí úlohu: za vládou stanovené poplatky (zveřejňované např. jako příloha vyhlášek ve Sbírce zákonů nebo Úředním listu) půjčovaly stroje, sloužily k nahrazování nedostatku pracovních sil, napomáhaly při obdělávání ladem ležící půdy hlavně v pohraničí. V první etapě svého fungování pomáhaly celé zemědělské obci; po Únoru 1948 se svou orientací na pomoc JZD, státním statkům (zvýhodňování cenové, pohotová pomoc v případě potřeby, propagování myšlenky *svazku dělnické třídy s rolnictvem*) stávaly základnou kolektivizace zemědělství. Pro soukromé zemědělce dál STS poskytovaly své služby, ale za výrazně vyšší sazby než pro socialistický sektor včetně případných dalších omezení.

⁶⁰ Referáty národních výborů krajských i okresních podléhaly jednotnému číslování dle státních vyhlášek (viz Sbírka zákonů apod.): např. III. referáty pro vnitřní věci, IX. referáty zemědělské atd. Blíže k činnosti jednotlivých referátů archivní fondy NV (inventáře i spisový materiál).

⁶¹ Veškerá zemědělská výroba dostává do kompetencí národních výborů, což sebou do budoucna přinese řadu problémů v komunikaci, špatnou koordinaci, nezvládnutí administrativy a především s neznalostí fakt naprosto neobjektivně vypisované plány produkce zemědělské výroby.

⁶² Dodávky zemědělských produktů viz dále.

nejnižší instance, pomocí „důvěrníků“⁶³ přímo spolupracující s jednotlivými MNV a JZD.

Od roku 1950 byla při zemědělských referátech KNV zřizována zvláštní oddělení pro výstavbu JZD.⁶⁴ Schválení KNV podléhaly všechny investice jednotlivých JZD a všechny druhy úvěrů (konsolidační, provozní a investiční) se státní zárukou.

Krátce fungovaly krajské a okresní sekretariáty Ústřední rady družstev, které se zabývaly schvalováním a zakládáním JZD: od 1.10.1950 byly zrušeny a tato pravomoc přešla na zemědělská oddělení KNV a ONV (z nich později vznikly krajské a okresní zemědělské správy).⁶⁵

Na krajském výboru KSČ byly pravidelně bilancovány dosažené výsledky celého regionu: zde je „vůdčí role“ KSČ nejmarkantnější: materiály, označené jako „tajné“ a „přísně tajné“ sumarizují postup socializace podle jednotlivých okresů. Od rozhodnutí předsednictva KV KSČ se odvíjel další krajský vývoj, zde byly přijímány a pro okresní výbory KSČ rozpracovávány pokyny ústředních stranických orgánů: nebylo žádoucí, aby se klíčové příkazy dostaly přímo do rukou nižších funkcionářů, aniž by proběhla jejich cenzura. Opačným směrem, z „kraje“ na „ústředí“ putovaly formou celokrajských sumářů i okresních přehledů průběžné informace o veškerém podstatném, co se v kraji odehrálo. Krajský výbor KSČ byl v úzkém kontaktu s dalšími institucemi, které bezprostředně zasahovaly do kolektivizace jihočeského venkova: krajskou správou ministerstva vnitra, krajskou správou Státní bezpečnosti, krajským soudem a prokuraturou.

V. 2. Desetiletí okresu Trhové Sviny

Okres Trhové Sviny vznikl na základě vládního nařízení č. 3/1949 Sb., o územní organizaci okresů v českých zemích, jako jeden z patnácti okresů Českobudějovického kraje. Od 30.1.1949 do 13.5.1949 jej spravoval prozatímní ONV, plně pravomocný ONV byl potvrzen Krajským národním výborem v Českých Budějovicích 14.5.1949.⁶⁶

⁶³ Důvěrníci, prodloužená ruka okresních komisí pro zemědělskou výrobu a výkup, byli vybíráno pro každé JZD či obec: jejich aktivita se zvyšovala v době sezónních prací a dalších důležitých akcí (chystané THÚP apod.).

⁶⁴ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 562; také vyhláška ministerstva zemědělství č. 450/1950 Ú.l.

⁶⁵ Tamtéž, kart. 214, dopis Ústřední rady družstev z 12.10.1950, oznamující přechod působnosti bývalých družstevních rad na zemědělská oddělení ONV a KNV včetně agendy nově budovaných JZD.

⁶⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - Okresní národní výbor (dále ONV) Trhové Sviny, inventář.

Při vzniku okres tvořilo následujících 67 obcí:⁶⁷

Ze soudního okresu Trhové Sviny: Borovany, Branišovice, Březí, Buková, Bukvice, Čížkrajce, Dvorec, Hluboká u Borovan, Jedovary, Keblany, Komařice, Kondrač, Lhotka, Ločenice, Mokrý Lom, Mohuřice, Něchov, Nesměň, Olešnice, Otěvěk, Pašínovice, Pěčín, Rankov, Slavče, Strážkovice, Stropnice (dnes Dolní Stropnice),⁶⁸ Trhové Sviny, Těšínov, Todně, Trutmaň (dnes Mezilesí),⁶⁹ Třebeč, Újezd Ostrolov (dnes Ostrolovský Újezd),⁷⁰ Vrcov.

Ze soudního okresu České Budějovice byly přiřčeny: Lomec, Radostice, Střížov, Záluží (dnes Trocnov).⁷¹

Ze zrušeného soudního okresu Nové Hrady: Byňov, Dobrá Voda, Dlouhá Stropnice, Hojná Voda, Hranice, Chlupatá Ves (přejmenována na Meziluží, dnes obec existuje opět samostatně jako Chlupatá Ves),⁷² Kamenná, Kropšlák (dnes zaniklá obec Mýtiny),⁷³ Nakolice, Německý Rychnov (dnes Rychnov u Nových Hradů),⁷⁴ Nové Hrady, Stropnice (dnes Horní Stropnice),⁷⁵ Staré Hutě, Svěbohy, Šejby, Štiptoň, Trpnouze, Údolí, Valtěrov, Veveří, Vyšné, Žár, Žumberk.

Z bývalého soudního okresu Lišov: Ledenice.

Ze soudního okresu Třeboň: Jílovice, Kramolín, Lhota, Petrovice, Šalmanovice, Vlachnovice.

V roce 1950 přibyla obec Dobrkovská Lhotka, vzniknuvší odloučením osad Dobrkov a Dolní Lhotka od obce Keblany.⁷⁶

V roce 1951 přibyla obec Sedlo, odloučená osada obce Komařice.⁷⁷

Pohraniční okres v jižním cípu Českobudějovického kraje sousedil s okresy Kaplice, Třeboň a na severozápadě s okresem České Budějovice. Se svými 466 km² rozlohy se řadil k nejmenším okresům v kraji, počtem obyvatel cca 20 000 osob pak na

⁶⁷ Seznam obcí viz vládní nařízení č. 3/1949 Sb., o územní organizaci okresů v českých zemích.

⁶⁸ Vyhláškou č. 13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Dolní Stropnici.

⁶⁹ Vyhláškou č. 13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Mezilesí.

⁷⁰ Vyhláškou ministerstva vnitra č. 22/1949 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Ostrolovský Újezd.

⁷¹ Vyhláškou ministerstva vnitra č. 3/1950 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Trocnov.

⁷² Vyhláškou č. 13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Meziluží.

⁷³ Vyhláškou ministerstva vnitra č. 22/1949 Sb., o změnách úředních názvů míst, obec přejmenována na Mýtiny; v 50. letech zanikla..

⁷⁴ Toutéž vyhláškou obec přejmenována na Rychnov u Nových Hradů.

⁷⁵ Vyhláškou č. 13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst obec přejmenována na Horní Stropnici.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

místo poslední.⁷⁸ Ze severovýchodu na Trhosvinensko malou částí zasahuje úrodnější nížina Třeboňské pánve, která se ještě před městem samým začíná zvedat a měnit v pahorkatinu, přecházející posléze na západě v Slepíčí hory, na jihu pak v pásmo vyšších hor Novohradských. Oblast byla odjakživa zemědělskou, kvůli své poloze – Novohradské hory a jejich podhůří – spíše rázu podhorského.⁷⁹ Třetinu okresu zabíraly lesy, v příhraničním pásmu skály střídala rašeliniště a podmáčené louky, takže bylo vhodné spíše jako pastviny pro dobytek, než k produktivní zemědělské výrobě. Přirozené půdní a klimatické podmínky řadily okres do IV. zemědělské oblasti,⁸⁰ v rostlinné výrobě zaměřené na oves, ječmen, brambory, žito a len, v živočišné výrobě na chov skotu, prasat a drůbeže. Krajina byla vždy chudá (po první světové válce bylo jihočeské Trhosvinensko, Novohradsko a Kaplicko uváděno jako vůbec nejchudší oblasti z českých zemí⁸¹), obzvláště v pohraničí málo osídlená; v obcích chybělo základní občanské vybavení, voda, kanalizace, obchody, ještě v polovině 50. let 20. století řídká síť komunikací nezasahovala do všech vesnic. Hospodářství kolem hranic bývala většinou menší, i ti největší rolníci ve vsích měli pouze několik hektarů, a to spíše pastvin, než obdělávacích polí. Směrem do vnitrozemí se situace měnila, bonita půdy stoupala, usedlosti se zvětšovaly, obce byly výstavnější, sedláci bohatší. Klasický průmysl ve smyslu „továren“ v okrese vždycky chyběl: většími podniky byly jen pily a dřevozpracující provozy, na Novohradsku těžba rašeliny, na Borovansku těžba a zpracování cihlářské hlíny. Znárodnění průmyslu se tedy této oblasti prakticky nedotklo: většina obyvatel pracovala soukromě, hlavně v zemědělství. Výrazně Trhosvinensko zasáhl poválečný odsun obyvatelstva:⁸² pracovní síly se po celá padesátá léta nepodařilo úplně nahradit.⁸³

⁷⁸ SOkA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 45, pasport okresu Trhové Sviny, údaje k 18.11.1954. Také inventář téhož fondu, který uvádí v roce 1949 celkový počet obyvatel 19 215.

⁷⁹ Okres Trhové Sviny byl na třetím místě z patnácti okresů Českobudějovického kraje v počtu pracujících v zemědělství a lesnictví. SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 555.

⁸⁰ Vládní nařízení č. 183/1947 Sb., jímž se určují zemědělské výrobní oblasti.

⁸¹ Město Trhové Sviny, www.tsviny.cz/files-tslisty. Trhosvinenské listy 5/2009, zpravodaj města.

⁸² PEŠEK, Jan: *Přerod jihočeské vesnice. K historii združstevňování zemědělství Českobudějovického kraje v letech 1949 – 1959*. České Budějovice 1985, s. 136. I tak byl okres Trhové Sviny osídlen nejvíce ze všech sedmi jihočeských pohraničních okresů: ke konci roku to bylo cca 67 % předválečného stavu obyvatel.

⁸³ SOA Třeboň, fond I/141 - KSC – jihočeský krajský výbor (dále KSC – JČ KV) České Budějovice, fasc. 117, zpráva se zasedání byra JČ KV KSC z 8.6.1959. Poválečné osídlování vedlo ovšem také k odlišné politické situaci od vnitrozemských okresů: i přes složité poměry měla KSC v pohraničí silnější pozici na rozdíl od vnitrozemí s jeho agrární tradicí a připoutaností k rodovým statkům. Tím se okres nelišil od stavu v jiných pohraničních oblastech: i zde se nové osídlenec bez vazeb k půdě a obvykle bez patřičných zkušeností s hospodařením snadno dařilo přesvědčit, aby i s pozemky, které jen s obtížemi obdělávali, vstupovali do nově zakládaných jednotných zemědělských družstev. I náboženský postoj hrál

Centrem oblasti bylo a dodnes zůstává městečko Trhové Sviny, „nejjižnější ryze české město z českých zemí“;⁸⁴ mezi lety 1949 – 1960 sídlo okresních správních úřadů, okresního (lidového) soudu a okresní prokuratury, velitelství SNB, hospodářského a výkupního družstva pro zemědělské produkty, později i strojní a traktorové stanice. Do těchto institucí přišlo mnoho lidí z různých obcí okresu a to převážně z těch, kde byla silná pozice KSČ, ale také z jiných částí Čech a dokonce ze Slovenska.⁸⁵ Byli to většinou lidé, kteří neměli k této oblasti žádný citový vztah; nepomáhali tuto končinu zvelebovat a povznášet - jejich úkolem bylo pouze ve službách KSČ zajišťovat socializaci a politickou očistu. Při okresním národním výboru zemědělskou produkci oblasti spravoval a koordinoval tzv. IX. zemědělský referát; do sféry zemědělství však pravomocně zasahovala většina oddělení ONV. Významně se na prosazování socialistického modelu hospodaření podílely tzv. III. referáty pro vnitřní a trestní věci; trestní komise při ONV; síť újezdních tajemníků a okresních plnomocníků ministerstva výkupu. Řídícím centrem kolektivizace Trhosvinenska se stal okresní sekretariát KSČ, podporovaný okresním oddělením Sboru národní bezpečnosti (později Veřejné bezpečnosti) a okresním velitelstvím Státní bezpečnosti.

Politický okres Trhové Sviny existoval do 30.6.1960, kdy došlo k jeho zrušení na základě zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, a jeho pravomoce přešly na ONV České Budějovice.

V. 3. Začátek přeměn. Akční plán zakládání JZD

*Naše politika se musí opírat o malé rolníky, vytvářet spojení se středními a izolovat ty velké, postupně jejich kapitalistický vývoj omezovat a zatlačovat je do pozadí.*⁸⁶

Základní představy o přeměnách na vesnici, zformulované zasedáním ÚV KSČ v listopadu 1948, se záhy promítly do řady opatření a vyhlášek. K prvním patřil zákon o mechanizaci zemědělství, podle něhož se měly všechny zemědělské stroje odevzdat do správy státu, zastoupeného Ústředím pro mechanizaci zemědělství (ÚMEZ). Vládní nařízení o reorganizaci existujícího způsobu výkupu zemědělských výrobků měnila

svou roli: v religióznějších obcích se socializaci dařilo prosazovat výrazně obtížněji. Na Trhosvinensku např. Borovany, kde vliv církve v politickém i kulturním životě městečka dodnes přetrvává.

⁸⁴ Město Trhové Sviny, www.tsviny.cz/files-tslisty. Trhovosvinenské listy 5/2009, zpravodaj města.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ GOTTWALD, Klement: *Spisy XV.*, Praha 1961, s.158.

způsob uzavírání smluv o dodávkách těchto produktů.⁸⁷ V lednu 1949 na mimořádné schůzi okresní vyživovací komise v Trhových Svinech proběhla příprava na „třídní rozpisy“ dodávek a kontrolu jejich plnění: ve vyšší míře se zaměřila na budoucí postup proti velkým zemědělcům;⁸⁸ v obdobném duchu jednaly pocelém kraji okresní zemědělské konference, kde okresní národní výbory obdržely od KNV plán úkolů pro první rok pětiletky. Pro rok 1949 bylo v okrese Trhové Sviny podepsáno 94,55% dodávkových smluv; nepodepsaných zůstalo 5,45%: „Stranou bylo zjištěno, že téměř všechny nepodepsané smlouvy jsou u velkých sedláků a nepodepsali je proto, že v obci dobře funguje vesnická organizace strany, která provedla spravedlivý rozpis.“⁸⁹ Počátkem roku 1949 se objevuje nová důležitá funkce újezdního tajemníka, jakéhosi mezičlánku mezi MNV a ONV, zajišťujícího plnění zákonných nařízení a plánů zemědělské výroby.⁹⁰

⁸⁷ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 65n. - protože tato nařízení ještě neobsahovala patřičné sankce za neplnění smluv, byl v listopadu téhož roku vydán oběžník ministerstva výživy pro KNV, který klasifikoval nedodávky jako přestupek či trestný čin. Podrobné údaje o systému „dodávek“ dále viz vládní nařízení č. 6/1949 Sb., č. 7/1949 Sb. (blíže kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*) a archivní prameny z okresních a krajských institucí. Dodávkami (= kontingenty) – se rozumí centrálně plánované úkoly národního hospodářství pro úsek zemědělské výroby, které byly dále rozepisovány (do roku 1952, pak došlo ke změně, viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*) přes KNV (ZNV), ONV a MNV na jednotlivé zemědělské podniky soukromého i socialistického sektoru. Základem kontingentu byla výkupní smlouva, kterou se zemědělec zavazoval v určených lhůtách (obvykle čtvrtletně) a jakosti dodat veřejnému zásobování stanovené množství produktů rostlinné a živočišné výroby (mléko, maso, vlna, máslo, obilí, brambory, seno, sláma, ovoce, vinné hrozny, zelenina). Výkup prováděli státem určení výkupci (hospodářská družstva, pobočky ministerstva výkupu); měsíční evidence předpisů a plnění dodávek byla vedena v rámci obce, okresu i kraje. Rozpisy byly, hlavně v první polovině padesátých let, výrazně „třídně“ diferencované; nejvýhodnější podmínky byly stanoveny pro JZD (zvláště vyšších výrobních typů – typy JZD viz dále) a malé zemědělce do 2 ha. S rozlohou zemědělské půdy, kterou sedlák vlastnil, jeho dodávkové úkoly stoupaly: nejvyšší plány byly stanoveny rolníkům nad 20 ha půdy (další členění úkolů bylo například podle produkční oblasti, bonity půdy atd.). Pokud zemědělec odmítl podepsat smlouvu o dodávce, určil mu její výši ONV. S vesnickými boháči se v dobách nejhorší perzekuce smlouvy nepodepisovaly: dodávky jim byly nařizovány. V tisku či rozhlase se pak ukazovaly přednosti kolektivního hospodaření, které zodpovědně plní plánované úkoly a dodává „dělníkům a dětem“ potraviny, zatímco vesnický boháč občany o životně důležité produkty okrádá. Samozřejmě, že taková propaganda měla svůj účinek, zvláště na neinformované obyvatelstvo ve městech. Vesnický boháč například po sklizni nesměl obilí skladovat doma, ale po kontrolovaném úředním výmlatu bylo zrno, až na „zákonně“ vyměřené množství, které si mohl ponechat pro své zásobování a na osev, rovnou odváženo do výkupního družstva, „aby se zabránilo spekulacím a okrádání dělníků a dětí o nejzákladnější potraviny“. Přestupky proti plnění (= nedodávky) „třídně“ řešily v první instanci MNV, častěji ale ONV ve správním řízení.

⁸⁸ Jihočeská pravda, 14.1.1949.

⁸⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, okresní výbor (dále OV) Trhové Sviny, kart. 1, zápis z I. konference OV KSČ 1949.

⁹⁰ Podle vládního nařízení č. 72/1949 Sb. měli újezdní tajemníci zajišťovat jednotnost místní a okresní správy zemědělské výroby, pomáhat zapojit místní národní výbory do budování socialismu hlavně v zemědělství, t.j. účastnit se rozpisů dodávek a dohlížet na plnění zemědělských plánů, organizovat sezónní práce (žně, orbu), „učit“ MNV zavádět do praxe nové zemědělské zákony a administrativní opatření, odhalovat a potírat vesnické boháče. Újezdní tajemníky jako zaměstnance státu mohl přidělit MNV krajský národní výbor po dohodě s ONV; jejich služebním úřadem byl místně příslušný ONV. Přidělením újezdního tajemníka se neměnilo nic na působnosti MNV. Osobní a věcné výdaje, spojené s činnostmi újezdního tajemníka hradil stát. MNV obce, v níž měl újezdní tajemník sídlo, musel

V únoru 1949 schválilo kolegium ministerstva zemědělství akční plán zakládání JZD,⁹¹ který měl za pomoci vesnických organizací KSČ a JSCZ oslovit širokou základnu rolníků. Jeho součástí byl časový harmonogram, podle kterého probíhalo postupné ustavování koordinačních zemědělských organizací všech úrovní – od krajů po jednotlivé obce. Již 13.2.1949 byla v Trhových Svinech při ONV ustavena okresní rada družstev v čele s Matějem Špindlerem, dosud hospodářským referentem ONV.⁹² 23.2.1949 Národní shromáždění schválilo dlouho očekávaný zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, k němuž se 17.3.1949 přidalo prováděcí nařízení ministra zemědělství č. 75/1949 Sb.,⁹³ a 6.4.1949 vyhláška ministra zemědělství obsahující první vzorový řád fungování JZD.⁹⁴ Klíčovým posláním jednotných (ve smyslu unifikovaných) zemědělských družstev se měla stát přestavba rozptýlené zemědělské malovýroby v socialistické velkoprovozy, které by podléhaly přes okresní a krajské instituce centrálnímu státnímu řízení. Z této reorganizace pro družstva vyplývala účast na scelování půdy, mechanizaci zemědělství (za spolupráce s ÚMEZ), spolupráci na stanovení a plnění výrobních úkolů v zemědělství, při výkupu zemědělských produktů, rozvoji rostlinné a živočišné výroby, podíl na zefektivnění organizace práce rolníků, zvyšování kulturní a sociální úrovně venkova. V podstatě se činnost bývalých zemědělských družstev různých typů měla nově sloučit pod jednoho provozovatele. Především mělo být JZD pomocníkem „malých a středních rolníků“, které mělo zbavovat *dlouholeté nadvlády vesnických kapitalistů*. I v nejmenší obci⁹⁵ do

tajemníkovi poskytnout na své náklady vhodnou úřední místnost a hmotné zabezpečení, potřebné pro výkon jeho funkce. Jeden újezdní tajemník měl ve svém obvodu – újezdu - několik obcí, které objížděl (na kole, na motocyklu – podle velikosti újezdu); v Českobudějovickém kraji bylo zřízeno 272 obvodů. Újezdní tajemníci si vyměňovali zkušenosti na krajských i mezikrajských konferencích, vyhlášené byly různé soutěže - o nejlepší újezd a podobně – například v roce 1951 újezdní tajemníci z Vimperku uspořádali soutěž v plnění Soběslavského programu (plán, vzešlý ze sjezdu osvětových a kulturních pracovníků v Soběslavi 30.7.1950 jako „Soběslavský plán kulturně osvětové činnosti“, zaměřený m.j. na budování socialistické vesnice, šíření učení marxismu-leninismu, pomoc osídlencům. Oficiálně ho vyhlásil ministr informací a osvěty Václav Kopecký), do které se zapojili i újezdní tajemníci z Trhosvinenska. Podrobněji viz vládní nařízení č. 72/1949 Sb., o újezdních tajemnicích; archivní fondy ONV, KNV, OV KSČ, KV KSČ a dalších institucí; podrobně o Soběslavském plánu informuje např. Jihočeská pravda 4.8.1950.

⁹¹ Viz např. PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1948 - 1949*, s. 59n. Směrnici předcházela rozbor situace na venkově, na kterém se podíleli družstevní referenti národních výborů, členové JSCZ, KSČ i stávajících zemědělských družstev.

⁹² Jihočeská pravda, 25.2.1949.

⁹³ Nařízení ministerstva zemědělství č. 75/1949 Sb., kterým se provádí zákon o jednotných zemědělských družstvech.

⁹⁴ Vyhláška ministra zemědělství 548/1949 Ú.l., o stanovách jednotných zemědělských družstev.

⁹⁵ První JZD zahrnovala až na výjimky katastr jedné obce. Doba slučování JZD do větších celků nastane až koncem padesátých let.

jeho řad mohl *dobrovolně* vstoupit každý⁹⁶ výkonný zemědělec i jiné osoby,⁹⁷ včetně bezzemků.

Jako první měla být zakládána JZD tam, kde už fungovala tradiční zemědělská družstva: toto družstvo fakticky splynulo s nově zřízeným JZD a pokud stávající členové nepodali odhlášku, přecházelo automaticky i jejich členství. Prvním krokem k založení JZD bylo ustavení minimálně pětičlenného přípravného výboru: jevilo-li se, že provedl všechny nezbytné práce (nábor členstva; zjištění družstev, která se mají sloučit do JZD), mohlo být JZD na základě žádosti přípravného výboru schváleno příslušnými okresními orgány.⁹⁸ Jakmile ustavující valná hromada odsouhlasila nové vedení, družstvo oficiálně zahájilo provoz. Dnem zápisu nového JZD do soudního (= obchodního) rejstříku zanikla všechna další družstva v místě.

K základnímu poučení budoucích instruktorů JZD se 16.3.1949 konala v Českých Budějovicích krajská konference o JZD; 26.3.1949 následovaly konference okresní a mezi 1. – 10.4.1949 okresní porady referentů KSČ a Národní fronty za účasti krajských úředníků. V průběhu dubna 1949 ve všech obcích proběhly členské schůze místních organizací KSČ, kde okresní funkcionáři seznamovali vesnické komunisty s právě přijatým zákonem o JZD a způsobem zakládání nových zemědělských podniků.⁹⁹ Brzy nato, na jaře roku 1949, propuká v celé zemi masová agitační kampaň. Na komunisty na všech úrovních, především ale na vesnické organizace KSČ vláda spoléhala jako na hlavní šířitele družstevní myšlenky; nicméně do celostátní akce se musely zapojit všechny složky Národní fronty, národní výbory jakožto orgány lidosprávy, i pobočky JSCZ a okresní družstevní rady. V souladu s plánem krajského výboru KSČ byli pro získávání rolníků školeni předsedové MNV, JZD i vesničtí učitelé.¹⁰⁰ Ve většině obcí Českobudějovického kraje probíhaly za účasti členů rad ONV „Hovory s občanstvem“ s jediným tématem - objasnit všechny nejasnosti ohledně přestavby zemědělství: zakládání JZD, politiku scelování pozemků, „třídní“

⁹⁶ První stanovy z roku 1949 ještě umožňovaly členství vesnických boháčů v JZD, ti se dokonce mohli i podílet na řízení podniku: 4/5 vedení JZD ale museli tvořit malí a střední rolníci (viz vyhláška 548/1949 Ú.l., o stanovách jednotných zemědělských družstev).

⁹⁷ Například tzv. kovozemědělci, stavozemědělci, což byli dělníci, kteří bydleli na vesnici a vlastnili zde malý kousek půdy. Trvale pracovali mimo zemědělství a zmíněná půda nebyla jejich hlavním zdrojem obživy: její výtěžek měl jen výpomocný charakter přilepšení k příjmům ze zaměstnání.

⁹⁸ V tomto případě okresní pobočkou Ústřední rady družstev, od roku 1950 zemědělským oddělením ONV.

⁹⁹ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 66, zpráva o průběhu akce zakládání JZD ke dni 4.5.1949.

¹⁰⁰ Na učitele na vesnici komunisté velmi spoléhali: kantoré byli odjakživa autoritou mezi obyvateli venkova, navíc mohli prostřednictvím svých žáků ovlivňovat i jejich rodiče. Byli tak ideální osobou pro propagování nové koncepce hospodaření.

rozpisy dodávek a jejich plnění, mechanizaci venkova a další. Tyto veřejné besedy se, podle souborné zprávy referátu pro všeobecné vnitřní věci KNV,¹⁰¹ *osvědčily jako dobrý nástroj proti nepřátelské propagandě*. Stejná zpráva ale současně kriticky hodnotí špatnou přípravu těchto hovorů ze strany funkcionářů ONV i malou aktivitu a zájem občanstva.¹⁰² Tam, kde se setkaly veřejné schůze s vyloženým odporem zemědělců navrhuje KNV změny ve vedení obcí: zpráva o průběhu združstevňování z 4.5.1949 mluví o 16 vsích, z toho v 8 případech měl být vyměněn předseda MNV: „... aby bylo snazší prosadit JZD... jsou tam kulaci... rolníci podléhají reakci... jsou nedostatečně ideologicky na výši...“¹⁰³

I na Trhosvinensko se rozjeli čerstvě proškolení instruktoři s politickým úkolem: pozitivními argumenty přesvědčit rolníky, že JZD jsou jediná správná cesta k blahobytu. Žel, prvotní předpoklady komunistů o nadšeném zakládání socialistických družstev se nepotvrdily: zemědělcům se po válce díky štědré podpoře vlády vesnickým družstvům vedlo poměrně slušně a neviděli důvod, proč by na situaci měli něco měnit. Obecní místnosti či hostince, kam bývaly náborové schůze nejčastěji svolávány, zely mnohdy prázdnotou. Jindy byla účast hojná, ale často jen proto, aby mohli dát rolníci řečníkovi najevo svou nedůvěru nebo odmítání;¹⁰⁴ leckdy se i stalo, že se agitátoři setkali s nevybíravými slovy či přímo výhrůžkami.¹⁰⁵ Stejná byla situace na druhé straně - stranickými rychlokurzy poučení instruktoři nebyli schopni často ani nastínit podobu nových JZD a stereotypní ujišťování o tom, že se zemědělci nemusí bát „kolchozů“, že v družstvech zmizí dřina a všichni budou užívat plodů společného hospodaření, rolníky neuspokojovala. Ti chtěli slyšet konkrétní odpověď na své otázky – a těch se jim nedostávalo. Do „slabých“ okresů, kde se instruktorům práce obzvlášť nedařila, posílala KSČ dělnické delegace: úderníci z továren měli sloužit za příklad, jak dobře se pracující masa může za socialismu vést, a přesvědčit dosud váhající rolníky.¹⁰⁶

¹⁰¹ Schůze se konaly v 88 % obcí kraje; SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 90.

¹⁰² K zvýšení zájmu občanů navrhuje KNV zvolit v každém okrese několik obcí, kde po řádné přípravě a ve spolupráci s dalšími složkami NF bude proveden týden hovorů s lidem, aby akce přinesla „*třídní uvědomění především malých a středních rolníků a získala je k budování socialismu na vesnici*“: tyto obce by sloužily jako příklad ostatním. Obdobu lze najít v zanedlouho budovaných vzorných JZD.

¹⁰³ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 66, zpráva o průběhu akce zakládání JZD ke dni 4.5.1949.

¹⁰⁴ Tamtéž. „*JZD jsou zaměňována s výrobními družstvy... jejich budování sedláci srovnávají se sovětskou kolektivizací... v obcích, kde je nezáměr o schůze, panuje nezdravý třídní směr a klid*“.

¹⁰⁵ Okresu Trhové Sviny se toto týkalo jen v malé míře: archivní prameny (zápisy ze schůzí KSČ, NV apod.) jen sporadicky hovoří o výraznějších projevech odporu.

¹⁰⁶ Životní podmínky rolníků se však v žádném případě nemohly srovnávat s podmínkami, které stát vytvářel privilegované a všestranně podporované „*dělnické třídy*“. Každopádně tento tah byl úspěšný a v mnohých obcích zavedl podnět k založení alespoň přípravného výboru JZD.

Když skončilo i tak přemlouvání nezdarem, došlo na hrozby¹⁰⁷ a tím byl obvykle úspěch zaručen. Zafungoval (tak typický!) názor „... tak vstoupíme, a budeme mít pokoj...“ Tímto krédem se pak řídila velká část zemědělců – ke škodě skutečného hospodaření. Řada JZD se utvořila ze spekulčních důvodů, pod vidinou jednoduššího získání strojů, osiv, hnojiv a dalších materiálních požitků i finančního profitu. K 4.5.1949 bylo v Českobudějovickém kraji ustaveno 517 přípravných výborů JZD, v okrese Trhové Sviny jich KV KSČ eviduje 49.¹⁰⁸

První JZD byla obvykle zakládána komunisty:¹⁰⁹ malozemědělci, kovozezemědělci nebo stavoročníky; bez prostředků a bez základních informací o vedení podniku, kteří do družstev kromě členských podílů¹¹⁰ nic nepřinesli, naopak, obdrželi od JZD záhumenky. Družstva byla malá i rozlohou (kromě pohraničních JZD): jejich velikost se odvíjela od půdy vložené členy a od pozemkových přidělů, které poskytoval stát prostřednictvím NPF. Mechanizaci, objekty i další výrobní prostředky získávala JZD vkladem členů nebo opět od státu: z toho, co nuceně vykoupil (t.j. sebral) větším zemědělcům podle zákona č. 55/1947 Sb.¹¹¹ Od začátku byla mnohá družstva budována na vratkých základech dotací a vlašného postoje členů, kteří se sdružovali ne pro vzájemnou dobrovolnou spolupráci, ale z donucení nebo kvůli získání okamžitého prospěchu.

„Zemědělcům bylo stále předkládáno, že JZD se tvoří právě pro ně. Vymlouvali se, že si práci udělají sami a do JZD se nikomu nechtělo. Stalo se, že opustil raději stranu, jen když měl pokoj od družstva. Výhody ale přesto měli a hospodařilo se jim lépe, než větším zemědělcům.“¹¹²

¹⁰⁷ X. sjezd KSČ : II. den sjezdového jednání dne 12. června 1954 : (těsnopisný záznam), Praha 1954. Výhrady rokujících k nedostatkům při zakládání JZD: Instruktorům bylo přikázáno, že do určitého termínu musí být v obci založeno JZD, jinak budou místní funkcionáři KSČ bráni k zodpovědnosti. Tam, kde rolníci nechtěli vstupit, se hledaly chyby: nesplněné dodávky, nezaplacené daně... Když nebylo vše v pořádku, hrozilo jednání před trestní komisí národního výboru. Za těchto okolností raději každý podepsal.

¹⁰⁸ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 66, zpráva o průběhu akce zakládání JZD ke dni 4.5.1949.

¹⁰⁹ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV, kart. 214, sumární přehledy o JZD okresu se seznamy členů JZD včetně stranické příslušnosti a podílu vložené půdy. Pro pozdější dobu: PEŠEK, J: *Přerod*, s. 60n - na počátku roku 1951 v okrese Trhové Sviny z celkových 894 členů JZD bylo 64 % (575 osob) komunistů což odpovídalo krajskému průměru; funkce v družstvech zastávali téměř výhradně komunisté (okres Trhové Sviny 83 %, kraj 82 %).

¹¹⁰ Vzorové stanovy JZD č. 548/1949 Ú.1. Členské podíly ve výši 100 – 500 Kčs, sloužící k financování JZD, při vstupu je povinen jej upsat (zapůjčit) JZD každý člen družstva. Při výstupu z JZD je do jednoho roku podíl vyúčován a vrácen dotyčnému zpět.

¹¹¹ Viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*.

¹¹² SOKA Č. Budějovice, fond B2012 - Místní národní výbor Střížov, kronika obce, rok 1950, s. 63.

Přehled prvních jednotných zemědělských družstev okresu Trhové Sviny dle stavu k 30.9.1950, zpracovaný podle evidenčních listů JZD.¹¹³

Vyšší rozloha půdy družstev v pohraničí (včetně půdy členské) ukazuje na specifika této oblasti: velké pozemky z konfiskátů, které dostávala družstva k obdělávání i větší výměru členů JZD – osídlenců a nabyvatelů poválečných pozemkových přidělů. Tabulka přímo ukazuje, jak se v pohraničí v daleko větší míře než ve vnitrozemí sdružovali zemědělci k společnému hospodaření: ať už z nedostatku vlastních zkušeností s organizováním práce na statku, pro neschopnost individuálně obdělávat přidělené usedlosti nebo kvůli neexistující vazbě nových obyvatel pohraničí k půdě.

Obec	Členů JZD celkem	Z toho zemědělci	Z toho nezemědělci	Členové KSČ V JZD	Vedení JZD Celkem	Ve vedení JZD členů KSČ	Půda JZD celkem	Půda členská
Dobrkovská Lhotka	36	11	25	25 (69%)	6	5	51	51
Kamenná	17	16	1	13 (76%)	5	4	203 ¹¹⁴	132 - P ¹¹⁵
Údolí	31	30	1	31 (100%)	6	6	120	102 - P
Horní Stropnice	64	48	16	54 (84%)	7	6	221	160 - P
Nové Hrady	53	7	46	45 (85%)	8	7	94	94 - P
Meziluží	21	9	neuvádí	7 (33%)	8	3	120	120 - P
Vyšné	36	29	7	29 (81%)	8	6	222	222 - P
Pěčín	16	14	2	14 (88%)	4	4	199	199 - P
Mezilesí	45	21	neuvádí	18 (40%)	5	4	250	250 - P
Mokrý Lom	22	18	4	9 (41%)	6	3	102	102
Branišovice	50	50	0	16 (32%)	5	3	215	215
Kondrač	42	22	neuvádí	26 (62%)	8	7	174	174 - P
Slavče	26	19	7	19 (73%)	10	9	33	33
Čížkrajíce	11	11	0	11 (100%)	5	5	78	78
Mohuřice	11	6	6	11 (100%)	5	5	17	17
Otěvěk	29	28	1	26 (90%)	4	3	62	57
Lhota u Borovan	20	17	3	10 (50%)	5	3	30	30
Jílovice	35	25	neuvádí	20 (57%)	9	9	87	87
Borovany	45	13	32	37 (82%)	7	7	85	85
Vlachnovice	12	9	3	4 (33%)	5	3	49	49

¹¹³ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 34.

¹¹⁴ Půda nečlenská, t.j. přiděly konfiskátů od NFP, rezervní půdy státní apod.

¹¹⁵ Pohraniční JZD.

Ledenice	31	22	20	30 (97%)	5	4	48	48
Komařice	12	11	1	11 (92%)	6	5	40	40
Strážov	8	8	0	7 (88%)	4	4	61	61
Strážkovice	18	17	1	17 (94%)	5	4	47	47
Svébohy	31	31	0	19 (61%)	11	11	253	253 - P
Dlouhá Stropnice	21	19	2	17 (81%)	7	7	220	220 - P
Ločnice	102	85	17	Neuvádí	5	3	618	618
Stíptov	42	41	1	41 (98%)	9	9	274	274 – P
Otěvěk	29	14	neuvádí	26 (90%)	neuvádí	neuvádí	62	27
Byňov	neuvádí	neuvádí	neuvádí	Neuvádí	neuvádí	neuvádí	neuvádí	neuvádí

V. 4. Po IX. sjezdu KSČ. Zintenzivnění přestavby, rozorávání mezi

První zkušenosti z výstavby JZD zhodnotily krajské konference JZD a po nich ve dnech 25. – 29.5.1949 IX. sjezd KSČ. (Tento sjezd je v literatuře bez rozdílu data vydání považován za mezník dalšího rozvoje socialismu v Československu, zejména v zemědělství.) Na sjezdu byl vytyčen cíl přechodu vesnice k socialismu pomocí zemědělské velkovýroby, jenž vycházel z Leninova družstevního plánu.¹¹⁶ V projevech členů vlády i delegátů se objevily obdobné pokyny pro přestavbu venkova jako při loňském listopadovém jednání ÚV KSČ: *budovat a utužovat svazek s drobnými a středními rolníky; utlačovat a izolovat vesnické boháče; inspirovat se sovětským modelem kolchozního hospodářství.*¹¹⁷ Z přednesených frází, které se v nezměněné podobě budou opakovat po celou první polovinu padesátých let vyplývá, že si komunisté uvědomovali, jaká úskalí sebou nese praktické provádění socializace prostřednictvím nového zákona o JZD přímo na vesnici. Věděli, že „strana nepracuje tak, jak má“ a komunisté v obcích i okresech většinou mají jen mlhavou představu, co se od nich vlastně chce; že socializace není zemědělskou obcí nadšeně přijímána, ale naopak, plány o rychlém přerodu vesnice berou zasvě. Zemědělská výroba byla IX. sjezdem KSČ klasifikována jako nejslabší článek plnění dvouletého hospodářského plánu¹¹⁸ a jako odvětví, na které je nutné se v budoucnu zaměřit důkladněji, než tomu

¹¹⁶ *30 let JZD v jižních Čechách*, materiál Krajské zemědělské správy v Českých Budějovicích a krajského pracoviště Českého výboru Svazu družstevních rolníků, České Budějovice 1979.

¹¹⁷ *Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa*, Praha 1949.

¹¹⁸ *Protokol*, s. 187, projev Antonína Zápotockého.

bylo v minulosti.¹¹⁹ Obdobně na IX. sjezdu KSČ hovoří i Bohumil Šimon, zemědělský tajemník sekretariátu KV KSČ v Českých Budějovicích: „... i přes velkou vysvětlovací kampaň není každý rolník – často i člen strany, srozuměn s jednotným zemědělským družstvem. Ba jsou i případy, že aktivní členové strany odmítají zakládat družstva a vstupovat do nich... Rolníci v chudých oblastech, zejména v pohraničí, hospodaří za značných obtíží a od JZD očekávají pomoc, někdy větší, než jim je schopno dát... Střední rolník se dosud neprojevil, je na rozcestí, zato velcí sedláci naoko souhlasí s družstvem, aby do něj mohli vstupovat a podílet se na očekávaných výhodách... V první řadě za všechno může vesnický boháč, který svým přetrvávajícím vlivem svádí neuvědomělé zemědělce ze správné cesty...“¹²⁰ Úryvky z jeho projevu v podstatě shrnují pohled komunistů na situaci, v jakém se nacházela česká vesnice rok po Únoru 1948.

Na základě neuspokojivých výsledků a kvůli uklidnění zemědělské obce bylo počátkem května 1949 přikročeno ke změně taktiky. JZD se měla do budoucna zakládat jen tam, kde pro to budou *předpoklady*, t.j. kde zemědělci sami projeví zájem. Další veřejné schůze byly zastaveny, prvotní razance agitátorů měly být utlumena a nahrazena *trpělivým přesvědčováním*. V červnu 1949 ústřední výbor KSČ schválil návrh ministerstva zemědělství o poskytování výhod jednotným zemědělským družstvům,¹²¹ která (i jejich jednotliví členové) začala být bezvýhradně upřednostňována. V každém okrese bylo programově založeno „vzorné JZD“,¹²² kde se zemědělci mohli přímo na místě seznamovat s příkladným socialistickým hospodařením; konaly se zájezdy rolníků i do jiných vzorných družstev v republice. Pod vedením krajských výborů KSČ se se na vesnice rozjížděly dělnické brigády na pomoc při senoseči a žních.¹²³ V rámci proklamované „Péče o venkovského člověka“ vyrůstaly

¹¹⁹ Vezmeme-li celý průběh jednání IX. sjezdu KSČ, nevěnovalo ve skutečnosti zemědělské politice tolik času, jak by se mohlo zdát: prioritním odvětvím národního hospodářství byl neoddiskutovatelně průmysl, obzvláště těžký, a všechny věci s ním spojené a o nich se jednalo především. Nicméně všeobecně špatná situace v zemědělství a jeho zaostávání přimělo komunisty, aby jemu jako zdroji „obživy národa“ začali věnovat více pozornosti.

¹²⁰ *Protokol*, s. 419. Konečně byl „viník“ většiny neúspěchů nalezen: stal se jím pro příští roky *vesnický boháč, kulak*. Tedy nikoli špatná koncepce provádění ani aplikace cizorodého modelu hospodaření.

¹²¹ Uvolňování většiny mechanizace pouze pro JZD, zvýšené a cenově výhodnější přiděly pohonných hmot, průmyslového zboží, hnojiv, podpora bytové výstavby, sociální výhody. Srovnej: PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1948 - 1949*, s. 119n.

¹²² Jihočeská pravda, 18.1.1949, Usnesení KV KSČ z 12.11.1949 o zakládání vzorných JZD, která obdrží veškerou odbornou, materiální a finanční podporu; v okrese Trhové Sviny to bylo hned od svého založení JZD Mokřý Lom, vedené přesvědčeným komunistou, kovářem Matějem Špindlerem, předsedou okresní družstevní rady a později členem ÚV KSČ.

¹²³ Myšlenka brigád, které z patronátních závodů jezdily na sezónní práce pomáhat JZD se v důsledcích ukázala jako kontraproduktivní: družstevníci si velmi rychle zvykli spoléhat na pomoc zvenčí, nebýt příliš aktivní a raději se věnovat svým záhumným. Problém byl i kvůli zvláštním bezpečnostním opatřením v pohraničí, omezeným ubytovacím kapacitám a nedostatečným materiálním zázemím pro brigádníky.

družstevní prádely, společné konzervárny a kuchyně, dětské útulky, drůbežárny, pořádaly se osvětové přednášky a naučné kurzy s cílem „ulehčit práci venkovské ženě“ a tak ji získat pro práci v družstvu.¹²⁴

Očekávaný efekt na sebe nenechal dlouho čekat. Do konce roku 1949 vzniklo mnoho přípravných výborů a jednotných zemědělských družstev, ojediněle se JZD již pustila do společného provádění některých prací (setí ozimů podle osevních plánů) a kolektivního hospodaření na přidělech půdy, získaných od státu z konfiskátů nebo z revize pozemkové reformy. Pro realizaci budoucích staveb pro JZD obdržela každá obec kraje pokyny od plánovacího referátu KNV, vypracované ve spolupráci se zemědělským referátem KNV a Stavoprojektem.¹²⁵ Zdálo se, že rozkolísanost a nejednotnost procesu vytváření *nové vesnice* byla překonána.

„Hned v prvním měsíci se utvořilo družstvo. Členem mohl být každý, kdo vložil 200 korun jako podíl a zaplatil zápisné. Toto družstvo dostalo přidělený traktor a dva vlečnáky, velkou mlátičku, samovazač a za tyto věci nedalo družstvo ani korunu... Pro toto družstvo v naší obci pochopení ze začátku nebylo, přihlásilo se málo členů, ale přesto se ukázalo, že toto družstvo bude mít určité výhody oproti jednotlivým hospodářům v družstvu nezúčastněným. A jako každá věc časem dozrává, tak i toto nerozhodné myšlenkové rozpoložení bylo jednoho dne postaveno před hotovou věc: buď být členem družstva (...) a nebo se mu přidělí pozemky, které se družstvu nehodí, až jsou jakékoliv, což mělo za následek, že veškeré občanstvo celé obce přistoupilo za členy...“¹²⁶

Na poradě okresních újezdních tajemníků 14.5.1949 hovoří s. Čermák z Trhových Svinů předběžně o dvaceti JZD v okrese, která by měla do konce roku vzniknout.¹²⁷ Skutečná čísla byla sice poněkud nižší, ale zakládání probíhalo vcelku úspěšně a onoho počtu se podařilo dosáhnout už v březnu 1950.¹²⁸ Prvními družstvy v okrese bylo JZD Mokřý Lom (16.6.1949), sousední Branišovice (18.6.1949), Vlachnovice (1.7.1949) a Mezilesí (2.7.1949).¹²⁹ Do konce roku přibyla družstva ještě

¹²⁴ SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 90, Přehled o činnosti zemědělského referátu za rok 1949. V archivních fondech lze nalézt přesné plány těchto „osvětových“ akcí: předem schvalované seznamy filmů se zemědělskou tematikou (nejčastěji o životě sovětských kolchozníků); program kulturních vložek dělnické mládeže, jež zajížděla do vesnic; veřejné přednášky zemědělských odborníků, veterinářů, agronomů apod.

¹²⁵ Tamtéž, kart. 90, Přehled o činnosti zemědělského referátu za rok 1949.

¹²⁶ SOkA Č. Budějovice, fond B1401 - Archiv obce Ločnice, kronika obce, rok 1950, s. 67.

¹²⁷ SOA Třeboň, fond I/141 - KSČ - JČ KV České Budějovice, fasc. 67.

¹²⁸ Viz tabulky na konci této kapitoly.

¹²⁹ SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 873; v kraji bylo prvním JZD Podboří v okrese Milevsko, založené 10.4.1949.

v obcích Kondrač, Ločenice, Střížov, Dobrkovská Lhotka, Svébohy, Štiptoň, Vyšné, Dlouhá Stropnice, Pěčín, Horní Stropnice a Strážkovice.¹³⁰

IX. sjezd KSČ vedl k zásadnímu obratu v zemědělské strategii vlády pro příští měsíce: v první řadě bylo nezbytné přehodnotit dosavadní fungování družstev. Najednou zde bylo značné množství JZD, která ale často po založení stagnovala, nevyvíjela žádnou činnost a existovala pouze formálně.¹³¹ Nezřídka agitátoři při zakládání nových družstev aktivně přihlásili i ty, kteří o členství neměli zájem anebo se ani ustavující schůze nezúčastnili: taková družstva neprosperovala od samotného začátku.¹³² Také úroveň hospodářských výsledků JZD byla odlišná, podstatný rozdíl kvůli přírodním i personálním podmínkám existoval mezi družstvy pohraničními a vnitrozemskými, své sehrávaly i dlouholeté zkušenosti zemědělců z vnitrozemských oblastí oproti pohraničí, osídlovanému z velké části nezemědělci. Lidé v představenstvech ani samotní družstevníci neměli jakoukoliv předchozí zkušenost z organizování kolektivní práce a tak bylo potřeba nastínit alespoň základní směr, jakým by se JZD měla vyvíjet do budoucna. Bylo jasné, že není reálné kolektivizovat vesnici plošně, že rychlejšího tempa socializace může být dosaženo jen po určitých schodcích podle situace té které obce. Klíčovým pro přechod z „nižších“ na „vyšší“ formy hospodaření se mělo stát rozorání hranic pozemků, symbolické otevření příští „společné cesty“. Odstraněním mezí se stávala půda anonymní a ze širokých lánů už se dalo jen vytušit, kde se nacházelo čí pole. A o to šlo: změnit myšlení lidí a přetrhnout vazby k zemi, předávané dosud jako rodinné dědictví mezi generacemi sedláků.

Po provedeném průzkumu činnosti jednotných zemědělských družstev schválilo zasedání ÚV KSČ v únoru 1950¹³³ tři, resp. čtyři typy družstev: ke každému typu byly v průběhu roku vypracovány vzorové provozní řády. Tím byla vymezena budoucí

¹³⁰ Přehled JZD viz tabulka na konci této kapitoly.

¹³¹ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 522. V Českobudějovickém kraji existovalo k 1.10.1949 celkem 193 JZD.

¹³² SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 21.4.1951.

¹³³ Zasedání ÚV KSČ ve dnech 24. – 26.2.1950, věnované dalšímu rozvoji JZD. Rok 1950 byl vyhlášen „Rokem stranického školení“ pod heslem *Cesta vesnice k socialismu*: na aktivech poučení komunisté se vydávali šířit „osvětlu“ mezi zemědělce. Další tématicky zaměřené „Roky stranického školení“ následovaly celá padesátá léta. Viz zprávy z denního tisku o plnění úkolů „Roků stranického školení“.

podoba JZD.¹³⁴ Neměla-li JZD v počátcích provozní řády přijaté, existovala jako „bez typu“.

Od roku 1950 se můžeme setkat s těmito typy JZD:

V I. stupni JZD, nejjednodušším, je zaveden společný osev při zachování mezí a hranic parcel, polní práce jsou organizovány společně, společné je i užívání strojů a potahů a to soukromých i družstevních. Sklizeň připadá členům individuálně, z každé vlastní parcely. Vzájemně se vyúčtují náklady na společné používání strojů a pracovní příspěvi členů. Tato družstva jsou označována jako „nižší“. Zakládána byla hlavně v počátcích socializace a asi v polovině padesátých let jako typ mizí.¹³⁵

Ve II. stupni JZD rozorává meze jednotlivých parcel, je tedy provedena technicko-hospodářská úprava půdy (THÚP).¹³⁶ Pozemky jsou obdělávány společně a společná sklizeň je rozdělována mezi zemědělce poměrnou částí odpovídající výměře jejich půdy, vložené do družstva, a vykonané práci. Živočišná výroba je dosud individuální. Po eliminaci družstev I. typu na tato JZD přešlo označení „nižší“. Od poloviny padesátých let už vznikala jen výjimečně.¹³⁷

Členové JZD III. a IV. stupně již odevzdali půdu družstvu ke společnému hospodaření a do společných stájí svedli dobytek. Ke snazšímu získávání do JZD se členům ponechával záhumenek, psychologicky spojující bývalou soukromou činnost rolníka a nynější společné hospodaření. Odměňování ve III. typu probíhá tak, že výtěžek ze společného hospodaření je z větší části rozdělován podle vykonané práce (pomocí tzv. pracovních jednotek, také jen PJ¹³⁸) a z menší části podle výměry pozemků, které členové odevzdali družstvu (z nich navíc pobírají pachtovné). JZD IV. stupně odměňují výhradně podle vykonané práce. Tyto dva druhy JZD se označovaly jako „vyšší“.

*Zde je nutné připomenout, že tzv. členská půda, vložená do družstva, formálně zůstávala dál majetkem rolníků, třebaže s ní JZD neomezeně disponovalo.*¹³⁹ *Nezáleželo*

¹³⁴ Tato koncepce JZD přetrvala po celá padesátá léta. Blíže např.: JECH, K., *Kolektivizace*, s. 82; VYSOKAJ, J.: *Jednotná zemědělská družstva*, s. 19n; četný spisový archivní materiál.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ K THÚP viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Jednotka normování práce v zemědělství, podrobněji k pojmu viz závěr této kapitoly.

¹³⁹ Blíže viz stanovy jednotných zemědělských družstev: jejich přehled je v závěru této kapitoly.

přítom na tom, zda vstoupil rolník do JZD dobrovolně nebo pod nátlakem, případně půdu odevzdal do užívání JZD, aniž by sám byl jeho členem. Všechny schválené vzorové stanovy JZD obsahovaly dispozici, že v případě zrušení členství vrátí družstvo vložené pozemky (nebo pozemky náhradní) bývalému členovi do soukromého hospodaření. To je zásadní rozdíl proti sovětskému modelu kolektivizace, kdy stát půdu rolníkům znárodnil a teprve na této státní půdě budoval zemědělské podniky. Toto ale nelze zaměňovat s případy, kdy v kulackých procesech byly vyslovovány tresty konfiskace majetku; případně kdy stát půdu nuceně „vykoupil“ nebo ji převzal jako „dobrovolný dar“.¹⁴⁰ Tato půda propadla státu a ten ji už jako svůj majetek přiděloval obvykle prostřednictvím NPF nebo národních výborů (drobným zemědělcům k doplnění pozemků, JZD, státním statkům) k obdělávání.

Sezónní práce (žně, senoseč, sklizeň brambor) byly příležitostí předvést klady společné organizace práce v JZD; manifestační svozy úrody a bouřlivé dožínkové a bramborové „dokopné“ oslavy¹⁴¹ skutečně účinkovaly. Putovní vlajčka za umístění v socialistické soutěži nebo fotografie úspěšných družstevníků v regionálním tisku „obrátila“ mnohé do té doby váhající rolníky. Velice účinným přesvědčovacím prostředkem se ukázaly vesnické besedy se sovětskými kolchoznicemi, centrálně organizované KSČ. Mimořádný důraz kladla vláda a KSČ na hlavní událost roku 1950 – první žně po vyhlášení nového systému hospodaření v podobě kategorizace JZD. Ve stavu pohotovosti byly orgány bezpečnosti i lidosprávy a vše se podřizovalo jedinému cíli: zajistit hladký a bezproblémový průběh žní a jakýkoliv náznak či podezření na sabotáž okamžitě vyšetřit a ve zrychleném soudním řízení tvrdě trestat.¹⁴² Žně v celé republice skutečně proběhly velmi úspěšně a tento počín prvních JZD výrazně přispěl k zakládání dalších socialistických zemědělských podniků.

Po sklizni byla nejhodnější doba na rozorávání mezí, s ukončením hlavních polních prací nastávalo období ještě intenzivnější agitace a přesvědčování. Zrušené meze komunisté pokládali za své politické vítězství a tak se stávalo že docházelo ke

¹⁴⁰ Např. vládní nařízení č. 50/1955 Sb., o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby, §8 „... kulak může dobrovolně nabídnout státu, aby převzal usedlost bezplatně do vlastnictví...“

¹⁴¹ Účast na těchto akcích (obdobně jako oslavách 1. máje, VŘSR a dalších) byla žádoucí: na „okres“, tedy pro potřeby ONV, OV KSČ a AV NF, byly odesílány z jednotlivých obcí seznamy, nízkou účast bylo nutno zdůvodnit.

¹⁴² SOkA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, kart. 4, pokyn Generální prokuratury Praha všem krajským a okresním prokuraturám o urychleném stáhnutí činů, narušujících průběh žní.

komasaci, aniž by byl brán zřetel na skutečnou držbu pozemků v obci.¹⁴³ Zajímavý případ se odehrál v Dobrkovské Lhotce, kde bylo ustaveno JZD III. typu. Po provedení THÚP někteří zemědělci, kteří s rozoráváním mezí nesouhlasili, nepracovali na pozemcích, které jim byly přiděleny jako náhradní, ale chodili pracovat dál na svá původní pole. Když je předseda MNV upozornil na trestnost jejich počínání, ohrazovali se, že THÚP nepodepsali a tedy že jim nikdo nemůže nařizovat. Protože ani po několika výzvách neuposlechli, byli předvoláni před trestní komisí ONV. Organizátor protestu, malý 4 ha zemědělec (avšak bývalý živnostník...!), odešel s pokutou 2000,- Kčs; ostatní zemědělci vyvázli s podmíněnými tresty. „... *kterým jsme celou věc řádně vyložili a kteří dnes klidně obdělávají pozemky, které jim byly přiděleny... Z toho je vidno, že vždy za takovýmto narušováním budování se skrývá nějaký organizátor – nepřítel socialismu.*“¹⁴⁴

Mělo-li už JZD rostlinnou výrobu sjednocenou, byla další kampaň zaměřena na přechod na společnou živočišnou výrobu - bez ohledu na chybějící stájové prostory. Družstva tím, že svedla dobytek do společných stájí sice přecházela na vyšší typ hospodaření, neobešlo se to často ale bez následků. Zvířata rozdílné kvality a zdravotního stavu byla shromažďována do nevyhovujících prostor; stáje, při absenci centrálních odchoven umístěvané ve statcích jednotlivých družstevníků nebo v adaptovaných prostorách zabraných velkými zemědělci, byly přeplněné.¹⁴⁵ Že docházelo ke zhoršení užitkovosti, zdravotního stavu zvířat a častým úhynům je nabitelní. Představa, že by se měli vzdát svých hospodářských zvířat byl další z důvodů, proč se družstevníci bránili přechodům na vyšší typ hospodaření. S půdou vloženou do družstva, se snáze loučili než s dobyt看em. Jakkoli to zní nadneseně, pro mnohé z nich byla jejich zvířata „členy rodiny“ a než by se jich ze svého pohledu nesmyslně vzdávali, raději dobytek prodali nebo porazili.

Další problém přinášelo – nejen soukromým zemědělcům, ale i JZD – dodržování plánovaného zástavu dobytka, jenž se odvíjel (kromě jiných kritérií) podle výměry půdy zemědělského závodu. Zejména v pohraničí kvůli velkým plochám půdy (přebraným od NPF nebo od státu po pozdějších odsunech vesnických boháčů) se

¹⁴³ Nadpoloviční většina hlasů pro rozorávání mezí byla získávána prostým sčítáním, přičemž většinu členů družstva v začátcích tvořili malí zemědělci, stavorolníci nebo kovorolníci, nevlastníci téměř žádnou půdu. Ti svým hlasem však v důsledku rozhodli o osudu těch těch, kdo byli proti komasaci, stáli mimo družstvo, ale drželi většinu půdy v obci.

¹⁴⁴ SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 46, situační zpráva ONV Trhové Sviny pro III. referát KNV z oboru trestní agendy správní za II. Q. 1952.

¹⁴⁵ Na zemědělské novostavby byl sice uvolňován přednostně stavební materiál: investice ale zdaleka nedosahovaly dotací do průmyslu, pro nedostatek dělníků se stavby zpožďovaly, materiál se „ztrácel“.

situace řešila složitými přesuny zvířat z vnitrozemí, protože stávající stádo nebylo schopné pokrýt naplánovaný stav přirozenou reprodukcí. Toto centrální plánování, ve kterém se odrážela dlouhotrvající potravinová krize, vedlo k neúnosnému navyšování počtu kusů zvířat v JZD (o soukromnících nemluvě, tam byla situace ještě horší) bez zajištění základních podmínek k životu – ustájení a krmiva. Bezmyšlenkovitá aplikace směrnic vedla jen k dalšímu snižování užitekosti, šíření nemocí a nuceným porážkám zvířat.

První rok fungování JZD Českobudějovického kraje bilancovala II. krajská konference JZD v Českých Budějovicích (29.4.1950):¹⁴⁶ situaci na Trhosvinensku pak II. okresní konference OV KSČ v Trhových Svinech.¹⁴⁷ Druhá jmenovaná navzdory úspěšným žním a závěru roku 1949 hodnotí uplynulé období jako nepříliš uspokojivé: příčiny hledají komunisté ve špatné koordinaci jednotlivých složek aparátu – organizací KSČ, národních výborů a výkupních podniků. Už teď pokládají za chybu (později se ve stejném duchu vysloví i nadřízené stranické a státní orgány) snahu zřídit za každou cenu co největší počet JZD „... jimž jsme se pak málo věnovali, takže byla odkázána jen na funkcionáře své obce... Největší chybou bylo, že soudruzi referenti mnoho slibovali a neuvědomili si, zda to co slibují, je splnitelné. Tím se stalo, že se JZD vrhla na nákup strojů a budování nákladných staveb, aniž by měla zajištěno financování“.¹⁴⁸ Za příklad špatného nakládání s finančními prostředky jsou dávána JZD ve Vlachovicích a ve Svěbohách, která si na úvěr nakoupila drahé stroje pro něž neměla využití, takže mechanizace musela být družstvům odebrána a předána do STS. Opakovaně bylo účastníky trhosvinenské konference připomínáno, že lví podíl na dosavadním neúspěšném rozvoji družstev má vesnický boháč, který odrazuje ostatní zemědělce od vstupu do JZD. V jistém smyslu to byla pravda: zkušené sedláci brzy pochopili, že nová podoba družstev nemá nic společného s úspěšnými pomocnými družstvy předválečnými a odmítali s nimi mít cokoliv společného. A jestliže se negativně vyjádřil člověk, který byl pro ostatní ve vsi autoritou, samozřejmě ani menší rolníci, na které se zaměřovala hlavní kampaň, se do nových JZD nehrnuli. Za příkladné pokládá konference postup *vzorného JZD Mokrý Lom*, jež zamítlo žádost kulaka Fučíka o vstup do JZD, avšak zabralo jeho půdu do společného obhospodařování. V závěru konference poslanec

¹⁴⁶ Průběh konference včetně diskusních příspěvků účastníků a význačných hostů zveřejňovala Jihočeská pravda.

¹⁴⁷ SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, zápis ze II. konference OV KSČ v Trhových Svinech v dubnu 1950.

¹⁴⁸ Tamtéž.

s. Čihák nastínil svou myšlenku budování JZD, která výmluvně ilustruje myšlení stranického aparátu: „... *My omezujeme vesnické boháče a statkáře. To byli velcí dobrodinci. Já myslím, že také doba schválí, že odstraňujeme vředy na těle našeho národa. Byli to otrokáři a my jsme je porazili... Je to revoluce ale je to vděčná práce... Ještě k otázce středních rolníků. Pozor, nenutíte je! To je chyba. Komu polepšíme, toho budeme získávat ať chce nebo nechce. Mnozí ještě nedávno byli vykořisťovateli: ty však do družstva nepouštějte. Potom je tam s nimi velká práce...*“¹⁴⁹

V. 5. Boj proti vesnickému boháči

Mnohem závažnějším důsledkem IX. sjezdu KSČ v roce 1949 bylo zahájení otevřeného boje proti vesnickým boháčům. Začalo nelítostné utlačování, které vyvrcholilo v letech 1952 – 1953. 12.7.1950 vláda kodifikovala nové trestní zákony soudní i správní, které dávaly národním výborům a soudům prakticky neomezený prostor k „třídně odstupňovaným“ postihům rolníků.¹⁵⁰ Zákon a řád správní byly v praxi užívány častěji: tyto směrnice pro národní výbory všech stupňů vybranými paragrafy postihovaly méně závažné přestupky rolníků proti zemědělské politice státu, které nebyly trestné podle zákona a řádu trestního. Správní řízení probíhalo na podnět zvenčí: například po udání, trestním oznámení SNB nebo hlášení od hospodářského výkupního družstva. V první instanci (ne tak často; písemné podklady téměř nejsou dochované, pouze informace, že potrestání proběhlo) zasahovaly MNV: daleko častěji přestupky řešily ONV pomocí referátů pro vnitřní a trestní věci (tzv. III. referátů). Ty podle zásad „třídního boje“ vypracovaly nález včetně patřičného postihu nebo případ předaly trestní komisi ONV. Nedatovaná krajská instrukce pro ONV¹⁵¹ přikazuje přestupky proti zásobování malých a středních rolníků netrestat a postupovat cestou přesvědčování,¹⁵² kulaky a sabotéry naopak stíhat exemplárně trestní komisí ONV,¹⁵³ případně po

¹⁴⁹ SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, zápis ze II. konference OV KSČ v Trhových Svinech v dubnu 1950.

¹⁵⁰ Pro trestné činy zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon; zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Pro přestupky zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní; zákon č. 89/1950 Sb., o trestním řízení správním (trestní řád správní).

¹⁵¹ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 536.

¹⁵² Malí a střední rolníci vyvázli obvykle s nižší pokutou či napomenutím, několika dny brigády (stavby továren, přehrady Lipno...) a závazkem, že své úkoly dodatečně splní. Velcí zemědělci byli trestáni příkladně, výše trestu závisela na pokynech nadřízených orgánů (KSČ, ministerstvo vnitra atd., viz následující text, též kapitola *Vesničtí boháči...?*).

¹⁵³ Výnos ministerstva vnitra č. 473/1950 Ú.l., o trestních komisích KNV a ONV, který byl prováděcím předpisem k § 90 trestního řádu správního č. 89/1950 Sb. Předseda tříčlenné trestní komise stál současně v čele III. referátu. Národní výbory mohly vyslovit prakticky stejné tresty jako soudy (vysoké pokuty,

vyjádření prokurátora soudem. Zde záleželo čistě na libovůli *vykonavatelů spravedlnosti*: stejný skutek byl u malého rolníka ohodnocen jako přešůpek, u kulaka výše trestu závisela na pokynech nadřizovaných orgánů¹⁵⁴ a předem dohodnutém scénáři. Trestní nálezy NV (stejně jako soudní rozsudky) na náklady stíhaného zveřejňoval oblastní, závažnější případy krajský nebo celostátní tisk.¹⁵⁵ Každý měsíc III. referát pro vnitřní a trestní věci předával radě ONV Trhové Sviny *Situační zprávu o výkonu trestní pravomoci a boji proti třídnímu nepříteli*.¹⁵⁶

Rozsáhlé trestní kompetence národních výborů byly radikálně omezeny koncem roku 1953 ve spojitosti s částečným uvolněním situace v zemi po nástupu prezidenta Zápotockého. Zákon č. 102/1953 Sb.,¹⁵⁷ korigoval často zneužívané pravomoce národních výborů v této citlivé sféře i běžný jev duplicitního stíhání jednoho činu jako přestupku národním výborem a jako trestného činu soudem. „... *Aby se při posuzování trestných činů a závažných přestupků neuplatňovala hlediska zcela odlišná a aby se tak přispělo k důslednému zachovávání a upevňování socialistické zákonnosti, je třeba řízení o takových přestupcích soustředit u prokurátorů a soudů...*“¹⁵⁸

Od komunistického převratu v roce 1948 a zejména po schválení nových trestních zákonů v červenci 1950 se postupně utvářela zvláštní linie justiční trestní politiky, věnovaná výhradně socialistické přestavbě vesnice. Prokurátorům a soudům přibýly další úkoly: za každou cenu chránit nová JZD; nepřátele družstva odhalit, ukázat a pro výstrahu trestat; organizovat veřejné soudní procesy, které by sloužily jako účinný prostředek k „přesvědčování“ nerozhodných zemědělců ke vstupu do JZD. Od 1.7.1950 byly okresními prokuraturami zvlášť evidovány trestné činy proti socializaci vesnice a zemědělské politice. U všech prohřešků musil být uveden třídní původ a sociální začlenění obviněného, výměra obhospodařovaných pozemků (zvlášť vlastní a zvlášť zpachtované), politický charakter a stranická příslušnost, postoj k lidové demokratickému zřízení a veřejná aktivita dotyčného. Všechny tyto okolnosti

odnětí svobody, propadnutí jmění, zákaz pobytu), jediný rozdíl byl, že postih se nezapisoval dotyčnému do trestního rejstříku. Podobně jako orgány činné v trestním řízení, mohly i národní výbory provádět domovní a osobní prohlídky, zabavit věc a prohlásit ji za propadlou ve prospěch státu atd. Odvolání proti trestnímu nálezu národního výboru vyřizoval NV vyšší úrovně, nejvyšší instancí byl KNV, respektive ministerstvo vnitra pro případné stížnosti proti postupu KNV.

¹⁵⁴ KSČ, ministerstvo vnitra, ministerstvo národní bezpečnosti, viz následující text, též kapitola *Vesničtí boháči..?*

¹⁵⁵ Zemědělské noviny, 4.1.1951, *Nové trestní právo správní - zbraň národních výborů*.

¹⁵⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 46.

¹⁵⁷ Zákon č. 102/1953 Sb., kterým se mění a doplňují některá ustanovení trestního práva správního. Tresty, které mohl národní výbor udělit, byly nyní podstatně nižší: maximálně tři měsíce nápravného opatření; pokutu do 3 000,- Kčs; zákaz činnosti; propadnutí věci.

¹⁵⁸ § 1 téhož zákona.

ovlivňovaly průběh dalšího trestního řízení a výši rozsudku.¹⁵⁹ Trestní případy *vesnických boháčů*, připomenuté v této práci jsou dokladem toho, jak se justice stále víc odchylovala od nestrannosti, aby sloužila cílům vládnoucí KSČ. Velmi skloňovaným pojmem se stal „třídní boj“. Právnické školy pracujících dávaly do oběhu dělnické soudce a prokurátory, jejichž úroveň odpovídala kvalitě jejich rychlostudia.¹⁶⁰ Tito „vykonavatelé spravedlnosti“, od vyšetřovatelů po soudce, sami často neznali pokyny nadřízených složek a nebyli schopni „třídní přístup“ uplatňovat: odsuzování byli i drobní a střední zemědělci; tresty byly vyslovovány bez řádného vyšetření všech okolností případu; odsuzovalo se na základě obvinění z osobní zášti a závisti...¹⁶¹

Komunisté nebyli ochotni přiznat, že se socialistická přestavba vesnice vyvíjí rozdílně od jejich původních představ. Bylo potřeba najít viníka: tím se měl stát vesnický boháč, který se *pod záminkou rozvracet a škodit vetřel do družstva*. Myšlenka o očištění JZD od této vrstvy obyvatelstva jako předpokladu politického upevnění družstev, stejně jako další postup proti velkým sedlákům byly dále rozvedeny na únorovém zasedání ÚV KSČ v roce 1951.¹⁶² Masivní kolektivizační kampaň zaměřená nyní cíleně proti vesnickým boháčům nabrala za vydatné pomoci tisku ještě větší intenzitu. Média, obzvláště tisk, hrála odjakživa velkou roli při ovlivňování myšlení venkova: sloužila jako zdroj hospodářských informací, osvěty, politického rozhledu. S nástupem socializace se jeho informační a osvětová role měnila a noviny se čím dál víc stávaly agitačním nástrojem ve službách režimu; víc než odborná studie vypovídá o atmosféře kolektivizace jakékoliv distribuované noviny. V celé republice rolníci četli Zemědělské noviny a povinně odebírané Rudé právo; na jihu Čech však nejvíc krajskou Jihočeskou pravdu (tehdy noviny KV KSČ v Českých Budějovicích) a regionální mutace *vesnických novin*.¹⁶³ Ve všech jmenovaných periodikách se můžeme setkat i s příspěvky dopisovatelů z Trhosvinenska: nejvíc pochopitelně v „Zemědělském

¹⁵⁹ SOkA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, kart. 4, změna obsahu periodických výkazů okresních prokuratur. Příkazy ministerstva spravedlnosti z 15.6.1950 a Generální prokuratury Praha z 28.6.1950.

¹⁶⁰ Bez vysokoškolského právního vzdělání, zato snaživí a oddaní straně - náhradou za právníky, odklizené při poúnorových čistkách,

¹⁶¹ Ve spisovém materiálu fondů Okresní soud i Okresní prokuratura v Trhových Svinech se nalézají množství případů a výtek nadřízených úřadů - krajského i Nejvyššího soudu i prokuratury - proti nesprávné klasifikaci konkrétního trestného činu nebo dokonce protiprávnímu odsouzení, vůči nedbalosti při vyšetřování konkrétního případu apod. Vyvrcholením bezpráví byla tak zvaná „Akce K (*kulak*)“, která však neměla nic společného s řádným soudnictvím ani s odsouzením vůbec.

¹⁶² JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 83. Zasedání ÚV KSČ 21. – 24.2.1951.

¹⁶³ Vzhledem k již vzpomínanému charakteru kraje budou po celá padesátá léta stránky jihočeských novin plnit podrobné reportáže, věnované zemědělství obecně i životu v konkrétních obcích.

zpravodaji“,¹⁶⁴ *vesnických novinách* okresu Trhové Sviny. Posláním těchto oblastních tiskovin, vydávaných více či méně pravidelně ve většině okresů republiky¹⁶⁵ zejména v první polovině padesátých let, bylo „zachycovat v dopisech obraz vesnické skutečnosti, vyjadřovat bolesti, kritiku, tužby a přání venkovského lidu, působit na něj a radit mu“.¹⁶⁶ Vesničtí dopisovatelé měli být „nejnadšenějšími propagátory JZD, nejhornlivějšími hlasateli společné práce na půdě, nejzanícenějšími zastánci družstevní zemědělské velkovýroby“.¹⁶⁷ Podpora JZD, zdůrazňování výhod socialistického zemědělství, propagace sovětských forem hospodaření a mobilizace veřejného mínění proti vesnickým boháčům – to byla hlavní témata vesnických dopisovatelů. Práci jihočeských vesnických novin na svých stránkách průběžně hodnotila Jihočeská pravda: přitom se často lze setkat s kritikou jejich malé bojovnosti a málo akčního zaměření, novinám je vytýkáno zabývání se nedůležitými místními problémy či „nedostatečná aktivisace mas malých a středních rolníků do boje proti vesnickým boháčům a nepřesné vysvětlování rozbíječských a vykořisťovatelských metod týchž“.¹⁶⁸ Pod vlivem KSČ se vesnické noviny, původně vydávané jako odborné hospodářské periodikum Jednotným svazem českých zemědělců stávaly výhradně politickým nástrojem propagandy, zvláště poté, co roli vydavatele po rozpuštění JSCZ převzaly okresní národní výbory.¹⁶⁹

Koncem roku 1950 končila platnost průkazů členů KSČ a vedení strany rozhodlo, aby vydání nových průkazek bylo spojeno s prověrkou členů a kandidátů KSČ: to se ukázalo jako účinný prostředek nátlaku na zemědělce. Komunisté na všech úrovních, vesnické organizace nevyjímaje, aby ukázali svou uvědomělost, začali od ledna 1950 vyvíjet ještě větší tlak na prosazování družstevní ideje.¹⁷⁰ Být aktivní znamenalo být dobře prověřen a pozitivně zapsán na patřičných místech. Na KNV

¹⁶⁴ Někteří se podepisovali, někde nebylo jméno dopisovatele zveřejněno: „dopisovatel ze Šalmanovic“, „pomocník výkupu“. Ze známých jmen v okrese Trhové Sviny do novin často přispívali: František Fráně, zemědělský tajemník OV KSČ; Rudolf Vortner, člen ONV Trhové Sviny; J. Fráně; J. Škuthan; Marie Jirkalová, členka ONV; Adolf Maršálek, pracovník výkupu a tajemník MNV Jílovice; Josef Kopřiva. Posledně jmenovaný byl současně redaktorem, zodpovědným za vydávání vesnických novin Trhosvinenska – Zemědělského zpravodaje.

¹⁶⁵ V jižních Čechách například „Vimperská pravda“; „Svobodná vesnice“ pro okres Vodňany; prachatický „Život naší vesnice“; českokrumlovská „Jiskra“ nebo trhosvinenský „Zemědělský zpravodaj“: v roce 1952 vycházelo podle údajů Jihočeské pravdy v Českobudějovickém kraji celkem asi 20 000 výtisků vesnických novin týdně.

¹⁶⁶ Z projevu ministra informací Kopeckého na konferenci vesnických dopisovatelů. Jihočeská pravda, 14.4.1950.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Jihočeská pravda, 18.1.1952. *Za bojovnější úroveň okresních vesnických novin.*

¹⁶⁹ Představu o podobě a obsahu vesnických novin okresu Trhové Sviny si lze vytvořit z ukázek v příloze.

¹⁷⁰ Jihočeská pravda, 22.9.1950. *Prověrka přispívá k dalšímu rozvoji JZD.*

a ministerstvo zemědělství z okresu každý měsíc putovaly nové sumáře o aktuálním stavu JZD: obsahovaly počet družstev okrese podle typů, počet jejich členů celkově a jednotlivě podle výměry (z důvodu eliminace členství velkých zemědělců v JZD), jejich politickou příslušnost, rozlohu zemědělské půdy a další údaje. Kromě toho na stejná místa směřovala „Týdenní hlášení o stavu JZD“ o aktuální situaci v družstvech: ta však se omezovala na konstatování „hlášení negativní“ pokud nedošlo k výrazné změně stavu nebo založení nového zemědělského podniku.¹⁷¹ Vesnické organizace KSČ vzájemně soutěžily kdo získá víc rolníků do JZD, kdo přispěje k založení družstva nebo rozorání mezí, dokonce i kdo „odhalí“ víc vesnických boháčů.

V. 6. Stagnace a zaostávání. Akce Pohraničí.

Za rok 1950 na Trhosvinensku přešlo 12 JZD na vyšší typ, tzn. rozoralo meze: byla to zhruba polovina z družstev okresu.¹⁷² Přibýlo mnoho nových JZD: ke konci roku 1950 jich existovalo v okrese celkem 29.¹⁷³ Z referátů účastníků III. okresní konference KSČ, konané ve dnech 14. – 15.4.1951, se dají zobecnit klíčové problémy, s nimiž se trhosvinenská JZD nejvíce potýkala: po počátečním rozmachu se družstva ocitla na mrtvém bodě, chyběla podpora především ze strany komunistů, kteří by měli jít příkladem; rolníci byli rozčarováni z nesplněných agitačních slibů. „... *ted' nám nestranníci, když je přesvědčujeme, říkají – jak máme jít do družstva, když nejdou ani vaši soudruzi... patronátů jsme měli několik, ale ani jeden se neukázal... újezdní tajemníci a organizační pracovníci málokoho přesvědčí, zemědělci v nich vidí jen svoje popohaněče...*“¹⁷⁴ Dobře pracující družstva by se na jaře 1951 dala spočítat na prstech jedné ruky: Mokrý Lom, vzorné JZD díky programové podpoře státu; JZD Meziluží a Mezilesí, která rozorala meze a dostala se na vyšší typ; pohraniční JZD Nové Hrady,

¹⁷¹ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 214; SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 133.

¹⁷² SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, zápis z jednání III. okresní konference KSČ, duben 1951. „*THÚP se osvědčily, například v Ločenicích po zahájení THÚ bylo v družstvu 30 členů. THÚ byla vypracována a po vytyčení náhradních pozemků a po další politické instruktáži vstoupili všichni ostatní zemědělci v počtu 106 do JZD.*“

¹⁷³ Viz tabulka na konci této kapitoly.

¹⁷⁴ SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, zápis z jednání III. okresní konference KSČ, duben 1951: příspěvek předsedy JZD Střížov Josefa Trsa.

Horní Stropnice, Štipton – ta ale budou už za několik měsíců patřit mezi úpadková a zadlužená...¹⁷⁵

Dlouhodobé předchozí investice vlády do budování průmyslu vedly ke stále většímu zaostávání zemědělských oblastí republiky, obzvláště oslabeného pohraničí. I když kolektivizace a budování zemědělské velkovýroby zdaleka neprobíhaly podle očekávání, přibíralo zemědělství ke své funkci potravinové základny ještě roli „sponzora“ a pohotového zdroje pracovní síly. Toho si musely být *strana a vláda* vědomy: přesto se počátkem roku 1951 rozjíždí další mohutná náborová akce „*Sociální bilance pracovních sil*“.¹⁷⁶ Tento celostátní průzkum měl „odkryt pracovní rezervy v zemědělství“ a dát je k dispozici jiným odvětvím národního hospodářství. Podle pokynů krajských koordinátorů musely okresní národní výbory přepustit své úředníky, aby s dalšími placenými pomocníky navštívili každou obec okresu a přímo na jednotlivých MNV zjišťovali potřebné údaje: úhrnné počty obyvatel v zemědělství; věkové složení; počet pracovníků socialistického a soukromého sektoru; počty zemědělských závodů; podíl mužů a žen; počet hospodářů; rozlohu zemědělské a orné půdy. Získané hodnoty se staly podkladem rozsáhlých elaborátů: v každé obci i osadě musil ONV vyhodnotit aktuální situaci a to, kolik lidí bude moci ten který MNV postrádat, případně zdůvodnit, proč uvolnění být nemohou. Celá akce se namísto předpokládaných třech týdnů protáhla až na tři měsíce.¹⁷⁷ ONV Trhové Sviny v závěrečné zprávě z 15.6.1951 pro KNV České Budějovice uvádí, že zemědělství okresu může uvolnit maximálně 125 osob: „... *S větším množstvím není možno počítati, neboť v okrese jest 12 JZD III. typu, kde odčerpání nepřichází v úvahu... Dále nutno poukázati na rozdrobenou držbu půdy, jakož i na to, že mechanisačních prostředků nelze zde použít, jelikož půda jest kopcovitá, kamenitá, bažinatá... V obcích, kde jsou větší zemědělské závody přes 15 ha, připadají průměrně na jeden závod 2 – 3 pracovní síly, takže ani z těchto závodů nelze síly odčerpávati, aby na těchto usedlostech byla zajištěna zemědělská výroba... Též v pohraničních oblastech, osídlených rumunskými reemigranty jsou všeobecné podmínky hospodářské velmi obtížné, socializace postupuje velmi pomalu vzhledem k neuvědomělosti dotyčných osídlenců, takže ani zde nelze s možností odčerpání pracovních sil počítati... Poznámává se, že v případě, že určitý*

¹⁷⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSC, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápis z pléna 31.7.1951. Termín „úpadkový“ či „zaostávající“ se do budoucna stane oficiální charakteristikou stavu hospodaření zemědělského závodu. Koncem padesátých let dojde k další kategorizaci špatně prosperujících družstev.

¹⁷⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 61.

¹⁷⁷ Akce byla vyhlášena 6.3.1951, pozměněna 15.3.1951: výsledky měly být předloženy KNV nejpozději k 31.3.1951.

*počet pracovních sil bude ze zemědělství odčerpán, bude jich potřebí pro továrnu Calofrig n.p. a Igla, n.p., jejichž výstavba se v okrese právě dokončuje.*¹⁷⁸ Sebrané podklady poskytují významné informace o aktuálním stavu okresu Trhové Sviny v počátcích socializace, zda však výsledky provedeného průzkumu v důsledku ovlivnily pohyb pracovních sil na Trhosvinensku nelze jednoznačně říci: vylidňování oblasti, migrace pracovníků a znovuosídlování okresu probíhalo od konce druhé světové války trvale po celá padesátá léta.

Napjatá politická situace vedla v roce 1950 ke zřízení „zakázaného“ pásma podél hranic s Rakouskem (na jih od spojnice obcí Vyšné, Nakolice, Nové Hrady, Horní Stropnice a Hojná Voda) a týž předpis upravoval i vstup a pohyb v něm.¹⁷⁹ Trvale bydlící osoby se musely odstěhovat, nespolehliví zaměstnanci ČSSS a ostatních závodů byli vyměněni za prověřené, kteří zde mohli pobývat jen se zvláštní povolenkou. Protože intenzivní zemědělská výroba v této zóně nebyla možná, využívaly se pozemky okolo hranic alespoň jako pastviny pro dobytek. Zemědělská družstva poblíž pásma pocítila velmi brzy důsledky nového uspořádání: ani po více než roce nebyl vytyčen přesný obvod „zakázaného“ území a JZD tak vlastně neznala své hranice.¹⁸⁰ V odezvě na nespokojené hlasy „zdola“ českobudějovický KV KSČ navrhuje po dohodě s ministerstvy národní bezpečnosti, obrany, vnitra a zemědělství delimitaci pohraničního pásma.¹⁸¹ Pohraniční oblast měla být rozdělena na střežené pásmo se zvláštním režimem (k nutné ostraze hranic) a další pruh mimo toto pásmo, kde by již bylo možno hospodářské využití.

Kvůli trvalým hospodářským obtížím a pokulhávání za krajským vývojem bylo již v roce 1951 Trhosvinensko zapojeno do krátkodobého plánu „Pomoc pohraničí“, zaměřeného hlavně na rozšíření telefonické a elektrické sítě v pohraničních oblastech - vždyť ke konci roku 1950 zůstávalo z celkem 105 obcí a osad okresu Trhové Sviny 38 sídel (36 %) bez elektrického připojení;¹⁸² na budování komunálních podniků služeb a rozdělování finančních přídělů nejvíce potřebným okresům.¹⁸³ Nárazová řešení se však ukázala jako nepřilíš účinná a na úseku zemědělské výroby pomoc stále vázla.

¹⁷⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 61.

¹⁷⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, kart. 1, výnos ministerstva vnitra č. 244/10-5-BP-7 z 23.2.1950.

¹⁸⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápis z pléna 29.6.1951.

¹⁸¹ SOA Třeboň, fond I/141 - KSČ - JČ KV České Budějovice, fasc. 71.

¹⁸² SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 90. Ze všech sedmi pohraničních okresů kraje to byla však třetí nejlepší bilance; ke stejnému termínu zůstávalo v okrese Český Krumlov neelektrifikováno 62 %, Kaplice 72 %, Prachatice 53 % a Vimperk 64 % obcí a osad.

¹⁸³ Tamtéž, kart. 262.

K nedostatku financí se přidala obdobná situace v přidělech strojů, zejména těžké mechanizace nezbytné k obdělávání a odvodňování náročného podhorského terénu. Z okresu kvůli nevyhovující bytové situaci, nedostatku lékařské péče, zanedbanosti ve sféře služeb a kultury stále odcházeli lidé.¹⁸⁴ Pozornost ONV se musela ještě intenzivněji obrátit tímto směrem: ale další problémy přibývaly jinde.

V roce 1951 na úkor kvality hospodaření na Trhosvinensku pokračoval trend rozšiřování družstevního sektoru, typický pro předchozí měsíce. Zvyšoval se počet přípravných výborů, ze kterých JZD už přecházela rovnou na vyšší typ hospodaření, zároveň ale mnohá JZD vykazovala trvale špatné výsledky a přes dotace státu včetně odpouštění splátek dluhů byla nepřetržitě ztrátová. Přežívala bez zájmu členů a kromě společného provádění sezónních polních prací nevyvíjela prakticky žádnou činnost. Jejich členové zpočátku mohli ještě těžit z nejrůznějších státem poskytovaných výhod; brzy však začne vláda upřednostňovat JZD vyšších výrobních typů a na družstva, skomírající roky ve své původní podobě, bude pohlížet jako na ostatní soukromé zemědělce. Přesto tato JZD dál jako právní subjekt přetrvávala i několik let než byla zrušena, což se řešilo hlavně v pohraničí převzetím majetku družstva státními statky. (V okrese Trhové Sviny to platilo víc než v jiných okresech kraje: vždyť koncem padesátých let byla prakticky celá oblast novohradského pohraničního pohoří pod správou ČSSS, kam vplynula například JZD Nové Hrady, Byňov, Pěčín, Svěbohy, Vyšné.) U některých JZD ani likvidace (ve smyslu výmazu ze soudního rejstříku nebyla) neproběhla: v počátcích kolektivizace se objevují informace o jejich založení, pak zprávy o družstvu mizí a v sumářích z konce padesátých let je zmínka o dalším založení téhož JZD (nejčastěji mezi lety cca 1955 – 1956 – například JZD Borovany, Dlouhá Stropnice, Jílovice, Mohuřice, Ledenice, Radostice, Nesměň, Slavče, Třebeč, Vlachnovice).

Torzovitě dochované situační zprávy ukazují stav hospodaření jednotlivých JZD, která se bez výjimky potýkala s neustálými finančními obtížemi. Už i peněžní ústavy přes státní garance odmítaly tato družstva dále financovat a žádaly své investice zpět ještě před dobou splatnosti.¹⁸⁵ Situační zpráva o stavu JZD na okrese z 11.5.1951¹⁸⁶

¹⁸⁴ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 79.

¹⁸⁵ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612. Státní banka československá KNV v Českých Budějovicích: „*Návrh na zastavení dalšího úvěrování a vymáhání poskytnutých provozních úvěrů před lhůtou splatnosti u JZD Pěčín, okres Trhové Sviny.*“ Nešlo přitom o ojedinělou žádost; dochovala se řada podobných dopisů.

hovoří o rozkladu pohraničních JZD Pěčín a Štiptoň: špatný stav dobytka, rozkrádání družstevních krmiv a osiv, „co se může, to se ukradne“, neplnění plánů dodávek, neschopnost vedení družstva, lenost a soukromničení samotných družstevníků. Státní statky sice převzaly nad JZD Pěčín patronát v podobě 500 hodin práce ve prospěch družstva, ale žádné zlepšení hospodaření zaznamenáno nebylo.¹⁸⁷ Koncem července 1951 provedli členové družstevního oddělení ONV kontrolu v některých družstvech III. typu: tato prověrka ukázala „zoufalý nepořádek a naprostý chaos v účetnictví“, takže o skutečném stavu hospodaření toho moc nevyprávěla.¹⁸⁸ Bilance sezónních prací nedopadla lépe: „Co se týče JZD, hlavně vyšších typů, jdou podzimní práce liknavým tempem... Porovnáme-li soukromý sektor s JZD, vypadá situace asi následovně: JZD mají například sklizeno 20% brambor a soukromý sektor 90 – 95%... V JZD Kamenná, Meziluží, Dobrkovská Lhotka jest morálka poměrně dobrá, jinak je tomu však ve Štiptoni, Nových Hradech, Kondrači, Horní Stropnici, Pěčíně, kde práce prakticky vůbec nejde kupředu. Nejhorší situace je v Pěčíně, kde se nedělá nic...“¹⁸⁹

Podle zprávy KNV¹⁹⁰ o situaci v okrese Trhové Sviny za rok 1951 je k počátku roku 1952 situace neutěšená z následujících příčin: neposkytnutí politické a hospodářské pomoci začínajícím JZD, nejasnost pojmů, neznalost lidí... Ze spisů vyplývá, že komunisté považovali založením JZD svůj úkol za splněný a dál ponechávali družstva svému vývoji: jediná „pomoc“ z nadřízených orgánů spočívala v zasílání nařízení a příkazů, kterým nikdo nerozuměl. Příkázaná hlášení se vyplňovala, aniž by odpovídala skutečnosti, ale působila dobrým dojmem u nadřízených složek. Stát sice investoval do zemědělství, ale pomoc byla nesystematická a často zůstávalo pouze u slibů. Po počátečním nadšení přicházelo rozčarování do něhož se promítala i politická a hospodářská krize zemí východního bloku. Reakce v dochovaných písemnostech svědčí o stále stejných problémech: půdě ponechané ladem, malé personální základně, nulových odborných znalostech zemědělců v družstvech, nezájmu malých a středních rolníků o JZD a snaze vidět příčinu všech neúspěchů ve vlivu venkovských boháčů, také malé politické agitaci. Rovněž nedostatky v odměňování byly příčinou nespokojenosti družstevníků – finanční ohodnocení podle pracovních jednotek ve

¹⁸⁶ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612.

¹⁸⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápis z pléna OV KSČ 7.5.1951.

¹⁸⁸ Tamtéž, porada 31.7.1951

¹⁸⁹ Tamtéž, porada 9.10.1951

¹⁹⁰ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612.

vyšších typech JZD naráželo na na nepochopení celého systému odměn, obvyklé bylo špatné normování prací, družstva se dostávala do platební neschopnosti, hodnota pracovní jednotky, jednoho z ukazatelů prosperity JZD, klesala. Členové JZD odmítali vypracovávat plány prací a nedodržovali ani stávající plány, určené ONV. Neustálená členská základna vedla zvláště v době sezónních prací k fluktuaci, protože družstevníci raději pracovali na svých hospodářstvích nebo se dávali najímat jako příležitostné síly u státních statků nebo soukromých rolníků. Některé zemědělce se podařilo dohnat ke studiu v takzvaných družstevních školách práce,¹⁹¹ výrazné zlepšení to však nepřinášelo.

Na přelomu let 1951 – 1952 se obecný nedostatek pracovních sil v zemědělství kvůli překotnému zakládání družstev ještě zhoršil; koncem roku 1951 existovalo v okrese 27 JZD, v říjnu 1952 eviduje zemědělský odbor ONV již 38 družstev.¹⁹² Absence odborných ekonomů a účetních vedla k propadu hospodaření, nikdo neuměl přizpůsobit centrální plány výroby praxi konkrétního zemědělského závodu; členové JZD si vypláceli odměny „na dluh“, aniž by se odvíjely od odpovídajících provozních výsledků.¹⁹³ Kritický stav ONV řešil krátkodobým přidělováním administrativních pracovníků z úřadů nebo továren: ale i těch bylo málo a šlo o pomoc bez trvalého efektu. Nejistota rolníků ohledně nevyjasněných vztahů k půdě (která byla v pohraničí v neustálém pohybu kvůli nekonečným převodům mezi subjekty a státem) ústila v nechuť zůstat dál v družstvech. Než být členem upadajícího JZD, dávali družstevníci přednost jistější práci ve státním sektoru. Přetrvávající potravinová krize zasáhla i zemědělské Trhosvinensko: v prodejnách schází chleba, mouka; lidé začali na základě poplašných zpráv o nedostatku potravin skupovat i to málo, co pulty obchodů nabízely, rostla nespokojenost... V důsledku nových nařízení vlády o vydávání poukázek na potraviny, cukr, mýdlo a textil, které redukovalo jejich přiděly členům JZD,¹⁹⁴ začala z družstev vystupovat většina dělníků a dalších občanů, pro které nebylo

¹⁹¹ Večerní studium pro členy JZD i ostatní zemědělskou veřejnost ke zvýšení úrovně hospodaření: politicky zaměřené, snažící se o prosazení výsledků *úspěšného sovětského zemědělství* do našich podmínek.

¹⁹² SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 84.

¹⁹³ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612. Trhové Sviny byly v roce 1951 okresem s nejnižší hodnotou pracovní jednotky v kraji: její hodnota na 1 ha zemědělské půdy byla 41,89 Kčs (krajský průměr 68,50 Kčs) a také hrubý příjem okresu na 1 ha zemědělské půdy byl nejnižší (pouze 3 620,- Kčs; krajský průměr 5 630,- Kčs; vnitrozemské okresy cca 10 000,- Kčs).

¹⁹⁴ Viz vyhláška č. 364/1951 Ú.l., o odběru zboží vázaného trhu a její prováděcí směrnice č. 143/1951 Ú.l.; další úprava vyhláškou č. 32/1952 Ú.l.: nárok na lístky plynul pouze členům JZD i soukromým zemědělcům (a členům jejich rodin), kteří úplně splnili předepsané dodávkové masa, mléka a vajec.

JZD hlavním zaměstnavatelem. Obvykle přišli jako bezzemci: kromě minimálního členského vkladu do družstva nic nevložili a nic je tam nedrželo. Navíc jako dělníci měli materiální výhody, kterých členstvím v JZD pozbývali. Pokud některá JZD dokázala zásobovat své členy, aby nemuseli nakupovat za draho na volném trhu, podařilo se je v JZD udržet – to se ale chudého Trhosvinenska týkalo minimálně.

Počátkem roku 1952 se rozpadl IX. zemědělský referát ONV: personální přesuny a doplnění kádrů do ONV však na své schůzi řešil okresní výbor KSČ.¹⁹⁵ Družstva se začínají rozkládat: v roce 1951 ukončilo činnost JZD Vyšné; v Horní Stropnici se bouří družstevníci, chtějí JZD rozpustit a vzít si zpět dobytek i pole;¹⁹⁶ ve Střížově to vypadá tak že „každý si říká střední zemědělec, přitom má dva páry koní a za první republiky vykořisťoval“;¹⁹⁷ v Nesměni „vládnou velcí zemědělci, přitom MNV žádného nenahlásil jako kulaka“; pohraniční JZD Svěbohy setrvává na nižším typu hospodaření „nejeví zájem o politickou práci, že nemají čas schůzovat...“.¹⁹⁸ Z družstev hromadně vystupují také rolníci, vstoupivší pod nátlakem nebo pod vidinou nesplnitelných slibů.

V. 7. Za další mocný růst a za další zakládání JZD¹⁹⁹

Celkový propad zemědělské výroby, jenž zapříčinil vážné problémy v zásobování trhu s potravinami, utvrzoval komunisty v přesvědčení, že nikoli změna politiky, ale jediné další intenzivní združstevňování může spolu s potlačováním soukromého hospodaření vést k překonání obtíží. Vycházejíc z takového chápání problému, zabývala se vláda a ÚV KSČ na přelomu května a června 1952 příštím vývojem zemědělských družstev: z jednání vzešlo společné *Usnesení strany a vlády o upevnění a dalším rozvoji JZD*.²⁰⁰ Přijaté usnesení analyzovalo současnou situaci na vesnici jako nepříliš uspokojivou (družstevníci se nezaměřují na společné hospodaření,

V opačném případě byl přiděl zastaven minimálně na dobu třech měsíců. Vesničtí boháči nedostávali poukázky vůbec.

¹⁹⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápisy ze schůzí pléna: doplnění chybějícího personálu proběhlo pouhou výměnou úředníků v rámci ONV: titíž jsou i členy OV KSČ. Alespoň v polovině přesunů se dotýčný bránil nové funkci s tím, že tomu vůbec nerozumí – přesto byl jmenován. Je pochopitelné, že za takových podmínek nikdy nemohlo zemědělství, vyžadující minimálně základní informovanost, fungovat.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Z Usnesení strany a vlády o upevnění a dalším rozvoji JZD, červen 1952.

²⁰⁰ Důležitý, hojně citovaný a využívaný dokument byl 10.6.1952 zveřejněn jako částka 72/1952 Ú.I..

základna JZD postrádá malé a střední rolníky, trvá smířlivý postoj vůči vesnickým boháčům, nedostatky vykazuje hospodaření i vedení JZD) a navrhlo řadu opatření. Budována měla být společná výroba rostlinná i živočišná; velká pozornost byla věnována otázkám plánování a jeho kontroly; posílení pracovní disciplíny, výchově a rozmisťování kádrů na vesnici. Členská základna družstev se měla nadále opírat o malé a střední rolníky (vesnický boháč měl být z JZD vyloučen), kteří by byli motivováni správným rozdělováním zisku JZD i dalšími finančními úlevami ze strany státu. Elaborát zdůrazňoval nutnost rozsáhlého zakládání JZD podle zásad *dobrovolnosti*, což se v praxi nikterak neprojevovalo a JZD byla budována dál za každou cenu i proti vůli zemědělců. *Usnesení strany a vlády* rozpracovalo pro podmínky Českobudějovického kraje 13.6.1952 předsednictvo KV KSČ: tyto pokyny byly posléze specifikovány pro jednotlivé okresy.²⁰¹ Realizaci vládního programu měl v kraji podpořit i rozsáhlý rozbor dosavadního průběhu kolektivizace a hospodaření JZD, ze kterého vycházely konkrétní úkoly pro další období.²⁰² Garantem všech chystaných změn zůstávala i nadále KSČ, zejména její okresní výbory, do provádění se však pomocí okresních akčních výborů NF zapojily všechny složky Národní fronty. Krajský AV NF vypracoval pro okresní pobočky politických stran a ostatních organizací Národní fronty úkoly podle podmínek jednotlivých obcí: v každé obci agitovala ta složka Národní fronty, která zde měla nejsilnější členskou základnu. Funkcionáři okresního výboru NF v Trhových Svinech dostali přiděleno několik obcí na osobu: zde plnili úlohu kontrolní a tzv. motivační.²⁰³ Mnozí z nekomunistů byli v tomto směru ještě aktivnější než sami komunisté,²⁰⁴ někteří naopak využili svého vlivu v obci a nerozhodné zemědělce od zakládání družstev zrazovali.²⁰⁵

²⁰¹ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 76, *Směrnice předsednictva a KV KSČ v Českých Budějovicích k zajištění usnesení strany a vlády*.

²⁰² SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 549.

²⁰³ SOKA Č. Budějovice, fond A57 – NF – OV Trhové Sviny, kart. Zemědělství.

²⁰⁴ Tamtéž. „Příkladem všem členům ČSL může být člen ČSL ve Střížově Burda, dobrý propagátor otázky JZD, který chodí s členy KSČ dům od domu a argumentama přesvědčuje mnohdy lépe, než některý člen KSČ... V obci Komářice pak to byl předseda místní organizace ČSL br. Kouba, který udělal značný kus práce jako předseda JZD a tím získal další soukromě hospodařící rolníky pro rozšíření členské základny.“

²⁰⁵ Tamtéž, zpráva Bořivoje Janovského o činnosti ČSL v okrese Trhové Sviny a jejich pomoci při socialisaci vesnice. „*Pomoc ČSL v obci Pašínovici při zakládání JZD nebyla vůbec žádná... Rovněž tak i v Trocnově, Strážkovicích a Radosticích... V Radosticích br. Pfaffel říkal, že by bylo podstatně lepší, kdyby jsme byli přistoupili k odhalení ves. boháčů až po přechodu JZD na vyšší typ. Toto jsem mu vyvrátil slovy s. Lenina, který říká: - Opři se o vesnickou chudinu, získávej středního rolníka a veď neustálý boj proti vesnickému boháči – na což mi bylo sděleno, že s. Lenin je již dávno mrtev a situace u nás je podstatně jiná, a že této poučky se u nás již dnes nemůžeme držet.*“

Na základě jiného usnesení vlády *O pomoci pohraničí ze dne 2.9.1952*²⁰⁶ plénum KNV na svém zasedání 19.9.1952 schválilo zřízení krajské komise pro pomoc pohraničí, která byla ustavena 29.9.1952 při KNV v Českých Budějovicích jako garant a nadřízený orgán nově organizovaných okresních komisí při ONV.²⁰⁷ Dne 2.12.1952 schválila rada KNV další krajskou komisi, která dle směrnic ministerstva zemědělství měla vypracovat plán výstavby pohraničí po zemědělské linii.²⁰⁸ Usnesení vlády o pomoci pohraničí okresní národní výbory rozpracovaly a předložily KNV své požadavky. Ve vybraných okresech bylo schváleno vymezené pohraniční území, kde byl pro zemědělské závody socialistického sektoru vypracován speciální plán zemědělské výroby.²⁰⁹ Na Trhosvinensku pohraniční pás nezahrnoval celé území; hranice pásma probíhala jižně od Trhových Svin,²¹⁰ takže zvláštní opatření se týkala zhruba poloviny okresu. Přímou pro svůj resort ministerstvo zemědělství vypracovalo vzorové směrnice výhod, které byly poskytovány příhraničním jednotným zemědělským družstvům III. a IV. typu: v rostlinné výrobě například snížení dodávkových povinností a slevy na osivo a sadbu, v živočišné výrobě (která měla být rozšířena na úkor rostlinné výroby) finanční podporu na nákup dobytka, snížení povinných dodávek masa, podporu staveb pro ustájení, pomoc při zalesňování ploch, nevhodných pro živočišnou výrobu. Týdně putují na ministerstvo zemědělství hlášení okresních činovníků (přednosta zemědělského oddělení, okresní veterinář) o průběhu prací při výstavbě a adaptaci stájí, stavu dobytka a krmiva po jednotlivých JZD.²¹¹ V kádrové oblasti šlo především o výměny funkcionářů národních výborů a družstev nebo jejich převody z vnitrozemí. Pro ta JZD, která obhospodařovala nadměrné množství půdy opuštěné osídlení nebo státní rezervní půdní fondy byly na základě smluv mezi družstvem a ONV připraveny zvláštní tříleté úvěry.²¹² K tomu kraj poskytoval jednotlivým družstvům cílené půjčky,

²⁰⁶ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 262, *Vládní usnesení z 2.9.1952 o pomoci pohraničí.*

²⁰⁷ Opatření se týkalo příhraničních oblastí okresů Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Prachatice, Trhové Sviny, Třeboň, Vimperk: nebylo celoplošné.

²⁰⁸ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 362.

²⁰⁹ Tamtéž, kart. 549, zpráva pro radu KNV z 2.3.1953.

²¹⁰ Přibližně po linii obcí Slavče – Čížkrajce – Mezilesí – Pěčín – Žár – Žumberk – Byňov – Hranice u Nových Hradů.

²¹¹ SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 133.

²¹² SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612. Tyto tříleté úvěry jsou v okrese Trhové Sviny schváleny pro JZD: Štiptůň, Horní Stropnice, Pěčín, Nové Hrady, Kondrač, Údolí, Mezilesí, Ločnice.

kteře se vřak neziřdka použiřaly k jiným účelům. Hlavně se to týkalo zadlužených upadajících JZD.²¹³

Vedle chybějících financí největřím problémem zůstával nedostatek pracovních sil, zvlářtě odborných a kvalifikovaných, což sice platilo pro všechna odvětví hospodářství, pro zemědělství vřhledem k charakteru výroby vřak dvojnásob. Organizovanými náborý²¹⁴ z podniků, dorostu z učiliřt, zaměstnanců z vnitrozemí, i z řad vojáků, odcházejících ze základní služby do civilu se ONV snažily získávat zootechniky, agronomy, účetní, traktoristy a mechanizátory do zaostávajících JZD i do státních statků: nabízely přitom obvykle lepší platové podmínky než byl republikový průměr.

Od roku 1954 lze vysledovat souvislou řadu vládních a ministerských vyhlášek, jeř summarizují státní podporu novým osídlencům pohraničí,²¹⁵ namátkou lze jmenovat: rodinné domky za zvýhodněné ceny; přiděly zemědělské půdy; úvěry za výhodných úrokových sazeb; úhrady nákladů na cestu a stěhování do pohraničí; nábytkové zařizení pro novomanžele a další. Do přiřhraničních oblastí státu, směřovaly zvýšené přiděly strojů a mechanizace, vybavována byla mechanizační a meliorační střediska, sušky obilí. V rámci akce pomoci pohraničí pokračovaly technicko - hospodářské úpravy, resp. scelování zemědělské půdy: dosud ladem ležící půda v podhorských oblastech byla využívána alespoň jako pastviny.

Mezi nejdůležitější úkoly ke zvýšení životní úrovně obyřatel pohraničí patřilo rozřiřování obchodní sítě a zavádění pojízdných prodejen do odlehlějších obcí, provázené uvolňováním trhu s potravinami a dalřím nezbytným zbořím (mouka, cukr, tuk, cukrovinky, zvýšené přiděly sýřů, rybích konzerv, volný prodej výsekového masa...); ze státních rezerv byla měněna chlebová mouka a obilí za kvalitnějši.

²¹³ Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 612. Napřříklad 2.3.1954 JZD Meziluží řádá KNV České Budějovice o udělení výjimky: „Naše družstvo se rozhodlo postavití nový kravín. Vřhledem k tomu, že je družstvem v pohraničí s horřšími výrobními podmínkami, je hodnota PJ 12,- Kčs v peněžích a 2,- Kčs v naturáliích. Další snížení PJ by ohrořovalo existenci družstevníků. Řádáme proto o udělení výjimky, abychom PJ odpracované na stavbě kravína mohli propláceti z přiřslušného investičního úvěru.“ ONV Trhové Sviny připisem řádost JZD Meziluží doporučuje.

²¹⁴ Náborové akce vřak provázely neustálé stěžnosti KNV i ONV na řpatnou organizaci, spíše řivelnost a malý zájem o práci v pohraničí. Pochopitelně: bylo mnohem výhodnějši pracovat v továrně za jistý příjem a požívat další výhody, vyhřazené „dělnické třídě“. Srovnej SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSC – OV Trhové Sviny, kart. 3, zápis ze schůze pléna 24.5.1953: „Na vsi je bída, kařdý jde radři do továrny. Vřude nanáři že v JZD je málo pracovních sil. Nejprve je pustili do výroby a nyní je chtějí zpět do družstva. Po rozhovoru s jednořlivými lidmi jsou názory takové, že zpět nechtějí... Je třeba zavolat tyto do výborové schůze v závodě, kdy by byla s nimi otázka projednána...“ Po neúspěřných nábořech byli pracovníci do nejpotřebnějších oblastí posíláni „na umístěnkú“: jaká byla kvalita práce takto přiřkázaného si lze snadno domyslet.

²¹⁵ Sumář nařizení na podporu výstavby pohraničí, přijatých mezi lety 1954 - 1959 je možno najít jako přiřlohu částky 34/1959 Ú.l., která obsahuje prováděcí směřnice k vládnímu nařizení č. 132 z 18.2.1959 o úpravě materiálních výhod pro doosídence.

Opravovaly se komunikace a zřizovaly linkové autobusové spoje do vesnic, stát doval investiční a bytovou výstavbu i školská zařízení a útulky pro děti zaměstnaných žen. Osvěta měla být ve větší míře pokryta například zajížděním pojízdných kin a knihoven či budováním kulturních jizeb (v pozdější době kulturních domů) v obcích; ke zvýšení občanských sňatků byly stavěny a zvelebovány obřadní síně; jako nezbytné se jevilo personální doplnění národních výborů třídně a politicky uvědomělými lidmi a vybavení úřadoven.

Ve druhém pololetí 1952 v duchu usnesení strany a vlády ze 10.6.1952 přechází mnoho JZD na vyšší typ rozoráním mezí a společným svodem dobytka: celkový trend ale pravděpodobně nebyl takový, jaký komunisté očekávali. Za období mezi 1.4.1952 a 1.4.1953 celokrajově vzrostl počet JZD o 10% (z 643 na 707), stejný procentní nárůst vykazuje i Trhosvinensko (z 35 na 39).²¹⁶ Družstva ale zůstávala dál menšinová (t.j. z celkového počtu zemědělských závodů v obci jich bylo v JZD méně než polovina). Na tyto minoritní podniky měla být zaměřena zvýšená pozornost: znovuoživené agitační kolony chodily po vesnicích přesvědčovat pro společnou práci další malé a hlavně střední rolníky. Půda, kterou by tito noví členové přinesli do JZD, měla být budoucí základnou příštích THÚP. Plénium OV KSČ v Trhových Svinech na své schůzi přijalo závazek pro nejbližší období:²¹⁷ prosadit rozorání mezí v Borovanech, Hluboké u Borovan, Jílovicích, Trocnově, Pašínovicích, Radosticích, Jedovarech, Nesměni, Mohuřicích, Otěvěku, Slavči, Lhotce, Vrcově, Strážkovicích, Třebči, Šalmanovicích (ke scelování sice došlo, většina JZD ale v následujících měsících kvůli vlně výstupů ukončila svou činnost); založit JZD v obcích Něchov, Těšínov, Todně, Trhové Sviny, Olešnice, Rankov, Petrovice, Dvorec, Kramolín (do roku 1956 se z toho realizovalo pouze JZD v Olešnici, Rankově a Ledenicích).²¹⁸

Urychlené zakládání JZD ve druhém pololetí 1952 (u příležitosti 35. výročí VŘSR) a v předmájovém soutěžení roku 1953²¹⁹ přineslo však opačný efekt: rychle získaní členové nebyli schopni bez předchozích zkušeností organizovat společnou práci a plnit plánované úkoly, účetní evidence neexistovala: pro nezkušené funkcionáře to byly jen stohy papírů, které „zdržovaly od pořádné práce“. Není, kdo by obdělával

²¹⁶ PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 90.

²¹⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 13.9.1952.

²¹⁸ Viz tabulka na konci kapitoly.

²¹⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 13.9.1952. Například závazek STS a ČSSS Nové Hrady, že založí JZD v Šalmanovicích a rozorají meze v JZD v Jílovicích.

pozemky, které stát neustále přiděloval družstvům z rezervních fondů i z konfiskací a narychlo organizovaná JZD se začínají hroutit. Chyby byly činěny už při zakládání JZD častým nátlakem na zemědělce „*nebylo používáno soustavné trpělivé přemlouvání, ale naopak, jak řada příkladů ukazuje, bylo používáno důmyslných způsobů, jak donutit zemědělce ke vstupu do JZD*“.²²⁰ Ale ani samotní komunisté už nejsou přesvědčeni o správnosti svého postupu: „*Není možné zemědělce nutit do JZD, stálým přesvědčováním docílíme snad více... Myslím, že na našem okrese poslední dobou vyrábíme reakcionáře ve velkém. Považujeme za reakcionáře ty lidi, kteří nejsou o jednotlivých věcech dostatečně přesvědčeni a ve skutečnosti s reakcí nemají nic společného*“.²²¹ I. okresní konference JZD v Trhových Svinech, konaná 29.1.1953, připomíná „... *značný nedostatek pracovních sil hlavně v JZD a zemědělských závodech nad 15 ha*...“²²² Tatáž konference přichází s již několikátým návrhem rozvoje zemědělství okresu, jenž je určitým novem mezi záplavou neustále opakovaných (a neplněných) plánů. Usnesení obsahuje, mimo jiné, projekty na výstavbu nové STS v Trhových Svinech, opravení zemědělských strojů při JZD Strážkovice a STS Nové Hradky, jež měly do budoucna sloužit potřebě celého Trhosvinenska (k jejich realizaci skutečně došlo). Pro potřeby JZD měly být zprovozněny některé po konfiskacích zastavené provozy: mlýny na šrotování krmného obilí, pila v Jedovarech; prozkoumána možnost využití rašelinišť v Šalmanovicích, Hranicích u Nových Hradů a Trpnouzích. Organizovaný nábor do průmyslu měl být zastaven, neboť hrozilo, že v některých vsích už zůstanou pouze přestárlí a práce neschopní: to se dotýkalo obcí Lhota u Borovan, Vlachnovice, Mladošovice, Branišovice, Radostice, Pěčín, Buková, Trocnov, Jílovice, Hluboká u Borovan, Třebeč, Dvorec, Jedovary, Bukvice, Nesměň, Něchov, Kramolín, Ledenice, Petrovice – tedy převážně vesnic mimo pohraniční pás, odkud bylo relativně snadné dopravní spojení do větších center, jež nabízela pracovní příležitosti - Českých Budějovic a Třeboně.

²²⁰ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 549.

²²¹ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 13.9.1952.

²²² SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 122.

V. 8. Dočasná změna kurzu. Pozastavení združstevňování.

Po smrti prezidenta Gottwalda a nástupu Antonína Zápotockého došlo k řadě změn, jež se promítly do života všech zemědělců v republice.²²³ Od poloviny roku 1953 stále častěji zaznívalo při různých příležitostech odmítání nesprávných přístupů při združstevňování v Československu. Projev Antonína Zápotockého na manifestaci dělníků v Bratislavě 15.6.1953 a proslulá řeč, kterou pronesl 1.8.1953 k budovatelům Klíčavské přehrady na Slovensku způsobily mezi rolníky pozdvižení.²²⁴ Poprvé z úst hlavy státu zazněla nezastíraná kritika dosavadního způsobu provádění kolektivizace. Slova prezidenta o tom, že násilně zakládaná JZD nemají smysl a že v nich nebude nikdo držen proti své vůli²²⁵ si vyložili nespokojení rolníci jako pokyn k opouštění JZD; postup socializace se zastavil a docházelo i k rozpadu některých JZD. Rolníci si z družstev brali zpět svou půdu a začínali znovu soukromě hospodařit.²²⁶ Odhlášky byly čtenější zejména z těch družstev, která měla největší provozní problémy. Ze situačních zpráv tohoto mezidobí si lze jen obtížně udělat představu o skutečném stavu v kraji: údaje se liší den ode dne – určitá JZD jsou vychvalována a vzápětí hodnocena jako úpadková, s nezájmem zemědělců, rozkrádání společného vlastnictví. Zpráva zemědělského referátu KNV pro radu KNV o situaci v JZD k 2.10.1953²²⁷ vypovídá o množících se odhláškách z JZD (v kraji k 2.8.1953 eviduje 316 odhlášek, 6.10.1953 již 622 odhlášek). Tatáž zpráva o dění na Trhosvinensku zdůrazňuje, že „... se nepostupovalo dle pokynů strany, ale bylo používáno důmyslných způsobů, nutících zemědělce ke vstupu do JZD... Proti vůli většiny a přes nesouhlas s vytyčením pozemků byla provedena THÚP v Nesměni, Pašínovicích, Vlachnovicích, Něchově, Trocnově.“

²²³ Období výměny prezidentů, spojené s řešením hospodářské a politické krize ve státě je námětem řady odborných publikací, obšírně je popisují ve svých knihách Karel KAPLAN, z novějších Jiří PERNES: úkolem této práce není rozbírat podrobně příčiny a následky včetně evropských souvislostí, jen stručně je proto nastíněn vliv politických přeměn na život venkova.

²²⁴ PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 107.

²²⁵ PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1953*, s. 154n. Výňatky z projevu Antonína Zápotockého.

²²⁶ SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna 3.10.1953 připomíná, že je nutno na veřejných schůzích rozebrat projev Antonína Zápotockého na Klíčavě ve smyslu, že prezident svým prohlášením ve skutečnosti „udělal škrť přes rozpočet všem spekulantům; nesprávně je ale projev rolníky vykládán jako pokyn k likvidaci JZD“.

²²⁷ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 549.

Ještě více upadala JZD pohraniční: tato situace trvá prakticky celou první polovinu padesátých let a vrcholí zánikem většiny pohraničních JZD a převzetím jejich majetku Československými státními statky.²²⁸

Problémy zemědělství se zabývalo zasedání ÚV KSČ ve dnech 4. – 5.9.1953: vznesené návrhy na změny se konkretizovaly 15.9.1953 do vládního prohlášení.²²⁹ To konstatovalo následující skutečnosti: vážné zaostávání zemědělské výroby, jež vyústilo až v kritickou situaci v zásobování; neúměrnou podporu rozvoje průmyslu na úkor zemědělství, které se dosud nedostalo ani na svou předválečnou úroveň; nulovou účinnost dosavadního programu zvelebování zaostávajícího pohraničí. Ze zasedání vyplynul návrh hlavních bodů změn, spočívající v podstatném zvýšení investic do zemědělství, které se měly využít na výstavbu hospodářských i obytných budov a rozšiřování strojního parku; pro zemědělské podniky povolení odkladů splátek úvěrů a úroků z nich; státní dotace na vyšší výkupní ceny zemědělských produktů; revize dosavadního organizovaného náboru pracovníků ze zemědělství do průmyslu. Silný trend sebekritiky se odráží i v jednáních trhosvinenských okresních zástupců: „... *Dopustili jsme se hodně chyb... Prosazovali závazek 80% socializace vesnice bez dalších zajištění a podpory ze strany ONV... Je nezbytné zajistit spokojenost družstevníků...*“²³⁰ Okresní představitelé podle vzoru vládního prohlášení z 15.9.1953 zformulovali určitou vizi, která (pokud by skutečně došlo k její realizaci) měla přispět k uklidnění poměrů na Trhosvinensku. Prioritou bylo vyřešit otázku půdní držby (stále nebylo jasno o hranicích pozemků soukromých osob i socialistického sektoru). Okres měl být po vzoru *akce pomoc pohraničí* rozdělen na dvě části – vnitrozemskou a příhraniční – s odlišnými výrobními zaměřením: intenzivním chovem skotu v pohraničním pásu a rostlinnou výrobou, zalouženou na správném výběru plodim ve vnitrozemí; také normy a plány se měly odvíjet od specifických podmínek jednotlivých obcí.²³¹

V září prezentovaný směr dále upřesnilo zasedání ÚV KSČ 16. - 17.12.1953, které přineslo i určité uvolnění postoje vůči vesnickým boháčům²³² a zahájilo na venkově zimní konsolidační kampaň za podpory okresních družstevních konferencí.

²²⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna z 6.8.1953: JZD Vlachnovice, založené na jaře 1953, je v rozpadu; odhlášky podávají členové JZD Žár, Údolí.

²²⁹ Částka 115/1953 Ú.l., *Prohlášení vlády v Národním shromáždění, přednesené předsedou vlády Viliamem Širokým v úterý 15. září 1953.*

²³⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 3.10.1953.

²³¹ Tamtéž.

²³² Viz kapitola *Vesničtí boháči...?*

Došlo rovněž k dalšímu snižování dodávkových norem pro JZD i soukromé zemědělce.²³³ Přijatá opatření ale nepřinášela okamžitý efekt, uklidnění na vesnici nenastávalo: naopak dále pokračovaly výstupy z rozkolísaných družstev: v okrese Trhové Sviny byla likvidována JZD III. typu v Nových Hradech a ve Štiptoni a dalších 7 JZD I. typu v Byňově, Dlouhé Stropnici, Jílovicích, Ledenicích, Otěvěku, Slavči a Svěbohách.²³⁴ II. okresní konference JZD se 23.2.1954 v Trhových Svinech zúčastnilo 204 zemědělců a hostů: z jejich úst zaznívaly stížnosti na špatnou komunikaci mezi ONV a JZD; malou odbornou pomoc, kterou jim ONV poskytuje; nedobrou pracovní morálku družstevníků, která se odvíjí od neobjektivního odměňování a nezodpovědnosti osob v čele družstev. Ani projevy hostů z KV KSČ o přednostech družstevního hospodaření proti soukromému, ani jejich sliby o příchodu mnoha nových osídlenců na pomoc pohraničí neodstranily skepsi schůzujících, která vládla celému okresnímu setkání.

Problémy v zemědělství a praktické uskutečňování posledních vládních usnesení bilancovala mimořádná konference KV KSČ 16.- 17.4.1954: dosavadní výsledky zhodnotila jako velmi neuspokojivé. Nevýrazný X. sjezd KSČ ve dnech 11. – 15.6.1954 se sice odehrával v duchu „nového kurzu“, které podnítila moskevská jednání v létě roku 1953,²³⁵ program socialistické přestavby však zpochybněn nebyl. Jedinou změnu přinesla linie jisté sebekritiky, která se nesla celým sjezdovým jednáním. Velkou pozornost sjezd věnoval hodnocení dosavadního vývoje zemědělského sektoru: přičemž

²³³ Vládní nařízení č. 114/1953 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků.

²³⁴ PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 114; také SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 404, výstupy z JZD za 1.Q. 1954 – okres Trhové Sviny 70 hospodářství, z toho z JZD Nové Hrady a Štipton vystoupili všichni členové a JZD byla v likvidaci. To bylo po okrese Český Krumlov nejvíc z celého kraje. Také SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna 9.1.1954: JZD Byňov se rozpadlo, zemědělci si rozebrali krmivo a inventář; JZD Buková trvale neobdělává půdu; v Šalmanovicích nedodržují stanovy JZD a berou si domů dobytek z družstevních stájí...

²³⁵ PERNES, J.: *Krise*, s. 99; podrobněji různé práce Karla KAPLANA. Sovětské vedení při nich kritizovalo československou vládu za její způsob budování socialismu, který zapříčinil hlubokou společenskou krizi ve státě, a doporučilo přehodnotit dosavadní kurz vlády ve všech směrech. Na základě analýz hospodářství, které v létě 1953 zpracovaly odborné státní komise, zřízené na podnět Moskvy, vzniklo komplexní hodnocení poválečného hospodářského a politického vývoje Československa. Tento dokument, známý jako Srpnové teze, na svou dobu velmi otevřeně vyčíslil všechny klady a zápory, kterých se komunisté v ČSR dopustili a navrhl soubor opatření, podle kterého by se měl ubírat další vývoj. Velkou pozornost věnovala zpráva i zemědělskému sektoru včetně kritiky násilné kolektivizace, odčerpávání prostředků ve prospěch průmyslových odvětví, úpadku, který měl za následek dlouhodobou zásobovací krizi obyvatelstva apod. Srpnové nebyly komunisty nikdy komplexně schváleny, staly se pouze východiskem pro částečné změny hospodářství. Nicméně nastartovaly určitou změnu kurzu, projevující se mimo jiné dočasnou vlnou sebekritiky komunistů. KSČ ale nikdy nedospěla k tomu, aby zavrhovala svůj program jako takový: kritizován byl jen způsob, jakým byl mezi obyvatelstvem prosazován.

komunisté nešetřili útoky do vlastních řad: „... Při zakládání JZD docházelo místy k vážnému porušení politiky strany a principu dobrovolnosti... Špatný výklad družstevní myšlenky... Od družstevníků, kteří nebyli přesvědčeni o výhodách a správnosti družstevního hospodaření pochopitelně nebylo možné očekávat, že budou na společném družstevním majetku dobře hospodařit...“²³⁶ Za sovětskou stranu hovoří host sjezdu Nikita Chruščov o tom, že kromě podpory socialistických zemědělských podniků je nutné „Věnovat více pozornosti a poskytovat větší pomoc jednotlivě hospodařícím rolníkům“.²³⁷ Za největší slabinu, která fakticky zavinila současný kritický stav zemědělství, komunisté označili „nepochopení politiky strany vlastními členy“ a „nedbalou práci nižších složek KSČ“. Kritizována byla přílišná centralizace a bezmyšlenkovité plánování výroby bez znalosti skutečných specifíků krajů a okresů. Předsedou vlády Viliamem Širokým vyhlášený program rozvoje zemědělství pro následující roky se týkal hlavně péče o zemědělskou půdu (zlepšení výnosnosti, podchycení a přesná evidence držby pozemků, obdělání ladem ležící půdy) a akutní nutnosti doplnění zemědělského sektoru odbornými pracovníky a mechanizací.

Závěry X. sjezdu KSČ se snažil do místních poměrů přenést okresní výbor KSČ v Trhových Svinech. Na zasedáních pléna OV KSČ je vyhlášen plán rozvoje zemědělství na rok 1954,²³⁸ se závazky přeorat minimálně 1500 ha půdy, ležící ladem, doobsadit menšinová JZD a zakládat nová: ne už živelně, ale „promyšleně“. Protikulacké zásahy byly dočasně zmírněny: kulak měl být nyní utlačován „jinou formou“ – nízkými cenami za vykoupené produkty – tak to nebude pokuta, ale „vyrovnání“: další represe obdobné těm v letech 1952 – 1953 by sebou totiž přinášely problém, co s půdou, konfiskovanou vesnickým boháčům v případných soudních procesech. „... Omezovat vesnické boháče: protože však jsou jako třída v rozkladu, neplní povinné dodávky, byly jim odebrány stroje a na jejich velkých hospodářstvích pracují za katastrofálního nedostatku pracovních sil, jsou jejich hospodářství v úpadku a za současné situace se jeví nemožným přikázat jejich půdu do nuceného pachtu či ji převzít MNV nebo JZD.“²³⁹ Za „levičáckou úchylku“²⁴⁰ prohlásilo plénum řešit otázku

²³⁶ X. sjezd KSČ : III. den sjezdového jednání dne 13.června 1954 : (těsnopisný záznam), Praha 1954, referát předsedy vlády Viliama Širokého.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ SOkA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 29.5. a 19.6.1954.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Od X. sjezdu KSČ je chápán pojem „levičáctví“ jako bezmyšlenkovité používání či zneužívání myšlenek strany, které vede až k narušování procesu socialistické výstavby státu.

vstupu malého a středního rolníka administrativně²⁴¹ nebo jinými donucovacími prostředky. Naopak JZD i soukromý sektor (malí a střední rolníci) měli být podporováni stroji, osivy i krmivem, aby docházelo k všestrannému využití zemědělské půdy.

V pravidelných měsíčních hlášeních zasílá trhosvinenský ONV přes družstevní oddělení zemědělské správy KNV ministerstvu zemědělství zprávy o jednotlivých JZD a pohybu půdní a členské základny resp. výstupech z družstev; přes všechna opatření pokračuje sestupný trend, ke konci roku 1954 zůstává v okrese pouze 17 JZD na různém stupni vývoje: Branišovice, Dobrkovská Lhotka, Horní Stropnice, Kamenná, Komařice, Kondrač, Ločenice, Mezilesí, Meziluží, Mokřý Lom, Rankov, Strážkovice, Střížov, Šalmanovice, Údolí, Žár, Žumberk.²⁴²

Přes všechna vyhlášená opatření se neustále opakují potíže se získáváním jakýchkoliv, neku-li kvalifikovaných pracovníků; paradoxně ti, kdo se opravdu chtějí na Trhosvinensko přestěhovat a zajímají se o práci v JZD, mají potíže s ONV či KNV svého bydliště, které jim stěhování nechtějí povolit, „pustit je“.²⁴³ Nejednotný přístup samotných funkcionářů trhosvinenského ONV dokumentují případy, kdy zájemce chtěl převzít statek po předchozím osídlení, hospodařit v zemědělství a stát se členem JZD, obě strany se domluvily, vše schválil a podpořil MNV i JZD v místě – ale ONV Trhové Sviny převod práv k nemovitosti ani stěhování neschválil „*neboť není zaručeno řádné obdělávání usedlosti*“ – a to i přesto, že nový majitel by okamžitě i s nabytými pozemky vstoupil do družstva.²⁴⁴

Koncem roku 1954 byly projednány a odsouhlaseny s jednotlivými JZD nové tříleté plány rozvoje na období 1955 – 1957: důraz kladly na další rozšíření ploch orné půdy, které se permanentně nedostávalo, takže bylo nutné provádět ve stále větší míře rozorávání luk a stávající pastviny přesouvat do výše položených oblastí hraničního pásma na jinak neobdělávatelné pozemky. Neustále byla sledována otázka výkupu

²⁴¹ T.j. direktivně, za využití nátlaku zemědělskými zákony a vyhláškami: obdobně viz *Soubor administrativních opatření v kapitole Vesničtí boháči...?*

²⁴² SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 180.

²⁴³ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna 17.7.1954: „*Mnozí, kteří si přijeli domky a situaci v pohraničí prohlédnout považují toto spíše za laciný výlet, protože je cesta nic nestojí (náklady exkurze i přestěhování hradil ONV, který nábor pořádal), ale aby projevíli skutečný zájem o pomoc pohraničí, to nikoliv. Naproti tomu do Kondrače se chtěl přestěhovat osídlenec z Dačic, jenomže zde dělá opět potíže okres a tamní KNV, který jmenovanému nevydá osídlovací průkaz... Další soudruh jeden den nastoupil, další den odjel, že prý do pohraničí nešel, aby ztrácel, ale aby získal: domek, krávu, zahradu...*“

²⁴⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 131. Srovnej s přístupem k velkým sedlákům, kdy se nikdo z vyšších míst neptal, zda rodina, připravená o stroje a pomoc nájemních sil, sama stačí na hospodářství a plnění nadsazených plánů.

zemědělských plodin: v duchu třídního přístupu bylo malým a středním rolníkům *domlouváno* a proti velkým zemědělcům zahajováno trestní stíhání. Počátkem března 1955 okresní výbor KSČ v Trhových Svinech na svém zasedání vyhodnotil dosavadní výsledky plnění plánu rozvoje zemědělství jako nedostatečné a všem vesnickým organizacím KSČ uložil následující: k zajištění obdělání ladem ležící půdy a rozšíření orné půdy zejména v obcích Buková, Bukvice, Slavče, Něchov, Třebče, Čížkrajice, Todně, Keblany, Těšínov, Borovany rozdělit mezi zemědělce celkem 166 ha půdy - pokud se ji nepodaří umístit, pak ji nabídnout JZD; zajistit osivo i sadbu pro JZD i soukromé zemědělce; zvýšenou pozornost věnovat uzavírání smluv mezi samostatně hospodařícími rolníky, JZD a STS na celoroční výpomocné práce, aby se zamezilo dalším ztrátám.²⁴⁵ Družstva se stále ještě rozpadala a jediné, co mnohé z nich drželo pohromadě byla nutnost dodržet zákonnou lhůtu, t.j. rozpustit JZD až po provedení hlavních polních prací, žní. Krajská konference KSČ v Českých Budějovicích ve dnech 26. – 27.3.1955 ústy vedoucího tajemníka KV KSČ Arnošta Krejčího vyhláší další kolektivizační akci na počest 10. výročí osvobození republiky:²⁴⁶ zlepšit práci státní správy při upevňování JZD; obdělat všechnu půdu (zejména v pohraničí); zvláštní péči věnovat kulackým a úpadkovým hospodářstvím, která jsou trvale špatně obdělávána; odstranit povrchosť v práci KSČ.

V. 9. Začneme boj za další zakládání JZD

Ve dnech 29. - 30.6.1955 se sešlo plénum ÚV KSČ, které konstatovalo, že navzdory všestranné podpoře se situace v zemědělství ani zdaleka nevyvíjí podle představ rozvoje, nastíněných X. sjezdem KSČ. Z červnového pléna vzešla další budovatelská výzva pod heslem *Začneme boj za další zakládání JZD*²⁴⁷ a tento program se stal nejdůležitějším úkolem následujících měsíců. Rozhodnutí schůze vycházelo z předpokladu komunistů, že předchozí uvolnění provázené úlevami a podporou zemědělství už vytvořilo předpoklady pro zlepšení činnosti JZD, dosavadní družstva jsou již stabilizována a je tedy načase nastartovat novou etapu kolektivizace. Nyní měla být zakládána už jen družstva vyššího typu se společnou rostlinnou i živočišnou výrobou; z předchozích let přetrvával důraz na získávání středního rolníka jako početně

²⁴⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3.

²⁴⁶ Jihočeská pravda, 29.3.1955.

²⁴⁷ 30 let JZD, s. 31.

nejsilnější vrstvy vesnického obyvatelstva. Po plénu se rozběhla masivní kampaň: její těžiště se v duchu decentralizace přesunulo na okresy, ale hlavně vesnické organizace KSČ. Plány konsolidace a výstavby se odvíjely od toho, jak početná základna komunistů byla v obci. Přímo z českobudějovického KV KSČ zajížděly do místních poboček KSČ instruktoři, aby se ujistili, že strategie obnoveného budování družstev bude náležitě prezentována rolníkům. Na obecních schůzích znovu komunisté vysvětlovali přednosti socialistického hospodaření a pokoušeli se napravit pověst strany, jež utrpěla v předchozí vlně masového zakládání JZD. Denními relacemi a reportážemi se do združstevňování zapojilo českobudějovické vysílání Československého rozhlasu; jako pomůcka instruktorům na venkově vycházela zvláštní čísla stranického „Zápisníku agitátora Českobudějovického kraje“.²⁴⁸ Jihočeská pravda na první stránce každého čísla informuje kde, kdy a kolika členy byla v kraji nově ustavena JZD: titulky jsou výmluvné: „Opět dvě nová JZD“, „Nová JZD v kraji...“.²⁴⁹ Po dočasném vymizení se znovu rozjíždějí štvavé reportáže proti kulakům z pera stranických funkcionářů i vesnických dopisovatelů; objevuje se nová rubrika „Ze soudní síně“, zveřejňující postihy proti „nepohodlným“ zemědělcům.

Od poloviny roku 1955 z celokrajského pohledu skutečně doznívá stagnace družstev, začíná převažovat trend jejich rozvoje a díky materiální podpoře státu se postupně daří získávat i střední rolníky:²⁵⁰ „Řekněte střednímu rolníkovi, že se na něj obrátíte jako na dobrého hospodáře: je to jediná možnost k založení JZD, kde k tomu nejsou lepší možnosti a předpoklady.“²⁵¹ Velmi je nyní dbáno, aby nebyl zaměňován střední rolník a kulak, jak se v minulosti často stávalo. Problémem zůstávala zaostávající družstva a také otázka: co s majetkem a s půdou, zkonfiskovanou vesnickým boháčům? O zabraný inventář zájem byl: stroje a mechanizaci si rozdělila JZD v okrese, dobytek obvykle JZD v místě nebo byl převezen jinému zemědělskému podniku. Horší to bylo s pozemky, které byly vázány k dané obci. Značnou část půdy v pohraničí již přebraly státní statky, většinu pozemků dostaly však k obhospodařování JZD nebo MNV v místě bydliště kulaka: ty se ale přidělování bránily. Někde MNV přikazovaly tuto půdu do nuceného pachtu jiným soukromých zemědělcům a leckde

²⁴⁸ *Zkušenosti ze stranické práce při zakládání a upevňování JZD v Českobudějovickém kraji*, vydalo vydavatelství ÚV KSČ, Praha 1956, s. 9.

²⁴⁹ Jihočeská pravda, zejména rok 1955 – 1956.

²⁵⁰ Průběžné zprávy z budování JZD, Jihočeská pravda, 1955 – 1956.

²⁵¹ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápis z pléna 4.8.1955.

půda zůstala ležet ladem a kdysi prosperující usedlosti zpustly.²⁵² Odvolání zemědělců proti nařízenému nucenému pachtu se mýjela účinkem. Několik příkladů za všechny: Janu Červíčkoví a Janu Pancířovi, soukromým středním rolníkům z Otěvěka (cca 15 ha zemědělské půdy) přidělil MNV k jejich půdě další pozemky do nuceného nájmu. Společně se oba proti postupu MNV Otěvěk odvolali k ministerstvu zemědělství: argumentují, že hospodaří sami s manželkami; svým nedobrym zdravotním stavem; připomínají, že za těchto okolností nebudou schopni plnit dodávky zemědělských produktů, jež dosud zvládali. Ministerstvo zemědělství jejich žádost postoupilo ONV Trhové Sviny, který věc zamítá se zdůvodněním „... možnosti se zapojiti do nových forem společného hospodaření“ (rozuměj JZD). Dále: Karel Beneda, soukromý zemědělec z Ledenic (cca 10 ha) protestuje u ONV v Trhových Svinech, neboť ke svým pozemkům už obdělává jeden nucený pacht a nyní mu MNV Ledenice přidělil další půdu: ONV po vyjádření MNV Ledenice jeho žádost zamítá „... trváme na přidělení pozemků nebo necht' zemědělci sami hledají lepší formy hospodaření, aby mohli společně zvládnout úkoly, na zemědělskou otázku kladené. V Ledenicích možnost jest.“ (od roku 1951 v Ledenicích živořilo JZD I. typu).²⁵³ Podmínky na Novohradsku ilustruje obecní kronika městečka Horní Stropnice: „Uplynulo deset let od odsunu německého obyvatelstva, český živel osídlil pohraničí jen částečně, proto ztratila mnohá obec svůj existenční význam a tím upadlo veškeré obhospodařování, zvláště zemědělství. Dříve úrodná pole zůstala neobdělána, po mnoha obytných domkách zůstaly jen rozvaliny, ani v přechodu vesnice k socialismu postrádá se veškerý zájem, neprosperuje ani komunistická organizace, stav členů klesl ze 184 na 39. To samé se projevuje i v jednotném zemědělském družstvu, pro nezájem pokulhává, pracovní jednotka je pasivní, členové se musí spokojit s 50% výplat, vážne výstavba...“²⁵⁴

Na krátkodobou výpomoc při sezónních pracech do pohraničí přicházely budovatelsky naladěné brigády ČSM; bývaly bouřlivě vítány, o příjezdech svazáků psal tisk – záhy se ale projevila nekoordinovanost a nekompetence okresních funkcionářů. Velmi často brigádníci nedostali k dispozici ani slíbené strojové vybavení a plány práce, nikdo pro ně nepřipravil normy ani jakékoliv finanční ohodnocení. Protože neměli

²⁵² SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zápisy z pléna, únor 1955: schůze (opakovaně) hodnotí špatnou práci zemědělského odboru, který nekontroluje obdělávání půdy JZD. Podle vládního nařízení č. 50/1955 Sb., o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby, se měly ONV starat o také o konfiskovanou půdu kulaků, ale např. v dopise krajské prokuratury z 6.3.1956 (také 27.3.1956) si okresní prokurátorka JUDr. Antošová stěžuje na liknavost ONV, který tento problém ani přes urgence neřeší.

²⁵³ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 133, odvolání proti nucenému pachtu.

²⁵⁴ SOKA Č. Budějovice, fond B852 - Místní národní výbor Horní Stropnice, pamětní kniha, s. 72.

přidělené vedoucí, obraceli se přímo na ministerstvo zemědělství do Prahy, které je odkazovalo zpátky na úředníky okresu a kolotoč urgencí se opakoval. Za těchto okolností samozřejmě klesala jakákoliv motivace a rozčarování brigádníci odjížděli ještě před plánovaným koncem pobytu.²⁵⁵

Postup kolektivizace za uplynulý rok 1955 shrnulo prosincové plénum trhosvinenského OV KSČ: neslo se ve znamení sebekritiky a předsevzetí, že „... *Příští rok se na to musí jít jinak... Nepřijímat na schůzích opatření, aby byla příští schůzí kvůli pasivitě funkcionářů znovu opakována...*“²⁵⁶ Stále stejné fráze, pokolikáté už...? Roční hodnotící zpráva ONV Trhové Svině pro zemědělskou správu KNV²⁵⁷ opět bilancuje rok 1955 jako neúspěšný: do roku 1955 vcházel okres se sedmi úpadkovými družstvy (Mezilesí, Meziluží, Horní Stropnice, Údolí, Kondrač, Šalmanovice, Žumberk), k 31.12.1955 byla na Trhosvinensku stále 4 JZD úpadková (Meziluží, Horní Stropnice, Žumberk, Strážkovice), navíc ostatní zaostávající JZD byla schopna fungovat jen pod stálým dozorem organizačního pracovníka. Plán kolektivizace navzdory výzvě červnového zasedání ÚV KSČ nebyl splněn, neboť z plánovaných 14 JZD byla do konce roku 1955 založena jen 3 menšinová družstva: Dolní Stropnice, Dlouhá Stropnice a Nesměň, takže se stav zemědělských družstev zvýšil na 20.²⁵⁸ Také stav členské základny neodpovídal plánu: výstupy pokračovaly z JZD Střížov, Horní Stropnice, Žumberk, Rankov, Kondrač i dalších družstev; celkem v JZD za rok přibylo pouhých 77 členů.

Červnový budovatelský program ÚV KSČ našel v okrese odezvu až po půl roce, na přelomu let 1955 - 1956, i když počáteční vysoké tempo sklouzlo zhruba v polovině roku do stagnace. Přesto Trhosvinensko dohnalo zpoždění z minulého roku; do konce března 1956 zde vzniklo 13 nových JZD.²⁵⁹

„Začátkem února přijela do zdejší obce pojezdová redakce Zemědělských novin. Úkolem uvedené redakce bylo přesvědčit místní zemědělce o společném hospodaření. Redakce vydávala denně Zemědělské noviny, v nichž podávala zprávy, týkající se všech zdejších zemědělců. Kolona agitátorů současně přesvědčovala místní zemědělce o společném

²⁵⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Svině, kart. 3, zasedání pléna 24.9.1955.

²⁵⁶ Tamtéž, kart. 3, zasedání pléna 23.12.1955.

²⁵⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Svině, kart. 181, komplexní hodnocení za rok 1955 ze 13.2.1956.

²⁵⁸ Tamtéž, kart. 181. V kraji se přitom podařilo založit nebo revitalizovat 82 JZD.

²⁵⁹ Tamtéž, kart. 181, zpráva zemědělského odboru pro zasedání rady ONV za 1. pololetí 1956. K 30.6.1956 v okrese na 5 720 ha hospodařilo 33 jednotných zemědělských družstev s celkem 964 členy.

hospodaření a tak se stalo, že se došlo k závěru, aby ve zdejší obci bylo ustaveno JZD. ²⁶⁰

Na jaře 1956 přišel šok a mnohým komunistům se doslova zhroutil svět: začíná se mluvit o kultu osobnosti, neomylný Stalin, jehož jménem se zaštiťovalo celé budování socialistického zemědělství v Československu, je odhalen jako diktátor a krutovládce.²⁶¹ Střet s realitou je pro některé soudruhy z trhosvinenského okresního výboru KSČ velmi osobní záležitostí: „*Do dnešního dne nejsem s tímto problémem duševně vyrovnána, sama jsem s tím bojovala, a co nám dá ještě práce, než to pochopí všichni členové... Je mi to líto, neboť jsem zbožňovala Stalina a je to tvrdá pravda... Za chvíli to může být Gottwald a na toho nedám dopustit.*“²⁶² Znamky kultu osobnosti najednou „nalézají“ komunisté všude kolem sebe, kritizují vedoucí funkcionáře, mluví o potřebě kolektivního rozhodování... Konec stalinismu provází mohutná vlna sebekritiky: „... *Byl jsem kritizován za to, že prosazuji JZD v Rankově: kritika byla správná. Bylo pravda, že jsem si chtěl získat popularitu. Neuvědomoval jsem si však, že umrtvuji iniciativu JZD...*“²⁶³ Největší obavu mají komunisté, „jak to budou vysvětlovat lidem“: narychlo jsou svolávány mimořádné členské schůze vesnických organizací KSČ i JZD, kde se snaží komunisté „otevřeně diskutovat“.

Příčinu rapidního útlumu kolektivizace počátkem léta 1956 nemůžeme však hledat jen v politických změnách; jako už mnohokrát při masových agitačních kampaních, i nyní JZD vznikla příliš rychle a bez náležitého materiálního i personálního vybavení.

„JZD rok od roku zaostávalo, příčin bylo několik: hlavní byl, že nebylo možno hospodařit tak, jak začátek takového většího celku žádal.“²⁶⁴

Na veřejných schůzích na Trhosvinensku se rolníci ptají „proč vůbec zakládali JZD podle sovětského vzoru“; před likvidací po několika měsících činnosti stojí nová JZD Vrcov, Jedovary, Něchov a Olešnice; zhoršila se situace dlouho skomírajících JZD Kondrač, Žumberk a Horní Stropnice; slibná agitace v Mohuřicích, Kramolíně a Ledenicích narazila na rázné odmítnutí rolníků. V okrese hospodaří JZD na pouhých

²⁶⁰ SOKA Č. Budějovice, fond B1620 - Archiv obce Olešnice, B1620, kronika obce, rok 1956, s. 135.

²⁶¹ Pražský web pro studenou válku, <http://www.praguecoldwar.cz>. *Kult osobnosti a jeho důsledky*. Projev Nikity Chruščova na XX. sjezdu KSSS v Moskvě 25.2.1956. Poodhalil v něm a odsoudil praktiky Stalina: tím nastává konec oficiální politiky stalinismu v SSSR i některých zemích východního bloku.

²⁶² SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna 7.4.1956, referát Marie Jirkalové.

²⁶³ Tamtéž, příspěvek Josefa Špačka.

²⁶⁴ SOKA Č. Budějovice, fond B2012 - Místní národní výbor Střížov, B2012, kronika obce, s. 76.

20% zemědělské půdy.²⁶⁵ Za neradostným stavem vidí komunisté i vliv kulaků, kteří „zase zvedají hlavy, aby škodili..“; přestože protikulacká opatření řeší každá schůze KSČ, výrazného zásahu proti sedlákům se za současného stavu neodváží.²⁶⁶

Rozbor hospodaření JZD za 1. pololetí 1956 zjistil, že většina družstev okresu překročila plánované náklady na nákup osiv, hnojiv i krmiv, všeobecně zaostává investiční výstavba na vesnicích, kvůli nedostatečné činnosti revizních komisí a slabé práci účetních se neustále snižuje zisk družstev.²⁶⁷ Zdá se však, že okresní činitelé už konečně našli způsob zefektivnění slabé práce zemědělců. Ze zasedání rady ONV²⁶⁸ vzešlo několik opatření, která v budoucnu příznivě ovlivnila další postup budování JZD na Trhosvinensku. Rada představenstvům družstev uložila zavést jednotnou evidenci zásob a materiálu; vypracovat konkrétní opatření pro rozvoj živočišné i rostlinné výroby; připravit vzdělávací program pro odborné pracovníky. Plnění všech provozních úkolů měla podpořit další kola socialistické soutěže. Nejzásadnějším krokem byl bezpochyby příkaz pravidelných měsíčních prověrek hospodaření JZD, kterými byla pověřena okresní zemědělská kontrolní komise. Další intenzivní kampaň združstevňování se rozjíždí zanedlouho po celostátní konferenci KSČ, která se odehrála mezi 15. - 16.6.1956: součástí jejího usnesení byl výhled do roku 1960 dokončit združstevňování v Československu.²⁶⁹

Z rokování celostátní konference KSČ vzešla jistá změna postoje k vesnickým boháčům: komunisté pochopili, že bez těchto zkušených a autority požívajících rolníků se jim nepodaří beze zbytku prosadit svůj model zemědělství,²⁷⁰ takže bylo povoleno v individuálních případech velké zemědělce do JZD přijímat.²⁷¹ To jistě přispělo k postupnému získávání středních rolníků: na přelomu let 1956 - 1957 začínají mezi nově příchozími členy JZD převažovat právě zemědělci, výměrou půdy řazení do této kategorie.²⁷² Roste také průměrná velikost družstev a většinová JZD, kterým se podařilo do svých řad přijmout více středních zemědělců, začínají prosperovat.

²⁶⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart 181.

²⁶⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3.

²⁶⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart 181.

²⁶⁸ Tamtéž, kart 184, zpráva ze zasedání rady ONV 9.8.1956.

²⁶⁹ *30 let JZD*, s. 12.

²⁷⁰ Nová mysl, zvláštní číslo, červen 1956.

²⁷¹ Vyhláška č. 98/1957 Ú.l., o vzorových stanovách JZD, blíže viz kapitola *Vesničtí boháči...?*

²⁷² SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 181, průměrná ha a výměra, s níž na přelomu let 1956 - 1957 vstupovali rolníci do JZD se pohybovala od 10 – 12 ha, výjimkou nebyli ani větší zemědělci nad 15 ha, ojediněle i 20 ha.

V. 10. Závěrečná fáze. Konsolidace a stabilizování družstev.

Ve dnech 22. – 24.3.1957 proběhl III. sjezd JZD a tento rok byl také poslední etapou zvýšeného zakládání JZD. V Českobudějovickém kraji získal socialistický sektor poprvé převahu v zemědělské výrobě.²⁷³ Masový rozmach let 1956 – 1957, na který nebyl nikdo připraven, sebou ale nesl nedostatečné zajištění materiální i technické, chyběly budovy, stroje i finance. Pro velkoryse zahájenou investiční výstavbu se nedostával stavební materiál nebo byl nekvalitní;²⁷⁴ opět roste počet zaostávajících a úpadkových JZD. Ekonomicky slabým družstvům byla sice poskytována rozsáhlá finanční pomoc, ale peníze obdržela vždy až na konci roku a nikoli průběžně k řešení aktuálních problémů. Situace se lepší jen pozvolna, důvody hledají okresní činitelé tradičně v nedostatku pracovních sil a špatném vztahu členů JZD ke společnému majetku družstva. Významný posun kupředu znamená zintenzivnění práce okresních zemědělských kontrolních komisí, jež od podzimu 1956 pravidelně mapují politickou a hospodářskou situaci JZD.²⁷⁵ Z prověrek zpočátku vycházela všechna družstva s většími či menšími nedostatky: mezi nejčastější patří nevypracované povinné provozní řády a stanovy JZD; nedodržená výměra záhumenek členů družstva a počet hospodářských zvířat na nich chovaných (hodnoty vycházely ze vzorových stanov JZD: záhumenek 1 ha, 1 kráva, 2 prasata);²⁷⁶ chyby v odměňování členů; členové družstev neodevzdávali do společného hospodaření předepsaný počet dobytka a přiměřeně k tomu osivo, krmivo a sadbu (dle vzorových stanov JZD); vedení družstev se scházela nepravidelně nebo vůbec. Kontrolní protokol po výčtu závad stanovil termín nápravy: pokud JZD uložená opatření nesplnilo, zastavil mu ONV veškerou finanční podporu (kromě právních nároků), kterou JZD pobíralo a to až do další kontroly a odstranění vad. Tento systematický tlak na revizní komise jednotlivých družstev se ukázal konečně jako krok správným směrem: JZD se pomalu učila samostatně hospodařit, plánovat a řešit každodenní provozní záležitosti.

²⁷³ PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 180.

²⁷⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSC, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 13.4.1957.

²⁷⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 189, průvodní zpráva k finanční prověrce JZD za I. pololetí 1958.

²⁷⁶ Vyhláška č. 98/1957 Ú.l., o vzorových stanovách JZD.

Mezi roky 1957 – 1959, zvláště po XI. sjezdu KSČ,²⁷⁷ nastal zásadní obrat v socializaci venkova. Zasedání ÚV KSČ ve dnech 30.9. – 2.10.1957 vyhlásilo celonárodní kampaň ve znamení hesla „Dovršit socialistickou výstavbu v naší vlasti“.²⁷⁸ Další úkoly v úseku zemědělství vytkl XI. sjezd KSČ „dosáhnout rozhodujícího vítězství socialistických výrobních vztahů“.²⁷⁹ To v podstatě znamenalo dokončit proces kolektivizace (na Trhosvinensku se budoucí združstevnění týkalo ještě cca 5 000 ha půdy): splnění tohoto cíle se stalo celostátní prioritou. Vláda na podporu zemědělské výroby přijala celý komplex opatření. Měnilo se kompletně zemědělské plánování, důraz se kladl na zvýšení soběstačnosti družstev. JZD byla dovybavována stroji a mechanizačními prostředky za zvýhodněné ceny, pobírala všestrannou finanční i hospodářskou podporu. Celostátní konsolidační akci monitoroval rozhlas i tisk: veřejnost byla denně informována o nově založených nebo znovuobnovených JZD, o průběhu sezónních prací, socialistickém soutěžení. Na Trhosvinensku, jak vyplývá ze zápisů pléna OV KSČ, měl vládní program příznivou odezvu téměř ve všech JZD: podle reakcí družstevníků přišel „za pět minut dvanáct, jinak bychom ze zemědělství už utekli“.²⁸⁰

V zakládání JZD zaujímal Českobudějovický kraj přední místo v republice, ale současně vedl i v počtu zaostávajících a silně zaostávajících JZD díky družstvům v podhorských a horských oblastech. V okrese Trhové Sviny existovalo k 31.12.1957 56 JZD, z toho jich 24 nově vzniklo právě v tomto roce.²⁸¹ Z celkové výměry zemědělské půdy okresu obhospodařovala JZD a záhumenkáři 54 % (krajský průměr 63%) a soukromý sektor 20 % (krajský průměr 11,5 %).²⁸²

Osvědčený systém prověrek, jež měsíčně a posléze kvartálně v JZD prováděla okresní zemědělská komise, nahradila v roce 1958 komplexní pololetní kontrola. JZD

²⁷⁷ *Usnesení a dokumenty ÚV KSČ od XI. sjezdu do celostátní konference 1960*, Praha 1960. XI. sjezd KSČ, konaný mezi 18. – 22.6.1958. Zabýval se téměř výhradně zemědělstvím: konstatoval, že dosavadní tempo růstu zemědělské výroby neodpovídá požadavkům, které jsou na toto odvětví kladeny. V kritickém rozboru bylo řečeno, že úroveň zemědělské výroby na konci padesátých let se teprve přibližuje úrovni předválečného zemědělství. V tomto smyslu také sjezd zdůraznil myšlenku, že růstem a upevňováním socialistického sektoru na vesnici se vytvářejí teprve předpoklady pro podstatný vzrůst zemědělské výroby, přitom tyto podmínky se mění ve výrobní výsledky jen postupně. Závěry tohoto sjezdu nabádaly příslušné orgány krajů a okresů, aby se ještě více zabývaly otázkami překonání problémů ve výstavbě družstev, intenzifikací práce JZD a jejich vlastním zájmem na kvalitnější výrobě.

²⁷⁸ SOkA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, zasedání pléna 15.10.1957.

²⁷⁹ Tamtéž, kart. 3, návrh na usnesení OV KSČ v Trhových Svinech ze dne 2.7.1958 k politicko organizačnímu zabezpečení výsledků XI. sjezdu KSČ.

²⁸⁰ Tamtéž, kart. 3.

²⁸¹ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 873.

²⁸² PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 190.

celého okresu byla rozdělena na střediska, kde v jednotlivých družstvech pracovala odborná služba ONV a STS; ve finanční prověrce byli zapojeni odborní placení účetní a úředníci Státní banky československé. Kontrola všech družstev okresu ukázala jednak jejich momentální ekonomickou situaci, také výhled nákladů, výnosů a předpokládaného zisku (t.j. hodnoty pracovní jednotky) do konce sledovaného roku. Z průzkumu vyplynulo, že přes všechny finanční dotace, úlevy, materiální a personální pomoc státu byla zemědělská výroba JZD Trhosvinenska v souhrnu stále ztrátová.²⁸³ Z třiceti prodávajících družstev na tom byla nejhůř JZD v Dolní Stropnici, Meziluží, Rychnově u Nových Hradů, Slavči, Svěbohách, Šalmanovicích a Třebíčku. Přetrvávaly nedostatky v účetní službě, vedení prvotní evidence i práci revizních komisí JZD.²⁸⁴ Ke stejnému datu 30.6.1958 ještě ONV samostatně monitoroval stav pohraničních JZD, bez výjimky úpadkových,²⁸⁵ u nichž se k výše uvedeným provozním závadám družily ještě nepříznivé poměry půdní a klimatické (horský a podhorský terén, zamokřené pozemky a tím nedostatek krmiva a nízké stavy dobytka) a přeúvěrovanost. Ke zlepšení hospodaření měla přispět hlavně rekultivace zavodněných ploch či v nejhorším případě jejich vynětí ze souboru zemědělské půdy; finanční podpora státu na nákup skotu k pastervnímu využití jinak neobdělavatelných pozemků; odklad splátek stávajících úvěrů; nábor nových, především mladých pracovníků.

1.10.1958 vláda Československé republiky schválila další podporu zemědělství v podobě vládního usnesení č. 899.²⁸⁶ Od něj se odvíjela řada opatření, realizovaných během následujících měsíců. Byla schválena reorganizace STS a převod některých mechanizačních prostředků těchto stanic po etapách do vlastnictví JZD. Okresní národní výbory začínají operativně vykrývat neobsazená místa v zemědělství svými referenty.²⁸⁷ Větší pozornost je věnována kvalifikaci zemědělských pracovníků

²⁸³ Průměrná hodnota PJ, zjištěná kontrolou, vycházela 11,36 Kčs; ta nejhorší JZD měla PJ kolem 5,- Kčs a JZD Meziluží, které bylo před začleněním do ČSSS, dosahovalo PJ pouze 2,80 Kčs. Nejlepší JZD okresu, Mokřý Lom, vykazovalo PJ téměř 26,- Kčs; tento údaj z důvodu proplánové podpory tohoto „vzorného“ JZD nelze brát za směrodatný.

²⁸⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 189. Zpráva k 30.6.1958.

²⁸⁵ Tamtéž, kart. 189, zpráva pro Úřad předsednictva vlády, vládního zmocněnce pro výstavbu pohraničí, o situaci v pohraničních JZD a návrh na opatření. Hodnocení zahrnuje následující družstva: Kondrač, Rychnov u Nových Hradů, Horní Stropnice, Údolí, Byňov, Žár, Žumberk, Božejov, Meziluží.

²⁸⁶ Tamtéž, kart. 315, usnesení vlády č. 899 z 1.10.1958 ke zprávě o stavu řešení problémů zaostávajících JZD.

²⁸⁷ Tamtéž, kart. 315. Zaměstnanec ONV dostal příkázáno neplacené volno a nastoupil na předem neurčenou dobu do problémového JZD, obvykle jako předseda nebo ekonom. Ke stejnému datu pozbyl převedený úředník materiálních a sociálních výhod státního zaměstnance (národní pojištění, rodinné

a budování zemědělského školství, aby mohly být doplňovány odborníci „z vlastních zdrojů“.²⁸⁸ Stav úpadkových a zaostávajících JZD Trhosvinenska ukazuje zpráva zemědělského odboru ONV;²⁸⁹ podle ní z 56 družstev okresu jich počátkem roku 1959 bylo 16 v různém stádiu zaostávání: Rychnov u Nových Hradů (A), Kondrač (A), Meziluží (A), Horní Stropnice (A), Dlouhá Stropnice (B), Buková (B), Žumberk (C), Žár (B), Dobrkovská Lhotka (C), Třebíčsko (B), Byňov (C), Svěbohy (C), Březí (C), Hluboká u Borovan (C), Petříkov (C) a Údolí (C)²⁹⁰ a některé znaky zaostávání jevílo dalších 6 JZD: Ledenice, Šalmanovice, Čížkrajice, Ostrolovský Újezd, Petrovice a Ločenice. Zpráva předložila radě ONV konsolidační plány na politické, kádrové a hospodářské posílení těchto družstev, které byly komplexně schváleny pro nejproblematictější JZD Kondrač, Buková, Žumberk, Žár a Dobrkovská Lhotka.²⁹¹ Všech šestnáct zaostávajících JZD obdrželo vysoké peněžní částky a další finanční pomoc v podobě různých slev a odpuštění dluhů a úroků. Vybraní funkcionáři ONV každý měsíc kontrolovali ve všech výše jmenovaných družstvech plnění dílčích úkolů konsolidačního plánu: z těchto kontrol vznikaly čtvrtletní sumáře pro radu ONV.

Rok 1959 znamenal poslední rok prvního desetiletí socialistické přestavby venkova. Vláda během několika měsíců schválila celou sérii zemědělských zákonů, mezi nimi také nový zákon o JZD,²⁹² jenž reagoval na změny, kterými prošlo zemědělství za deset let od vydání prvního zákona o JZD. Končila základní etapa združstevňování. Rovněž osídlení, které se v pohraničí měnilo prakticky po celá

přídavky) a začal pobírat plat ze zvláštních konsolidačních fondů. Podle reakcí dotyčných okresních zaměstnanců však tyto přesuny nikterak výrazný efekt nepřinášely: byly chápány spíše jako trest.

²⁸⁸ V roce 1960 byly v okrese tři zemědělské učňovské školy: v Nových Hradech, Trhových Svinech, Ledenicích. Zájemci z okresu Trhové Sviny mohli navštěvovat i zemědělské učiliště v blízkém Benešově nad Černou v sousedním okrese Kaplice.

²⁸⁹ SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 316, zpráva pro zasedání rady ONV z 8.1.1959.

²⁹⁰ PEŠEK, J.: *Přerod*, s. 211; blíže SOkA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 316. Termín „úpadková“ a „zaostávající“ charakterizuje celkovou úroveň hospodaření daného družstva. Zhruba od poloviny 50. let dochází k dalšímu zpřesnění: jako „družstva s některými znaky úpadkovosti“ (= úpadková), v pramenech označovaná písmenem „A“, byla chápána ta JZD, jejichž hlavní výrobní prostředky byly velmi nízké kvality, výroba byla tak nízká, že stěží pokrývala náklady do ní vložené a hodnota pracovní jednotky byla pasivní. „Družstva silně zaostávající“, označovaná písmenem „B“, byla taková, jejichž zemědělská výroba byla asi o 40% nižší, než činil průměr ostatních JZD v okrese. V důsledku toho měla tak málo finančních prostředků, že nepostačovaly ke zlepšení chodu JZD. JZD „ekonomicky slabá“, v pramenech označovaná písmenem „C“, s nízkou hodnotou pracovní jednotky a pokulhávající výrobou se při určitých dílčích problémech rychle dostávala mezi družstva zaostávající.

²⁹¹ Plány obnovy zahrnovaly rekultivaci a odvodnění pozemků, pomoc placených odborníků, mimořádné státní příspěvky a prémie, přepracování plánů rostinné a živočišné výroby podle specifiky daného JZD.

²⁹² Zákon č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech.

padesátá léta,²⁹³ se v období konsolidace mezi roky 1957 – 1960 ustálilo. Se stabilizací pozemkové držby a vlastnických vztahů k nemovitostem se zmírnila i migrace pracovníků v zemědělství. Osídlenci našli povětšinou práci u ČSSS, které v mnoha pohraničních obcích nahradily upadající JZD. K 9.9.1959 pracuje v okrese Trhové Sviny 56 JZD: všechna jsou v rámci možností stabilizována: dochované zápisy z jednání okresních funkcionářů už se nezabývají kolektivizací, pozornost se přesouvá k řešení běžných provozních problémů. Všechna družstva se připojují k závazku na počest 15 výročí osvobození republiky splnit a překročit plán zemědělské výroby.²⁹⁴

Počátek let šedesátých znamená v podstatě úspěšné dovršení hlavní etapy československého modelu kolektivizace.²⁹⁵ Přímo v okrese Trhové Sviny nelze hovořit o tom, že by se režimem prosazovaná socializace venkova setkala s nějakým výraznějším, neřku-li organizovaným protestem ze strany rolníků. Navzdory celkové stagnaci a dlouhodobému poklesu zemědělské výroby po většinu padesátých let komunisté své představy o reorganizaci zemědělství prosadili. Družstva, která ustála nejbouřlivější období výstavby, se na přelomu padesátých a šedesátých let začala spojovat ve větší produkční celky – sloučená jednotná zemědělská družstva²⁹⁶ nebo společné družstevní, tzv. „kooperační“ podniky,²⁹⁷ a své naplnění došla myšlenka

²⁹³ To se samozřejmě týká pouze dosídlování po válce vyprázdněných obcí, nikoli starousedlíků.

²⁹⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSC, OV Trhové Sviny, kart. 3, schůze pléna 9.9.1959.

²⁹⁵ Soukromé hospodaření v okrese Trhové Sviny už přetrvávalo jen sporadicky, na většině zemědělské půdy hospodařil socialistický sektor. Po zmírnění nátlakové politiky a po vydání nového zákona o JZD do družstev přistupovali rolníci sice v malé míře, ale neustále: pro stáří a neschopnost samostatně hospodařit, pro přijatelné podmínky odměňování. Postupně přestávali pracovat na svých záhumencích: ty odevzdávali družstvu, ponechávali si pouze menší pozemek, např. pro pěstování brambor nebo sečení píce pro domácí zvířectvo. Namísto hospodaření na záhumenku využívali možnosti levného nákupu naturálií od JZD, jehož byli členy (obilí, brambory). Měli-li například krávu, přidělilo jim dočasně JZD pozemky ze svého pozemkového fondu, aby si mohli usušit seno na krmení apod.

²⁹⁶ Obvykle pod jménem největšího z nich: JZD Borovany, sloučené 1971 z JZD Radostice, Trocnov, Dvorec, Lhotka, Třebeč, Borovany, Hluboká u Borovan, Vrcov / JZD Čížkrajice, 1961, z JZD Mezilesí a Čížkrajice / JZD Kamenná, 1963, z JZD Kamenná, Kondrač a Klažary / JZD „Střed“ Ločenice, 1970, z JZD Ločenice a Nesměň / JZD Mladošovice, 1962, z JZD Petrovice, Mladošovice, Vlachnovice / JZD „Mír“ Něchov, 1968, z JZD Něchov, Todně, Březí, Nežetice / JZD „Podhoří“ Slavče, 1960, z JZD Dobrkovská Lhotka, Slavče, Keblany, Lniště, Mohuřice / JZD „25. Únor“ Strážkovice, 1973, z JZD Komařice, Rankov, Střížov, Strážkovice, Jedovary, Ostrolovský Újezd, Čeřejov, Otěvěk, Lomec, Pašínovice, Sedlo. Zdroj: publikace *25 let rozvoje jednotných zemědělských družstev*, vydaná krajskou správou českého statistického úřadu České Budějovice v roce 1974.

²⁹⁷ Společný družstevní podnik, zřizovaný podle zákona č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, pro provozování hospodářské činnosti trvalejšího rázu. Nejednalo se o „klasické“ JZD, členy tohoto sdružení mohla být družstva i jiné socialistické organizace, nikoli však fyzická osoba. Podnik se řídil vlastními předpisy, nevztahovaly se na něj zásady lidových družstev ani jiných družstevních organizací. V okrese Trhové Sviny, resp. už po jeho splnutí s okresem České Budějovice, se jednalo např. o kooperační spolupráci JZD Strážovice, Ločenice, Borovany a Lišov, jež využívala společného právního poradce, tatáž družstva provozovala společný výkrm býků v Ločenicích apod.

socialistické zemědělské velkovýroby v letech sedmdesátých. Tou dobou fungující JZD přetrvala obvykle až do roku 1989.

Sumář JZD v okrese Trhové Sviny, zpracovaný podle spisového materiálu fondů ONV Trhové Sviny a JČ KNV České Budějovice. Údaje o typech JZD jsou k dispozici pro uvedené roky, pro období od března 1956 již přehledy ve zkoumaném materiálu chybí. Pokud ONV podobná hlášení vypracovávaly i nadále, pak se ve fondu ONV Trhové Sviny nedochovala; pravděpodobně by je bylo možno nalézt ve spisech fondu JČ KNV České Budějovice. Tento fond je však pro svou neuspořádanost pouze částečně přístupný.

(V kartonu č. 873 JČ KNV České Budějovice, v sumáři *Přehled socializace v kraji podle obcí a podle roků od roku 1949 do 1957* lze najít odlišné údaje oproti dílčím hlášením z ONV Trhové Sviny: liší se data založení JZD (například JZD Byňov, podle průběžných sumářů existující již v roce 1950, je zde uvedeno s datem založení 1957 a další). Autor František Šedivý se zde odvolává na údaje podnikového rejstříku a z jednotlivých ONV. Hlášení z ONV jsou však rozdílná a vzhledem k dalším souvislostem (zprávy z porad ONV, další průběžná hlášení a statistiky) lze pokládat dílčí prameny z ONV za spolehlivější než tento krajský sumář. Nesrovnalosti mohly vzniknout např. zrušením JZD (výmazem z podnikového rejstříku) a jeho opětovným ustavením, přičemž autor mohl vzít v potaz tento „nový“ vznik, ale i přesto je zde řada odlišností oproti okresním souhrnům, navíc údaje zde uváděné Františkem Šedivým nemají oporu v pramenech a není jasné, odkud dotyčný své informace čerpal. Údaje v předložené tabulce se proto opírají o průběžná hlášení ONV nebo KNV, které však souvisle navazují na zprávy předchozí.)

obec	21.7.49 Typ ²⁹⁸	21.3.50 Typ	22.7.50 Typ ²⁹⁹	30.9.50 Typ ³⁰⁰	1951 Typ ³⁰¹	1.10.52 Typ ³⁰²	7/53 Typ ³⁰³	28.2.54 Typ ³⁰⁴	1.10.55 Typ ³⁰⁵	31.3.56 Typ ³⁰⁶
Borovany		A	I.	I.	I.	I.	I.			III.
Braníšovice	A	A	II.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Březí										
Buková						PV ³⁰⁷	PV	A		
Bukvice										
Byňov				A	A	III.	III.			III.
Čížkrajice			I.	I.	I.	I.	I.	I.	I.	I.
Dlouhá Stropnice		A	I.	I.	I.	I.	I.		III.	III.
Dobrá Voda										

²⁹⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 34. „A“ – JZD existuje zatím jako „bez typu“ nebo typ není uveden.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 84.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Tamtéž.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ SOA Třeboň, fond I/155 - JČ KNV České Budějovice, kart. 871.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Přípravný výbor.

Dolní Stropnice										III.
Dobrkovská Lhotka		A	I.	I.	I.	III.	III.	III.	III.	III.
Dvorec										
Hluboká u Borovan										
Hojná Voda										
Horní Stropnice		A	I.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Hranice										
Jedovary										III.
Jílovice		A	I.	I.	I.	I.	I.			
Kamenná			II.	I.	I.	III.	III.	III.	III.	III.
Kebblany										
Klažary (osada)										III.
Komáříce		A	I.	I.	I.	III.	III.	III.	III.	III.
Kondrač	A	A	I.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Kramolín										
Ledenice				I.	I.	I.	I.			
Lhota u Borovan				I.	I.	I.				
Ločnice	A	A	II.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Lomec										
Mezilesí / Trutmaň		A.	II.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Meziluží / Chlupatá Ves				II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Mohuřice			I.	I.	I.	I.	I.			
Mokrý Lom	A	A	III.	III.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Nakolice										
Něchov										III.
Nesměň						I.	I.			III.
Nové Hradky		A	II.	II.	III.	III.	III.	III.		
Olešnice						PV	PV	PV	PV	
Ostrolovský Újezd										III.
Otěvěk		A	I.	I.	I.	I.	I.			
Pašínovice (osada)							III.			
Pěčín		A	I.	II.	III.	III.	III.			
Petrovice										III.
Radostice						PV	PV			III.
Rankov							III.	III.	III.	III.
Rychnov u N. Hradů										III.
Sedlo										
Slavče				I.	I.	I.	I.			III.
Strážkovice		A	I.	I.	I.	I.	III.	III.	III.	III.
Střížov		A	I.	I.	I.	III.	III.	III.	III.	III.
Svébohy		A		I.	I.	I.	I.			
Šalmanovice						PV	III.	III.	III.	III.
Šejby										
Štíptoš		A	II.	II.	III.	III.	III.	III.		
Těšínov										
Trhové Sviny										
Todně										III.
Trocnov / Záluží							III.			III.
Třebeč						III.	III.			
Údolí u N. Hradů			II.	II.	III.	III.	III.	III.	III.	III.
Veveří										
Vlachnovice	A	A		I.	I.	I.	III.			
Vrcov										
Vyšné		A	I.	II.	III.					
Žár							III.	III.	III.	III.
Žumberk							III.	III.	III.	III.

Sumář obcí a osad v okrese Trhové Sviny a socialistických zemědělských závodů v nich existujících. Podkladem byl spisový materiál fondu ONV Trhové Sviny; údaje pro dobu po roce 1956 čerpány z *Přehledu o stavu socializace v okrese Trhové Sviny* zemědělského odboru rady ONV Trhové Sviny³⁰⁸ a ze zmínek o jednotlivých JZD v textu dokumentů.

obec	Obyvatelé / 1950 ³⁰⁹	JZD založeno	JZD založeno znovu / jiný provozovatel / ostatní
Borovany	1089	20.2.1950	1956
Branišovice	143	18.6.1949	
Březí	103	?	JZD existuje 1959
Buková	275	?1952	1957
Bukvice	93	1957	
Byňov	336	1950	2/1956
Čížkrajíce	113	15.5.1950	
Dlouhá Stropnice	194	20.8.1949	1955
Dobrá Voda	44	není JZD	ČSSS
Dolní Stropnice	128	12/1955	
Dobrkovská Lhotka	196	3.8.1949	
Dvorec	143	1957	
Hluboká u Borovan	318	?	JZD existuje 1959
Hojná Voda	92	není JZD	ČSSS
Horní Stropnice	482	25.8.1949	
Hranice	256	není JZD	ČSSS
Jedovary	68	2/1956	
Jílovice	629	28.1.1950	1957
Kamenná	116	4.5.1950	
Keblany	131	1957	
Klažary (osada)	73	1956	
Komařice	167	31.3.1950	
Kondrač	155	16.7.1949	
Kramolín	181	1957	
Ledenice	1448	3.8.1950	1957
Lhota u Borovan	91	3.8.1950	
Ločenice	494	21.7.1949	
Lomec	53	1957	
Mezilesí / Trutmaň	98	2.7.1949	
Meziluží / Chlupatá Ves	85	7.9.1950	
Mladošovice	223	?	JZD existuje 1970
Mohuřice	121	1.6.1950	1957
Mokrý Lom	61	16.6.1949	

³⁰⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 181, přehled pro správu zemědělství a lesního hospodářství rady KNV z 1.9.1957.

³⁰⁹ *Lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850 – 1970*, Praha 1978.

Nakolice	130	není JZD	ČSSS
Něchov	97	2/1956	
Nesměň	274	20.12.1950	1956
Nové Hradý	827	14.2.1950	zastavilo činnost 1954
Olešnice	623	1952 je PV	2/1956
Ostrolovský Újezd	162	2/1956	
Otěvěk	214	26.1.1950	1957
Pašínovice (osada)	154	1952?	1957
Pěčín	94	20.8.1949	přechod k ČSSS
Petrovice	173	1/1956	
Petříkov (osada)	199	?	JZD existuje 1959
Radostice	309	1952 exist. PV	1/1956
Rankov	137	1953	
Rychnov u N. Hradů	248	2/1956	
Sedlo	122	1957	
Slavče	169	7.9.1950	1956
Strážkovice	318	9.11.1949	
Střížov	221	2.8.1949	
Svébohy	59	4.8.1949	po r. 1957 přechod k ČSSS
Šalmanovice	186	1953	
Šejby	105	není JZD	ČSSS
Štiptůň	217	6.8.1949	
Těšínov	135	není JZD?	ČSSS
Trhové Sviny	2599	není JZD	ČSSS
Todně	97	3/1956	
Trocnov / Záluží	150	2/1956	
Trpnouze	116	bez údajů	
Třebeč	186	1957	
Třebíčsko (osada)	85	1957	
Údolí u N. Hradů	360	15.5.1950	
Veveří	71	není JZD	ČSSS
Vlachnovice	39	1.7.1949	1957
Vrcov	334	1956	
Vyšné	188	8.8.1949	po r. 1951 přechod k ČSSS
Žár	201	1953	
Žumberk	98	1953	

Organizace a struktura JZD v průběhu let 1949 – 1959 dle vládou schválených vzorových stanov JZD.³¹⁰

Vedení JZD - představenstvo – předseda, místopředseda, 3 – 8 členů.

Voleno valnou hromadou JZD na dva roky. Volbu schvaluje okresní družstevní rada (od roku 1950 ONV).

Představenstvo musí být složeno nejméně ze 4/5 malých a středních rolníků (platí do r. 1953). Schází se nejméně 1 x za 14 dnů.

Dozorčí rada – předseda, místopředseda, 1 – 4 členové. Volena valnou hromadou JZD na dva roky. Volbu dozorčí rady schvaluje okresní družstevní rada (od roku 1950 ONV). Dozorčí rada musí být složena nejméně ze 4/5 malých a středních rolníků. Kontroluje hospodářskou a finanční činnost JZD, schází se 1 x měsíčně.

³¹⁰ Zveřejněných v Úředním listu.

<p>Stanovami JZD z roku 1953 nahrazuje dozorčí radu revizní komise JZD v počtu 3 – 5 členů. Její volbu schvaluje okresní národní výbor. 1 x za čtvrtletí reviduje hospodářskou a finanční činnost JZD, 1 x měsíčně kontroluje finanční hospodaření družstva.</p>
<p>Valná hromada – nejvyšší orgán JZD, všichni členové družstva. Volí a zbavuje funkce představenstvo, dozorčí radu (revizní komisi). Mění stanovy nebo jednací a provozní řády JZD. Schvaluje hospodářský plán, účetní závěrku, normy práce, výpůjčky u finančních ústavů a další záležitosti dle stanov družstva.</p>
<p>Stanovami JZD z roku 1953 nahrazuje valnou hromadu členská schůze JZD, náplň činnosti zůstává stejná jako u valné hromady.</p>
<p>Členství v JZD: Každý zájemce bez omezení od 16 roku věku. (Stanovy JZD 1949) Pracující, kteří dovršili 16 let věku: členem nesmí být kulaci a jiní příslušníci třídy vykořisťovatelů. (Stanovy JZD 1953) Členem se může stát pracující muž a žena po dovršení 15 let věku. Výjimečně a za předem stanovených podmínek a souhlasu ONV se může stát členem kulak: po dobu 5 let nesmí vykonávat v JZD žádné funkce. (Stanovy JZD 1957 a 1959).</p>

Některé pojmy, použité v předchozím textu:

Nucený pacht – na rozdíl proti dohodě o nájmu znamená nucený pacht direktivní příkaz k obdělávání určitého zemědělského pozemku za určených podmínek bez souhlasu obou zúčastněných stran. Příkladně „nadměrné“ pozemky vesnických boháčů MNV nebo ONV rozdělil proti vůli majitele na určitou dobu mezi drobné zemědělce: ti vlastníkovi neplatili obvyklou cenu, ale pouze minimální nájemné (jeho výši stanovil zákon). Cílem byl užitek z půdy, na kterém by majitel nebyl účasten. Opačný případ nuceného pachtu nastal, když zemědělec (často vesnický boháč, předtím připravený o stroje i možnost zaměstnávat lidi, zatížený vysokými dodávkami) byl nucen přibrat ke své půdě ještě další pozemky (např. konfiskovaný statek jiného sedláka) a na nich hospodařit. Tento způsob byl hojně využíván jako nátlakový prostředek proti rolníkům, dosud setrvávajícím u soukromého hospodaření: byli nařčeni ze záměrného neobdělávání půdy a jedinou možností, jak se vyhnout stíhání, pro ně bylo i s dotčenými pozemky vstoupit do JZD. Odvolání proti nucenému pachtu končila většinou nezdarem postiženého zemědělce. *„Před trestní komisí ONV v Trhových Svinech sešla se dne 30. listopadu podařená společnost kulaků ze Slavče. Podle oznámení MNV ve Slavči odmítl Jaroslav Mačí, Adolf Mačí, František Tůma, Jan Manoch a František Hruška obdělávat jim přidělenou půdu, která jim byla přidělena do nuceného nájmu. Protože se jedná o samé větší zemědělce, kteří vlastní každý nejméně 20 ha půdy a za prvé kapitalistické republiky i za doby okupační dodávali, zatímco dnes pro pracující lid nic nemají, použil předseda MNV zcela správně zákona č. 55/47. To však nijak neplatilo na*

*náš výtečný pětিলístek ze Slavče, který měl sta výmluv, ale žádnou chuť k plnění úkolů. Trestní komise však výmluvu neměla a podle zásluhy odměnila uvedené sabotéry našeho hospodářství tak, aby byli zcela spokojeni: každý 14 dní vězení. (...) Pro příště bude každý přesvědčen o tom, že náš pracující lid si nedá rozvracet a sabotovat plnění 5LP a každého, kdo by chtěl plán narušovat, po zásluze potrestá.*³¹¹ Vládními nařízeními č. 55 a č. 56/1955 Sb. mizí pojem „nucený pacht“ a mění se na výraz „půda přikázaná do užívání“, při stejném významu.³¹²

Pracovní jednotka – každá práce v zemědělství byla normovaná určitým počtem PJ: například 1 ha strojové orby – 20 PJ, ruční sušení sena na 1 ha – 100 PJ (údaje jsou vzorové!) apod. Výkon každého člena JZD se zapisoval do účetních knih a podle toho se určovala výše jeho odměny. Během roku byly členům JZD poskytovány finanční zálohy na odpracované PJ, celkové vyúčtování proběhlo až po ukončení účetního období. Na konci účetního období, po vyhodnocení hospodářského výsledku a odvodu do povinných fondů JZD se čistý zisk družstva rozpočítal na 1 pracovní jednotku a bylo provedeno rozúčtování na jednotlivé členy proti poskytnutým zálohám. JZD ale nemusela odhadnout svůj zisk a na konci účetního období skončila ve ztrátě: nemohlo tudíž dojít k proplacení skutečně odpracovaných PJ. Družstva si pak brala na odměny členů úvěry, což vedlo k dalšímu zadlužování a úpadku již tak ztrátových JZD.

Stanovy JZD – plnily právní rámec pro provozování družstevního hospodaření a společné rostlinné a živočišné výroby až do přijetí zákona č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech. Tzv. vzorové stanovy přijímal celostátní sjezd JZD, schvalovala vláda a vyhlášovalo ministerstvo zemědělství jako obecně závazný předpis, podle něhož si JZD vypracovávala a přijímala své vlastní stanovy (nebo používala bez úprav vzorové).³¹³ Ve zkoumaném období 1949 - 1959 vešly v platnost tyto stanovy JZD (dle číslování Úředního listu republiky Československé): vyhláška č. 548/1949 Ú.l., ze 6.4.1949, o stanovách jednotných zemědělských družstev; vyhláška č. 40/1953 Ú.l., z 26.3.1953, vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev; vyhláška č. 98/1957 Ú.l., ze 3.5.1957, vzorové stanovy jednotných zemědělských

³¹¹ Zemědělský zpravodaj okresu Trhové Sviny, 8.12.1951. *Lidová správa trestá kulaky.*

³¹² Blíže kapitola *Zemědělské zákony a nařízení.*

³¹³ VYSOKAJ, J.: *Jednotná zemědělská družstva*, s. 17.

družstev; vyhláška č. 92/1959 Ú.l., z 15.5.1959, vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev.

VI. Vesničtí boháči...?

VI. 1. Účel světí prostředky. Legitimizace násilí na cestě k socialismu

Hospodářská soustava Československé republiky je založena na vlastnictví půdy podle zásady „půda patří tomu, kdo na ní pracuje“, na ochraně drobného a středního podnikání a na nedotknutelnosti osobního majetku. Soukromé vlastnictví půdy je u zemědělců, kteří na ní sami pracují, do 50 ha zaručeno. Zákon č. 150/1948 Sb., Ústava československé republiky.

Pojem „vesnický boháč“ se sporadicky objevuje již před únorovým převratem roku 1948.³¹⁴ Ještě na zasedání ÚV KSČ 27.11.1947 používá Klement Gottwald pro reakční živly na vesnici označení „statkář“ a „velký sedlák“.³¹⁵ Na celostátním sjezdu rolnických komisí v Praze 28.2.1948 stále oslovuje rolnictvo jako třídu a jako zemědělské kapitalistické živly vzpomíná pouze velkostatkáře;³¹⁶ ale jeho Akční program nové vlády Národní fronty, přednesený v Národním shromáždění 10.3.1948 již rozlišuje zemědělce na malé a střední.³¹⁷ V prezidentově projevu na zasedání ÚV KSČ 17.11.1948 už jsou „vesničtí boháči“ částí „kapitalistického sektoru, kde převládá prvek vykořisťování člověka člověkem“³¹⁸ a záhy se dostává pojem „vesnický boháč“ do vyjadřování novinářů, politiků a tím i do obecného povědomí. Z ruštiny převzaté slovo „kulak“ u nás zdomácnělo poněkud později; pak se však v běžné komunikaci, v tisku, ve vyhláškách, nařízeních i ve slovníku vlády a zákonodárců udrželo po celé zkoumané období, tedy minimálně do konce 50. let.

Vlastní konkretizace vesnického boháče, určení jakýchsi základních „poznávacích rysů“, byla i pro samotné komunisty už podstatně obtížnější. Jeden ze znaků vyplynul z výše zmíněného prezidentova projevu: zaměstnávání pracovních sil

³¹⁴ Poměrně podrobný výklad geneze tohoto označení poskytl JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 59n.

³¹⁵ GOTTWALD, K.: *Spisy XIV.*, s. 198.

³¹⁶ Tamtéž, s. 281n.

³¹⁷ Tamtéž, s. 312.

³¹⁸ GOTTWALD, K.: *Spisy XV.*, s. 154.

neboli „vykořisťování člověka člověkem“. Vesnického boháče prozrazovala rovněž držba určité rozlohy zemědělské půdy. Už vyhláška ministerstev zemědělství a výživy o výkupních cenách obilí, luštěnin a olejnatých semen z 1.8.1945³¹⁹ informuje, že malý a střední rolník je ten, který obhospodařuje do 20 ha zemědělské půdy - od 20 ha lze tudíž logicky mluvit o „větším“ nebo „velkém“ zemědělci. Hradecký program ministerstva zemědělství řadí rolníky do 20 ha mezi „malé“ zemědělce;³²⁰ také vládní nařízení č. 28/1948 Sb. vymezilo pojem „drobného zemědělce“ (pro paušalizování daně z obratu) jako osobu, hospodařící na zemědělské půdě do výměry 20 ha. Dá se říci, že stejně ho chápe zákon č. 43/1948 Sb., o zemědělském úvěru.³²¹ Zákonitě se tedy všichni zemědělci nad 20 ha půdy dali označit jako velcí, tedy „vesničtí boháči“. Nicméně po zahájení zesíleného tlaku na velké sedláky počátkem padesátých let začala být tomuto zjednodušujícímu náhledu vytýkána šablonovitost a formálnost a v polovině roku 1951 bylo nutno stanovit další zpřesňující hlediska.³²²

Brzy po únorovém převratu roku 1948 začali komunisté naplno uplatňovat diskriminační opatření proti všem, kteří jim stáli v cestě: na vesnici se to týkalo v první řadě selských rodin. Příslušníci SNB z vesnických služeben byli tajným příkazem³²³ okresních velitelství ministerstva vnitra a národní bezpečnosti pověřeni aktivním vyhledáváním *reakčních živlů* ve svém obvodu; mapování osob, *neprátelských lidově demokratickému zřízení* se stává jedním z pravidelných měsíčních hlášení, které obvodní stanice zpracovávaly. Pro osoby nepohodlné režimu vedla obvodní oddělení SNB „evidenční karty“, kam zapisovala každý sebemenší prohřešek i pouhé podezření: také tato evidence byla pravidelně předkládána nadřízeným okresním orgánům.³²⁴ K projednávání deliktů proti republice a jejímu zřízení³²⁵ vznikají za úzkého propojení s ministerstvem vnitra, resp. složkami Státní či Národní bezpečnosti při ONV tzv.

³¹⁹ PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1945*, s. 118.

³²⁰ PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1947*, s. 174.

³²¹ Viz kapitola *Zemědělské zákony a nařízení*.

³²² Směrnice č. 143/1951 Ú.l.

³²³ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 21, „Odhalení reakce“ - tajný ústní rozkaz OV NB z 14.5.1949.

³²⁴ Tamtéž, kart. 21, evidence osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení podle tajného rozkazu okresního velitelství NB z 9.9.1949.

³²⁵ Tamtéž, kart. 20. Na svých jednáních trhosvinenská komise řeší postup proti kulakům, nedodávky zemědělských produktů a další narušování plnění státních plánů výroby, také např. poslech zahraničního rozhlasu, pohyb v pohraničním pásmu, reakce veřejnosti na socializaci vesnice, budování JZD. Zabývala se i jinými delikty (například krádeží, výtržnictví apod.), byla-li viníkem osoba „pocházející z kulackého prostředí“.

„okresní bezpečnostní trojky“³²⁶ a při KNV pro závažnější prohřešky „krajské bezpečnostní pětky“. O pracovní náplni těchto krajských komisí vypovídá jejich oficiální název „Komise č. 5 se sídlem v ... pro zařazování osob do táborů nucené práce“.³²⁷ Na přelomu čtyřicátých a padesátých let probíhala perzekuce následujícím způsobem: na podnět SNB (po udání, „vyhledání“, trestním oznámení apod.) „okresní bezpečnostní trojka“ rozhodla o způsobu potrestání stíhané osoby. Buď případ kvalifikovala jako přestupek a postoupila ho trestní komisi ONV či okresnímu soudu (v případě trestného činu) nebo navrhla umístění dotyčného do tábora nucené práce. Konečné rozhodnutí příslušelo „KB5“ – krajské komisi pro zařazování do TNP, která výměr o zařazení do tábora nucené práce zasílala trestanému a příslušnému ONV. Příkaz k nástupu do tábora vydával trestanému na základě výměru krajské komise již tento ONV. O veškerých odvoláních, sníženích nebo přerušeníh trestu rozhodovaly krajské komise, ONV přebíral pouze funkci zprostředkovatele.³²⁸ V roce 1952 byly rozkazem ÚV KSČ „bezpečnostní trojky“ a „pětky“ zrušeny a nahrazeny tzv. „krajskými a okresními poradami“ (viz dále „zvláštní koordinační komise při ONV“) s obdobnou náplní činnosti i personálním obsazením.³²⁹

Faktickou likvidaci selských hospodářství odstartoval již v předchozí kapitole přibližný zákon č. 55/1947 Sb.; po zabírání materiálního vybavení statků se cítili komunisté oprávněni zmocnit se také selské půdy. Po vydání zákona č. 47/1948 Sb., o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků, byli v obcích, kde se přikročilo k rozorávání mezí, větší vlastníci vytlačováni na nejhorší půdu. Jejich pole byla zabírána a ve veřejném zájmu směňována za rozdrobené pozemky na kraji katastru. Takto bezohledně prováděná komasace musela být zanedlouho zastavena, protože vedla k odporu všech, nejen velkých zemědělců, proti socializaci. Podmínky scelování byly poněkud zmírněny a sedláci si svá pole prozatím udrželi: otázka byla, na jak dlouho?

Pokyn KNV České Budějovice nařizuje již v lednu 1949 zemědělským komisím ONV vyhánět vesnické boháče ze strojních družstev a na jejich místa dosazovat malé a střední rolníky.³³⁰ Prosinec 1949 přinesl *Opatření k potlačování a izolaci vesnických*

³²⁶ Tamtéž, kart. 20. Zkráceně „OB3“, při ONV Trhové Sviny se schůzek účastní vedoucí tajemník OV KSČ, bezpečnostní referent III. referátu pro vnitřní a trestní věci ONV, zástupce Národní bezpečnosti, po roce 1950 (kdy se Státní bezpečnost vládním nařízením č. 48/1950 Sb. vyčlenila z resortu ministerstva vnitra) velitel oddílu StB, okresní prokurátor.

³²⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 20, zkráceně „KB5“.

³²⁸ Tamtéž.

³²⁹ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 68.

³³⁰ Jihočeská pravda, 21.1.1949.

*boháčů formou úpravy pozemkové držby.*³³¹ Tajná zpráva ministerstva zemědělství obsahovala sumarizaci všeho, co bylo zatím tímto směrem proti vesnickým boháčům podniknuto v souladu s komunistickými zákony. Snížení pachtovného pro vlastníky pozemků nad 20 ha mělo za následek, že sedláci raději svou nadlimitní půdu dávali „dobrovolně“ k dispozici státu nebo zemědělským družstvům, aby „spadli“ do kategorie středního zemědělce, než aby s nálepkou kulaka živořili z nulového nájmu. Svě vlastní pozemky totiž nemohli větší zemědělci pronajmout za obvyklé pachtovné – proti jejich vůli stát stávající pachtu prodlužoval i s minimální výší poplatků pro nájemce – tak měli být *drobní rolníci zbaveni závislosti na vesnických boháčích*. Prakticky nemožnost jakékoliv dispozice s půdou (prodej, darování, převody) bez souhlasu státních orgánů měla za následek, že větší usedlosti nevznikaly. Ústava sice zaručovala nedotknutelnost vlastnictví půdy do 50 ha, ale v souladu s diskriminační politikou se maximální rozloha při pohybu půdy (děděním, převodem) ustálila na 20 ha. Sedláci připravení o výrobní prostředky³³² nebyli schopni při nedostatku mechanizace, pracovních sil a dalších omezeních produktivně hospodařit ve smyslu plnit komunisty přikázané úkoly. Zaostávali ve výrobě, tedy i v dodávkách masa, mléka, vajec; nezvládali obdělávat půdu a respektovat osevní plány; nedodržovali plánované stavy dobytka, protože neměli na krmivo ani na doplnění stáda o nové kusy.³³³

*„Kde prohlásili větší sedláci, že nemohou dodat předepsané množství obilí, museli vymlátit za úředního dozoru a takovému zemědělci nebylo žádné obilí ponecháno. O osivo musel žádat v hospodářském družstvu, chléb si měl kupovat na volném trhu...“*³³⁴

Sedláci se dostávali do začarovaného kruhu: z jedné straně zodpovědnost a úcta k rodině, které jim bránily opustit zděděný majetek, na druhé straně neúnosný tlak a obava o budoucnost svoji i svých blízkých při setrvávání u tradičních forem zemědělství. Až když usedlost kolabovala, přidělil MNV pomoc nebo častěji na statek vložil státní správu. Proto mnoho větších rolníků na soukromé hospodaření rezignovalo,

³³¹ PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1948 – 1949*, s. 178n; JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 74n.

³³² Zákonem č. 55/1947 Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu.

³³³ V soudních spisech jsou kulaci obviňováni z úmyslu škodit, z nedbalého hospodaření, nepřipravenosti krmné základny: při obecném nedostatku krmiv byli pochopitelně vesničtí boháči ti první, kterým byly zásoby zabírány ve prospěch JZD, na nákupy nových přitom neměli peníze ani nárok. Bylo jim vytýkáno, že si měli například nasušit seno z neobdělávaných luk v pohraničí, které dával stát k dispozici: na sklizeň si ale nesměli nikoho najmout a po konfiskaci strojů neměli ani jak krmivo ze vzdálenějších pozemků dovézt.

³³⁴ SOKA Č. Budějovice, fond B1151 - Archiv obce Komařice, pamětní kniha, zpráva o žních roku 1949, s. 390.

odmítli se dít jen sami se svou rodinou a raději navzdory svému přesvědčení vstoupili do JZD; první stanovy jednotných zemědělských družstev zatím ještě dovolovaly přijímat vesnické boháče za členy, dokonce i za funkcionáře JZD, i když pouze celkovým 20% zastoupením v družstvu.³³⁵ Předchozí „zákonná“ opatření proti kulakům se zanedlouho ukázala jako dvojsečná: stát sice pod různými záminkami nuceně „vykoupil“ nebo jinak přebral od velkých zemědělců nemovitosti i půdu, ale ve velkém zabíraná hospodářství neměl kdo spravovat. Dosud primitivně fungující JZD na to nestačila: navíc bylo nutné sedlákům podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě,³³⁶ být mizivě, ale přece jen zaplatit. V březnu 1950 schválil ÚV KSČ *Zásady pro přejímání soukromé půdy státem*, které zakazují další přijímání a výkup půdy kulaků. Napříště mělo probíhat předávání půdy na základě „dohody o výkupu“, kterou by veškerý majetek mimo osobních potřeb vlastníci předávali státu *bez náhrady*, což by se rovnalo faktické konfiskaci.³³⁷ Součástí této „dohody“ měla být v ideálním případě doložka, že se vlastník z usedlosti vystěhuje, nejlépe mimo obec.³³⁸ Takto získanou půdu už od doby vyhlášení zákona o nové pozemkové reformě stát přiděloval k založení nového JZD nebo do užívání JZD existujícího.

Problém selské půdy nabíral na intenzitě. Krátce po zasedání ÚV KSČ v březnu 1950 vzniká elaborát *Otázka půdy v procesu omezování a vytláčování vesnických boháčů*.³³⁹ Materiál, schválený 16.5.1950 schůzí předsednictva ÚV KSČ konstatuje, že dosavadní způsob restrikcí proti kulakům byl sice účinný, ale málo efektivní. Z jednání ÚV KSČ vzešla následující opatření, rozeslaná k realizaci krajským a okresním výborům KSČ: v žádném případě se vesnický boháč nesmí dostat do JZD, národní výbor má akceptovat pouze jeho nabízenou půdu, uvalit na ni nucený pacht nebo národní správu a postarat se o to, aby se ze svého bydliště přestěhoval jinam. ONV dokonce mohly napadnout dřívější převody půdy, uskutečněné mezi lednem 1946 a červencem 1951, prohlásit je za spekulativní a anulovat je.³⁴⁰ Další postup proti vesnickým boháčům stanovilo zasedání ÚV KSČ 21.- 24.2.1951: pokud byli členy JZD,

³³⁵ Vyhláška č. 548/1949 Ú.l., o stanovách jednotných zemědělských družstev.

³³⁶ Výkup půdy, na které zemědělec sám nepracuje (či nemůže pracovat) za tržní cenu, sniženu o 20 %.

³³⁷ Způsob omezování se ale neustále měnil. Už v červnu téhož roku doporučují komunisté opatrnost ohledně změny vlastnických práv, aby nedošlo k odporu nižších zemědělců a ztížení výstavby JZD. Spíše se proto používala forma národní správy nebo nuceného pachtu, kdy usedlost zůstávala dále majetkem kulaka. Podrobně viz PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1950*, s. 96n.

³³⁸ Tamtéž, s. 43n. Odmítal-li vlastník majetek darovat státu, měla být na usedlost uvalena podle dekretu č. 5/1945 Sb. národní správa, prováděná místním JZD, nebo mělo toto JZD převzít objekty do nuceného pachtu proti vůli vlastníka. Vlastník tak zůstal „papírově“ majitelem, ale s nulovým dispozičním právem.

³³⁹ PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1950*. s. 83n.

³⁴⁰ Zákon č. 65/1951 Sb., o převodech nemovitostí a pronájmech zemědělské a lesní půdy.

měli být obviněni z vnitřního rozvracení družstva a vyloučení.³⁴¹ Obecně pomalý rozvoj JZD byl přisouzen jejich rozkladnému vlivu: tomu, že ovlivňují malé a střední rolníky a diskreditují družstevní myšlenku na vsi. Z tribuny zasedání Rudolf Slánský hřímá o nutnosti dalšího vylučování vesnických boháčů ze stávajících družstev: „*Kulak, ucházející se o členství půdu může zdarma předat, ale do JZD ho členové nesmějí pustit!*“³⁴² Pranýřuje dosavadní praxi, kdy jsou vesničtí boháči dál do JZD přijímáni a varuje rolníky před příliš benevolentním přístupem k těmto „... *upírům, pijavicím a vydřiduchům, kteří musí být jako třída utlačováni, izolováni a zlikvidováni.*“³⁴³ Od března 1951 začaly ONV prostřednictvím zemědělských referentů kontrolovat zachovávání předepsaného osevního plánu a plánovaného zástavu dobytka; sebemenší prohřešek byl záminkou k tvrdým postihům, stačilo nedodržet o pár arů osevní plán,³⁴³ pozdě nahlásit uhynulé nebo narozené zvíře, a co se u jiného rolníka pomínulo, bylo u kulaka důvodem k zásahu prokurátora nebo trestní komise ONV. Od téhož roku se archivních pramenech objevují situační zprávy III. referátů ONV pro vnitřní věci o činech proti zemědělské politice státu a trestech, za ně vyslovených.³⁴⁴

Sekretariát ÚV KSČ na jednání 4.5.1951 označil obecně přijímanou klasifikaci kulaka jako vlastníka výměry nad 20 ha zemědělské půdy za příliš schematickou a nevyovídající o skutečnosti.³⁴⁵ Stávající kritéria byla přehodnocena, takže nyní se mohl do kategorie vesnického boháče dostat rolník i s nižší výměrou, hospodařící v příznivé produkční oblasti.³⁴⁶ Stejně tak mohl být za kulaka prohlášen živnostník, i bývalý, pokud dál vykonával svou práci například jako vedoucí obchodu. Dalším předpokladem pro prohlášení za kulaka byl jeho „vykořisťovatelský charakter“, tedy

³⁴¹ SOkA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 52. Rada ONV Trhové Sviny na své schůzi 12.3.1952 předkládá s odvoláním na toto zasedání „Průzkum o stavu kulaků“ v okrese „... jejichž vyloučení prozatím nebylo možné, protože za nimi stojí všichni členové, někde i funkcionáři KSČ. Byli však zbaveni funkcí a tím jim znemožněno ovládnutí družstva“. Jmenování jsou: JZD Branišovice – Mátl (?), 22 ha; JZD Mokřý Lom – Pártl F., Vaclík Jan; JZD Ločenice - Leišová, 20 ha; JZD Mezilesí – Tomek P; JZD Pěčín – Tůma J., 18 ha. Aktivita rady ONV sahá ještě dál: „Dále jsou zde takové polokulaci“: JZD Štiptůň – Kubeš Jan, 14 ha; JZD Nové Hradky – Hamberger J., Sedlák K.; JZD Horní Stropnice – Kašpar František.

³⁴² Zasedání ÚV KSČ 21. – 24.2.1951, viz Rudé právo, 25.2.1951.

³⁴³ Do kontrol osevních ploch byla zapojena měřičská oddělení ONV, SNB a VB, za neosetí či přesevy ploch hrozily vysoké pokuty a totální dodávka plodin z přesevu.

³⁴⁴ Podrobněji viz fondy ONV.

³⁴⁵ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 87; PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1951*, s. 100n.

³⁴⁶ Norma stanovila „limit“ pro venkovského boháče např. v bramborářské oblasti 12 – 16 ha, v pícninářské oblasti 15 – 20 ha půdy apod. Směrnice č. 143/1951 Ú.1. charakterizuje vesnického boháče jako „zpravidla zemědělce, držícího více než 15 ha zemědělské půdy. Je však třeba přihlížnout k její bonitě, která má vliv na celkový příjem zemědělce a k eventuelním přímům zemědělce z jiné činnosti (pila, mlýn, povoznictví apod.)“.

jakékoliv „využívání cizí pracovní síly“. ³⁴⁷ A protože každý sedlák, nejen velký, ať už trvale nebo sezónně někdy určitý počet lidí zaměstnával, mohl být za kulaka prohlášen de facto kdokoliv. Záleželo na osobě posuzovatele a jeho zášti či sympatii, obeznamenosti a chápání pokynů. ³⁴⁸

Úpadek zemědělství, způsobený odlivem pracovních sil i financí, násilnou kolektivizací a bezmyšlenkovitým centrálním plánováním poskytl komunistům další možnost, jak obrátit veřejné mínění proti sedlákům. Venkov byl rozvrácen a to se projevilo nejcitelněji na pultech obchodů. Když došlo počátkem roku 1951 k dalšímu zvýšení spotřebitelských cen a znovuzavedení lístkového systému na základní potraviny, označili komunisté za viníky katastrofálního nedostatku zboží vesnické boháče. V červnu 1951 vydali ministři vnitra, národní bezpečnosti a spravedlnosti společný výnos o postupu proti sabotérům zásobování. V rámci této tzv. „*Akce maso*“ měly bezpečnostní orgány spolu s lidosprávou vyšetřit všechna podezření, vztahující se k porušení předpisů s nakládáním s touto potravinou: nedodržení plánovaných stavů dobytka, nepovolené domácí zabijačky, „šmelinu“, a tyto případy okamžitě předávat k trestnímu postihu prokurátorům. ³⁴⁹ V selských usedlostech začaly domovní prohlídky. ³⁵⁰ Za asistence soudruhů z národních výborů, výkupních pracovníků a příslušníků SNB se odehrávaly razie a z vytypovaných statků se nikdy neodcházelo s prázdnou: vždy bylo něco „nalezeno“. Zabavené potraviny byly vystavovány s náležitým komentářem na veřejných místech nebo jejich soupisy zveřejňoval místní tisk k dalšímu popuzení občanů proti „křečkům“, „parazitům“ - vesnickým boháčům. Pokud se velkým sedlákům i vysoké plány dařilo plnit, řeklo se, že rozpis byl „málo třídní“ nebo byli napadáni, že „*plní, ale pouze v předepsaném množství a nikdy neprojeví snahu podpořit veřejné zásobování nadlimitními dodávkami: a beztak plní jen*

³⁴⁷ Viz trestní spisy z této kapitoly. U každého z níže uvedených sedláků bylo jako přitěžující okolnost připomínáno zaměstnávání a „vykořisťování“ nájemných sil – a to i za mnoho let nazpátek.

³⁴⁸ Však se také po celé sledované období i kdybychom brali v úvahu jen veřejná prohlášení v tisku, můžeme setkat se „sebekritikou“ stranických i státních představitelů ve smyslu: *správné zákony byly soudruhy z nižších organizací strany pouze nesprávně pochopeny a zásady třídního boje použity proti jiným osobám, například malým a středním rolníkům.*

³⁴⁹ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 98.

³⁵⁰ Praxe domovních prohlídek přetrvávala ještě dlouho potom: zakotveny byly přímo ve vyhláškách o výkupu zemědělských výrobků. Ne všichni funkcionáři MNV k nim ovšem přistupovali stejně aktivně: v obci Radostice se členové rady MNV postavili za kulaka a bránili odebrání brambor; intervenovali dokonce na ministerstvu zemědělství, kde jim bylo sděleno, že násilné zabírání zásob je skutečně nepřijatelné a že ONV bude v tomto smyslu poučen. To se samozřejmě nestalo a zásoby byly zkonfiskovány bez účasti členů MNV, kteří se na zabírání odmítli podílet. Stejně tak byl odběr proveden v dalších šesti obcích okresu. SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart. 212, situační zpráva ONV Trhové Sviny pro KNV České Budějovice za měsíc září 1954.

proto, aby za to dostali šatenky a mohli si porazit vepře“.³⁵¹ Velkou pozornost, nepoměrně vyšší, než vlastnímu rozvoji JZD, věnovala vesnickým boháčům okresní konference KSČ v Trhových Svinech v dubnu 1951. Přes nenávislné zaměření většiny referátů se našli i tací, kteří se kulaků ve své obci zastávali, a co bylo ještě horší, chválili jejich aktivitu a pracovitost na rozdíl od liknavosti a nezájmu jiných komunistů ve vsi. Za to si ještě na konferenci vysloužili nařčení z obhajoby těchto nepřátel socialismu.³⁵²

Na podzim roku 1951 se po *Babickém procesu* boj proti vesnickému boháči dále vystupňoval³⁵³ a vyvrcholil přijetím tzv. *Směrnice tří ministrů*, které zahájily 1.11.1951 „*Akce K (kulak)*“.³⁵⁴ Tajný rozkaz, parafovaný za ministerstvo národní bezpečnosti Ladislavem Kopřivou, Václavem Noskem za ministerstvo vnitra a Štefanem Raisem za ministerstvo spravedlnosti obsahuje instrukce k nakládání s rodinnými příslušníky odsouzených vesnických boháčů. Tento nikdy nezveřejněný a zákonodárci státu nikdy neschválený dokument byl téměř dva roky oficiálním nástrojem pro bezprecedentní zacházení s osobami, jejichž jediným prohrěškem byla příslušnost do domácnosti vesnického boháče.³⁵⁵ Po odsouzení hospodáře soudem nebo národním výborem³⁵⁶

³⁵¹ Viz SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 4, porady předsednictva.

³⁵² Předseda MNV ve Strážkovicích, který se zastal rodiny „kulaka“ Gustava Fackenberg. Gustav Fackenberg, 15 ha zemědělec, majitel vzorně vybaveného a vedeného statku byl již za 1. republiky oceněn ministrem zemědělství; obdržel i další podobná vyznamenání. V roce 1950 vstoupil do JZD, kde dál pracoval „ku prospěchu společného hospodaření“, navíc vzorně plnil dodávky. Jeho syn byl členem MNV. Obou se týkala v pozdější době „očista veřejného života od vesnických boháčů“. SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, konference 1951. Také SOKA Č. Budějovice, fond A57 – NF – OV Trhové Sviny, kart. Zemědělství, zpráva pro předsednictvo OV NF ze 20.12.1949.

³⁵³ Záminkou byla vražda tří komunistických funkcionářů v Babicích v okrese Třebíč (2.7.1951) a monstrózní soudní proces v Jihlavě, který následoval: odsouzena byla více než stovka osob, jedenáct z toho k trestu smrti a mnoho dalších k doživotí. Zločin dodnes nebyl objasněn, spekuluje se však o tom, že komunisté si vraždu sami objednali prostřednictvím agenta StB Ladislava Malého, aby měli důvod k exemplárním zásahům proti odpůrcům socializace vesnice – velkým sedlákům a církvi. Málo se ví, že v Československém kraji se o půl roku dříve odehrály obdobné události se stejným dopadem: 14.2.1951 byl v Koubalově Lhotě u Milevska zabit předseda MNV, *horník a vzorný funkcionář lidové správy* Vladimír Mandík. Z vraždy byli obžalováni „vesničtí boháči a kapitalisté“ Václav Junek, Václav Lacina a Karel Máša, kteří se měli Mandíkovi takto pomstít za jeho aktivitu při zakládání JZD v obci a socializaci vůbec. Pražský státní soud se pro účely veřejného procesu dočasně přestěhoval do Milevska, kde byli po hlavním líčení, probíhajícím ve dnech 8. – 9.3.1951 všichni obžalovaní odsouzeni k trestům smrti a konfiskaci majetku. Milevský případ je mnohokrát zmiňován i v archivních spisech v souvislosti s protikulackými opatřeními (blíže k samotnému procesu tiskové informace v Rudém právu, Zemědělských novinách a Jihočeské pravdě 10. – 11.3.1951).

³⁵⁴ Jednoznačně s nejdějším přehledem vykládá celý průběh akce JECH, K.: *Kolektivizace, s. 118; dále viz Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, <http://www.usd.cas.cz>, knižně nepublikované dokumenty ke knize Karla JECHA, *Soumrak selského stavu*, Praha 2001. K praktickému provádění „*Akce K (kulak)*“ se dochovalo množství písemného materiálu v archivních fondech, který i přes svou torzovitost podává výmluvný obraz fungování represí.*

³⁵⁵ Napříště budou oficiálně označováni jako „rodinný celek“.

dostali jeho blízcí příkaz k vystěhování, provázený zákazem pobytu v místě současného bydliště. Jen s nejnnutnějšími osobními věcmi byli naloženi na nákladní auto nebo vlak a odvezeni na předem určený provoz státního statku mimo kraj. Pro Českobudějovický kraj byly k „převýchově“ rodin kulaků z jiných částí republiky vybrány z hospodářství ČSSS farmy Suchá, Stará Obora, Chýňava a Mysletín v okrese České Budějovice.³⁵⁷ Zacházení, odporující samotné ústavě bylo zdůvodněno veřejným zájmem: nebylo žádoucí, aby kdokoli z rodiny odsouzeného vesnického boháče narušoval socialistickou přestavbu vesnice nebo dokonce vzbouzel nežádoucí emoce a soucit. Jako dělníci státních statků byli rodinní příslušníci kulaka obvykle zařazováni na pomocné práce, protože v jiných provozech by mohli nadále „škodit“. Pokud byly v rodině děti, mohl opatrovnický soud v rámci převýchovy rozhodnout o jejich odebrání a umístění do sociálního ústavu. Obdobné nařízení se týkalo i starých lidí, kteří odmítali se svou rodinou opustit domov kde po léta žili: vystěhování však být museli, lhostejno kam. K těmto drastickým opatřením se přistupovalo často i proto, že cílové státní statky neměly zájem o práce neschopné osoby, které by *zabíraly místo a byly zbytečnou přítěží*. Odrostlejší děti byly na doporučení „zvláštních komisí při ONV“ vylučovány ze škol: místo studií měly manuálně pracovat, aby odčinily svůj „třídní původ“.³⁵⁸ Po odpykání trestu a propuštění z pracovního tábora byl sedlák většinou přikázán za svou rodinou, ale mohl být také zařazen do určitého odvětví hospodářství se zvýšenou potřebou pracovních sil, například do dolů či na velké stavby.

Ministerstvo vnitra ve své směrnici č. 752 – 17/9 – 1952 – I/1 doporučilo, aby pro přesídlování rodinných příslušníků vesnických boháčů byly zřízeny při jednotlivých ONV „zvláštní koordinační komise“, složené z předsedy ONV (JNV), tajemníka OV KSČ, zemědělského referenta ONV, okresního velitele Národní bezpečnosti a okresního prokurátora. Ve formě tzv. *okresních bezpečnostních porad* se měly scházet obvykle jednou za jeden až dva týdny a jejich činnost nezahrnovala pouze vystěhovávání příslušníků rodin vesnických boháčů, ale všechny případy zemědělské povahy

³⁵⁶ Do omezení pravomocí národních výborů zákonem č. 102/1953 Sb. dával zákon č. 88/1950 Sb. právo národním výborům, aby vyslovovaly také verdikty propadnutí jmění, odnětí svobody a další tresty, patřící později pouze do kompetence soudů.

³⁵⁷ Sem putovali sedláci z jiných oblastí republiky a po ukončení „*Akce K (kulak)*“ i vysídlení z okresů v rámci Českobudějovického kraje. SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, fasc. 698. Dopis Jednotného národního výboru v Českých Budějovicích krajské správě Státní bezpečnosti tamtéž z 24.10.1952.

³⁵⁸ Návrh ministra zemědělství Nepomuckého o očištění zemědělských škol od dětí vesnických boháčů schválil ÚV KSČ 18.6.1952; výnos ministerstva vnitra o prověrce na středních a vysokých školách ze dne 30.6.1952, přijatý 13.8.1952 ÚV KSČ a 25.8.1952 ministerstvem školství, věd a umění. JECH, K., *Kolektivizace*, s. 142.

s „kulackou vrstvou“ související.³⁵⁹ Rutinním trestáním přestupků se nezabývaly, to zůstávalo dál v pravomoci III. referátů ONV nebo trestních komisí ONV. Asi od počátku prosince tyto čtyřčlenné „zvláštní komise“ zasedají také při ONV Trhové Sviny ve složení: zemědělstí referenti ONV a OV KSČ, zástupce SNB a okresní prokurátor. Často se porad účastnil i krajský zástupce StB a někdy i referent III. referátu ONV pro vnitřní věci.³⁶⁰ Krajské zástupce StB při „zvláštních komisích“ předkládali ze svých inspekcí u ONV zprávy krajským výborům KSČ pro další zpracování. Jako kulak mohl být těmito *orgány se zvláštní pravomocí* obviněn prakticky jakýkoliv majitel prosperujícího hospodářství či živnosti.

Problém nastával při stíhání osob, požívajících v obci přirozené autority. Příkladem byli staří sedláci, majitelé (do únorového převratu) prosperujících usedlostí, mnohdy vzdělaní muži (zvaní i přímo v hlášeníh jako lidoví písmáci) a bývalí obecní reprezentanti, ke kterým se obraceli ostatní obyvatelé vesnice o radu v hospodářství nebo při jednání s úřady. V takových případech byla namísto velká opatrnost, aby při jejich „likvidaci“ (neboť obvykle spadali do kategorie vesnických boháčů) nebyla vesnice pobouřena, což by věci socializace uškodilo. Do stejně „nebezpečné“ skupiny byli řazeni díky svému vlivu a prestiži například zvěrolékaři, které komunisté vinili z šíření protistátních myšlenek nebo z toho, že z titulu své funkce pomáhají zajistit přiděly krmiva pro hospodářství kulaků a zaštiťují nedodávky zemědělských produktů („falešná“ potvrzení o nemoci dojníc při nedodávkách mléka, úhynech zvířat nebo nucených porážky při nedodávkách masa).³⁶¹ Provozní řády JZD už jednoznačně zakazovaly členství vesnického boháče v družstvu.³⁶² Kulaci byli potenciální škůdci i mimo zemědělství: vzdělaní selší synkové zastávali odborná místa účetních nebo úředníků a k nelibosti státních orgánů se ještě našli mnozí ve vedeních národních podniků, kdo byli ochotni se za takové zaměstnance kvůli jejich odbornosti postavit, nedbaje na jejich, a potažmo i svůj, kádrový profil.

³⁵⁹ SOA Třeboň, fond I/141, KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698.

³⁶⁰ SOA Třeboň, fond I/141, KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698. Zápisy z jednání „zvláštní komise“ v Trhových Svinech se zachovaly téměř v úplnosti a jsou součástí závěru této kapitoly.

³⁶¹ Tamtéž, „Zvěrolékař Konvička na Trhosvinensku, dále pak i novohradský zvěrolékař Fučík potvrzují časté nutné porážky hovězího dobytka a vydávají potvrzení na obrnu u vepřového dobytka. Bylo by dobře, aby byla provedena náhodná kontrola, zda se nejedná o úmyslné odčerpání dobytka, zvláště pak kulakům. Tito zvěrolékaři mají ve svých funkcích možnost nadělat velké škody.“

³⁶² Úřední list republiky Československé, částka 40/1953, *Vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev*, oddíl V. Členství: „Členy družstva nesmějí být kulaci a jiní příslušníci třídy vykořisťovatelů“.

Také zemědělstí tajemníci okresních výborů KSČ zasílali své poznatky ze schůzí „zvláštních komisí“ krajským výborům KSČ:³⁶³

„V současné době (...) projevuje se činnost většiny kulaků ve známých formách, jako jest naprostý nezájem v řádném obdělávání půdy, ošetřování dobytka, zvláště dojníc, zatímco koně mají dobře živeny. V poslední době jest znatelný vliv kulaků na bezpartijní drobné a střední rolníky i nepevné členy strany (...). Zejména využívají v současné době úmrtí s. Stalina a s. Gottwalda v zanášení nejistoty a strachu s (!) dalšího vývoje u nás. Využívají zahraničního rozhlasu. V okrese je již jen velmi málo kulaků, kteří by se nesnažili vniknout do JZD. Ovlivňují si přitom některé funkcionáře strany a lidové správy, kteří pak mnohdy za ně intervenují nejen na ONV, ale i na OV KSČ. Orgány veřejné i státní bezpečnosti dobře spolupracují s KSČ, zvláště po výměně okresních velitelů obou těchto složek. Sprací okresního prokurátora naopak KSČ nebyla spokojena pro jeho pasivitu a alibismus [přestože stávající prokurátor JUDr. Josef Vojta byl velmi aktivní zastánce tvrdé politiky a ve své funkci setrval až do roku 1956]. Zemědělský referent ONV spolupracuje s KSČ dobře, komise pro přesídlování kulaků funguje zodpovědně, okresní trestní komise ale neodpovídá požadavkům zostřeného třídního boje a bude nutno provést její reorganizaci. Komise pro zařazování kulaků na mimořádná vojenská cvičení pracovala dobře a své úkoly řešila podle potřeb a situace v jednotlivých obcích. Tajemníci MNV většinou nepochopili v plném rozsahu význam třídního boje a věnují malou pozornost odhalování metod práce kulaků.“

Postup represí proti kulakům byl sumarizován na krajské úrovni na poradách předsednictva KV KSČ v Českých Budějovicích a formou reportů zasílán ministerstvu národní bezpečnosti a ústřednímu vedení KSČ: v zápisech z jednání se opakuje potřeba stíhat kulaky „třídně spravedlivými tresty“, využívat postihů propadnutí jmění a pokud to situace na vesnici dovolí, z hospodářských i bezpečnostních důvodů využít *Směrnice tří ministrů* k vysídlení rodinných příslušníků vesnického boháče mimo vesnici a zařadit je na takové pracoviště „kde je záruka, že tam svou činností nepoškodí důležité zájmy socialistické výstavby státu“.³⁶⁴ O průběhu realizovaných přesunů rodin vesnických boháčů putovaly zprávy na stejná místa. Například dle tohoto hlášení z 19.5.1953 bylo z Českobudějovického kraje dosud přesídleno sedmdesát vesnických boháčů (přiložen

³⁶³ SOA Třeboň, fond I/141, KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698. Okresní sekretariát KSČ Trhové Sviny, zemědělské oddělení, zpráva pro JČ KV KSČ, oddělení I., České Budějovice ze 30.3.1953 (zkráceno).

³⁶⁴ SOA Třeboň, fond I/141, KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 68 - 84, zprávy ze zasedání PKV KSČ České Budějovice.

jmenný seznam po jednotlivých okresech),³⁶⁵ jejichž půda, jakož i živý a mrtvý inventář byly vesměs zkonfiskovány a předány k obhospodařování JZD nebo ČSSS (půda mohla být rovněž za součinnosti MNV předána k obdělávání malým a středním rolníkům v dané vesnici). Jako velmi dobrou hodnotí KNV spolupráci zástupců MNV s orgány StB, prokuratury a KSČ a to jak na úrovni kraje, tak jednotlivých okresů. Proti těmto sedmdesáti dosud realizovaným odsunům byla podána pouze dvě odvolání a obě byla záporně vyřízena.³⁶⁶ Ne všechny okresy, respektive zvláštní koordinační komise, byly při „likvidaci vesnických boháčů“ stejně aktivní.³⁶⁷

Aktivní roli v „*Akci K (kulak)*“ sehrála justice, jejíž moc vzrostla po kodifikaci nových trestních zákonů v roce 1950:³⁶⁸ vždyť soudy svými rozsudky připravovaly podmínky pro přesuny „rodinných celků“. Samozřejmě šlo hlavně o zinscenované divadlo pro veřejnost, které mělo celému následujícímu konání dodat zdání „spravedlnosti“. Postup celého procesu i výše trestu byla předem určena.³⁶⁹ Veřejné

³⁶⁵ Tamtéž, fasc. 698. Z okresu Trhové Sviny šlo o následující osoby: Kroupa František ze Lhoty u Borovan do Javorku, okres Jilemnice; Kalista Adolf z Dobrkovské Lhotky č. 10 do Radkovic, okres Doksy; Mačí Jan z Čeřejova č. 1 do Javorku, okres Jilemnice; Šírek František, z Čeřejova č. 20 do Bulovky, okres Frýdlant.

³⁶⁶ SOA Třeboň, fond I/141, KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698. Na KNV byla k těmto účelům zřízena pracovní skupina politických pracovníků v čele se zemědělským referentem KNV; tato skupina vyřizovala odvolání, postoupená jí z jednotlivých okresů a její rozsudek se obvykle shodoval s návrhem řešení daného ONV – t.j. nevyhovět odvolání.

³⁶⁷ Tamtéž, fasc. 698, hlášení KNV z konce roku 1952 (blíže nedatováno) o průběhu akce vysídlování rodinných celků vesnických boháčů v Českobudějovickém kraji. Někde, například v okrese Trhové Sviny, se koordinační komise scházela pravidelně v intervalech 1 – 3 týdny, někde (okres Kaplice, Třeboň) KNV kritizuje špatnou práci a malou aktivitu těchto komisí. Příkladem okres Tábor byl krajským národním výborem kritizován za benevolentní přístup ke kulakům, jmenovitě okresní prokurátor s. Kraft, který „*tvrdí, že ke konfiskaci může být přikročeno jen na základě těžkých trestných činů a tím se rozchází s ostatními zástupci rozhodujících činitelů*“. Naproti tomu v okrese Trhové Sviny příslušná komise navrhla KNV vysídlení všech rodin likvidovaných kulaků: tato vysídlení se však k datu hlášení neuskutečnila „*jelikož příslušník StB odnesl usnesení a veškeré urgency k vyřízení zůstaly bezpředmětné...*“. Vysídlení stejně proběhla, jak dosvědčují zápisy z porad zvláštní komise při ONV i seznam vysídlených rodin v rámci „*Akce K (kulak)*“.

³⁶⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon; zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

³⁶⁹ Trestní oznámení na předem vytypovaného kulaka (dle pokynů MNB) bylo dodáno okresnímu prokurátorovi přednostně před ostatní agendou. Po vyšetření věci okresní prokurátor informoval „zvláštní komisi při ONV“ a sdělil své stanovisko, zda je případ vhodný řešit soudní cestou nebo trestní komisí ONV. V případě trestního jednání byla na kulaka uvalena vazba, a protože byl znám předem výsledek procesu, bylo současně zajištěno jeho jmění „pro případnou konfiskaci“. Ještě před rozhodnutím soudu si „zvláštní komise při ONV“ musela prostřednictvím krajské správy StB vyžádat konkretizaci umístění přesídleného „rodinného celku“ vesnického boháče a zajištění pracovní místo pro rodinu. Když byla provedena v domovské vesnici zatčeného náležitá „politická příprava“, spočívající ve veřejném odsouzení kulaka spoluobčany ještě před procesem, bylo přikročeno k oficiálnímu podání žaloby prokurátorem a k urychlenému určení data veřejného soudního procesu. Protože bez výjimky trest pro sedláka provázela konfiskace jeho majetku, byla na případný spoluvlastnický podíl na hospodářství jiného člena rodiny uvalena národní správa nebo byl státem převeden do bezplatného užívání socialistického zemědělského podniku v místě: nejčastěji byly pozemky a inventář určeny k *posílení hospodářské základny JZD v obci* nebo k založení družstva, pokud v obci dosud nebylo. Přesídlení rodiny na základě výměru ONV mělo být provedeno až po vyhlášení rozsudku, dřívější přesun z hlediska negativního ovlivňování veřejného mínění vesnice (soucit s rodinou apod.) nebyl žádoucí. Samotný

procesy proti kulakům měly velký politický význam: názorně předvést širokým masám, kdo je jejich nepřítel a jeho příkladným potrestáním ukázat, jak se strana vypořádá s každým, kdo by chtěl odporovat její linii. Že toto „přesvědčování“ neslo své ovoce a dosud nerozhodnutí rolníci hromadně vstupovali do JZD je pochopitelné. Přílišná aktivita, nedostatečné prošetřování případů a šablonovitost některých prokurátorů i soudů nižších instancí byla často vytykána ústředními orgány státu i justice. Ne ovšem ve smyslu poškozování a páchání bezpráví na nevinných: důležité bylo nepošramotit pověst strany v místě veřejného procesu, což by se mohlo stát - a stávalo - nesprávným „zařazením“ zemědělce do „třídy“, ledabylym vyšetřováním, spoléháním pouze na zaujaté konfidenty nebo snahou se zviditelnit a „udělat“ případ za každou cenu.

Jak v praxi probíhalo další zacházení s rodinou a majetkem odsouzeného sedláka, vytypovaného pro odsun, ilustruje za všechny příklad rodiny Františka Šírka z Čeřejova č.p. 20.³⁷⁰

18.4.1952 je František Šírek odsouzen dle § 85 trestního zákona za sabotáž k sedmi měsícům odnětí svobody, vedlejším trestům pokuty 30 000,- Kčs, propadnutí jmění a ztráty občanských práv na tři roky. Rozsudkem byl konfiskován jeho spoluvlastnický podíl na rodinné usedlosti. Druhá polovina statku patřila jeho ženě, Ludmile Šírkové.

15.5.1952 proběhla v usedlosti Šírkových prohlídka za přítomnosti zástupců ONV Trhové Sviny a budoucího nového uživatele statku, Krajské správy inseminačních stanic v Jindřichově Hradci.

1.7.1952 III. referát pro vnitřní a trestní věci ONV Trhové Sviny navrhuje radě ONV zavedení národní správy na ideální polovinu hospodářské usedlosti v Čeřejově č. 20, patřící Ludmile Šírkové, dle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkových právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Bez ohledu na to, že toto zákonné opatření bylo vydáno ve specifické době ukončení 2. světové války k nutnému zajištění provozu na usedlostech opuštěných nebo zabraných kolaborantům, bude prezidentský dekret nyní využíván i pro zabírání selských majetků. Národní správa spoluvlastnického podílu Ludmily Šírkové je zdůvodněna „ohrožením plynulého chodu zemědělské výroby“.

5.7.1952 je Ludmile Šírkové vystaven výměr ONV Trhové Sviny o národní správě na majetek, ideální polovinu rodinné usedlosti č. 20 v Čeřejově.

29.8.1952 Krajská správa inseminačních stanic v Jindřichově Hradci přebírá celou usedlost;

přesun osob měla zajišťovat StB. Podrobněji viz Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, <http://www.usd.cas.cz>, knižně nepublikované dokumenty ke knize Karla JECHA, *Soumrak selského stavu*, Praha 2001. Dokument č. 2: *Tajné pokyny ministra vnitra ze dne 8. května 1953 k instruktážím okresních komisí pro otázky kulaků*. Také SOA Třeboň, fond I/141, KSC – JČ KV České Budějovice, fasc. 698, obsáhlý spisový materiál.

³⁷⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 133.

pozemky, které k ní náležely, byly přiděleny do nuceného pachtu rolníkům v Čeřejově a nedalekém Otěvěku.

22.12.1952 Celá rodina Františka Šírka je nuceně vysídlena v rámci „Akce K (kulak)“ na ČSSS Bulovka, okres Frýdlant.

Shrnutí počátku druhé vlny³⁷¹ „Akce K (kulak)“ v Českobudějovickém kraji podává krajský prokurátor:³⁷²

„Od poslední zprávy narostl počet rozsudků; rovněž finančních postihů, hlavně trest propadnutí jmění.³⁷³ Je nutné brát v úvahu specifiku těchto kulackých procesů, spočívající v úzké provázanosti politické a hospodářské. Žaloby byly podávány ve většině případů pro nedbalé plnění dodávek a jen v ojedinělém případě, kdy se dal prokázat úmysl, pro sabotáž. Tresty odnětí svobody byly podstatně zvýšeny [proti období tzv. první vlny „Akce K (kulak)“]: za dolní hranici lze považovat trest odnětí svobody tři měsíce. Pokud šlo prokázat úmysl nepřátelství proti lidově demokratickému zřízení, trest provázel postih „vedlejší“, t.j. ztráta čestných práv občanských. Důležitou složkou při řešení případů zemědělské povahy jsou nově zřízené komise u ONV, které jsou díky zastoupení více složek schopné komplexně zasáhnout a pomoci tak socializaci vesnice. Při postupu proti vesnickým boháčům je nutno specializovat se hlavně na ty případy, kdy trest pomůže vesnici buď při vytvoření JZD nebo jeho přechodu na vyšší typ. Za uvážení stojí návrh okresního prokurátora z Jindřichova Hradce, kde si ze seznamů vesnických boháčů vybírají k řešení cíleně ty případy, kdy je v jisté vesnici potřeba pomoci rozvoji JZD. Zvláště opatrně je třeba postupovat při trestání v sociálních případech (nemocný příslušník rodiny apod.), které by nepříznivě mohlo ovlivnit mínění vesnice: tehdy je nutno volit jiné způsoby. Důležité je okamžité podchycení všeho majetku odsouzeného [při zabírání pro účely budoucí konfiskace], aby nedocházelo k jeho „zašantročení“ a rovněž je nutné zajistit, aby byly rodině odsouzeného

³⁷¹ Časový průběh „Akce K (kulak)“ viz dále.

³⁷² SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698. *Zhodnocení činnosti prokuratur a soudů při zatlačování kulaků za období 25.8.1952 do 20.1.1953. Zpráva krajského prokurátora Českobudějovického kraje ze 24.1.1953 (zkráceno).*

³⁷³ Tamtéž, fasc. 698. Ve zprávě jsou uvedena konkrétní čísla v souhrnu pro celý kraj: za zde hodnocené čtyři měsíce bylo podáno 146 soudních žalob a 56 trestních věcí bylo postoupeno k řešení příslušnému ONV. Z těchto 146 žalob bylo ve 40 případech vysloveno propadnutí majetku a v dalších 38 případech toho pravděpodobně bude dosaženo [míněno ke dni sepsání zprávy]. V 31 případech byl uložen trest peněžitý a trest na svobodě, protože k propadnutí jmění [v těchto případech] nebyly v obcích vytvořeny vhodné [politické] podmínky.

ponechány nejnnutnější svršky, neboť vystěhování bez nich by se mohlo nepříznivě odrazit ve vesnici, jak se již stalo.

Je nutné dořešit řadu nedostatků: překonat pasivitu malých a středních rolníků a docílit, aby proces vystěhování kulaka byl projevem odporu celé vesnice. Nelze tolerovat smířlivé postoje lidosprávy a stranických organizací na vesnici: dosud se vyskytují případy, kdy jejich členové dokonce intervenují ve prospěch kulaka (žádají mírnější potrestání, uvádějí objektivní důvody potíží, u soudu zeslabují žalobu a obdobně). Bohužel podle dosavadních zákonných opatření se velmi těžko řeší ty případy tzv. úpadkových hospodářství, kde hospodaří osoby staré, nemocné nebo přestárlé [v jejichž silách nebylo plnit dodávky: usedlost však byla psána na ně, ale trestní postih nebyl možný právě ze zdravotních či sociálních příčin] nebo ty případy, kdy MNV odmítají vystěhování rodiny vesnického boháče z důvodu nedostatku pracovních sil.

U malých a středních rolníků je nutné řešit případy pouze pomocí ONV a jen výjimečně soudní cestou – pokud k soudnímu jednání dojde, musí být trest ukládán jako výchovný (podmínečné odsouzení apod.).“

Protikulacká opatření zasáhla všechny vrstvy života na venkově, „vyhledávání“ a „likvidace“ vesnických boháčů měla být prováděna přímo v obcích „malými a středními rolníky“, jinými slovy - soused měl udávat souseda – což byl mnohdy důvod k vyřizování starých účtů.³⁷⁴ Ústředí pro mechanizaci zemědělství dostalo úkol do 31.5.1952 na základě usnesení strany a vlády v okresních STS provést „očistu od vesnických boháčů, jejich synů a všech kapitalistických nepřátel“, přičemž byla nadřazována stránka politická nad stránku odbornou. Na STS, které si přesto hodlaly podržet své pracovníky, bylo poukazováno jako na zpátečnické.³⁷⁵ Celostátní úkol byl propustit 4000 zaměstnanců, propočtem na Českobudějovický kraj vycházelo propustit 210 zaměstnanců: 1.5.1952 jich ztratilo zaměstnání již 208.³⁷⁶

Podobná akce se rozběhla i v národních výborech: KNV České Budějovice dopisem z 2.8.1952 žádá jednotlivé ONV, aby nejpozději do 31.8.1952 provedly výměnu všech vesnických boháčů, kteří jsou dosud členy MNV. Pokud by snad nějakí

³⁷⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart 3, zápis z pléna 30.12.1952: „V Branišovicích odhalili předsedu JZD jako vesnického boháče“ (= níže popsaný případ Františka Nedorosta).

³⁷⁵ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698, zpráva ÚMEZ, krajského inspektorátu STS v Českých Budějovicích, hlavní správě STS při ministerstvu zemědělství.

³⁷⁶ Usnesení strany a vlády není v materiálu blíže datované. SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698.

zůstali ve funkci i po tomto datu, bylo nutné zaslat na KNV jejich jmenovitý seznam s uvedením důvodů, proč se tak stalo.³⁷⁷ Stejný příkaz je rozeslán znovu 29.8.1952 a 7.10.1952 s výtkou a připomenutím nejzazšího termínu 15.10.1952 s upřesněním, že okresy mají dodat KNV jmenovitý seznam ve funkci setrvávajících i odvolaných vesnických boháčů.³⁷⁸ Odstraňování vesnických boháčů z MNV se dokonce stalo součástí všudypřítomného socialistického soutěžení: např. schůze rady pléna ONV z 24.12.1952 informuje, že „v *Todni musel být rozbit celý MNV, aby mohli odstranit vesnické boháče.*“³⁷⁹

Podle instrukcí KNV o odstranění kulaků z MNV okres Trhové Sviny vykazuje k 31.10.1952 následující údaje:³⁸⁰

Počáteční stav vesnických boháčů: 19 osob (rady MNV – 4, pléna MNV – 15)

Odvoláno: 8 osob (rady MNV – 1, pléna MNV – 7)

Vyloučeno z odvolání: 11 osob

Přehled odvolaných z MNV v okrese Trhové Sviny k 14.10.1952:³⁸¹

Hluboká u Borovan	Dvořák Josef	20,00 ha	člen pléna MNV
Lhotka	Tomková Milada	19,00 ha	členka pléna MNV
Strážkovice	Fackenberg Václav	15,50 ha	člen pléna MNV
Todně	Marchal František	23,00 ha	člen rady MNV
Todně	Farka Tomáš	22,27 ha	člen pléna MNV
Todně	Lejsek Josef	18,00 ha	člen pléna MNV
Todně	Holý Jaroslav	20,00 ha	člen pléna MNV
Trocnov	Chrt František	neuveдено	člen pléna MNV

Přehled dosud setrvávajících v MNV v okrese Trhové Sviny k 14.10.1952 se zdůvodněním:³⁸²

³⁷⁷ SOA Třeboň, fond I/155 – JČ KNV České Budějovice, kart 320.

³⁷⁸ Tamtéž, kart. 320. Českobudějovický kraj byl krajem, kde bylo v řadách MNV nejvíc vesnických boháčů, údaje byly navíc dodávány neúplně případně vůbec. Celkem bylo kraji členy MNV 261 vesnických boháčů, z nichž bylo k 31.10.1952 114 odvoláno z funkce. K setrvání se vyjadřoval MNV, MO KSČ či MAV NF, které své rozhodnutí zdůvodňovaly obvykle kladným poměrem dotyčného k lidově demokratickému zřízení či jeho dobrou prací a nenahraditelností v obci. K 31.10.1952 byla akce skončena v okresech Kaplice, Písek, Prachatice, Jindřichův Hradec, Strakonice, Trhové Sviny a Vimperk.

³⁷⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 52.

³⁸⁰ Tamtéž, kart. 52. Stejný stav je vykazován i k 10.12.1952.

³⁸¹ Tamtéž.

Dolní Stropnice (dle šetření není vesnickým boháčem, nemůže tedy být odvolán)	Krych Vojtěch	18,50 ha	člen pléna MNV
Dvorec (není vesnickým boháčem, plní řádně dodávky, má kladný poměr k politickému zřízení)	Matějka Václav	20,00 ha	člen pléna MNV
Lhotka (úpadkové hospodářství, ³⁸³ nelze ho označit za vesnického boháče)	Bíca Josef	17,00 ha	člen pléna MNV
Lhotka (úpadkové hospodářství, nelze ho označit za vesnického boháče)	Tomek Pavel	18,00 ha	člen pléna MNV
Lhotka (úpadkové hospodářství, nelze ho označit za vesnického boháče)	Vácha Jan	17,00 ha	člen pléna MNV
Mokrý Lom (neoprávněně hlášen, člen JZD III. typu)	Vaclík Václav	28,00 ha	člen rady MNV
Mokrý Lom (neoprávněně hlášen, člen JZD III. typu)	Florián Josef	18,99 ha	člen pléna MNV
Něchov MNV (úpadkové hospodářství, nelze ho označit za vesnického boháče)	Brabec Jan	17,00 ha	finanční referent
Něchov (úpadkové hospodářství, nelze ho označit za vesnického boháče)	Pelech Jan	17,00 ha	člen pléna MNV
Rankov (neoprávněně hlášen, člen JZD III. typu)	Jiřík Josef	17,00 ha	předseda MNV
Rankov (neoprávněně hlášen, člen JZD III. typu)	Šálek František	neuveдено	člen pléna MNV

Další prostor pro perzekuci poskytlo společné *Usnesení strany a vlády o upevnění a dalším rozvoji JZD z června 1952.*³⁸⁴ Národním výborům všech stupňů a vedením JZD ukládalo: „*Ukazovat na konkrétních skutečnostech jak vesnický boháč škodí státu, vykořisťuje malé a střední rolníky, poškozujе družstvo a maří jeho úspěšný rozvoj a tam, kde se vloudil do družstva, navrhnout členské schůzi jeho vyloučení... Vyloučenému boháči oddělit výměru jeho pozemků tak, aby v žádném případě nebylo poškozeno společné hospodaření JZD... Nezajistí-li řádné obdělávání svých pozemků, přidělit tyto jednotnému zemědělskému družstvu do povinného pachtu podle zákona č. 55/1947 Sb... Zmařit každý pokus kulaka vetřít se do družstva.*“ Dokument mimo jiné reagoval na to, že v první vlně zakládání JZD se řada velkých sedláků „*vloudila do JZD, aby tam škodila a rozkládala družstvo zevnitř*“, a nastartoval další vlnu čistek,

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ Jako „úpadkové“ se označovaly soukromé usedlosti i JZD. Příčiny zaostávání byly stále tytéž: nedostatek pracovních sil, neschopnost z různých příčin obdělávat polnosti – ať už své nebo přidělené do nuceného pachtu, chybějící finance, rezignace a ztráta motivace. Mnoho upadajících usedlostí přežívalo až do konsolidace zemědělství na přelomu 50. a 60. let.

³⁸⁴ Zveřejněno v č. 72/1952 Ú.l.: represe proti kulakům se staly součástí celého komplexu opatření k zintenzivnění budování JZD.

tentokrát v samotných JZD. Velkou pozornost bilancování dosavadního průběhu „očisty JZD od vesnických boháčů“ věnovala okresní konference KSČ v Trhových Svinech.³⁸⁵

Akce „očisty od vesnických boháčů“ naštěstí neproběhla podle představ komunistů a nebyla v MNV ani v JZD nikdy „ukončena“; po celé zkoumané období kritizují okresní i krajské stranické orgány *nesprávný přístup* členů MNV i JZD, kteří *jsou málo aktivní při vyhledávání kulaků, vědomě je zatajují a obhajují*.³⁸⁶ Je bezpředmětné dnes rozebírat, zda za postojem spoluobčanů vězela solidarita, odpor k režimu a zdravý rozum nebo jen laxnost a nezájem plnit nařízení „shora“.

Zasedání sekretariátu ÚV KSČ 13.8.1952 schválilo tzv. *Soustavu administrativních opatření proti vesnickým boháčům*, jež zahrnovala celý propracovaný systém útlaku této vrstvy zemědělců. Byla částečně rekapitulací dosud platných represivních vyhlášek a nařízení:³⁸⁷ z nich vynikal již zmíněný zákon č. 55/1947 Sb., který umožňoval odnímat zemědělcům mechanizační prostředky i budovy, aby mohly „sloužit obecnému zájmu“; obdobnou roli hrály vyhlášky ministerstva zemědělství č. 363/1949 Ú.l., o dočasném zákazu smluvně zcizovati některé zemědělské mechanizační prostředky, a č. 612/1949 Ú.l., o výkupu základních zemědělských mechanizačních prostředků od některých fyzických osob. Dokument samozřejmě neopomněl připomenout platnost *Směrnice tří ministrů* a další direktivu, postihující velké zemědělce: vyšší ceny za umělá hnojiva, osiva a práci STS na hospodářstvích vesnických boháčů,³⁸⁸ omezení v zásobování, odepírání šatenek, lístků na cukr, na mýdlo, „třídně“ prováděný rozpis dodávek zemědělských produktů, který vyvrcholil v letech 1952 – 1953.³⁸⁹ Proti velkým zemědělcům byla cíleně zaměřena nová

³⁸⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1.

³⁸⁶ Viz spisový materiál archivních fondů.

³⁸⁷ Srovnej: . PŠENIČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1952*, s. 188n. *Přehled o uplatňování třídního hlediska při zatlačování vesnických boháčů v platných normách zemědělského práva, zpracovaný právním odborem ministerstva zemědělství pro potřebu kompetentních organizačních útvarů ministerstva zemědělství*.

³⁸⁸ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 93/1950 Ú.l. (také 440/1950 Ú.l. a další), o úplatách za strojové zemědělské práce, prováděné strojními stanicemi, stanoví cca dvojnásobnou cenu za poskytované práce pro „soukromé zemědělce nad 20 ha“ oproti JZD vyššího typu. Vyhláška ministerstva zemědělství č. 114/1952 Ú.l., ceny služeb STS vesnickým boháčům navýšila o dalších 30%. Namátkou ceny práce pro JZD s rozorávanými mezemi a pro kulaky (za 1 ha půdy v Kčs): orba – 581,- / 1138,-; setí – 132,- / 282,-; senoseč – 297,- / 637,-.

³⁸⁹ S vesnickým boháčem se smlouva o dodávce nepodepisovala jako s jiným zemědělcem: výše úkolu byla stanovena příkazem okresního plnomocníka ministerstva výkupu bez možnosti odvolání. Zemědělec – i soukromý - si za dodávky mléka nad stanovenou normu mohl od státu zpětně odebrat krmivo pro dobytek – vesnický boháč na to nárok neměl. Kulaci byli nuceni plnit své dodávky i tím, že si na volném trhu koupili přebytky od jiných zemědělců a ty pak odvedli za mnohem nižší výkupní cenu státu.

zemědělská daň,³⁹⁰ byla jim přisouzena vina za „epidemii amerického brouka“ mandelinky bramborové a tím pádem i hlavní část nákladů na její „odstraňování“.³⁹¹ Součástí souboru *administrativních opatření*, rozesílaného krajským výborům KSČ, byly prováděcí příkazy a připomínka, že ani v tomto nelehkém [krizovém] období nesmí být stíhání vesnických boháčů zmírněno.³⁹²

Zákon č. 56/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků, a jeho prováděcí vyhláška č. 57/1952 Sb. zavádí do praxe seznamy vesnických boháčů, které měly vypracovávat na základě návrhů rad MNV okresní národní výbory vždy k 30. listopadu daného roku. Pro svou relativní ucelenost se jevíly vhodné mimo původního účelu vyměřování povinných dodávek také k dalším represivním zásahům. Nakonec ale byly sumarizovány jen jednou: pro přelom let 1952 a 1953. Během roku 1953 byly jejich údaje průběžně doplňovány a pozměňovány,³⁹³ další soupisy však již nevznikly. Kulacké seznamy a direktivní navyšování dodávek kulakům na základě příkazu prosincového zasedání ÚV KSČ (16.-17.12.1953) s platností od ledna 1954 zrušilo vládní nařízení č. 114/1953 Sb.³⁹⁴ Seznamy vesnických boháčů nebyly věcí novou: předcházely jim obdobné jmenné seznamy, zasílané jednotlivými MNV na ONV na základě příkazu evidovat kulaky a vyřadit je ze zásobování vázaného trhu.³⁹⁵

Výjimečně bylo povoleno, že jiný zemědělec mohl po dodání svého plánu pomoci sousedovi a část jeho plánu splnit za něj nebo mohl dotyčný nedodávku nahradit odvodem jiného produktu podle státem určených přepočtových koeficientů. V soudních spisech je však nejednou zmíněno, že bylo postupováno tímto způsobem, vše posvětil příslušný ONV – ale dodávka se na konec „ztratila“: jednoduše nebyla započtena.

³⁹⁰ PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1951*, s. 181n.

³⁹¹ PŠENÍČKOVÁ, J. (ed.): *Zemědělské družstevnictví 1951*, s. 149. Dnes je všeobecně známo, že se jednalo o uměle zveličovaný problém: škůdce se na polích vyskytoval i předtím a počátkem padesátých let nebyl výjimkou. Zprávy o „hledáčkách“, brigádách na sběr a likvidaci mandelinky hovoří o počtech nalezených brouků v řádech desítek kusů (ale také nulových), což se nevymyká např. současnému stavu výskytu. Odmítnutí účasti na brigádě se rovnalo sabotáží.

³⁹² JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 160.

³⁹³ Do těchto seznamů byli zahrnováni zemědělci skutečně velmi „individuálně“: funkcionáři MNV často neměli ponětí, co je po nich vůbec požadováno, takže z pramenů vyplývá, že si ONV Trhové Sviny leckdy „vytvořil“ soupis libovolně a rozhodně ne podle podkladů, které dostal od rady toho kterého MNV. Do výčtů se jediným rozhodnutím dostávali lidé, kteří neměli s „kulaky“ vůbec nic společného (malí zemědělci, výměnkáři, členové JZD vyšších typů). Existovala možnost odvolání se proti označení za vesnického boháče: odvolání řešil ONV.

Příkladně viz SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 53, schůze pléna ONV z 11.3.1953: *vyhovuje se odvolání těchto zemědělců: Šindelář Josef, Todně č. 30; Doležel Jan, Ledenice č. 27; Houska Roman, Ledenice č. 45; Trajer Jan, Trhové Sviny č. 101. ONV trvá na označení „vesnický boháč“ Čurdy Františka, Trhové Sviny č. 175, za nedodržení plánovaného zástavu dobytka.* Bohužel se v archivním fondu dochoval jen zlomek těchto materiálů a stejně tak chybí zpětná vazba ONV.

³⁹⁴ Vládní nařízení č. 114/1953 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků.

³⁹⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 97, žádost III. referátu ONV všem MNV okresu Trhové Sviny ze 16.2.1952 o vypracování seznamu vesnických boháčů. Pomůckou k jejich

Komunisty vyhlášená „Akce K (*kulak*)“ trvala od listopadu 1951 a po několikaměsíčním útlumu od jara do konce léta 1952 vyvrcholila na přelomu let 1952 a 1953. Se stejnou intenzitou probíhala až do poloviny roku 1953, kdy byla v srpnu náhle zastavena interními pokyny ÚV KSČ.³⁹⁶ To koresponduje s datem 31.8.1953, k němuž je dochovaný poslední zápis z jednání „zvláštní komise při ONV“ v Trhových Svinech.³⁹⁷ Tajný dokument, který definitivně zrušil *Směrnice tří ministrů* schválil politický sekretariát ÚV KSČ 18.1.1954; ten konstatoval, že „*pro nedostatečné politické zajištění a nesprávné provádění akce nesplnila svůj účel.*“³⁹⁸ Procesy s kulaky včetně vystěhovávání jejich rodin pokračovaly i nadále, přesuny rodinných příslušníků se ale odehrávaly (obdobně jako před započatím „Akce K (*kulak*)“)obvykle už jen v rámci krajů.

Při příležitosti 9. veřejného slyšení Senátu České republiky, věnovaného tomuto období komunistické zvrůle, byly zveřejněny celorepublikové seznamy vysídlených rodin v „Akci K (*kulak*)“ v letech 1951 – 1953. Soupis uvádí jména 8 246 osob, kterých se mělo vystěhování přímo týkat: z těchto 1 888 rodin bylo vystěhováno nejméně 1 629.³⁹⁹ U zbývajících mohlo být „přemístění“ provedeno, aniž by bylo zaznamenáno nebo rodiny mohly být přesunuty jen v rámci kraje. Důvodů k ukončení „Akce K (*kulak*)“ bylo několik: rostoucí politický nesoulad mezi jednotlivými výkonnými složkami; špatná koordinace akce; problémy s umístěním rodin, s obděláváním půdy; časté záměny středních rolníků za vesnické boháče; administrativní závady.⁴⁰⁰ Stále víc se mluvílo o otřesném zacházení, jakému byly vysídlené rodiny vystaveny: informace prosáklly i mezi širší veřejnost, která přes neutuchající protikulackou kampaň začínala být přesvědčena o protiprávnosti celé akce. Svou roli sehrálo jisté uvolnění poměrů po zvolení Antonína Zápotockého prezidentem, v němž se odrazila snaha komunistů po překonání dlouhodobé politické a hospodářské

odhalení měla být charakteristika vesnického boháče v Ú.I. č. 302 ze dne 28.12.1951. Viz tabulka na konci této kapitoly, zpracovaná podle hlášení jednotlivých MNV.

³⁹⁶ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 202n.

³⁹⁷ SOA Třeboň, fond I/141 – KSČ – JČ KV České Budějovice, fasc. 698.

³⁹⁸ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 202n.

³⁹⁹ Senát České republiky, <http://www.senat.cz>. Těsnopisecké zprávy z veřejných slyšení senátu, 9. veřejné slyšení 28.11.2006. *Právní posouzení vyhánění zemědělských rodin z půdy v 50. letech minulého století*. Tento seznam je rovněž přílohou knihy Miloslava RŮŽIČKY: *Vyhnaní akce „Kulak“*, vydané v Havlíčkově Brodu v roce 2008.

⁴⁰⁰ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 181.

krize ve státě.⁴⁰¹ Vláda se obávala, aby se vyhrocená situace nevymkla kontrole a dala přednost cestě ústupků a kompromisů. Krátké mezidobí od ukončení „*Akce K (kulak)*“ do poloviny roku 1954 charakterizovala řada úlev či spíše menšího útlaku sedláků. Také promyšlená vládní strategie ústupků a sociálních opatření včetně snižování cen zboží a potravin přispěla k celkovému zklidnění situace v republice.

4.5.1953 vyhlásil prezident Antonín Zápotocký amnestii, která částečně zmírnila některé tresty i odsouzeným vesnickým boháčům; na trestné činy sabotáže podle § 85 trestního zákona č. 86/1950 Sb., pro které byli kulaci nejvíce stíháni, se ale amnestie nevztahovala.⁴⁰² Byly zrušeny kulacké seznamy,⁴⁰³ soudní procesy proti kulakům pozastaveny nebo verdikty soudů proti minulému období podstatně sníženy. V oficiálních dokumentech se začalo častěji používat označení „jednotlivě hospodařící zemědělec“ místo „kulak“ nebo „vesnický boháč“: tato praxe však neměla dlouhého trvání.⁴⁰⁴

Po určité stabilizaci poměrů na venkově zahájila vláda v roce 1954 další kroky k definitivnímu vyřešení „kulacké otázky“. X. sjezd KSČ ve dnech 11. – 15.6.1954 se sice nesl v duchu „nového kurzu“ a sebekritiky komunistů (kterou podnítila moskevská jednání v létě roku 1953 a události, které následovaly),⁴⁰⁵ program výstavby socialismu jako takový však zpochybněn nebyl. Orientace strany zůstala nezměněna a vesnický boháč byl dál nepřitelem číslo jedna.⁴⁰⁶ Už v srpnu 1954 vydala generální prokuratura a ministerstvo spravedlnosti nové pokyny pro zpřísnění trestů vesnickým boháčům.⁴⁰⁷ Po poměrně klidném roce se opět rozpoutaly veřejné kulacké procesy a štvavá kampaň nabrala na intenzitě. Stejně jako v předchozích letech se ani nyní se proti tomuto bezpráví ze strany veřejnosti nezdvihl žádný výraznější odpor. A stejně jako předtím, ani teď u soudu nebral nikdo zřetel na příznivé výpovědi těch, kteří nezřídka svědčili ve

⁴⁰¹ Blíže k vývoji v ČSR např.: PERNES, J.: *Krize*; KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953 – 1956*, Brno 2005.

⁴⁰² Částka č. 57/1953 Ú.l., rozhodnutí presidenta republiky a vlády ze dne 4. května 1953 o amnestii.

⁴⁰³ Viz vládní nařízení č. 114/1953 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků.

⁴⁰⁴ V běžném spisovém materiálu se označení „kulak“ i „vesnický boháč“ používalo prakticky celá padesátá léta.

⁴⁰⁵ Viz předchozí kapitola.

⁴⁰⁶ SOkA Č. Budějovice, fond A156 – KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, jednání pléna 9.1.1954: komunisté na kulaky nezapomínali útočit ani v tomto dočasném období klidu. Z referátu člena ÚV KSČ s. Kalabzy: „... je třeba odhalovat kulaka před malými a středními zemědělci, jak se choval před okupací, kdo k němu chodil (četník, farář), že vykořisťoval děvečky a čeledíny, že posílal děti na studyje (!)...“; z příspěvku s. Malíkové: „... už se nesmí říkat KULAK a tím kulaci nabývají na drzosti – například v Radosticích, kdy agilní kulak chce poslat svého syna studovat...“; s. Krebs: „... soudruzi z KNV naddržují kulakům a my, že porušujeme socialistickou zákonnost, když odmítáme vracet kulakům stroje...“

⁴⁰⁷ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 209n.

prospěch obviněného. V protokolech jsou zaznamenány, ale úplně pomíjeny. Pokud byl nesoulad trestu s výpověďmi svědků i funkcionářů příslušného MNV⁴⁰⁸ příliš markantní, nastoupilo zdůvodnění prokurátora i soudu v podobě neblahé minulosti souzeného, který sice nyní vystupuje nenápadně, ale jeho dřívější projevy (za okupace povinné dodávky zemědělských produktů okupantům odváděl, zatímco nyní veřejnému zásobování dluží; byl členem agrární strany; zaměstnával = vykořisťoval osoby atd.) dokazují jeho příslušnost ke třídě vesnických boháčů. Sporadicky – v dochovaných úplných soudních spisech (mimo rejstříky, kde je možnost podrobnějšího zkoumání mizivá) pouze jednou – došlo na Trhosvinensku k revizi procesu a omilostnění sedláka v případě zřetelného pochybení okresního soudu a díky souhře dalších okolností, které mluvily v jeho prospěch.⁴⁰⁹

Další obrátky nabrala socializace v následujícím roce: mělo se jednat o *definitivní vypořádání s kulactvem*. Usnesení ÚV KSČ z 30.6.1955⁴¹⁰ ukládalo národním výborům zamezit kulakům návrat zpět na jejich hospodářství; soudy i dva roky po ukončení „Akce K (kulak)“ dál zamítaly žádosti vysídlených osob o povolení návratu domů. Docházelo k neustálému paradoxu: než dovolit původním majitelům vrátit se na své hospodářství, byla půda raději rozchvacována, přidělována jiným zemědělcům nebo závodům socialistického sektoru bez záruky jejího řádného využívání. Na kulaky, dosud setrvávající na svých nemovitostech pamatovalo vládní nařízení ze září 1955:⁴¹¹ mimo jiné stanovilo, že nemohl-li kulak zajistit řádné hospodaření na své usedlosti, byl povinen oznámit to ONV, který zařídil další postup. Buď mohl kulak dobrovolně svou usedlost státu darovat nebo dát souhlas, aby byla poskytnuta bezplatně do užívání socialistického zemědělství (JZD, ČSSS, STS). Pokud nesouhlasil ani s jednou z možností, stejně bylo jeho hospodářství (pozemky i budovy) zabráno a bez jeho svolení do socialistického sektoru předáno k užívání. V pozemkových knihách však zůstal i nadále majitelem.

⁴⁰⁸ Povinnou součástí trestního (obžalovacího) spisu byl kádrový posudek na kulaka, vypracovaný MNV z místa jeho bydliště: do očí bijící jsou rozpory mezi těmito (mnohdy kladnými) hodnoceními a obžalovacím spisem. „*Hospodářství má vybaveno pouze nejnútnejší mechanizací, která nestačí pokrýt krmnou základnu*“ X „*Má dobře vybavené hospodářství*“; „*Pracuje sám JEN se starou matkou a nemocnou sestrou*“ X „*Pomáhá mu matka I sestra, což plně dostačuje...*“ Zdroj: SOKA Č. Budějovice, fond A47 – Okresní soud Trhové Sviny, kart. 311n, trestní spisy.

⁴⁰⁹ Případ Jana Tomka z Třebče č. 10, viz dále.

⁴¹⁰ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 215n.

⁴¹¹ Vládní nařízení č. 50/1955 Sb., o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby, hlavně §§ 8 a 9.

Ani další prezidentská amnestie, vyhlášená u příležitosti 10. výročí osvobození republiky, nepamatovala na všechny odsouzené vesnické boháče: obdobně jako v případě amnestie v roce 1953 mohli milosti využít pouze ti, již nebyli odsouzeni pro sabotáž dle § 85 trestního zákona č. 86/1950.⁴¹²

Po přelomovém XX. sjezdu KSSS následovalo „odhalení“ kultu osobnosti, provázené vlnou (sebe)kritiky.⁴¹³ Na povrch vyplouvají různé praktiky, jichž se komunisté dopouštěli při stíhání kulaků: soudkyně z lidu přiznává, že společně s kolegy rozhodovali na příkaz, aniž by při veřejných procesech byli seznamováni s celým obsahem obžalovacího spisu; na poradách OV KSČ se poprvé (i když jen interně) kritizují metody soudů i Veřejné a Státní bezpečnosti, které zdiskreditovaly jméno strany mezi občany: „*Velmi ostře je to třeba hlídat. Lidi na toto velmi podrážděně reagují.*“⁴¹⁴ Nejednoznačný postoj a zmatek komunistů charakterizuje kritika dosavadního „smířliveckého“ postoje ke kulakům a volání po „přitvrzení“ třídního boje z jedné strany,⁴¹⁵ jež je v rozporu s určitým uvolněním, které přichází z nejvyšších stranických míst. Samozřejmě, že toto vynucené uvolnění a jisté ústupky nepramení ze solidarity s pronásledovanými vesnickými boháči, ale souvisí jen se snahou očistit pověst strany, která utrpěla odhalením „*chyb, kterých jsme se všichni dopouštěli*“. V obavě, aby neztratila kontrolu nad JZD a k uklidnění situace v zemědělství iniciovala KSČ na své celostátní konferenci v červnu 1956 další kolektivizační kampaň. S přihlédnutím k veřejnému mínění zemědělců povolila v individuálních případech vstup kulaků do JZD za podmínky, že *nebudou škodit a vyvíjet činnost nepřátelskou režimu.*⁴¹⁶ Průběžné zprávy o stavu združstevňování na Trhosvinensku, které zasílal okresní národní výbor zemědělskému oddělení KNV obsahují seznamy nových členů JZD: do družstev skutečně začínají vstupovat větší zemědělci, mezi nimi najdeme i ty, kteří byli v minulosti označeni jako kulaci a stíhání ONV i prokuraturou.⁴¹⁷

Obdobně III. celostátní sjezd JZD v březnu 1957 v nových stanovách JZD již oficiálně povoluje (se souhlasem ONV a OV KSČ a jen do politicky a hospodářsky

⁴¹² Částka 46/1955 Ú.1., rozhodnutí presidenta a vlády republiky Československé o amnestii, ze dne 9. května 1955.

⁴¹³ Viz předchozí kapitola; XX. sjezd KSSS v Moskvě 25.2.1956.

⁴¹⁴ SOkA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 3, porada pléna 2.5.1956, referát Marie Jirkalové.

⁴¹⁵ Tamtéž, kart. 3, porady pléna rok 1956.

⁴¹⁶ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 220.

⁴¹⁷ ONV, krt 181. Seznam členů JZD Radostice, Dolní Stropnice, Jedovary a další.

konsolidovaných JZD) výjimečně přijetí vesnického boháče do družstva „za předpokladu, že bude v družstvu řádně a poctivě pracovat“; členská schůze JZD přitom mohla stanovit vyšší vklad do nedělitelného fondu JZD, než jaký byl stanoven ostatním členům a po dobu nejméně pěti let po přijetí nesměl kulak v družstvu vykonávat žádné funkce.⁴¹⁸

Další amnestie prezidenta republiky z 1.12.1957 se vztahovala i na odsouzené kulaky, pouze však částečným zmírněním trestu, nikoli jeho úplným prominutím. Výslovně sice nestanovila, jako tomu bylo v předchozích amnestiích v letech 1953 a 1955, konkrétní trestné činy (sabotáž apod.), kterých se *netýkalo* plné omilostnění: ve formulaci „trestné činy proti základům republiky“ se však skryla jak odsouzení pro sabotáž, tak pro neplnění dodávkových úkolů a podobně.⁴¹⁹ Dosud nevykonané tresty, vyslovené národními výbory za přestupky ve správním řízení byly prominuty zcela.

Blížil se konec desetiletí. Většinu zemědělské výroby v republice zajišťovaly socialistické podniky. JZD existovalo téměř v každé obci, méně osídlené pohraniční pásmo spravovaly sítě zemědělských farem státní statky. Nadcházející XI. sjezd KSČ měl formovat poslední etapu kolektivizace venkova: ambiciózní plány komunistů počítaly s převedením zbývající části soukromě hospodařících, převážně středních rolníků na družstevní velkovýrobu, což mělo ve sféře zemědělství symbolizovat „dovršení výstavby socialismu v naší zemi“. Přes toto své „vítězství“ se komunisté stále cítili ohroženi: ještě se jim nepodařilo zlikvidovat všechny velké sedláky, ještě na vesnicích „přetrvává zbytek jejich vlivu“: třídní boj tedy dál trvá. Přísně tajný podkladový materiál politického byra ÚV KSČ pro XI. sjezd KSČ obsahuje souhrnnou zprávu o výsledcích dosud praktikovaného „omezování a zatlačování“ kulaků; shledává, že **„politikou neutralizace kulactva“ se dosud (do roku 1958) podařilo snížit počet kulaků o cca 9 000“**. Zbývající kulaci se sice „částečně napravili“, leč mnohým se podařilo proniknout kvůli rychlému združstevňování do JZD a nyní se družstva snaží rozkládat zevnitř. Nadále je proto zapotřebí v pronásledování kulaků pokračovat, neuchylovat se od provádění třídního boje, protože jen „*důsledným pokračováním*

⁴¹⁸ Vyhláška č. 98/1957 Ú.l., vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev. Povinný vklad člena do nedělitelného fondu byl 20% z celkové hodnoty jeho majetku vloženého do JZD. Kulak se mohl výjimečně stát členem při vložení vyššího povinného vkladu, *protože tento majetek získal stejně vykořisťováním*. Obdobně vzorové stanovy JZD z roku 1959 (č. 92/1959 Ú.l.): ty však již stanovily vyšší povinného vkladu kulaka do nedělitelného fondu JZD na 50 a více procent.

⁴¹⁹ Částka 117/1957 Ú.l., ze 2.12.1957, rozhodnutí prezidenta a vlády republiky Československé o amnestii.

dosavadní politiky je možno dokončit likvidaci kulactva jako třídy“. Podklady politického byra ÚV KSČ ve smyslu zachování dosavadní strategie „boje proti kulactvu“ potvrdil i XI. sjezd KSČ, jenž se sešel ve dnech 18.- 21.6.1958. Kulaci se dále mohli začleňovat do JZD jen se souhlasem rady ONV a OV KSČ; nesměli v družstvu zastávat žádné funkce; také děti kulaků a početná vrstva zemědělské inteligence kulackého původu měla být převychována – za dozoru stranických orgánů i justice.⁴²⁰

Vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev, schválené IV. sjezdem JZD v roce 1959, v podstatě převzaly výše uvedená diskriminační ustanovení XI. sjezdu KSČ proti kulakům. Až rok 1960, chápaný jako mezník oficiálního dovršení kolektivizace, se stal závěrečným rokem masivně organizovaného omezování, zatlačování a následné likvidace sedláků, „vesnických boháčů“.⁴²¹

VI. 2. Stejně nás zavřou...

Základem pro následující strany jsou informace z trestních spisů archivního fondu Okresní soud Trhové Sviny a ze spisů a rejstříků archivního fondu Okresní prokuratura Trhové Sviny.⁴²² Podle zmínek v jiných písemnostech (odvolání na rozsudky, příklady konkrétních osob) rozhodně nejde o výčet všech soudně trestaných zemědělců. Spisy mohly být následkem pozdějších manipulací (zánik okresu Trhové Sviny a jeho vplynutí do okresu České Budějovice) zařazeny do jiného fondu, skartovány nebo jinak „zmizely ze světa“.

Okresní prokuratura jako úřad veřejného žalobce první stolice vznikla v Trhových Svinech v únoru 1949,⁴²³ ale do konce roku 1949 nevykazovala téměř

⁴²⁰ Zpracováno na základě informací z internetových stránek Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, <http://www.usd.cas.cz>, knižně nepublikované dokumenty ke knize Karla Jecha, *Soumrak selského stavu*, Praha 2001. Dokument č. 4: 1958, 19. května, Praha – problémy likvidace kulactva jako třídy, podkladový materiál pro zprávu a usnesení XI. sjezdu KSČ.

⁴²¹ JECH, K.: *Kolektivizace*, s. 225.

⁴²² Osoby stíhané podle zákona č. 231/1948 Sb, zákon na ochranu lidově demokratické republiky; č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

⁴²³ Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Nově byly tímto zákonem doplňovány soudy všech instancí o „soudce z lidu“, kteří tvořili přisedící členy soudního senátu. Pro okresní soudy povolával soudce z lidu ONV, pro krajské soudy KNV, pro nejvyšší soud vláda ČSR. Před svým jmenováním musel být soudce z lidu schválen orgánem KSČ příslušné úrovně: pro lidový soud okresu okresním výborem KSČ apod. (např. ve fondu SOkA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 45, písemnosti odboru III. vnitřních věcí, je uváděno jako nedostatek to, že návrhy na jmenování soudců z lidu nejsou předkládány OV KSČ a dotyční jsou povoláváni do funkce bez jeho schválení). Funkční období soudců z lidu trvalo dva roky, jejich hlas při soudním líčení byl roven hlasu soudce z povolání. Pocházeli obvykle

žádnou činnost. Jako okresní prokurátor vystupoval JUDr. Lexa, soudce krajského soudu v Českých Budějovicích a pozdější krajský prokurátor, a JUDr. Jaroslav Rataj. Od roku 1950 do roku 1956 byl okresním prokurátorem JUDr. Josef Vojta (ve spisech se v tu dobu vyskytuje i jméno prokurátora JUDr. K. Svobody), po něm převzala v letech 1956 – 1957 funkci JUDr. Jarmila Antošová a posledním okresním prokurátorem byl do konce existence okresu v roce 1960 JUDr. Emanuel Zbořil.⁴²⁴

Okresní soud zahájil svou činnost v Trhových Svinech roku 1850. Při správní reorganizaci v roce 1855 byl pro obvod okresního soudu zřízen smíšený okresní úřad; ten byl v roce 1868 zrušen a ve městě bylo ponecháno pouze sídlo okresního soudu. Tato podoba okresního soudu přetrvala až do roku 1949. Roku 1945 byla na Okresní soud Trhové Sviny přenesena pravomoc Okresního soudu v Nových Hradech. Počátkem 50. let dvacátého století byl okresní soud přeměněn na soud lidový. V rámci územních změn v roce 1960 byl Okresní (Lidový) soud v Trhových Svinech zrušen a jeho agendu převzal Okresní soud v Českých Budějovicích.⁴²⁵ Ve funkci předsedy okresního soudu působil JUDr. Jan Říha; jehož z blíže nezjištěných příčin dočasně vystřídali JUDr. Karel Strnad a JUDr. Jaroslav Soukup. Soudci z lidu, jejichž jména se ve spisech nejčastěji opakují, byly následující osoby: František Fráně, Jan Homr, Marie Leišová, Jaroslav Leština, Fabián Nebáznivý, Kristina Pupková, Albína Stejskalová, František Weisfeit.

Dochované trestní spisy okresního (lidového) soudu jsou relativně ucelené. Umožňují vysledovat krátké výřezy ze života mužů a žen, které po celoživotní dřině čekal tak nepředstavitelně hořký konec. Někteří z nich měli to „štěstí“, že vyvázli „jen“ s tresty odnětí svobody, provázenými dalším vedlejším trestem;⁴²⁶ jiní přišli o své po celé generace budované usedlosti, jejich statky propadly ve prospěch státu, a co bylo mnohdy horší, *navždy* jim byl zakázán vstup do míst, odkud pocházeli.⁴²⁷

Rejstříky okresní prokuratury doplňují jména osob rovněž trestaných okresním soudem; jejich spisy se však ve zkoumaných archivních fondech nezachovaly. Měla by

z řad dělníků, funkcionářů NV, „prostých občanů“, státně a třídně spolehlivých a oddaných lidově demokratickému zřízení. Soudcem z lidu nesměl být člověk s právníkem vzděláním a duchovní.

⁴²⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, úvod k inventáři.

⁴²⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, úvod k prozatímnímu inventárnímu seznamu.

⁴²⁶ Ani v jednom ze zkoumaných případů nebyl vysloven nad sedlákem pouze jeden trest, rozsudek se vždy skládá z hlavního trestu (odnětí svobody), trestu vedlejšího (finanční postih, propadnutí jmění, ztráta čestných práv občanských, zákaz pobytu) a trestu náhradního (obvykle odnětí svobody při nezaplacení vedlejšího trestu finančního).

⁴²⁷ Zpětným pohledem se jeví tento trest jako „nejúčinnější“, nejvíce demonstroval všemoc režimu a zvyšoval jeho pocit nadřazenosti. Ještě koncem padesátých let, když nejhorší útlak již pominul, zákaz vstupu na území okresu zůstal v platnosti.

tak být, snad, shrnuta doba největších represí proti „vesnickým boháčům“ (1951 – 1956), alespoň co se týká soudních procesů.⁴²⁸ Některá jména se opakují: nepohodlní rolníci byli trestáni vícekrát, přičemž definitivním trestem bylo obvykle propadnutí jmění⁴²⁹ a zákaz pobytu, čímž se stát, reprezentovaný justičními orgány, jednak zbavil „nepřevychovatelné“ osoby, hlavně však zabral majetek, který mohl být „podroben socializaci“ (provázené obvykle devastací).⁴³⁰ Jako nepřátelé lidově demokratického zřízení si kulaci neodpykávali tresty v „obyčejném“ vězení, ale v pro tyto případy zřízených nápravně pracovních táborech, budovaných v Československu za účelem „převýchovy“ a izolace vězňů od roku 1948.⁴³¹ Dodnes jsou v povědomí veřejnosti známy tábory Jáchymov, Příbram, Boreč, Mírov a další, kterými si prošli i sedláci, připomenutí v této kapitole. Perzekuce postihovala celé rodiny, nezřídka příbuzensky spojené, jak ukazuje příklad rodu Mačí ze Slavče, rodiny Řežabovy, Chuchelovy a dalších.⁴³² Přitom byl důsledně dodržován „třídní přístup“ a postihy za obdobné činy „kulaků“ a „malých a středních rolníků“ byly nesrovnatelné.⁴³³ Zde je potřeba zdůraznit, že šlo jen o jednu tvář represe a nelze se řídit pouze úřední evidencí trestaných nebo stíhaných. Dnes ji jen těžko představíme, čím musely projít celé rodiny

⁴²⁸ Další perzekuce sedláků, realizovaná zejména za pomoci národních výborů, není z důvodu rozsahu bádání předmětem této práce.

⁴²⁹ SOkA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, kart. 1. V prvních kulackých procesech se často stávalo, že soudy vyslovovaly u kulaků „pouze“ propadnutí zemědělského majetku jako „majetku, který slouží třídnímu nepříteli k páchání trestných činů“; v pokynu pro krajské a okresní prokurátory z 13.3.1953 klade generální prokurátor důraz na nesprávnost takovéto interpretace zákona a přikazuje, aby bylo při hlavních líčeních proti vesnickým boháčům jako vedlejší trest navrhováno vždy propadnutí celého jmění.

⁴³⁰ Tamtéž, příkaz krajské prokuratury z 5.5.1953 všem okresním prokuraturám ve věci vedlejších trestů při stíhání kulaků: „...Žádám okresní prokurátory, aby ve všech věcech zemědělské politiky, kdy je stíhán kulak a jsou podmínky pro návrh na propadnutí jmění, byly současně navrhovány vždy tresty ztráty čestných práv občanských, zákaz pobytu a dle okolnosti případu trest peněžitý, uveřejnění rozsudku a zabránění...“ Od praxe vysokých peněžních postihů se později upustilo, protože odsouzení je po konfiskaci majetku stejně nemohli zaplatit. Vedlejší finanční tresty byly nadále vyslovovány tak, aby byly reálně vymahatelné.

⁴³¹ Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce; také KAPLAN, Karel: *Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*, Praha 1993. „Klasický“ tábor nucené práce – TNP – nebyl vězeňským zařízením v pravém slova smyslu: příkazovány sem byly zpravidla osoby bez řádného soudu, na základě rozhodnutí národního výboru, orgánů ministerstva národní bezpečnosti (na udání, pro pouhé podezření, pro přestupek...). Mezi tábory nucené práce lze počítat i v této kapitole zmiňované tzv. „nápravně pracovní tábory“ – NPT pro vězně, odsouzené za politické delikty, trestné činy proti republice a jejímu zřízení atd. O správu táborů se dělila ministerstva vnitra, spravedlnosti a národní bezpečnosti: kompetence se často překrývaly. Budovaly se v místech se zvýšenou potřebou pracovních sil (doly, hutě, železárny, stavební závody, státní statky...). Rámcově je možné je rozdělit na 4 typy: sběrné tábory, pracovní tábory pro muže, pracovní tábory pro ženy a tábory společné pro muže i ženy.

⁴³² Podrobnějšímu zkoumání osudů jednotlivých rodin bude věnováno další bádání tuto práci.

⁴³³ Pokud se výjimečně stalo, že se případ menšího zemědělce dostal až před soud. Nejčastěji tyto záležitosti řešil ONV správním řízením jako přestupky za použití trestů spíše symbolických nebo podmíněných. Také viz a srovnej níže uvedený případ Jana Tomáška, středního rolníka z Jílovic, s dalšími odsouzenými.

odsouzených, vyháněné z domovů v rámci „Akce K (kulak)“ i po jejím ukončení, na které se ještě dlouhé roky pohlíželo jako na kádrově závadné osoby se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Tito lidé, včetně starců a dětí, jež trpěli stejně jako věznění sedláci nejsou evidováni nikde a jejich přesný počet dnes stěží zjistíme.

Rehabilitace sedláků, odsouzených v padesátých letech proběhla ve dvou vlnách. Zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, v § 26 ze zákona zahlašoval odsouzení podle §§ 133, 135 a 136 trestního zákona č. 86/1950 Sb. (a jeho novel, zejména č. 63/1956 Sb.), za činy, související s provozem zemědělského nebo živnostenského podniku; rovněž ze zákona rušil výroky o vedlejšímu trestu propadnutí jmění. Paragraf 27 téhož zákona č. 82/1968 Sb. umožňoval odškodnit odsouzené osoby za ušlý výdělek, za poškozené zdraví, za náklady soudních jednání, konfiskované jmění nebo majetek a to finanční náhradou nebo vrácením zabaveného jmění (majetku). Rehabilitováni byli ti rolníci, kteří byli odsouzeni pro ohrožení zásobování nebo ohrožení jednotného hospodářského plánu (resp. po novele č. 63/1956 Sb. za poškozování provozu).

Ti, kteří byli odsouzeni podle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. za sabotáž⁴³⁴ se dočkali rehabilitace až po pádu komunistického režimu zákonem č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Uvedený zákon č. 119/1990 Sb. v § 2 ruší vybraná soudní rozhodnutí, vyhlášená v době od 25.2.1948 do 1.1.1990, která se týkají skutků, spáchaných po 5.5.1945. Z činů zemědělské povahy sem lze zařadit zejména odsouzení podle zákona č. 231/1948 Sb., §§ 32, 36, 37 a 38 (šíření poplašné zprávy, sabotáž a ohrožení jednotného hospodářského plánu z nedbalosti) a podle zákona č. 86/1950 Sb., §§ 85, 134, 135 a 136 (sabotáž, ohrožení zásobování, ohrožení jednotného hospodářského plánu, ohrožení provozu). Rozhodnutí zda a do jaké míry je odsouzený účasten rehabilitace vydal soud i bez předchozího návrhu odsouzeného (dědiců). Součástí rehabilitace bylo odškodnění za ztrátu na výdělku, zdraví, za soudní náklady a za specifických podmínek odškodnění za propadlé jmění (majetek). **Tímto bylo učiněno zadost „plné“ soudní rehabilitaci: adekvátní náhradu za škody morální však vyčíslit nelze.**

⁴³⁴ Zde záleželo pouze na pokynu „svrchu“: pokud bylo politicky žádoucí, aby byl vysloven trest za sabotáž, umožňující demonstrativní veřejné odsouzení, celý proces od obžaloby po vyhlášení rozsudku probíhal v tomto duchu. Jinými slovy: jeden čin byl různě kvalifikován a různě trestán, záleželo na rozkazu příslušného orgánu (StB, KSC, ONV).

Případy soudně trestaných rolníků dle spisového materiálu Okresního (Lidového) soudu v Trhových Svinech,⁴³⁵ zahrnující časové období let 1950 – 1956.

Josef Matoušek, *30.6.1908 ve Střížově,⁴³⁶

Lomec č. 16, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 20,15 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 36 zákona č. 231/1948 Sb. pro sabotáž.

[Od roku 1942 do července 1945 byla na statek Josefa Matouška uvalena národní správa, on sám byl vystěhován bez náhrady do sousední obce Střížov. V roce 1945 přebral statek zpusťšený, bez inventáře, s neobdělányými pozemky. V letech 1946 – 1947 nebyl pro nedostatek financí, pracovních sil i vybavení schopen plnit plány dodávek zemědělských produktů. Na jeho hospodářství byla tedy opět v letech 1947 - 1949 dosazena národní správa Hospodářského družstva České Budějovice, kdy sice Josef Matoušek většinu času pracoval na statku, ale bez mzdy, bez nároků na šatenky: pro nejnntnější přežití rodiny se musel zadlužit, neboť veškerý výtěžek hospodaření šel ve prospěch státu. Svou usedlost převzal zpět až na jaře 1949, bez mechanizace, s nezoranými poli a bez osiv. Ihned po převzetí statku jej MNV a AV NF v Lomci, zastoupený Vojtěchem Hronkem a Adolfem Štětškou, udal za zanedbávání hospodářství a špatný příklad ostatním zemědělcům v obci. Velitel stanice SNB Strážkovic vrchní strážmistr Landík týden nato, 11.3.1949, podává u ONV Trhové Sviny návrh na zařazení Josefa Matouška do tábora nucené práce. V TNP rozhodnutím Krajského velitelství Národní bezpečnosti v Českých Budějovicích, zastoupeného *Komisi č. 5 pro zařazování osob do táborů nucené práce*, strávil půl roku: v listopadu 1949 se vrátil zpět do Lomce na svůj statek.]

21.1.1950 trestní oznámení velitelství stanice SNB ve Strážkovicích na Josefa Matouška za neplnění předepsaných dodávek a nedodržení osevní plochy. Jako přitěžující je uváděna (dle vyjádření MNV, MAV NF, a MO KSČ v Lomci) nedbalost, lenost, liknavost a hlavně odmítnutí podpisu dodávkové smlouvy pro rok 1950. Nové trestní

⁴³⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 311 – 320.

⁴³⁶ Tamtéž, kart. 317.

oznámení ve stejném duchu následovalo 20.7.1950 pro „rušení 5LP“ (neposekané obilí ani na výzvu MNV) a téhož dne, 20.7.1950, je Josef Matoušek SNB ve Strážkovicích zatčen pro „narušování 5LP“.

24.7.1950 okresní prokurátor JUDr. Jaroslav Rataj žaluje Okresnímu soudu v Trhových Svinech Josefa Matouška za zločin sabotáže, kterého se měl dopustit úmyslným nesplněním dodávkové povinnosti za roky 1949 a 1950 a řádným nevykonáním žní ani na výzvu MNV.

25.7.1950 vrchní strážmistr SNB ve Strážkovicích Landík informuje okresního prokurátora o provedené prohlídce ve statku; po zjištění „úpadkového chodu“ (neuklizené seno, úhyn prasat, pole ladem) je hospodářství předáno do národní správy MNV Lomec.⁴³⁷

28.7.1950 po hlavním líčení okresního soudu (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu František Ježek a František Šinákl) je Josef Matoušek rozsudkem č.j. T 136/50-22 za trestný čin **sabotáže dle § 36 zákona č. 231/1948 Sb. odsouzen k následujícímu trestu: dva roky těžkého žaláře; peněžitý trest 10 000,- Kčs nebo další dva měsíce odnětí svobody při nezaplacení; ztráta volebního práva; na náklady odsouzeného zveřejnění rozsudku pro výstrahu v Zemědělských novinách a Rudém právu.** Rozsudek odpovídal obžalobě prokurátora, zdůrazněn byl negativní postoj Josefa Matouška k lidově demokratickému zřízení, nezájem o život v obci a o založení JZD a to, že „nežádal o pomoc v hospodářství STS nebo MNV“ (pravdou je, že o pomoc požádal, avšak traktory STS, které přijely provést orbu, práci nakonec pro mokré terény neprovedly). Na polehčující okolnosti (nedostatek financí na osivo, krmivo, nákup dobytka, zjednání výpomoci či to, že na hospodářství byl jen sám s těhotnou manželkou a dvěma starci) nebyl brán zřetel. Obě strany se sice odvolaly, ale 21.9.1950 odvolací Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem č.j. To II 427/50-30 obě odvolání zamítl (pro neutěšené rodinné poměry a „duševní dispozice“ odsouzeného nebylo vhodné provést konfiskaci jmění). Po rozsudku byl Josef Matoušek převezen do věznice v Táboře.

28.11.1950 Josef Matoušek prosí krajský soud o odklad peněžitého trestu 10 000,- Kčs, neboť po dobu jeho věznění je manželka bez prostředků, stará se o dítě a dva výměnkáře: navrhuje platbu z vázaného vkladu nebo posečkat s platbou, aby

⁴³⁷ Je pochopitelné, že zbavení výrobních prostředků, strojů i možnosti zjednat si výpomoc, nebyli po Únoru 1948 sedláci schopni náležitě se o svá hospodářství starat a na špatném stavu statků se podepsala i beznaděj a vědomí bezvýchodnosti situace.

nedocházelo k dalším exekucím. Jeho žádost je zamítnuta a následují další bezvýsledné exekuce na statku, navíc k původnímu peněžitému trestu přibývají finanční částky za zveřejnění rozsudku v tisku a za náklady soudní vazby.

13.2.1951 byl Josef Matoušek převezen z věznice Tábor do věznice Plzeň – Bory, kdy zůstal až do konce trestu, trvajících dva roky a dva měsíce.

13.4.1951 Josef Matoušek v dopise okresnímu prokurátorovi podává odpor proti nezákonnosti platebního příkazu za náklady soudní vazby a požaduje jeho zrušení (po Josefu Matouškovi je totiž, jak je zřejmé ze spisu, požadována náhrada za období několika měsíců, kdy ještě ve vazbě vůbec nebyl až do vynesení rozsudku(!), což je v naprostém rozporu se skutečností). 26.4.1951 okresní prokurátor JUDr. Josef Vojta vrací platební příkaz jako oprávněný a žádá jeho vymáhání exekucí, která byla opět neúspěšná. Proto byly dlužnou částkou zatíženy nemovitosti ve vlastnictví Josefa Matouška a 15.12.1951 pokládá prokurátor tuto věc za skončenou.

24.7.1952 lze ze sdělení krajského prokurátora v Plzni vyrozumět, že bylo jednáno o zařazení Josefa Matouška do TNP; tentýž sděluje 4.9.1952 JUDr. Vojtovi, že o to nakonec nepožádal.

23.7.1951 Okresní soud v Trhových Svinech zamítá žádost vězně o podmíněčné propuštění.

21.9.1952 byl Josef Matoušek propuštěn z věznice v Plzni – Borech.

11.11.1952 žádá prokurátor JUDr. Vojta o znovuuhrazení nákladů soudní vazby: po přípisu Okresního soudu Trhové Sviny, že je věc již vyřízená, bylo přistoupeno k založení trestního spisu.

V roce 1956 byl Josef Matoušek znovu odsouzen k 30 měsícům odnětí svobody, propadnutí veškerého jmění a zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.

Plně rehabilitován byl Josef Matoušek 11.3.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1669/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 28.7.1950 č.j. T 136/50-22 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21.9.1950 č.j. To II 427/50-30. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Josef Pártl, *29.6.1889 v Bavorovicích,⁴³⁸

Sedlo č. 10, obec Komáříce, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 48,61 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

[Velký statkář Josef Pártl, který se roku 1928 ve vsi zakoupil na zbytkovém cisterciáckém statku, byl od roku 1945 trnem v oku malozemědělcům v Sedle, zvláště pak komunistům. Závidí mu prosperující hospodářství, dotace, které pobíral za první republiky a poukazují na jeho členství v agrární straně, na bezohlednost k čeledi, na to, že po „třídním rozpisu dodávek“ přestal plnit své úkoly... Skutečnost byla taková, že velká udržovaná usedlost Josefa Pártla s ucelenými pozemky představovala ideální základ pro plánované JZD v Sedle a likvidací tohoto sedláka by připadla státu, potažmo nově založenému družstvu. Bylo jen potřeba najít způsob, jak se Josefa Pártla zbavit... Na okresní konferenci KSČ v Trhových Svinech bezpečnostní referent ONV s. Svoboda věnuje „kulaku Pártlovi“ svůj referát, který končí příznačně: „*Je na nás, abychom s tímto sabotérem učinili pořádek a to co nejdříve...*“⁴³⁹]

31.5.1951 dopis velitelství oddílu StB Trhové Sviny pro OV NB tamtéž ve věci „*Pártl Josef – kulak ze Sedla – sabotáž*“. V materiálu, označeném jako „tajný“, StB požaduje likvidaci Josefa Pártla jako osoby, neboť tak budou v obci okamžitě podmínky pro vznik JZD. StB sama nemá sice důkazy, že Josef Pártl je proti režimu, ale to jen proto, že je opatrný a nevyjadřuje se: jeho původ ale mluví místo něj. Přiložené informace má OV NB využít pro další stíhání v očekávaném „procesu“; následuje podrobný popis hospodaření „kulaka“ Josefa Pártla od zakoupení usedlosti až po současnost (cca 30 let), zvelebení statku zásluhou „otrocké práce“ námezdních sil, obvinění Josefa Pártla z členství v agrární straně a Selské jízdě, jeho dřívější „pochybné“ styky s různými osobami na „vyšších místech“. NB měla v obvinění použít i čtyři roky starý případ nákazy dobytka (v roce 1947 se v obci rozšířila pohlavní nákaza skotu a protože tou dobou byl z příkazu MNV ustájen obecní plemenný býk ve statku Josefa Pártla, Josef Pártl má dodatečně být obviněn z úmyslného šíření nemoci jako pomsty rolníkům obce.

⁴³⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 311.

⁴³⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A156 - KSČ, OV Trhové Sviny, kart. 1, zápis z okresní konference 1951. Ve stejném duchu se nesl příspěvek tajemníka OV KSČ, zde často vzpomínaného Františka Fráně.

Důvodem k této „odplatě“ mělo být to, že se v roce 1946 sešlo asi třicet zemědělců ze Sedla a usnesli se, že si v rámci revize pozemkové reformy rozparcelují celý majetek Josefa Pártla: oběžník, kde každý napsal svůj požadavek, byl schválen MNV a zaslán ministerstvu zemědělství. To jej však nevyřízený vrátilo s tím, že majetek Josefa Pártla nepřesahuje rozlohou 50 ha a tedy se na něj revize pozemkové reformy nevztahuje). Celý „pokyn“ StB doprovázený novinovou zprávou o „kulaku Pártlovi“ podepsal štábní strážmistr K. Roubín a velitel velitelství StB podporučík R. Starý.

6.6.1951 vrchní strážmistr Kocián za OV NB Trhové Sviny podává trestní oznámení na Josefa Pártla pro sabotáž, úmyslné rozšiřování nakažlivých chorob hospodářských zvířat, nesplnění povinné dodávky mléka a nelidské zacházení s námezdními silami.

[Výslechy svědků v následujících dnech však tuto verzi možné obžaloby zcela vyvrátily, protože všichni (!) svědkové, včetně funkcionářů MNV a členů KSČ shodně vypověděli, že neví nic, co by mohli uvést v neprospěch Josefa Pártla, třídně rozepisované dodávky že plní a co se týká nákazy dobytka, není jim známo, že by jeho vinou docházelo k jejímu šíření – naopak – Josef Pártl se snažil nákaze zabránit: vyslyšení nádeníci pak potvrdili, že práce sice bylo dost, jak je to na statku zvykem, ale o strádání nemůže být řeč.]

10.7.1951 okresní prokurátor JUDr. Svoboda žaluje Josefa Pártla za nesplněný předpis povinné dodávky mléka a tím za narušování plnění jednotného hospodářského plánu. O předchozích nařčeních (šíření nákazy dobytka, „týrání“ zaměstnanců) žaloba mlčí.

24.7.1951 rozsudek okresního soudu (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Jan Homr a Jaroslav Leština) č.j. T 63/51-30. Mimo jiné se zde praví, že obviněný se sice přímo neprojevil nepřátelsky a vedl řádný život pracujícího člověka, nicméně veřejný zájem vyžaduje příkladného potrestání: protože se tedy Josef Pártl nesplněním povinné dodávky mléka dopustil **ohrožení plnění jednotného hospodářského plánu podle § 135 zákona č. 86/1950 Sb., náleží mu trest odnětí svobody ve výši šesti měsíců nepodmíněně a trest peněžité ve výši 100 000,- Kčs, v případě nezaplacení nahrazený odnětím svobody na dalších šest měsíců.**

12.9.1951 Krajský soud České Budějovice rozsudkem č.j. 2Tk 135/51-37 zamítl odvolání Josefa Pártla proti rozsudku okresního soudu s odůvodněním: „*Josef Pártl sice neprojevuje přímo záporný postoj vůči politickému vývoji v republice, ale jeho třídní profil a zvelebená a prosperující usedlost jsou znaky vesnického boháče*“.

3.6.1954 žádá Josef Pártl o prominutí náhradního trestu odnětí svobody cestou milosti prezidenta republiky (udělená amnestie po nástupu Antonína Zápotockého se týkala

pouze hlavního trestu: z vedlejšího trestu 100 000,- Kčs splatil Josef Pártl 12 000,- Kčs, ale zbývající částka odpovídala ještě pěti měsícům odnětí svobody) ze zdravotních důvodů.

12.8.1954 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Karel Strnad, soudci z lidu Alois Kohout a Božena Špačková) zamítl podpořit žádost Josefa Pártla prezidentovi republiky z nedostatku důvodů hodných zřetele, přestože podle lékařských dobrozdání byl pro těžkou nemoc výkon trestu neproveditelný „...*jakékoliv zmenšování viny třídního nepřítelů nekrylo by se s tendencemi dnešního vývoje pokrokové společnosti.*“. Rovněž kladný posudek a přímluvný dopis MNV v Sedle nebyl vzat v potaz.

24.8.1954 náčelník oddělení VB ve Strážkovicích podporučík John sděluje na vyžádání okresní prokuratuře, že Josef Pártl je těžce nemocen a i vzhledem k jeho stáří doporučuje udělení milosti.

30.6.1955 zasílá okresní prokuratura Trhové Sviny nový výměr peněžitého trestu Josefu Pártlvi. Ten po další amnestii prezidenta republiky činí 10 000,- Kčs: náhradní trest odnětí svobody je po úpravě dva měsíce.

10.7.1955 Josef Pártl píše okresní prokuratuře, že peněžitý trest 10 000,- Kčs nemůže zaplatit, neboť nemá peníze ani jiný majetek, neboť od 12.3.1953 je jeho statek v nuceném pachtu jeho zetě Fučíka. Protože je však stále majitelem nemovitosti, nabízí jako náhradní plnění pozemek v uvedené hodnotě. Pokud by ovšem jeho návrh nebyl přijat, oznamuje, že pro svůj ubohý zdravotní stav nemůže do vězení nastoupit, jak o tom svědčí i několik zpráv úředních vyšetřujících lékařů.

29.9.1956 krajský prokurátor oznamuje okresní prokuratuře v Trhových Svinech, že ministerstvo spravedlnosti přípisem z 21.9.1956 zamítá návrh na udělení milosti a je proto nutné nařídít Josefu Pártlvi neodkladný nástup trestu odnětí svobody (rukou připsán dodatek prokurátorky Antošové z 6.10.1956 „*vyzvat Pártla k nástupu trestu*“).

12.10.1956 píše Kateřina Pártllová okresní prokuratuře o těžké nemoci svého manžela s tím, že nástup do vězení by nepřežil, a žádá, aby jej prokuratura nechala znovu úředně vyšetřit.

28.12.1956 vedoucí zdravotního odboru rady ONV MUDr. Vaněk okresní prokuratuře potvrzuje vážný zdravotní stav a neschopnost podstoupit vězení. 16.7.1957 píše Kateřina Pártllová žádá znovu lidový soud v Trhových Svinech, ať se přesvědčí o nemoci jejího manžela, který „by šel do vězení zemřít“.

29.7.1957 lidový soud žádá ředitele OÚNZ Trhové Sviny o zdravotní posudek Josefa Pártla. 8.9.1957 JUDr. Jan Říha za Lidový soud v Trhových Svinech zasílá věznic

České Budějovice příkaz k výkonu náhradního trestu pro Josefa Pártla, který má nastoupit do 19.7.1957.

21.12.1957 Krajský soud v Českých Budějovicích žádá Lidový soud v Trhových Svinech o zdravotní posudek na Josefa Pártla, neboť se věci týká instrukce ministerstva spravedlnosti z 9.12.1957 č.j. Mil 50.305/57.

14.1.1958 předseda Krajského soudu v Českých Budějovicích JUDr. Karel Kapoun informuje Lidový soud v Trhových Svinech, že v rámci amnestie prezidenta republiky bylo doporučeno zbytek trestu Josefu Pártlovi prominout.

26.8.1969 Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením č.j. 2Nt 94/69 rozhodl o zaházení rozsudku Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 24.7.1951 č.j. T 63/51-30.

Plně rehabilitován byl Josef Pártl 6.2.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1723/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 24.7.1951 č.j. T 63/51-30 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12.9.1951 č.j. 2Tk 135/51-37. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jan Mačí, *19.8.1895 ve Slavči,

Marie Mačí, rozená Marková, *24.8.1901 v Těšínově,⁴⁴⁰

Čeřejov č. 1, obec Otěvěk, okres Trhové Sviny, rolníci, hospodařící na výměře 50 ha zemědělské půdy (do roku 1948 na 82,70 ha). Trestně stíháni dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

28.7.1951 je Jan Mačí zatčen v místě bydliště příslušníky SNB v Trhových Svinech.

30.7.1951 výslech Jana Mačího, vede okresní prokurátor JUDr. K. Svoboda. Vzneseo obvinění z koupě selete bez patřičných dokladů (dobytcí pas).

⁴⁴⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 312.

21.8.1951 OV NB Trhové Sviny, podepsán vrchní strážmistr Kocián, podává trestní oznámení proti Janu Mačímu a Marii Mačí za trestný čin zemědělské sabotáže. Podstatou obvinění je podezření z neplnění dodávkových povinností zemědělských produktů, z podpory černého trhu, pletich v chovu hospodářských zvířat, nedodržení osevních plánů, maření plnění a provádění jednotného hospodářského plánu. Poškození státu bylo vyčísleno částkou 300 942,- Kč.

28.8.1951 a 30.8.1951 po výsleších okresní prokurátor JUDr. Josef Vojta doplňuje předchozí obvinění o trestný čin nedodržení plánovaného zástavu dobytka.

30.8.1951 vznáší JUDr. Vojta žalobu o okresního soudu na Jana a Marii Mačí z výše uvedených důvodů.

3.9.1951 rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech, č.j. T 73/51 o vině Jana a Marie Mačí za to, že v letech 1950 – 1951 porušovali povinnosti svého povolání soukromých zemědělců a úmyslně se dopouštěli maření plnění jednotného hospodářského plánu zemědělské výroby. **Podle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. se tak dopustili sabotáže a odsuzují se k následujícímu trestu: Jan Mačí k trestu odnětí svobody v délce dvou let, Marie Mačí k trestu odnětí svobody v délce jednoho roku; ke ztrátě občanských práv pro oba na dobu pěti let; k propadnutí celého jmění obou obviněných.**

[Přítěžující okolností bylo označení obviněných jako vesnických boháčů, rovněž také, že Jan Mačí za dobu svého hospodaření zadluženou usedlost zvelebil. K tomu, že přišel za druhé světové války o dva syny nebylo přihlédnuto, naopak byla rodina obviněna ze spolupráce s nacisty, vykořisťování zaměstnanců a využívání vlastních dětí k práci na statku.]

3.9.1951 výnos Okresního soudu v Trhových Svinech o předběžném zajištění majetku s výjimkou svršků a předmětů, nutných k zajištění nezbytné výživy obviněných.

10.9.1951 podávají Jan a Marie Mačí odvolání proti rozsudku Okresního soudu Trhové Sviny ze dne 3.9.1951: požadují jeho zrušení nebo případné zmírnění, jednak ze zdravotních důvodů, jednak z důvodů objektivních (nedostatek strojů a pracovních sil na hospodářství, který způsobil neplnění vysokých normovaných dodávek). Zvláště pro Marii Mačí žádá obhájce podmíněný trest ze zdravotních důvodů. [Z textu je zřejmé, že Jan Mačí převzal veškerou zodpovědnost za konání v hospodářství na sebe ve prospěch své manželky.]

3.10.1951 Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením č.j. 2Tk 143/51-68 zamítá odvolání Jana a Marie Mačí a potvrzuje původní rozsudek v plném rozsahu.

28.3.1952 Okresní soud v Trhových Svinech zamítá žádost Marie Mačí o prominutí nebo zmírnění trestu ze zdravotních důvodů a z důvodů péče o rodinu. Podepsán JUDr. Jan Říha. [Jan Mačí výkon trestu nastoupil.]

20.12.1952 je Marie Mačí v rámci „Akce K (kulak)“ s rodinou vystěhována na státní statek Javorek v okrese Turnov. Jan Mačí byl ve výkonu trestu a ke své rodině se připojil po jeho odpykání.

15.7.1953 Marie Mačí už jako dělnice státního statku Javorek podává odvolání k Lidovému soudu v Trhových Svinech o zmírnění svého trestu ze zdravotních a rodinných důvodů.

21.7.1953 lidový soud její odvolání zamítá, podepsán JUDr. Jaroslav Soukup.

31.7.1953 JUDr. Vojta, okresní prokurátor, povoluje odklad trestu Marie Mačí do 31.1.1954 ze zdravotních důvodů.

30.1.1954 Generální prokuratura Praha po žádosti Marie Mačí nařizuje okresní prokuratuře Trhové Sviny, aby Marii Mačí povolila další odklad nástupu trestu ze zdravotních důvodů.

24.3.1954 dílenská rada ROH státního statku v Jilemnici zasílá na vyžádání lidovému soudu v Trhových Svinech kladný posudek na Marii Mačí.

12.4.1954 MNV v Horní Branné (místo pobytu Marie Mačí po vystěhování) zasílá ONV v Jilemnici kladný posudek na Marii Mačí, v kterém podporuje její žádost o milost ze zdravotních a finančních důvodů jejích a její rodiny.

15.4.1954 ONV v Jilemnici zasílá Lidovému soudu v Trhových Svinech vyjádření MNV v Horní Branné a doporučuje kladné vyřízení žádosti o milost Marie Mačí.

8.5.1954 Lidový soud v Trhových Svinech doporučuje Krajskému soudu v Českých Budějovicích kladné vyřízení žádosti Marie Mačí o prominutí trestu z důvodů zdravotních, neutěšené bytové a finanční situace její rodiny i vzhledem ke kladným posudkům státního statku, MNV a ONV v místě jejího stávajícího bydliště.

31.7.1954 Krajský soud v Českých Budějovicích zasílá ministerstvu spravedlnosti své rozhodnutí ve věci prominutí trestu Marii Mačí a doporučuje kladné vyřízení vzhledem ke zdravotnímu stavu, rodinným poměrům, době spáchání trestného činu a provedené konfiskaci majetku.

20.10.1954 prezident republiky promíjí Marii Mačí trest odnětí svobody: ostatní tresty zůstávají v platnosti.

Plně rehabilitováni byli Jan a Marie Mačí 18.3.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1430/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 3.9.1951 č.j. T 73/51-51 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3.10.1951 č.j. 2Tk 143/51-68. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

František Kavalír, *31.1.1888 v Kamenném Újezdu,⁴⁴¹

Čeřejov č. 18, obec Otěvěk, okres Trhové Sviny, rolník, hospodářící na výměře 47,17 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro trestný čin ohrožení jednotného hospodářského plánu.

22.8.1951 OV NB Trhové Sviny, podepsán vrchní strážmistr Kocián, podává trestní oznámení proti Františku Kavalírovi za trestný čin zemědělské sabotáže, zejména z důvodů nedodávek zemědělských produktů, machinací s dobytkem a záporného postoje rodiny obecně. [Přítěžující okolností bylo předúnorové prosperující hospodářství Františka Kavalíra, jeho údajná spolupráce s nacisty za druhé světové války a přetrvávající vykořisťovatelská morálka tohoto „vesnického boháče“.]

16.10.1951 Okresní soud v Trhových Svinech (předseda JUDr. Jan Říha, soudci z lidu František Alt a František Fráně) odsuzuje Františka Kavalíra rozsudkem č.j. T 91/51-43 podle **§ 136 zákona č. 86/1950 Sb. za ohrožení jednotného hospodářského plánu ke třem měsícům odnětí svobody a peněžitému trestu 70 000,- Kčs: v případě jeho nedobytnosti k dalším třem měsícům odnětí svobody**. Důvodem odsouzení je připouštění vlastního neevidovaného kance na své vlastní prasnice a tím podpora machinace s vepřovým dobytkem, rovněž pak i nedbalá péče o dojnice a tím snižování dodávek mléka státnímu hospodářství.

16.10.1951 (resp. 28.12.1951) okresní prokurátor JUDr. Josef Vojta se odvolává proti výši rozsudku i klasifikaci trestného činu: požaduje odsouzení pro sabotáž. Také odsouzený se odvolal proti výši rozsudku.

⁴⁴¹ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 312.

12.3.1952 Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl rozsudkem č.j. 2Tk 2/52-68 ve věci obou odvolání takto: odvolání Františka Kavalíra zamítl, odvolání okresního prokurátora bylo v podstatě vyhověno. Trestný čin byl překlasifikován a rozsudek Okresního soudu Trhové Sviny byl zrušen, resp. pozměněn, ne však ve smyslu požadavku okresního prokurátora, který požadoval odsouzení za sabotáž. Jednání obviněného bylo krajským soudem klasifikováno jako nedbalost, trest odnětí svobody ve výši **tří měsíců** byl nahrazen trestem odnětí svobody ve výši **pěti měsíců**. Peněžitý trest byl ponechán v nezměněné podobě.

30.6.1952 zpráva vězeňské služby České Budějovice o nástupu trestu Františka Kavalíra.

[Zřejmě po nějaké době došlo k přerušení trestu ze zdravotních důvodů, příslušné podklady však ve spisu chybí.]

9.1.1953 zasílá OÚNZ Trhové Sviny okresní prokuratuře tamtéž vyjádření o zhoubné nemoci Františka Kavalíra, která neumožňuje výkon trestu.

29.1.1953 žádá okresní prokurátor JUDr. Vojta o lékařské vyšetření Františka Kavalíra, případně i komisionelní přezkoušení, aby mohlo být posouzeno zda a na jak dlouho mu bude povolen odklad trestu.

9.2.1953 oznamuje ředitel OÚNZ Trhové Sviny okresní prokuratuře tamtéž, že František Kavalír 2.2.1953 zemřel.

21.2.1953 okresní prokurátor zastavuje trestní stíhání.

25.3.1969 Okresní soud v Českých Budějovicích na žádost dcery Františka Kavalíra Marie Beníškové usnesením č.j. 3Nt 30/69 rozhodl o zahlazení rozsudku Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 16.10.1951 č.j. T 91/51-43 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12.3.1952 č.j. 2Tk 2/52-68.

Plně rehabilitován byl František Kavalír 9.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 786/90-19. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 16.10.1951 č.j. T 91/51-43 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12.3.1952 č.j. 2Tk 2/52-68. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Václav Filek, *25.9.1909 v Olešnici,⁴⁴²

Olešnice č. 47, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 28,50 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení zásobování.

30.10.1951 žaluje okresní prokurátor JUDr. Vojta Václava Filka za to, že v letech 1950 – 1951 porazil načerno čtyři vepře a čtyři selata choval nepřihlášená, čímž podporoval černý obchod a dopustil se trestného činu sabotáže podle § 85/1950 Sb.

13.11.1951 Okresní soud v Trhových Svinech (předseda JUDr. Jan Říha) rozsudkem č.j. T 100/51-40 za zatajení vrhu šesti selat a černé porážky dvou prasat, které je klasifikováno jako **trestný čin ohrožení zásobování podle § 134 zákona č. 86/1952 Sb. odsuzuje Václava Filka k trestu odnětí svobody na osm měsíců nepodmíněně a vedlejšímu peněžitému trestu ve výši 20 000,- Kčs, v případě nedobytnosti nahrazeného dvěma měsíci odnětí svobody.**

13.2.1952 Krajský soud v Českých Budějovicích na základě předchozího odvolání Václava Filka rozsudkem č.j. 2Tk 202/51-50 **snižuje trest odnětí svobody z osmi na čtyři měsíce**; vedlejší trest zůstává nezměněn. Důvodem je „snížená inteligence“ Václava Filka, řádné vedení hospodářství, které spravuje pouze se svou manželkou a plnění dodávek zemědělských výrobků.

Plně rehabilitován byl Václav Filek 25.1.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1660/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 13.11.1951 č.j. T 100/51-40 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13.2.1952 č.j. 2Tk 202/51-50. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

⁴⁴² SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 312.

Bedřich Kroupa, *4.2.1915 v Lipnici,⁴⁴³

Šalmanovice č. 6, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 27,30 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 81 zákona č. 86/1950 Sb. pro pobuřování proti republice.

3.12.1951 žaluje okresní prokurátor JUDr. Vojta Bedřicha Kroupu za to, že na veřejné schůzi JSČZ v Šalmanovicích 17.4.1951 pronesl výrok „... až budeme mít JZD, budeme mít všichni hlad...“, tedy veřejně pobuřoval proti společenskému řádu republiky, čímž s úmyslem odálit vznik JZD v obci nepříznivě ovlivnil přítomné zemědělce.

7.12.1951 vyslovil Okresní soud v Trhových Svinech rozsudek č.j. T 110/51-13, kterým zprostil Bedřicha Kroupu viny s tím, že inkriminovaný výrok byl vyřčen v rámci diskuse a nikdo se nad ním tehdy nepozastavil, neboť takových výroků padlo na schůzi více. Ihned po vyřčení rozsudku se okresní prokurátor odvolal.

29.12.1951 v doplnění svého odvolání proti výše zmíněnému rozsudku JUDr. Vojta zdůrazňuje společenskou nebezpečnost jednání Bedřicha Kroupy, který jako vesnický boháč ovlivňuje názory zemědělců v Šalmanovicích.

27.2.1952 vyhovuje Krajský soud v Českých Budějovicích odvolání okresního prokurátora a rozsudkem č.j. 2Tk 4/52-28 ruší předchozí rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech. Skutek je nyní klasifikován jako **trestný čin pobuřování podle § 81 zákona č. 86/1950 Sb. a potrestán odnětím svobody ve výši čtyř měsíců nepodmíněně a vedlejším peněžitým trestem 10 000,- Kčs, v případě nedobytnosti nahrazeným dvěma měsíci odnětí svobody**. Krajský soud tím uznal za přitěžující příslušnost Bedřicha Kroupy do „skupiny vesnických boháčů“, kam se řadí svým způsobem života, prosperujícím hospodářstvím a stykem s jinými vesnickými boháči, což zvyšovalo nebezpečnost činu i přes jeho vzorné plnění dodávek zemědělských výrobků.

28.12.1970 Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením č.j. 2Nt 48/70 rozhodl o zahlázení rozsudku Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 7.12.1951 č.j. T 110/51-13 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27.2.1952 č.j. 2Tk 4/52-28.

⁴⁴³ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 312.

Plně rehabilitován byl Bedřich Kroupa 30.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1457/90-10. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 7.12.1951 č.j. T 110/51-13 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27.2.1952 č.j. 2Tk 4/52-28. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Kateřina Řežábová, rozená Chuchelová, *23.11.1903 v Třebči,⁴⁴⁴

Jílovice č. 150, okres Trhové Sviny, rolnice, hospodařící na výměře 30 ha zemědělské půdy. Trestně stíhána dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž a dle § 180 téhož zákona pro urážku veřejného činitele.

[Kateřina a Václav Řežábovi, odsouzení za pobuřování proti republice, patřili mezi jedny z prvních obětí kulackých procesů v okrese Trhové Sviny. Za výroky, kterých se měli dopustit v průběhu „komisionelního zajištění mechanizace“ na jejich statku (t.j. konfiskace strojů s využitím zákona č. 55/1947 Sb.) byli odsouzeni v roce 1950: Kateřina Řežábová ke čtyřem měsícům vězení (trest jí byl po odvolání změněn na podmíněný) a peněžitému trestu 20 000,- Kčs; Václav Řežáb ke třem měsícům vězení a finančnímu postihu 10 000,- Kčs. Podle zprávy okresní prokuratury reagovala veřejnost na potrestání Řežábových s uspokojením.⁴⁴⁵]

9.8.1952 je na udání Adolfa Maršálka, tajemníka MNV v Jílovicích, provedena domovní prohlídka ve statku Kateřiny Řežábové v Jílovicích č. 150. Při ní bylo zabaveno všechno obilí, sláma a další zemědělské produkty.

11.8.1952 je na Kateřinu Řežábovou uvalena vazba, její hospodářství s živým i mrtvým inventářem je zabráno a předáno do správy MNV Jílovice; byt je zapečetěn.

21.8.1952 podává OO VB v Trhových Svinech trestní oznámení, v kterém obviňuje Kateřinu Řežábovou z úmyslného neplnění povinných dodávek a zatajení zemědělských výrobků, maření provádění jednotného hospodářského plánu na úseku

⁴⁴⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 314.

⁴⁴⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura, kart. 2, zpráva okresní prokuratury Trhové Sviny Krajské prokuratury České Budějovice z 24.10.1950.

zemědělské výroby, nedodržení plánů osevu a z urážky veřejného činitele. Posledně jmenovaného skutku se měla dopustit tím, že na adresu příslušníků SNB z Borovan a tajemníka MNV Jílovice Adolfa Maršálka, bytem Šalmanovice č. 63, pronesla údajný výrok „(...)...*hovno nám udělají, ti šupáci...*(...)“. Na udání Adolfa Maršálka případ na VB oznámil plnomocník ministerstva výkupu František Malík z ONV Trhové Sviny, který s ostatními „činiteli“ provedl 9.8.1952 domovní prohlídku na usedlosti Kateřiny Řežábové za účelem zjištění zatajených zásob. Podepsán okresní velitel VB vrchní strážmistr Kocián.

29.8.1952 okresní prokurátor JUDr. Vojta přikázal zajištění veškerého majetku Kateřiny Řežábové z důvodu probíhajícího trestního řízení, za které lze vyslovit trest propadnutí jmění: toto zajištění proběhlo ve dnech 5. – 6.9.1952.

24.9.1952 prosí Žanka Řežábová, dcera obviněné, dopisem předsedu vlády ČSR o milost pro svou matku; informuje o štvavé kampani, rozpoutané proti Kateřině Řežábové v tisku [včetně přiložených novinových výstřížků], zdůrazňuje nelehkou situaci Kateřiny Řežábové jako jediné hospodářky na statku po smrti otce v Osvětimi, neutěšenou finanční situaci rodiny po nuceném výkupu strojů, které však rodina dál splácí bance, i pracovitost a píli své matky. [Dopis byl přeposlán na ministerstvo spravedlnosti, ale podle všeho byla další odezva nulová.]

27.9.1952 žaluje prokurátor JUDr. Vojta Kateřinu Řežábovou za neplnění dodávek, nedodržení plánu osevní plochy a zalučnění orné půdy; rovněž za urážku veřejných činitelů příslušníků SNB Stanislava Doležala, Karla Vejsady a tajemníka MNV Jílovice Adolfa Maršálka.

21.10.1952 okresní soud (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Jan Homr a Albína Stejskalová) Kateřinu Řežábovou odsoudil rozsudkem č.j. T 93/52. Za trestné činy **sabotáže dle 85 zákona č. 86/1950 Sb. a urážky veřejného činitele dle § 180 zákona č. 86/1950 Sb. byl vyměřen trest osmnáct měsíců odnětí svobody nepodmíněně a trest propadnutí veškerého jmění.**

1.11.1952 podala Kateřina Řežábová odvolání proti rozsudku okresního soudu; 13.11.1952 doplňuje své odvolání, podané bezprostředně po vyhlášení rozsudku, rovněž prokurátor JUDr. Vojta, který požaduje přísnější trest z důvodu vysoké společenské nebezpečnosti a úmyslného jednání odsouzené.

17.12.1952 předseda Krajského soudu v Českých Budějovicích odkládá odvolací líčení pro nedostatek důkazů na neurčito.

21.1.1953 krajský soud zamítá rozsudkem č.j. 2Tk 214-52 odvolání Kateřiny Řežábové i okresního prokurátora a potvrzuje původní rozsudek Okresního soudu Trhové Sviny.

8.6.1953 jsou z konfiskovaného jmění Kateřiny Řežábové (její dceři) propuštěny osobní věci.

22.10.1953 (resp. 12.11.1953) byla rozhodnutím ministerstva spravedlnosti Kateřina Řežábová podmíněčně propuštěna z vězení po odpykání více než poloviny trestu. JUDr. Miloš Mühlstein za komisi pro podmíněčné propuštění při Krajském soudu v Českých Budějovicích tak vyhověl její žádosti navzdory námitkám MNV Jílovice, ONV Trhové Sviny i okresního prokurátora v Trhových Svinech.

19.11.1956 vydává krajský prokurátor v Českých Budějovicích potvrzení, že Kateřina Řežábová vedla ve zkušební době řádný život a má se tedy za to, že trest odpykala dnem jejího propuštění z vězení.

„*Akcí K (kulak)*“ měla být rodina Kateřiny Řežábové vystěhována do okresu Lanškroun, státní statek Mezilesí. Odsun se díky politické situaci v létě 1953 neuskutečnil.

Částečně rehabilitována byla Kateřina Řežábová 30.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1112/90-10; rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb. se týkala pouze odsouzení dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž. Proti tomuto usnesení podala vnučka Kateřiny Řežábové, Iveta Řežábová, stížnost u Krajského soudu v Českých Budějovicích, v níž žádala úplnou rehabilitaci své babičky, tedy i ve věci odsouzení podle § 180 zákona č. 86/1950 Sb. pro urážku veřejného činitele.

Krajský soud rozhodnutím č.j. 3 Rto 12/91 ze dne 22.1.1991 zamítl stížnost Ivety Řežábové, neboť na trestný čin urážky veřejného činitele se zákon č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci nevztahuje.

Po stížnosti generálního prokurátora České republiky se uvedeným případem zabýval Nejvyšší soud České republiky, který 13.1.1992 vyslovil rozsudek č.j. 2Tz 99/91. Tento rozsudek zrušil předchozí rozsudky, zejména Okresního soudu v Trhových Svinech č.j. T 93/52 ze 21.10.1952 a Krajského soudu v Českých Budějovicích č.j. 2Tk 214-52 ze 21.1.1953 jako nezákonné. Stíhání Kateřiny Řežábové pro urážku veřejného činitele tak bylo zrušeno.

Jakub Maděra, *28.5.1880 ve Vlachnovicích,⁴⁴⁶

Vlachnovice č. 3, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 24,85 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení zásobování a dle § 135 téhož zákona pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

13.6.1952 referent ONV Trhové Sviny Červíček provedl ve statku Jakuba Maděry kontrolu hospodářského zvířectva, při níž byly zjištěny rozdíly proti výkazům ONV – jedno tele a jedno prase navíc - což „oprávněně zavdává podezření o spekulaci“.

13.7.1952 vyšel článek v Rudém Právu o zemědělské sabotáži a „pravé tváři“ Jakuba Maděry.

18.7.1952 krajská prokuratura v Českých Budějovicích zasílá onu novinovou zprávu okresnímu prokurátorovi a žádá o informaci o průběhu zákroku proti jmenovanému.

22.10.1952 trestní oznámení obvodního oddělení VB Borovany na Jakuba Maděru.

18.11.1952 okresní prokurátor žaluje Jakuba Maděru pro podezření z chovu nehlášeného prasete, zatajení jednoho narozeného telete a neplnění dodávek zemědělských výrobků.

28.11.1952 rozsudek Okresního soudu Trhové Sviny č.j. T 114/52-21. Za chov jednoho nehlášeného prasete, prodej dvou selat bez dobytčího pasu a nehlášení přírůstku telete, s přihlédnutím k nedodávkám z let 1951 – 1952, se Jakub Maděra odsuzuje za trestné činy **dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. ohrožení zásobování a dle § 135 téhož zákona ohrožení jednotného hospodářského plánu k deseti měsícům odnětí svobody nepodmíněně; k peněžitému trestu 20 000,- Kčs nebo v případě nedobytnosti dalším dvěma měsícům odnětí svobody; ke ztrátě čestných práv občanských na dobu pěti let a k propadnutí lesa 5,9 ha.** Přitěžující okolností, jak vyplývá z rozsudku, je to, že ani přes svůj vysoký věk nepředal majetek synovi a raději hospodaří sám aniž by kdokoli z jeho rodiny vstoupil do JZD, a že vzhledem k věku Jakuba Maděry ani není možnost „převýchovy“. Navíc „*se po celou dobu hospodaření věnoval pohodlnému životu, bavil se hrou na varhany v kostele, zatímco na něj dělaly nájemné síly*“. Konfiskace lesa se jeví neúčinnějším trestem, neboť „*účelem je postihnout tu část majetku, která poskytuje bezpracný zisk*“. Ihned po vyhlášení rozsudku se prokurátor JUDr. Vojta odvolal proti jeho výši, ale své odvolání vzal 28.12.1952 zpět.

⁴⁴⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 314.

12.2.1953 žádá Jakub Maděra okresní prokuraturu o odklad nástupu trestu ze zdravotních důvodů [což mu nebylo povoleno: zamítnutí se však ve spise nezachovalo].

16.2.1953 Jakub Maděra nastoupil výkon trestu v ústavu nápravných zařízení v Táboře [na informaci ÚNZ Tábor přípisky rukou, že trest 20 000,- Kčs dosud není zaplacen (1.3.1953) a proto má být provedena exekuce majetku (přípis 23.3.1953)].

5.3.1953 okresní prokurátor zamítá žádost [nedochovanou] Jakuba Maděry o povolení úhrady trestu 20 000,- Kčs z vázaných vkladů, neboť by tak trest ztratil svůj účel (úhrada by byla z bezpracných zisků).

10.4.1953 je v ÚNZ Tábor výkon trestu přerušen, pravděpodobně ze zdravotních důvodů.

5.5.1953 se podle sdělení okresní prokuratury Jakubu Maděrovi na základě amnestie prezidenta republiky promíjí zbytek neodpykaného trestu včetně trestu peněžitého.

Plně rehabilitován byl Jakub Maděra 18.2.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1661-90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trhových Svinech ze dne 28.11.1952 č.j. T 114/52-21. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

František Vach, *17.6.1897 v Mladošovicích,⁴⁴⁷

Ledenice č. 68, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 16,36 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

24.1.1953 podává OO VB v Trhových Svinech pro ONV tamtéž trestní oznámení na Františka Vacha za nesplnění dodávek zemědělských produktů a zatajení vrhu selat (resp. jeho pozdní nahlášení). Zdůrazněn je zde dřívější poměr jmenovaného k zakázaným politickým stranám, poúnorová emigrace jeho syna; František Vach je vylíčen jako odpůrce současného zřízení, který své vlastnoručně zvelebené hospodářství nechává úmyslně pustnout, aby jej nemusel dát do služeb budování socialismu na

⁴⁴⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 315.

vesnici (ve stejném duchu je i dodatek trestního oznámení, datovaný 15.4.1953, podepsaný příslušníky VB Soukupem a Hrubým).

13.4.1953 je okresním prokurátorem zajištěn majetek Františka Vacha z důvodu probíhajícího trestného řízení: současně žádá prokuratura lidový soud, aby vydal urychlený příkaz k jeho zatčení neboť „*je obava, že Vach uprchne nebo bude ovlivňovat svědky*“. Tento příkaz je pro OO VB vystaven 16.4.1953 a téhož dne je na Františka Vacha uvalena vazba.

24.4.1953 žaluje prokurátor JUDr. Vojta Františka Vacha za nedodávky zemědělských produktů, nedodržení plánovaného zástavu skotu o jeden kus, „čímž ztěžoval provoz lidového družstva a plnění jednotného hospodářského plánu“. V ostatním bylo trestní stíhání zastaveno.

6.5.1953 Lidový soud (JUDr. Karel Strnad, soudci z lidu Matěj Mráz a Josefa Čermáková) v Trhových Svinech po hlavním líčení vyhláší rozsudek č.j. T 57/53-27: dle obžaloby byl František Vlach odsouzen za **ohrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. k následujícímu trestu: osm měsíců odnětí svobody; peněžitý trest 20 000,- Kčs nebo v případě nedobytnosti odnětí svobody na další dva měsíce; ztráta čestných práv občanských na pět let; propadnutí veškerého jmění ve prospěch státu; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.**

16.5.1953 se František Vach odvolal proti rozsudku ke Krajskému soudu v Českých Budějovicích: 19.5.1953 však bere (pravděpodobně v očekávání amnestie) své odvolání zpět.

30.5.1953 je na základě rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii Františku Vachovi prominut trest odnětí svobody ve výši osm měsíců a peněžitý trest 20 000,- Kčs.

8.6.1953 propouští okresní prokurátor ze zabaveného jmění „předměty, nutné pro zabezpečení výživy obyvatelstva“. „*Akcí K (kulak)*“ rodina Františka Vacha přesunuta do okresu Bruntál, státní statek Světlá.

16.1.1969 František Vach zemřel; Růžena Keplová, pozůstalá dcera Františka Vacha, přebírá 31.1.1969 usnesení o jeho soudní rehabilitaci [není součástí trestního spisu].

Plně rehabilitován byl František Vach 9.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 701/90-11. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 6.5.1953 č.j. T 57/53-27. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže

trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

František Nedorost, *17.2.1893 v Branišovicích,⁴⁴⁸

Branišovice č. 10, okres Trhové Sviny, rolník, hospodářící na výměře 24,50 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

3.1.1952 byl František Nedorost vzat do vazby OV VB Trhové Sviny.

15.1.1953 náčelník okresního oddělení VB podává trestní oznámení okresnímu prokurátorovi: podepsán podporučík Hrubý, v.z. vrchní strážmistr Český; další informace byly doplněny 7.2.1953 a týkaly se hospodářské situace JZD Branišovice.

16.4.1953 okresní prokurátor JUDr. Vojta žaluje Františka Nedorosta Lidovému soudu v Trhových Svinech za následující trestné činy: schodek ve vlastním chovu prasat, čímž prováděl machinace ke škodě veřejného zásobování [bez ohledu na výpověď svědků v jeho prospěch]; jako předseda JZD Branišovice krmil z prostředků JZD svůj dobytek [když předtím zapůjčil ze svých zdrojů do JZD krmivo pro společně ustájený dobytek]; nepřihlásil do evidence jedno tele ze svého chovu a to pak nepovoleně porazil na svatbě své dcery; bez povolení ONV prodal dvě prasata v neodpovídající kategorii; nesvolil k adaptaci své stodoly na kravín ale jen na sklad píce pro JZD [stodola Františka Nedorosta byla přitom shledána nevhodnou pro technické podmínky, jak potvrdili svědkové]; nezajistil dostatek krmiva pro dobytek.

26.5.1953 hlavní líčení okresního soudu; pro nedostatek důkazů odloženo na 4.6.1953.

4.6.1953 po hlavním líčení následuje rozsudek Lidového soudu (JUDr. Karel Strnad, soudci z lidu Marie Jirkalová a Matěj Mráz) v Trhových Svinech č.j. T 53/53-60. Za činy podle žaloby byl František Nedorost odsouzen za **sabotáž podle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. k následujícímu trestu: tři roky odnětí svobody; peněžitý trest 10 000,- Kčs nebo v případě nedobytnosti odnětí svobody na dalších pět měsíců; ztráta čestných práv občanských na sedm let; propadnutí veškerého jmění ve prospěch státu; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Konfiskace se týkala i zemědělského majetku Kateřiny Nedorostové ve spoluvlastnictví manželů.**

⁴⁴⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 314.

[Přítěžujícími okolnostmi bylo například to, že zanedbanou a zadluženou usedlost, převzatou po rodičích vytrvalostí v práci, ovšem také „vykořisťováním služebných sil“ zvelebil na jedno z nejlepších hospodářství v Branišovicích. Na základě svého členství v KSČ a JZD byl František Nedorost označen za „*charakteristický typ vesnického boháče, který se vloudil do KSČ i JZD, aby mohl škodit*“. Přestože za jeho předsednictví se JZD Branišovice takzvaně „odlepilo od dna“ a v rámci možností prosperovalo, přestože provedlo THÚP rozoráním mezí a společné ustájení dobytka, což jej povzneslo až na úroveň III. výrobního typu, dodávky zemědělských produktů plnilo na 100% a dokonce vykazovalo zisk, byl František Nedorost obviněn z úmyslného zdržování rozvoje družstva. Výpovědi svědků se shodují v tom, že jako předseda JZD „*chtěl po lidech aby dělali a to se jim nelíbilo, přičemž nadával a jednal často hrubě*“, ovšem rovněž sám bezplatně dělal ty práce, které ostatní odmítali vykonat. Svědkové obecně potvrzují, že „*morálka v JZD nebyla dobrá, lidi si dělali na svém*“ a předseda Nedorost několikrát na svou funkci rezignoval: vždy však „*přišli z ONV a přemluvili ho, že není jiná osoba schopná družstvo vést*“, rovněž ho z ONV „*sami přemlouvali ke vstupu do JZD, neboť tam byli sami bezzemci a jeho půda se jim hodila*“ – tak vypovídají ti, kteří určitou dobu v JZD zastávali nějakou funkci.]

4.6.1953 ihned po rozsudku je František Nedorost eskortován k nástupu trestu do uhelných dolů v pracovním táboře Zbýšov u Brna.

16.6.1953 se proti rozsudku odvolal František Nedorost i jeho manželka Kateřina Nedorostová; odvolání bylo podrobně rozvedeno spisem ze 13.7.1953.

22.6.1953 Lidový soud Trhové Sviny zajistil majetek Františka a Kateřiny Nedorostových: okresní prokurátor 27.6.1953 propouští k propadnutého jmění „*předměty nutné k zabezpečení výživy odsouzeného*“.

1.7.1953 byla Kateřina Nedorostová s rodinou v rámci „*Akce K (kulak)*“ po konfiskaci majetku vysídlena z Branišovic na státní statek Sobotka, provoz Kdanice, okres Mnichovo Hradiště.

3.8.1953 žádá Krajský soud České Budějovice krajské eskortní středisko České Budějovice o předvedení Františka Nedorosta k odvolacímu líčení 12.8.1953: obratem následuje odpověď, že odsouzený byl převezen do Zbýšova u Brna.

11.8.1953 informuje nápravné zařízení Zbýšov u Brna Krajský soud v Českých Budějovicích, že pro nedostatek času nebylo možno odsouzeného převést k soudnímu líčení.

9.9.1953 v náhradním odvolacím líčení za přítomnosti Františka a Kateřiny Nedorostových Krajský soud v Českých Budějovicích jejich odvolání rozsudkem č.j. 2To 294/53-81 zamítl.

31.3.1954 prosí Kateřina Nedorostová prezidenta republiky o milost pro svého manžela: připojeno vyjádření NPT Zbýšov u Brna, které podmíněčné propuštění doporučuje.

21.5.1954 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Karel Strnad, soudci z lidu Božena Špačková a Bořivoj Janovský) žádost Františka Nedorosta o milost zamítá.

10.8.1954 byl František Nedorost z NPT Zbýšov převezen do věznice Znojmo, odtud 1.2.1955 následoval transport do věznice v Novém Jičíně a 25.5.1955 do NPT Ilava u Žiliny.

17.11.1954 komise pro podmíněčné propuštění u Krajského soudu Brno zamítá žádost o podmíněčné propuštění Františka Nedorosta.

31.3.1955 opět prosí Kateřina Nedorostová prezidenta republiky o milost pro svého manžela z důvodu jeho řádného chování, zdravotních potíží a vysokého věku: žádost je podpořena kladnými kádrovými posudky zaměstnavatelů na všechny členy rodiny Nedorostovy i vyjádřením státního statku Kaplice, který je ochoten jejího manžela po propuštění ihned zaměstnat. Jedním z přímluvců je i Matěj Špindler, člen KSČ a předseda vzorného JZD Mokřý Lom, významný funkcionář KSČ. Žádost o propuštění podpořil také MNV v Branišovicích i ONV v Trhových Svinech – ale se záповědí pobytu v obci Branišovice.

1.7.1955 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Albína Stejskalová a Alois Kohout) žádost o prominutí zbytku trestu cestou milosti doporučuje.

12.7.1955 Krajský soud v Českých Budějovicích žádost Františka Nedorosta o milost zamítá. 6.9.1955 Krajský soud v Žilině zamítá Františku Nedorostovi žádost o podmíněčné propuštění.

3.1.1956 po odpykání trestu opouští František Nedorost NPT v Ilavě a odchází zpět do jižních Čech za svou manželkou, kterou zaměstnal státní statek Kaplice, provozovna Hřeben.

23.11.1956 žádá František Nedorost jako zaměstnanec státního statku Kaplice ministerstvo spravedlnosti o prominutí trestu zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny: zdůvodňuje to tím, že vzhledem k svému věku by se s manželkou Kateřinou chtěli usídlit v Ločenicích, obci na hranicích okresu Trhové Sviny, u svého syna, kde by o ně bylo postaráno. Zaměstnání by přitom měli zajištěno na státním statku Kaplice.

30.1.1957 sděluje Lidový soud v Trhových Svinech ministerstvu spravedlnosti, že stejně jako ONV Trhové Sviny, ani on vyhovět žádosti Františka Nedorosta nedoporučuje pro záporný postoj dotyčného k JZD a k lidově demokratickému zřízení.

Plně rehabilitován byl František Nedorost 9.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 741/90-9. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 4.6.1953 č.j. T 53/53-60 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9.9.1953 č.j. 2To 294/53-81. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

František Mráz, *10.6.1906 v Polžově,⁴⁴⁹

Polžov č. 5, obec Mokřý Lom, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 32,50 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

18.5.1953 trestní oznámení OO VB Trhové Sviny (podepsáni příslušníci Hrubý a Černý) na Františka Mráze pro sabotáž (neplnění povinných dodávek, nedodržení zástavu dobytka), za přitěžující lze označit „*lenost, nedbalost, nepěči o hospodářství, zvláště nyní, kdy JZD v místě přešlo na vyšší typ*“: také vyloučení z JZD pro nepodepsání jeho provozního řádu a předchozí tresty, vyslovené ONV.

18.6.1953 žaluje okresní prokurátor JUDr. Vojta Františka Mráze za následující „*úmyslné jednání*“: neplnění povinných dodávek; neplnění plánovaného zástavu dobytka a jeho špatné ošetřování; špatně provedené jarní polní práce, což spolu zavdává podnět k obvinění z trestného činu sabotáže dle § 85 zákona 86/1950 Sb. Přitěžující okolností je to, že za stejné činy byl již dříve trestán (jako většina stíhaných „kulaků“) odnětím svobody a finančním postihem. Téhož dne je příkazem JUDr. Vojty Františku Mrázovi zajištěn majetek „*neboť je obviněn z trestného činu, za který lze vyslovit vedlejší trest propadnutí jmění*“.

⁴⁴⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 315.

30.6.1953 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Karel Strnad, soudci z lidu František Fráně a Kristina Pupková) Františka Mráze rozsudkem č.j. T 80/53-30 odsoudil dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. za ohrožení jednotného hospodářského plánu k trestu odnětí svobody osmnáct měsíců nepodmíněně; peněžitému trestu 6 000,- Kčs nebo v případě nedobytnosti dalšímu odnětí svobody na tři měsíce nepodmíněně; ztrátě čestných práv občanských na tři roky; propadnutí celého jmění ve prospěch státu; zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. **Konfiskace majetku se týkala i spoluvlastnictví jeho manželky Barbory Mrázové.** V rozsudku se m.j. praví, že ani nepřítomnost odsouzeného (kvůli předchozímu uvěznění) na statku a tím nemožnost hospodaření jej nezbavuje viny, taktéž nelze přihlížet k nemoci jeho ani jeho manželky, ani k tomu, že při THÚP dostal půdu horší bonity a že došlo i k celkovému roztržštění pozemkových parcel. Naopak, rozsudek byl dle sdělení soudu „mírný“ [což je v jistém směru pravda – neboť pokud by došlo k odsouzení pro sabotáž, trest odnětí svobody by byl pravděpodobně vyšší a hlavně bez nemožnosti zmírnění případnou amnestií]. K posudkům OÚNZ o špatném zdravotním stavu ani k potvrzení MNV o nedostatku sadby a osiv nebylo přihlédnuto. Dnem vynesení rozsudku byl František Mráz vzat do vazby a prokurátor podává odvolání proti klasifikaci – požaduje odsouzení pro sabotáž (toto své odvolání bere JUDr. Vojta 20.7.1953 zpět).

2.7.1953 František Mráz je převezen do ÚNZ Tábor, odtud 22.7.1953 do ÚNZ Praha a následně do SPÚNZ Vinařice u Kladna na práci do dolů.

22.9.1953 je amnestií prezidenta Františku Mrázovi snížena trest odnětí svobody o jeden rok.

7.10.1953 nařizuje okresní prokurátor výkon náhradního trestu tří měsíců odnětí svobody za neuhrazený peněžitý trest v důsledku neúspěšné exekuce. Žádost Františka Mráze o odklad trestu či povolení splátek je zamítnuta.

17.2.1954 prosí František Mráz prezidenta republiky o milost ve věci zrušení trestu zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny: 18.2.1954 putuje táž žádost okresnímu prokurátorovi.

24.2.1954 okresní prokurátorka v Trhových Svinech JUDr. Jarmila Antošová předkládá výše zmíněnou žádost lidovému soudu s návrhem na zamítnutí, což se také 19.3.1954 stalo.

30.6.1954 je František Mráz propuštěn ze SPÚNZ Vinařice a odchází na státní statek Otryby v okrese Kutná Hora, kam byla v rámci „Akce K (kulak)“ vystěhována jeho rodina.

19.12.1955 František Mráz (již bytem v Českých Budějovicích) žádá okresní prokuraturu v Trhových Svinech o povolení pobytu v okrese na dobu 29.12.1955 – 1.1.1956, aby mohl navštívit své příbuzné (jmenovitě): to je mu JUDr. Antošovou 20.12.1955 zamítnuto.

14.5.1968 ve věci Františka Mráze, tou dobou bytem ve Vysoké Lhotě č. 38, okres Benešov, Okresní soud v Benešově usnesením č.j. Nt 20/67 zahlašuje rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 30.6.1953 č.j. T 80/53-30 i předchozí rozsudky v obdobných trestních věcech.

Plně rehabilitován byl František Mráz 23.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1000/90-9. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 30.6.1953 č.j. T 80/53-30. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Karel Marek, *16.10.1907 v Záluží,⁴⁵⁰

Záluží č. 9, obec Slavče, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 33,49 (uváděno i 35) ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 129 zákona č. 86/1950 Sb. pro nepřátelské jednání proti republice a dle § 135 téhož zákona pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

21.5.1953 je Karel Marek zatčen v místě svého bydliště za pobuřování proti republice. 23.5.1953 OO VB Trhové Sviny oznamuje prokurátorovi JUDr. Vojtovi zatčení Karla Marka za pobuřování a sabotáž, za poslech zahraničního rozhlasu a ohrožování jednotného hospodářského plánu.

30.5.1953 Karel Marek podává krajskému prokurátorovi stížnost ohledně svého uvěznění: stížnost je samozřejmě zamítnuta jako bezdůvodná a toto rozhodnutí je také Karlu Markovi 5.6.1953 písemně oznámeno.

18.6.1953 OO VB (podepsáni příslušníci Hrubý a Český) podává okresnímu prokurátorovi obsáhlé (8 stran + 17 stran příloh) trestní oznámení na Karla Marka:

⁴⁵⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 315.

k předchozím obviněním přibývají další: Karel Marek si hospodaří podle svého; úmyslně nedoplňuje stav dobytka a s „výsadní selskou nadřazeností“ raději chová koně a ovce než slepice; dovolil si zasít mák, ač ho neměl naplánovaný; navíc udržuje písemný styk s úředníkem a „náboženským fanatikem“ Emilem Ižipem (propuštěný úředník, vzdělaný muž, se kterým byl Karel Marek v TNP v Ruskově na Slovensku); při výslechu se chová stroze, povýšeně a drze dává najevo své sebevědomí; je synem největšího zemědělce ve vesnici a jeho příbuzní jsou „zlikvidovaní kulaci“ Jan Mačí z Čeřejova a Kalistovi ze Lhotky; za první republiky sympatizoval s Gajdou a fašistickou stranou (1932, přiložena fotografie Radoly Gajdy); byl myslivcem ve vlastním honebním revíru (přiloženy fotografie z „mysliveckého období“); po návratu z TNP se místo nápravy ještě více zatvrdil proti režimu.

13.7.1953 žaluje okresní prokurátor JUDr. Vojta Lidovému soudu v Trhových Svinech Karla Marka za nesplnění povinných dodávek; nedodržení plánovaného stavu dobytka; odevzdávání mléka s nízkou tučností; nedodržení plánované osevní plochy a nedostatečného používání umělých hnojiv, čímž ztěžoval provoz lidového družstva a plnění jednotného hospodářského plánu; za rozšiřování štvavých řečí o JZD a lidově demokratickém zřízení mezi občany; za rozšiřování nedůvěry vůči zemědělskému družstevnictví; za poslech štvavého rozhlasu a znemožňování založení JZD v obci; za rysy typického kulaka, bývalého fašisty a gajdovce. V žalobě píše prokurátor, jak Karel Marek veřejně poukazuje na špatné hospodaření, na to, že jsou do vedení JZD stavěni malozemědělci bez zkušeností, takže JZD nemůže nikdy fungovat dobře; obžalovaný odmítal údajně poslouchat rady ohledně statku s tím, že jejich rod hospodaří po staletí „...a rozhlas si bude poslouchat jak chce...“ Současně se žalobou je zajištěn celý majetek Karla Marka.

[Se „vzpourností“ Karla Marka se ve spise lze setkat velmi často: dokonce protestuje proti vazbě s tím, že si není vědom spáchání nějakého trestného činu. Věděl, že i kdyby se hájil jakkoliv, „stejně ho zas zavrou“; v prosinci 1952 se vrátil z dvouletého pobytu v TNP za nedovolené držení zbraně, resp. neodevzdanou zbraň z dob předchozích, kdy rodina vlastnila honební revír. A stejně tak věděl, podle výpovědí svědků, že mu nikdy nebude odpuštěna jeho „selská zpupnost“, se kterou přistupoval k socializaci a jejím budovatelům. Proto většinu obvinění nepopíral ani se nesnažil obhajovat: pouze poukazoval na nemožnost nákupu osiva, krmiva, dobytka a dalších potřeb pro hospodářství, neboť na ně jako „kulak“ stejně nemá nárok. Přiznává i svůj nezájem o JZD, protože „ví, že jako typický kulak tam nepatří“ a nic mu do JZD není.]

21.7.1953 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jaroslav Soukup, soudci z lidu Marie Leišová a František Fráně) za činy podle žaloby odsuzuje rozsudkem č.j. T 89/53-45 Karla Marka **dle § 129 zákona č. 86/1950 Sb. pro nepřátelské jednání proti republice a dle § 135 téhož zákona pro ohrožení jednotného hospodářského plánu k následujícímu trestu: tři roky odnětí svobody; peněžitý trest 20 000,- Kčs nebo v případě nedobytnosti odnětí svobody na dalších šest měsíců; ztráta čestných práv občanských na tři roky; propadnutí veškerého jmění ve prospěch státu; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.** Karel Marek se nehájil a své činy nepopíral ani nedoznával.

24.7.1953 je odsouzený eskortován do ÚNZ Tábor, odkud je 31.7.1953 převezen do vězeňského ústavu v Ostrově u Karových Varů, kde strávil trest 24 + 6 měsíců; 4.8.1953 se amnestií prezidenta republiky Karlu Markovi promíjí z trestu jeden rok odnětí svobody.

8.10.1953 nařizuje JUDr. Vojta exekuci majetku pro peněžní trest 20 000,- Kčs: protože však nebylo z čeho brát, nařizuje zároveň výkon náhradního trestu odnětí svobody.

21.11.1955 byl Karel Marek propuštěn z vězení a jako nové bydliště uvádí Mostky v tehdejší okrese Kaplice. Posledním bydlištěm Karla Marka, uvedeným ve spisu ze 4.2.1957, byla Besednice č. 127, okres Kaplice.

Plně rehabilitován byl Karel Marek 23.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 994/90-15. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 21.7.1953 č.j. T 89/53-45. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jan Tomek, *17.6.1906 ve Lhotce,⁴⁵¹

Třebeč č. 10, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 22,70 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení zásobování.

⁴⁵¹ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 315.

4.3.1953 trestní oznámení OO VB Trhové Sviny okresnímu prokurátorovi: Jan Tomek je obviněn z machinací s dobytkem, z šíření poplašných zpráv a záporného postoje ke státnímu zřízení a z neplnění povinných dodávek: podepsán vrchní strážmistr Český. Dodatkem 22.4.1953 bylo obvinění z neplnění dodávek staženo pro rozpor v údajích OO VB a výkupního družstva.

27.6.1953 okresní prokurátor JUDr. Vojta žaluje Jana Tomka za machinace s vepřovým dobytkem, neboť údajně choval dvě nehlášená prasata a jedno prase „zašantročil“.

[Pro dlouhodobou rekonvalescenci po zranění se soud s Janem Tomkem konal až poměrně pozdě od data žaloby: doložena lékařská vysvědčení a žádosti o odložení soudního líčení.]

11.12.1953 Lidový soud v Trhových Svinech vyhlašuje rozsudek č.j. T 85/53-29: na základě žaloby byl Jan Tomek odsouzen za **ohrožení zásobování podle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. k následujícímu trestu: pět měsíců odnětí svobody nepodmíněně a peněžitému trestu 1 000,- Kčs nebo dalšímu měsíci odnětí svobody v případě jeho neuhrazení, rovněž ke ztrátě čestných práv občanských na tři roky.** Zdůrazněno, že jde o většího zemědělce, který sice statek vybavil a zvelebil postupně, měl ovšem také čeledína a děvečku a proto ho lze považovat za vesnického boháče, nepřátelského lidově demokratickému zřízení.

22.1.1954 podle hlášení „vychází najevo“ „nesprávné“ zařazení Jana Tomka do seznamu vesnických boháčů obce a roztržitost jeho pozemků (k níž došlo následkem THÚP), která způsobuje mimořádně obtížné hospodaření. Čtrnáct občanů – malozemědělců a kovorolníků – ze vsi Třebeč intervenuje ve prospěch Jana Tomka, když odvolacímu soudu předkládají čestná prohlášení, v nichž potvrzují vstřícnost Jana Tomka a nezištnost, se kterou jim vždy různými způsoby pomáhal při zemědělských i jiných pracích, rovněž jeho „přátelskou povahu a ochotu“. Dodatečné svědecké výpovědi vyloučily i „machinace“ s prasaty.

4.3.1954 po předchozím odvolání Jana Tomka Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem č.j. 2 To 483/53-42 zrušil (!) předchozí rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech a trestní stíhání z důvodu amnestie prezidenta republiky ze 4.5.1953 zastavil. Ve zdůvodnění klade předseda krajského soudu lidovému soudu za vinu, že se blíže nezabýval třídní strukturou a problematikou obce a postavením Jana Tomka v ní, jeho poměrem k lidosprávě a bonitou jeho pozemků: Jan Tomek byl dle tohoto zdůvodnění nesprávně třídně zařazen a označen za kulaka. [Velkou roli zde

bezespору hrála aktuální politická situace, jinak by trest byl mnohem vyšší a vyhovění odvolání by i přes dobrozdání sousedů nepřicházelo v úvahu.]

Jan Tomek, *2.6.1902 ve Lhotce,⁴⁵²

Radostice č. 15, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 25 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení zásobování a dle § 136 téhož zákona pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

Rozsudkem Lidového soudu v Trhových Svinech ze 12.8.1954 č.j. T 76/54-15, potvrzeném Krajským soudem v Českých Budějovicích 2.9.1954 č.j. 2To 281/54-28 byl odsouzen za nedodávku mléka a vepřového masa a prodej čtyř selat na volném trhu k pěti měsícům odnětí svobody a peněžitému trestu 2 000,- Kčs a dalším třem měsícům odnětí svobody při nezaplacení. [O výši trestu vzhledem k politické situaci ve státě platí totéž jako v předchozím případě: pokud srovnáme obdobné „trestné činy“ o rok nazpátek, je postih Jana Tomka významně nižší.]

Plně rehabilitován byl Jan Tomek 25.2.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1662/90.

Adolf Fuxa, *18.6.1900 v Šalmanovicích,

Anna Fuxová, rozená Stašková, *12.8.1903 v Radosticích,⁴⁵³

Šalmanovice č. 20, okres Trhové Sviny, rolníci, hospodařící na výměře 21,80 ha zemědělské půdy. Trestně stíháni dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

3.5.1955 okresní prokurátorka JUDr. Antošová zahajuje vyšetřování manželů Fuxových ve věci odcizení slámy a nedodávek mléka, k čemuž 11.5.1955 nařizuje domovní prohlídku ve statku Fuxových: nic však nebylo nalezeno.

⁴⁵² SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 316.

⁴⁵³ Tamtéž, kart. 317.

31.5.1955 OO MV Trhové Sviny zasílá JUDr. Antošové zprávu o pověsti manželů Fuxových v místě bydliště, zdůrazňuje se jejich neoblíbenost, dřívější špatné chování ke služebným; přiložen je nástin obžaloby ze sabotáže pro údajnou špatnou péči o družstevní telata, zatajování dodávky mléka, odcizení družstevní slámy. Poukazuje se na záporný poměr k JZD, který projevili tím, že spolu s dalšími družstevníky vystoupili z JZD; navíc jsou příbuzní s již trestaným kulakem Bedřichem Kroupou a vykazují znaky kulaků a vykořisťovatelů poškozujících poctivé družstevníky. Podepsáni příslušníci VB Břicháček a Kříž.

7.6.1955 je na Annu Fuxovou a Adolfa Fuxu uvalena vyšetřovací vazba; 8.6.1955 podává okresní prokurátorka žalobu k lidovému soudu se zdůrazněním vysoké společenské nebezpečnosti jednání manželů Fuxových, spočívající zejména ve ztrátě důvěry ostatních družstevníků obce Šalmanovice k JZD; 9.6.1955 žádá Lidový soud v Trhových Svinech spěšným dopisem Lidový soud v Českých Budějovicích o přispění k co nejrychlejšímu vyřízení jednání, aby mohlo hlavní líčení proběhnout 16.6.1955.

16.6.1955 po hlavním líčení vyslovil Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Matěj Mráz a František Fráně) rozsudek č. T 59/55-71, jímž se odsuzují **za ohrožení jednotného hospodářského plánu dle § 135 zákona č. 85/1950 Sb. a za rozkrádání majetku lidového družstva dle § 245 téhož zákona: Adolf Fuxa k patnácti měsícům odnětí svobody a trestu 4 000,- Kčs, v případě jeho nedobytnosti k odnětí svobody na další čtyři měsíce; Anna Fuxová k dvěma rokům a devíti měsícům odnětí svobody a trestu 6 000,- Kčs, v případě jeho nedobytnosti k odnětí svobody na dalších šest měsíců.** Soud vzal v úvahu „kulacký charakter i původ odsouzených“, jejich nepříznivý vztah k lidem, rovněž že „*u těchto kulaků se musí vždy počítat s podezřením, že veškerou činností chtějí úmyslně poškodit JZD*“. Přihlédl ovšem také k tomu, že Fuxovi neměli podmínky pro řádné hospodaření, k nezájmu a netečnosti vedení JZD v Šalmanovicích a „*neuvěřitelně nedbalým poměrům tohoto demoralizovaného JZD*“. Obě strany se proti rozsudku odvolaly.

25.6.1955 prokurátorka ve svém odvolání žádá Krajský soud v Českých Budějovicích o zrušení rozsudku v plném rozsahu a překvalifikování činu jako úmyslnou sabotáž.

7.7.1955 Krajský soud v Českých Budějovicích odvolání manželů Fuxových zamítl a dal za pravdu JUDr. Antošové: napadený rozsudek byl zrušen a vysloven nový rozsudek č. 2To 249/55-92 za trestný čin **sabotáže dle § 85 zákona č. 85/1950 Sb. Adolf Fuxa byl odsouzen k dvěma rokům a Anna Fuxová ke třem rokům odnětí svobody; u obou byla vyslovena konfiskace celého majetku, ztráta čestných práv**

občanských na pět roků a zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Tentýž den nastupují oba manželé trest ve věznici v Českých Budějovicích, odkud byli 26.7.1955 převezeni: Anna Fuxová do NPT Želiezovce na Slovensku a Adolf Fuxa do věznice Valdice u Jičína, kde strávil celé dva roky.

31.1.1956 je Anna Fuxová eskortována do věznice Praha, odkud byla převezena 29.11.1956 do NPT v Pardubicích.

17.1.1957 sděluje ministerstvo spravedlnosti Lidovému soudu v Trhových Svinech, že žádosti Anny Fuxové o milost nebylo vyhověno: stejně tak ONV Trhové Sviny lidovému soudu sděluje, že není žádoucí její návrat do Šalmanovic.

7.6.1957 Adolf Fuxa se po propuštění stěhuje k dceři do Ohrazení, okres České Budějovice.

4.12.1957 krajský soud v Pardubicích zamítá žádost Anny Fuxové o milost, neboť se na její trest nevztahuje amnestie prezidenta republiky.

Plně rehabilitováni byli Adolf a Anna Fuxovi 23.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 667/90-11. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 16.6.1955 č.j. T 59/55-71 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7.7.1955 č.j. 2To 249/55-92. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jaroslav Mačí, *8.4.1902 ve Slavči,⁴⁵⁴

Slavče č. 16, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 19 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

[Jaroslav Mačí byl před tímto případem odsouzen Lidovým soudem v Trhových Svinech na patnáct měsíců odnětí svobody (trestní spis se nedochoval); ve vězení byl mezi 13.1.1955 – 9.5.1955, pak byl na základě prezidentské amnestie propuštěn na svobodu. Po jeho uvěznění v lednu 1955 byl jeho statek předán MNV ve Slavči, který

⁴⁵⁴ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 317.

jeho dobytek částečně ustájl u zemědělců ve vesnici, větší část zvířat (včetně potahových koní) pak byla rozprodána (za směšně nízké ceny) a peníze deponovány na účtu ve spořitelně. Rozprodáno bylo rovněž všechno stelivo, krmivo i osivo ze statku. Pole Jaroslava Mačího byla oseta (nikoli však podle osevního plánu). Když se po amnestii vrátil, našel hospodářství neschopné provozu: obrátil se tedy se stížností na KNV a na ministerstvo zemědělství, kde mu bylo řečeno, že má vyčkat dalších rozhodnutí. Manželka Jaroslava Mačího zůstala po jeho prvním odsouzení hospitalizována v psychiatrické léčebně.]

20.6.1955 ONV Trhové Sviny oznamuje okresní prokuratuře, že rolník Jaroslav Mačí po propuštění z vězení odmítá hospodařit na své usedlosti: nechce převzít klíče od statku i od obytných místností a požaduje vrátit hospodářství ve stejném stavu jako když ho přebíralo MNV po jeho uvěznění. Údajně odmítá půjčky, pomoc STS, hnojivo i další „pomoc“. K oznámení jsou přiložena dvě usnesení pléna MNV ve Slavči, kde MNV žádá o zakročení prokurátorem.

4.7.1955 OO MV v Trhových Svinech (podepsán nadporučík Kříž) podává návrh na zahájení vyšetřování pro odmítání převzetí statku. Okresní prokurátorka se připojuje 18.7.1955 s tím, že *„...jako majitel... je povinen se postarat...“*. Přitěžující okolností je to, že Jaroslav Mačí odmítl provádět polní práce (sázení brambor) i obstarávat krmivo bez potahu s tím, že *„když mu prodali koně, ať mu je také vrátí, že sám nemá peníze na koupi ani na splácení úvěru“*.

26.7.1955 zajišťuje prokurátorka JUDr. Antošová majetek Jaroslava Mačího.

29.7.1955 po hlavním líčení Lidového soudu (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Marie Jirkalová a František Weisfeit) v Trhových Svinech je Jaroslav Mačí rozsudkem č.j. T 70/55 podle **§ 135 zákona č. 86/1950 Sb. za ohrožení jednotného hospodářského plánu potrestán dvanácti měsíci odnětí svobody a propadnutím celého jmění včetně spoluvlastnického podílu manželky ve prospěch státu**. Bylo přihlédnuto ke „kulackému charakteru“ obviněného; neujal se svého hospodářství ani na vyzvání MNV, zejména nenasázal brambory a nechal je shnít; projevil více než lhostejný postoj k vlastnímu (!) hospodářství. Společenská nebezpečnost tkví v *„ochuzování pramene výživy obyvatelstva“*, v nepřátelství k lidově demokratickému zřízení; jeho pobyt v obci negativně ovlivňuje ostatní zemědělce (u soudu si někteří svědci „vzpomněli“, že po návratu Jaroslava Mačího stagnovalo založení JZD ve Slavči). Proti rozsudku se obě strany odvolaly.

23.8.1955 Krajský soud v Českých Budějovicích zamítá odvolání Jaroslava Mačího, vyhovuje návrhu JUDr. Antošové na zvýšení trestu (při zachování § 135 zákona č. 86/1950 Sb.) pro kulacký a vykořisťovatelský charakter odsouzeného. Rozsudkem č.j. 2To 284/55-42 je Jaroslav Mačí odsouzen k trestu **osmnácti měsíců odnětí svobody; propadnutí celého jmění včetně spoluvlastnického podílu manželky ve prospěch státu; ztrátě čestných práv občanských na šest let; zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.**

5.9.1955 Jaroslav Mačí nastupuje výkon trestu ve věznici v Českých Budějovicích; 27.9.1955 je převezen do NPT v Plzni.

9.11.1955 žádá Nejvyšší soud Praha Lidový soud v Trhových Svinech o urychlené zaslání soudního spisu Jaroslava Mačího k přezkoumání rozhodnutí pro porušení zákona [V dané věci došlo k zamítnutí, písemné doklady ale chybí.]: 15.3.1956 je spis vrácen zpět lidovému soudu.

Během prvního čtvrtletí roku 1956 byl Jaroslav Mačí převezen do NPT Trnovec nad Váhom a odtud 15.11.1956 do NPT Boreč v okrese Doksy, kde byl až do svého propuštění 5.3.1957.

11.4.1969 Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením č.j. 1Nt 34/69 zahazuje předchozí rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 29.7.1955 č.j. T 70/55-26 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23.8.1955 č.j. 2To 284/55-42.

Plně rehabilitován byl Jaroslav Mačí 2.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 704/90-13. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 29.7.1955 č.j. T 70/55-26 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23.8.1955 č.j. 2To 284/55-42. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jaroslav Kubín, *19.2.1916 v Čerejově,⁴⁵⁵

Čerejov č. 19, obec Otěvěk, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 28 ha zemědělské půdy (spolumajitel s matkou). Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

13.6.1955 okresní plnomocník ministerstva výkupu Rudolf Steinbauer podává trestní oznámení na Jaroslava Kubína za neplnění povinných dodávek, nedodržení plánovaného stavu dobytka a posměšné poznámky. Na jeho popud 29.7.1955 rada ONV Trhové Sviny navrhuje zahájit trestní řízení. Vyžádaný posudek seržanta Vojty z OO VB přidává další nedostatky: nepoužívá řádně umělá hnojiva, stýká se s kulaky.

24.8.1955 žaluje okresní prokurátorka Antošová lidovému soudu Jaroslava Kubína za neplnění dodávek z nedbalosti, čímž ztěžuje plnění jednotného hospodářského plánu.

6.9.1955 Lidový soud (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Božena Špačková a Marie Jirkalová) v Trhových Svinech za trestný čin ohrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. vyslovuje trest: **osm měsíců odnětí svobody; 1 000,- Kčs peněžité trest nebo další dva měsíce odnětí svobody; ztráta občanských práv na pět let.** Odsouzenému přitěžuje kulacký původ, nemá zastaven dobytek podle plánu, nepečuje o krmnou základnu, při nedostatku pracovních sil nepožádal o pomoc MNV ani STS a spoléhal se na své příbuzné. Navíc má posměšné poznámky proti plnění povinných dodávek. 19.9.1955 Jaroslav Kubín nastoupil do věznice v Českých Budějovicích a odtud je převezen 27.9.1955 do věznice v Ostrově u Karlových Varů.

27.11.1955 Marie Kubínová prosí dopisem prezidenta republiky o milost snížení trestu pro svého manžela: jejich statek po jeho odsouzení převzaly ČSSS a ona zůstala ve svém domově jako krmička, bez finančních prostředků pro obživu dvou výměnkářů a dvou malých dětí.

17.2.1956 Lidový soud v Trhových Svinech po veskrze záporných posudcích ONV, MNV Otěvěk, OO VB Trhové Sviny a věznice v Ostrově u Karlových Varů (slabá pracovní morálka, neuzavírá pracovní závazky, nepodává zlepšovací návrhy, stýká se s vězni stejné kulacké sorty) žádost o milost zamítá. Z vězení je Jaroslav Kubín propuštěn po osmi měsících, 19.5.1956.

⁴⁵⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 317.

Plně rehabilitován byl Jaroslav Kubín 23.1.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1725/90-6. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 6.9.1955 č.j. T 90/55-18. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jan Kojan, *18.2.1909 v Šalmanovicích,⁴⁵⁶

Šalmanovice č. 30, okres Trhové Sviny, rolník, hospodářící původně na 76 ha, po pozemkové reformě na 50 ha zemědělské půdy (spolumajitel). Trestně stíhán dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

[Jan Kojan, největší sedlák ze Šalmanovic, byl opakovaně souzen Lidovým soudem v Trhových Svinech a trestán odnětím svobody i vysokými peněžními tresty. Rovněž proti němu byla vedena další správní řízení u ONV: obě za neplnění jednotného hospodářského plánu. Už v roce 1949 nabízel svůj statek ČSSS: statky hospodářství nepřijaly, neboť dům byl na samotě a nedaly se údajně zajistit vhodné podmínky pro fungování ČSSS. Když se v Šalmanovicích ustanovilo JZD, vstoupil tam, ale na příkaz ONV byl jako kulak vyloučen.]

15.6.1955 Jan Jílek, okresní plnomocník ministerstva výkupu, podává na ONV Trhové Sviny „oznámení neplniče“, resp. trestní oznámení na Jana Kojana za neplnění povinných dodávek zemědělských produktů: „*přitom za okupace plnil na 100%*“.

2.9.1955 ONV na tomto základě žádá okresní prokurátorku o zahájení trestního řízení.

7.9.1955 žaluje prokurátorka JUDr. Antošová Jana Kojana za neplnění dodávek zemědělských výrobků, čímž úmyslně ztěžuje plnění hospodářského plánu a dopouští se tak sabotáže. Je největším kulakem z Šalmanovic, dosud spoluvlastní dobře vybavenou usedlost o výměře 50 ha a je zarytým nepřítelem lidově demokratického zřízení. Následující den, 8.9.1955, prokurátorka nechává „předběžně zajistit“ majetek Jana Kojana.

13.9.1955 po hlavním líčení se Lidový soud (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu František Fráně a Marie Leišová) Trhové Sviny „usnesl“ na rozsudku č.j. T 100/55-16. Za

⁴⁵⁶ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 317.

sabotáž dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. Jan Kojan obdržel trest 3,5 roku odnětí svobody; ztráta čestných práv občanských na pět let; propadnutí jmění; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Nařízeno bylo navíc propadnutí podílu na hospodářství Marie Kojanové, tedy úplná konfiskace celého statku.

Z rozsudku: polehčuje mu, že se přímo neprojevil jako živel, narušující hospodaření. I za špatných podmínek splnil povinné dodávky obilovin, navíc má malé dítě: proto dostal trest při dolní hranici sazby. Protože však pochází z velkého statku, který od roku 1928 kdy ho převzal, zvelebil a vybavil stroji, patří mezi vesnickou buržoazii. Obecný zájem vyžaduje, aby byly Šalmanovice zbaveny jeho kulackého vlivu vystěhováním z vesnice a konfiskací jmění. Takto se urychlí socialistický vývoj a neuvědomělým rolníkům odpadne špatný příklad. Obecný zájem rovněž vyžaduje zabránění majetku manželky Jana Kojana, protože zřejmě z nedbalosti přispěla k trestnému činu sabotáže, byť z něho nebyla obviněna. [Marie Kojanová přišla o celý svůj majetek (polovinu statku), aniž by kdy byla obžalována, odsouzena a aniž by jí kdy byl doručen výměr o zabránění jmění. ONV jí nařídil, aby se po uvěznění manžela „*postarala o statek s péčí řádného hospodáře*“: když namítla, že pokud na to nestačili sami s manželem, jistě hospodářství neopatří sama, nemocná a s malými dětmi, bylo jí nařízeno se z domu vystěhovat. Náhradní ubytování jí nebylo poskytnuto, sebou nemohla odvézt nic kromě pár kusů starého nábytku. Útočiště našla u příbuzných v sousedním okrese Třeboň.]

14.9.1955 nastoupil Jan Kojan výkon trestu ve věznici v Českých Budějovicích; odtud byl 4.10.1956 převezen do NPT Rtyně v Podkrkonoší; 11.2.1956 do NPT Valdice u Jičína; 25.4.1956 NTP Jáchymov, resp. Ostrov u Karlových Varů; 30.6.1956 uranové doly Příbram.

6.2.1956 v dojemném dopise prosí Marie Kojanová o prezidenta republiky o milost pro svého manžela: líčí útrapy a nespravedlnost, které byla celá rodina včetně malých dětí vystavena. Ministerstvo spravedlnosti žádost postoupilo Lidovému soudu v Trhových Svinech k vyjádření a 15.2.1956 o tomto kroku informovalo Marii Kojanovou. Protože lidový soud záležitost ponechal stranou bez dalších jednání, znovu se 18.5.1956 Marie Kojanová obrátila na ministerstvo spravedlnosti a až po této urgenci došlo k rozhodnutí soudu. Přesto, že MNV v Šalmanovicích se připojil k žádosti o milost a Jana Kojana podpořil, vedoucí referátu pro vnitřní věci ONV v Trhových Svinech Josef Starý milost navrhl k zamítnutí.

15.6.1956 Lidový soud v Trhových Svinech nehledě na přímluvy MNV zamítl žádost Marie Kojanové o milost pro krátkou dobu, jakou je její manžel ve vězení.

4.7.1957 prokurátorka JUDr. Antošová žádá Lidový soud v Trhových Svinech o postupení spisu Jana Kojana. Spis měl být předán krajské prokuratuře v Českých Budějovicích z důvodu porušení zákona vadným postupem lidového soudu v této kauze (na základě stížnosti Jana Kojana).

8.7.1957 krajská prokuratura vrací písemnosti zpět a sděluje, že stížnost byla odložena.

14.3.1959 byl Jan Kojan propuštěn z NPT Příbram na adresu Obora, okres Třeboň.

Plně rehabilitován byl Jan Kojan 23.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1174/90-11. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 13.9.1955 č.j. T 100/55-16. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Josef Bicek, *25.8.1916 ve Vrcově,⁴⁵⁷

Vrcov č. 12, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 32 ha zemědělské půdy (spolumajitel). Trestně stíhán dle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení zásobování.

[Josef Bicek hospodařil se svou matkou a dvěma sourozenci. Roku 1921 statek vyhořel a dlouho se vzpamatovával ze ztrát: některé budovy se po požáru nepodařilo obnovit vůbec. Následkem poválečných zemědělských zákonů přišlo hospodářství o stroje a finanční tíseň vyvrcholila „třídními“ rozpisy dodávek zemědělských produktů, kdy rodině nezbyvalo téměř nic pro její obživu, pro dobytek a na chod hospodářství. Pozemky, které měly dodávat krmivovou základnu, byly špatné bonity a bez strojů neobdělávatelné.]

3.11.1955 OO MV Trhové Sviny, podepsán ppor. Trnka, podává návrh na zahájení vyšetřování proti Josefu Bickovi za zatajení brambor a neplnění dodávek zemědělských produktů.

⁴⁵⁷ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 318.

4.11.1955 prokurátorka JUDr. Antošová zahajuje vyšetřování pro podezření ze sabotáže: přiloženo hodnocení osoby Josefa Bicka: pobožný, ve vsi neoblíben, kulak se záporným poměrem k lidem.

5.11.1955 žaluje okresní prokurátorka Josefa Bicka za nesplnění dodávky brambor, které pro své potřeby zazdil ve sklepě, čímž se dopustil trestného činu ohrožení zásobování.

8.11.1955 za ukrytí a neodevzdání 50 q brambor byl Josef Bicek Lidovým soudem (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Josef Kalát a Fabián Nebáznivý) v Trhových Svinech za **ohrožení zásobování podle § 134 zákona č. 86/1950 Sb. odsouzen k trestu: odnětí svobody na osmnáct měsíců; 2 500,- Kčs finanční postih nebo další dva měsíce odnětí svobody v případě nezaplacení; propadnutí částky 1 019,- Kčs za brambory již odvedené; propadnutí celého jmění ve prospěch státu; ztráta čestných práv občanských na pět let; zabránění a propadnutí spoluvlastnického podílu na nemovitosti, patřící matce Josefa Bicka, Marii Bickové, rozené Slomkové.** Z rozsudku: přestože je odsouzený největším sedlákem v obci, od té doby, co mu byly „třídně“ stanoveny plány každoročně neplní předepsané dodávky; nemá plánovaný zástav dobytka; hospodářství je zanedbané, bez strojů, zřetelně úpadkové. Josef Bicek je nábožensky založený samotář, lakomec, a protože je pod vlivem své matky, je nutno potrestat i ji odejmutím jejího podílu na usedlosti. Polehčující okolnosti (přiznání, „duševní zaostalost“ pachatele, chudoba) nemohou kompenzovat kulacký původ a vykořisťovatelský charakter rodiny. Odsouzený i prokurátorka se proti výši rozsudku odvolali. 8.11.1955 bylo zabráno jmění Josefa Bicka. Marie Bicková se odvolala současně se svým synem, poukazujíc na to, že jí nebyla poskytnuta žádná možnost vyjádření ani v hlavním líčení, kam nebyla vůbec přizvána, aniž by byla také vyslechnuta před soudem. O zabavení svého majetku se dozvěděla až po vyhlášení rozsudku. Zdůrazňuje i to, že její syn se dozvěděl o soudním líčení až v den jeho konání: tentýž den byl i uvězněn.

9.11.1955 Josef Bicek nastoupil výkon trestu ve věznici v Českých Budějovicích; odtud je 7.2.1956 převezen do NPT Il'ava, kde byl až do konce trestu.

1.12.1956 Krajský soud v Českých Budějovicích zamítá odvolání Marie a Josefa Bickových. Rozsudkem č. 2To 432/55-49 vyhověl odvolání prokurátorky JUDr. Antošové a **zvýšil trest odnětí svobody Josefu Bickovi na 2,5 roku při zachování ostatní výměry trestu.**

V rozsudku jako reakci na stížnost Marie Bickové rovněž krajský soud vytkl Lidovému soudu v Trhových Svinech, že pochybil vyloučením Marie Bickové z jednání a neposkytl jí možnosti vyjádření. [Toto bude „dodatečně napraveno“ následující měsíc.]

28.12.1955 v rámci „zákonného postupu“, navrhuje prokurátorka lidovému soudu zabránit majetku Marie Bickové.

10.1.1956 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Albína Stejskalová a Bořivoj Janovský) potvrzuje zabránění celého hospodářského příslušenství, náležejícího Marii Bickové, za ovlivňování odsouzeného, i když sama už na statku nepracovala.

[Protože nebylo, kdo by se o zkonfiskovanou usedlost postaral, byl zabraný majetek rodiny Bickových (stroje, dobytek) rozchvácen. Něco si rozebrali zemědělci ve vesnici, něco různá JZD v okrese s tím, že až ve Vrcově vznikne JZD, to převezme inventář. Ještě 26.7.1956 nebyla ale situace v novém JZD vyjasněna, takže k převzetí ani půl roku po zabránění statku nedošlo. Až do 25.6.1956 ve svém bývalém domově bydlela rodina odsouzeného Josefa Bicka, která pak byla přestěhována do Hluboké u Borovan.]

26.7.1957 krajský soud v Žilině zamítá žádost Josefa Bicka o podmíněčné propuštění.

20.4.1958 Josef Bicek žádá Lidový soud v Trhových Svinech o zaslání usnesení o amnestii,⁴⁵⁸ která se na něho měla vztahovat tím, že by mu byl prominut zbytek trestu odnětí svobody. 26.4.1958 lidový soud jeho nárok zamítá bez bližšího vysvětlení. [Vše však záleželo na výkladu: pokud nebyl zájem odsouzeného propustit, tak přestože měl podle vyhlášené amnestie na milost nárok, stačilo hodnocení vězně jako obtížně převychovatelného a nároku pozbyl.] Peněžitý trest mu pravděpodobně amnestií prominut byl.

8.7.1958 byl Josef Bicek propuštěn na svobodu.

Plně rehabilitován byl Josef Bicek 7.12.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1535/90-9. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 8.11.1955 č.j. T 125/55-28 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 1.12.1955 č.j. 2To 432/55-49. Současně byla zrušena všechna další

⁴⁵⁸ Rozhodnutí presidenta a vlády republiky Československé ze dne 1. prosince 1957 o amnestii.

rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Tomáš Bräuer, *17.12.1894 v Kališti,⁴⁵⁹

Rankov č. 3, obec Otěvěk, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 20,60 ha zemědělské půdy (spolumajitel). Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

[Tomáš Bräuer se přiženil na hospodářství jako nemajetný. Při založení JZD v Rankově se stal jeho členem a v roce 1953 vystoupil. Za pozemky, které přinesl do JZD, mu byly přiděleny plochy náhradní v horší kvalitě, přišel o přiděly sadby a osiva.]

18.10.1955 okresní prokurátorka Antošová zahajuje trestní vyšetřování proti Tomáši Bräuerovi pro sabotáž za to, že „*nechal ležet asi 40 arů orné půdy ladem a tuto pozdě zoral a v důsledku toho nesplnil dodávku brambor*“.

21.10.1955 OO VB Trhové Sviny potvrzuje, že Tomáš Bräuer měl skutečně nedostatek brambor, takže je využil pro zkrmení dobytku a na zasazení mu již nezůstaly. Příložená je „zpráva o pověsti“, vyznívající v neprospěch obviněného – byl úředníkem; během války rodina splatila vysoký dluh - díky šmelině se tedy měla dobře; za okupace ve své funkci „škodil“ menším zemědělcům; je prospěchář; v JZD odmítal krmit podle krmného plánu s tím, že by měl dobytek hlad.

31.10.1955 JUDr. Antošová žaluje Tomáše Bräuera pro ohrožení jednotného hospodářského plánu, kterého se dopustil nenasázením brambor a neobděláním půdy.

3.11.1955 je vydáno usnesení o zajištění majetku „*ježto v daném případě je možno za trestnou činnost obviněného vyslovit trest propadnutí jmění a je zde důvodná obava, že bude výkon trestu propadnutí jmění mařen nebo ztížen, bylo rozhodnuto, jak shora uvedeno*“: realizace proběhla následující den.

8.11.1955 po hlavním líčení Lidového soudu (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Josef Kalát a Fabián Nebáznivý) Trhové Sviny byl rozsudkem č. T 123/55-22 Tomáš Bräuer odsouzen za **ohrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. k následujícímu trestu: deset měsíců odnětí svobody; 2 000,- Kčs**

⁴⁵⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 317.

peněžitý trest nebo další dva měsíce odnětí svobody v případě nezaplacení; propadnutí jmění; ztráta čestných práv občanských na pět let; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Ve zdůvodnění se lze dočíst, že i když pochází z dělnické třídy, po přiřazení na kulacké hospodářství si odsouzený osvojil všechny znaky kulaka; byl funkcionářem „neblaze proslulé“ zemědělské pojišťovny; vloudil se do JZD – i když je pravdou, že jeho práce byla velmi dobrá a obětavá, což je polehčující okolnost (!); zpronevěřil se svému dělnickému původu; je brzdou socializace v obci. K obhajobě (díky nulovému přidělu sadby a hnojiv nemohl hospodařit) nebylo vůbec přihlédnuto.

24.11.1955 žádá Anna Bräuerová jako o propuštění osobních věcí a částky 1 688,30 Kčs, které jí náleží ze zabaveného vkladu jako spolujitelce: v tom je jí JUDr. Antošovou vyhověno – ovšem kromě peněz.

28.11.1955 nastupuje Tomáš Bräuer výkon trestu ve věznici v Českých Budějovicích; odtud putuje 2.12.1955 do NPT Boreč; 12.12.1955 do věznice Praha; 6.7.1956 do NPT Boreč a 25.8.1956 do věznice Praha, kde strávil zbytek trestu. Trest náhradní (2 000,- Kčs), přikázaný prokurátorkou po několikeré neúspěšné exekuci na „majetku“, se po zaplacení částky Annou Bräuerovou nerealizoval.

28.9.1956 byl Tomáš Bräuer propuštěn z vězení na ČSSS Mysletín v okrese České Budějovice.

Okresní soud v Českých Budějovicích usnesením č.j. 3Nt 174/68 z 6.11.1968 zahlazuje rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech z 8.11.1955 č.j. T 123/55-22 Tomáši Bräuerovi, t.č. bytem Šindlovy Dvory č. 25.

Plně rehabilitován byl Tomáš Bräuer 27.2.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1671/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 8.11.1955 č.j. T 123/55-32. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Adolf Mačí, *11.5.1904 ve Slavči,

Marie Mačí, rozená Mikolášová, *13.4.1913 v Mohuřicích,⁴⁶⁰

Slavče č. 12, okres Trhové Sviny, rolníci, hospodařící na výměře 20,90 ha zemědělské půdy. Trestně stíhání dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

[Během arondace (scelování pozemků) v obci Slavče v říjnu a listopadu 1955 bylo z celkových 11 ha orné půdy manželů Mačí 10 ha zabráno: za to jim byla přidělena náhradní půda horší kvality, dlouhodobě neobdělávaná (3,5 km od vesnice: podle přiložených výpovědí svědků její zúrodnění mohlo trvat několik let). Proti tomuto rozhodnutí se manželé odvolali k ONV Trhové Sviny a upozorňovali na protizákonný postup s tím, že z této půdy nemohou dostát svým dodávkovým povinnostem; při tom Adolf a Marie Mačí poukazovali na §10 vládního nařízení č. 47/1955 Sb., který stanovil, že po arondaci přidělené náhradní pozemky musí odpovídat svou jakostí, bonitou a vzdáleností pozemkům zabraným pro scelování, zejména pak nesmí být narušena krmivová základna. Zároveň však stejný paragraf říká, že je nutné vždy jednat „zásadně v zájmu malých a středních rolníků a za zásady utlačování kapitalistických živlů“. Jejich odvolání bylo tedy zamítnuto a ONV jim nařídil náhradní pozemky přijmout a obdělávat do tří dnů od doručení příkazu – zde 16.11.1955. Koneckonců, i kdyby manželé pozemky obdělávat chtěli, už pro přírodní i klimatické podmínky, odkázání jen na pomoc svých, byť dospělých, dětí a nevybavenost mechanizací by se jim to pravděpodobně v dotčeném období listopad – leden nepodařilo.]

27.12.1955 OO VB, ppor. Trnka, podává návrh na zahájení vyšetřování proti Adolfu Mačímu; na základě toho 29.12.1955 okresní prokurátorka zahajuje vyšetřování za neobdělání přidělené půdy i přes nařízení MNV a ONV. Při dalších jednáních oba manželé trvají na svých stanoviscích, výpovědi svědků se různí co se týká hodnocení celé situace, společně mají jedno: shodují se na dřívějším velkém vlivu Adolfa Mačího na život vesnice, jeho výborném hospodaření a autoritě [zde je snad ze všech případů nejpatrnější snaha „soudruhů“ od odstranění nepohodlného sedláka, který byl ostatním v obci příkladem].

12.1.1956 JUDr. Antošová nařizuje zabránit jmění manželů, to proběhlo následující den. Téhož dne je Adolf Mačí vzat do vazby a jeho manželka jej následuje 27.1.1956.

⁴⁶⁰ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 318.

19.1.1956 okresní prokurátorka JUDr. Antošová žaluje Adolfa a Marii Mačí za sabotáž, vyplývající z jejich odmítnutí přijmout a hospodařit na přidělených náhradních pozemcích. Jejich kulacký původ, prosperita za okupace a zanedbávání hospodaření po osvobození svědčí o špatném poměru k lidově demokratickému zřízení, který se sice neprojevuje veřejně, ovlivňuje však ostatní rolníky - také proto, že Adolf Mačí dříve zastával významné funkce ve vesnici a byl vzorem pro jiné zemědělce. Jako obzvláště závažné hodnotí prokurátorka to, že oba obvinění doznávají, že náhradní půdu nechtějí obdělávat, neboť by se jim to při její zanedbanosti ani nepodařilo a stejně by je zavřeli, a dokonce prohlásili, že „jsou na všechno připraveni, ať je radši vystěhují“.

27.1.1956 manželé Mačí byli Lidovým soudem v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Růžena Klímová a Jan Pexa) rozsudkem č. T 16/56-38 za **sabotáž dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. odsouzeni k následujícím trestům: Adolf Mačí 3,5 roku odnětí svobody; Marie Mačí 2,5 roku odnětí svobody; u obou manželů ztráta čestných práv občanských na šest let; propadnutí celého jmění ve prospěch státu; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.** Jako vysoce společensky nebezpečný byl hodnocen hlavně jejich „demoralizující vliv na ostatní neuvědomělé zemědělce“. Soud nicméně uznal, že náhradní pozemky přidělené manželům byly skutečně nekvalitní; plnění jejich dodávek bylo dobré; z neznalosti špatně pochopili výklad vládního nařízení, a díky těmto polehčujícím okolnostem jim stanovil nízký (!) trest. Oba manželé se proti trestu odvolali s napadením výroku o vině i trestu.

16.2.1956 Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem č.j. 2To 74/56-53 obě odvolání zamítl. Přes pochybené rozhodnutí lidového soudu, nepřesnost a špatnou aplikaci předpisů ze strany MNV i ONV jsou na vině třídní nepřátelé Mačí a jejich zatvrzelost: výše jejich trestu je až příliš mírná vzhledem ke společenské nebezpečnosti jejich provinění.

16.2.1956 žádá Božena Mačí za sebe a svého bratra o vydání základních předmětů, potřebných pro obživu ze zabraného majetku svých rodičů, rovněž také o finanční částku z jejich účtu, protože zůstali bez jakýchkoliv prostředků a museli se zadlužit, aby se uživili. 22.2.1956 jsou jim věci vydány, finanční částka 1 518,20 Kčs nikoliv.

16.2.1956 jsou manželé Mačí převezeni do věznice v Českých Budějovicích: zde se jejich cesty na dlouhou dobu rozdělily. Adolf Mačí byl 4.4.1956 převezen do NPT Mírov; 5.9.1956 do věznice Praha; 8.1.1957 do uranových dolů NPT Příbram: odtud byl po 3,5 roce věznění propuštěn 13.7.1959 na adresu Zátkova 42, České Budějovice. O milost ani podmíněčné propuštění nežádal.

Marie Mačí byla 12.6.1956 eskortována z Českých Budějovic do NPT Želiezovce; 23.12.1956 do NPT Trnovec nad Váhom; 24.7.1957 do NPT Želiezovce (9.9.1957 Krajský soud v Nitře zamítá žádost Marie Mačí o podmíněčné propuštění), kde byla až do ukončení výkonu trestu 27.7.1958.

Plně rehabilitováni byli Adolf a Marie Mačí 21.9.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1110/90-17. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 27.1.1956 č.j. T 16/56-38 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16.2.1956 č.j. 2To 74/56-53. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Josef Smolík, *16.7.1911 v Radosticích,⁴⁶¹

Radostice č. 15, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 27,15 ha zemědělské půdy (spolumajitel). Trestně stíhán dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. pro sabotáž.

26.1.1956 za OO MV Trhové Sviny podává náčelník VB por. Třeštík okresní prokurátorce zprávu o Josefu Smolíkovi: třikrát hlášen pro neplnění dodávek; nedostatečný zástav dobytka, neobdělává pozemky; odmítá používat umělá hnojiva; ve spolupráci se svým švagrem Vackem, předsedou PV JZD zamezil utvoření JZD v obci a ovlivnil svým postojem ostatní zemědělce; navštěvuje zábavy a plesy; zesměšňuje státní zřízení. Toto hlášení doplňuje 1.2.1956 staršina VB Václav Soukup o další informace: Josef Smolík jako syn dlouholetého starosty Radostic zdědil i vliv v obci, díky kterému má např. vždy dostatek sezónních pracovníků (za naturálie, protislužbu nebo peníze); až do likvidace JSČZ v roce 1951 byl jeho vesnickým předsedou; je „vychytralý“, naoko se staví pro socializaci a jako první je hlásí do JZD, ale jen proto, aby se tam „ukryl“; dovede využít svého politického rozhledu. Tropí si posměšky z lidově demokratického zřízení např. tím, že osoby, o kterých je známo, že nesympatizují s režimem, zdraví „Čest práci, soudruhu!“.

⁴⁶¹ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 318.

27.1.1956 zajišťuje okresní prokurátorka jmění Josefa Smolíka, na kterého je týž den uvalena vazba.

6.2.1956 žaluje prokurátorka JUDr. Antošová Josefa Bicka za to, že v roce 1955 neprovedl ošetření svých luk, neplní povinné dodávky, jako spolumajitel největší hospodářské usedlosti v Radosticích ač dobře vybaven, v poslední době řádně neobdělává své pozemky, čímž z nich dosahuje menších výnosů krmiva.

14.2.1956 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Anežka Mašková a Josef Kocmich) vynesl rozsudek č.j. T 26/56-53, jímž se Josef Smolík za **sabotáž dle § 85 zákona č. 86/1950 Sb. odsuzuje k trestu: čtyři roky odnětí svobody; ztráta čestných práv občanských na pět let; propadnutí celého jmění ve prospěch státu; zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.** Jednoznačně Josefu Smolíkovi přitížila jeho všeobecná autorita, přetrvávající z dob, kdy stejně jako jeho předci aktivně působil ve veřejném životě obce. To, že svědci téměř jednohlasně vypovídali v jeho prospěch, „*bylo jen proto, že nepochopili jeho kulacký charakter*“ (opravil a oddlužil statek po rodičích, kde zaměstnával cizí pracovní sílu, vlastnil větší výměru pozemků, ovlivňoval chod vesnice). Nízký trest (!) je jen díky dalším polehčujícím okolnostem (snažil se vstoupit do JZD, pomáhal sousedům), nicméně společenský zájem a vysoká nebezpečnost počínání obviněného vyžaduje konfiskaci jmění a zákaz pobytu v obci.

8.3.1956 Josef Smolík nastoupil k výkonu trestu do věznice v Českých Budějovicích, odkud byl převezen 13.3.1956 do NPT Ostrov u Karlových Varů a 1.7.1956 do uranových dolů NPT Příbram, kde zůstal celé čtyři roky.

10.8.1956 Lidový soud v Trhových Svinech zamítl žádost Boženy Smolíkové o zmírnění trestu pro svého manžela pro krátkou dobu, kterou je zatím ve vězení. Zamítnuta byla i další žádost o milost v květnu následujícího roku 1957.

27.1.1960 opustil Josef Smolík NPT Příbram, jeho novým bydlištěm byla podle propouštěcí zprávy Branná č. 56, zaměstnavatelem státní statek Obora, okres Třeboň.

Plně rehabilitován byl Josef Smolík 9.11.1990 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 586/90-10. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci, tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 14.2.1956 č.j. T 26/56-53. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Jakub Maděra, *28.5.1880 ve Vlachnovicích,

František Maděra, *24.8.1913 ve Vlachnovicích,⁴⁶²

František Maděra, Vlachnovice č. 3, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na usedlosti svého otce Jakuba Maděry (dříve 24,85 ha, nyní 13,86 ha zemědělské půdy), bez podílu na majetku. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

26.3.1956 zahajuje okresní prokurátorka JUDr. Antošová vyšetřování proti Františku Maděrovi za trestný čin sabotáže a porušování povinnosti veřejného činitele. Toho se měl dopustit jednak soustavným neplněním povinných dodávek a zanedbáváním hospodářství na usedlosti svého otce, jednak tím, že byl několik let přihlášen k zaměstnaneckému pojištění jako zaměstnanec v zemědělství, ač na to neměl jako příslušník rodiny zemědělce nárok (a tudíž požíval výhod sociálního pojištění).

28.3.1956 „preventivně“ nechává JUDr. Antošová zajistit jmění, usedlost, o které se domnívá, že je majetkem Františka Maděry „*neboť za uvedené činy lze vyslovit trest propadnutí jmění*“: na svou neznalost poměrů je upozorněna dopisem ONV hned 29.3.1956, kde je udůrazněno, že majetek patří Jakubu a Marii Maděrovým, tedy rodičům obžalovaného a František Maděra vystupuje pouze jako pomocník při hospodářství (byť si všechny strany byly dobře vědomy skutečné situace). Ten samý den, 29.3.1956, podává František Maděra stížnost okresní prokuratuře za neoprávněné obvinění ze sabotáže.

3.4.1956 vznáší OO MV Trhové Sviny návrh na zahájení vyšetřování také proti Jakubu Maděrovi, otci Františka Maděry, původně soukromému zemědělci na výměře 24,85 ha, nyní majiteli půdy o rozloze 13,86 ha (po konfiskacích lesa a dalším pozbytí půdy při arondaci v obci) za sabotáž a urážku veřejného činitele, kterýchžto činů se měl dopustit spolu se svým synem špatným vedením hospodářství, neplněním povinných dodávek a hrubou urážkou člena MNV Karla Veverky. Následující den, bezesporu jako reakci na předchozí události, JUDr. Antošová zahajuje vyšetřování i proti Jakubu Maděrovi.

Ze „zprávy o pověsti“, vypracované staršinou Soukupem z OO MV v Trhových Svinech, vyplývá do současné doby přetrvávající autorita a vliv otce i syna Maděrových

⁴⁶² SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 318.

ve Vlachnovicích (t.j. „vychytralost“), o které svědčí i jejich veřejná činnost (starostové obce).

14.4.1956 žaluje okresní prokurátorka oba jmenované: z nejrůznějších obvinění lze jmenovat zneužití pravomoci veřejného činitele (kterého se údajně dopustil Maděra otec tím, že si jako starosta za okupace stanovil nízké dodávky produktů), dřívějšího zaměstnávání „vykořisťování“ čeledě, zanedbávání hospodářství Františkem Maděrou jako faktickým hospodářem na statku svého otce. Nenávistný výlev korunuje označení obou jako „zarputilých nepřátel lidu“, odmítajících podepsat různé budovatelské petice.

24.4.1956 Lidový soud v Trhových Svinech (JUDr. Jan Říha, soudci z lidu Josef Kalát a Albína Stejskalová) vyslovuje rozsudek č.j. T 57/56-59. Jím se odsuzují: **Jakub Maděra za trestný čin urážky veřejného činitele podle § 180 zákona č. 86/1950 Sb. ke třem měsícům odnětí svobody. František Maděra za ohrožení jednotného hospodářského plánu podle § 135 téhož zákona k jednomu roku odnětí svobody, peněžitému trestu 3 000,- Kčs nebo dalším třem měsícům odnětí svobody v případě nezaplacení, ztrátě čestných práv občanských na pět let a k zákazu pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.**

Jakub Maděra 25.4.1956 trest nastoupil ve věznici v Českých Budějovicích, odtud byl 8.6.1956 přemístěn do věznice Praha, kde si odpykal zbytek doby. Propuštěn byl 24.8.1956.

František Maděra 3.5.1956 žádá o odklad výkonu trestu ze zdravotních důvodů. Připojení lékařské vysvědčení nebere však JUDr. Antošová na zřetel „výkon trestu neohrožuje život“, vydává opětovný příkaz k nástupu trestu. 5.6.1956 František Maděra nastupuje do věznice v Českých Budějovicích, odkud je 8.6.1956 převezen do věznice Litoměřice. Následují NPT Most, NPT Sýrovice, okres Karlovy Vary a opět věznice Litoměřice. Během pobytu v okrese Karlovy Vary zažádal František Maděra prostřednictvím své manželky o podmíněčné propuštění a tato žádost byla doporučena i se strany vedení příslušného NPT. Okresní prokurátorka Antošová však na žádost krajské prokuratury v Karlových Varech podmíněčné propuštění nedoporučila.

22.12.1956 za dobré chování Františku Maděrovi krajský prokurátor v Karlových Varech poskytuje 10ti denní přerušení trestu podle § 275 trestního řádu (t.j. zákona č. 87/1950 Sb.).

Ani další žádost Františka Maděry o podmíněčné propuštění nebyla úspěšná, jak svědčí rozhodnutí Okresního soudu v Ústí nad Labem, který žádost zamítá. Tak František Maděra dokončil svůj trest ve věznici v Litoměřicích, odkud byl propuštěn 5.6.1957.

Plně rehabilitován byl František Maděra 20.3.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 20/91. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 24.4.1956 č.j. T 57/56-59. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Václav Tomášek, *15.8.1926 ve Vrcově,⁴⁶³

Jílovice č. 26, okres Trhové Sviny, rolník, hospodařící na výměře 14,47 ha zemědělské půdy. Trestně stíhán dle § 136 zákona č. 86/1950 Sb. pro ohrožení jednotného hospodářského plánu.

Rozsudkem Lidového soudu v Trhových Svinech ze 23.11.1956 č.j. T 163/56-34 byl odsouzen za to, že nezastavil chov vepřů a slepic, nezajistil hlubokou orbu u brambor a zcela zanedbal povinné dodávky vepřového masa, vajec a brambor **k jednomu měsíci odnětí svobody a peněžitému trestu 1 000,- Kčs nebo dalším čtrnácti dnům odnětí svobody v případě nezaplacení.**

Plně rehabilitován byl Václav Tomášek 30.1.1991 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. 1Rt 1727/90. Ustanovením § 2 zákona č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci tak byl zrušen rozsudek Lidového soudu v Trhových Svinech ze dne 23.11.1956 č.j. T 163/56-34. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla v padesátých letech vydána.

Josef Míčka, *9.3.1901 v Těšínově,⁴⁶⁴

Těšínov č. 18, okres Trhové Sviny, rolník, bez udání výměry, podle vyjádření soudu se neřadí mezi největší zemědělce obce, přesto převyšuje ostatní drobné zemědělce

⁴⁶³ SOKA Č. Budějovice, fond A47 - Okresní soud Trhové Sviny, kart. 319.

⁴⁶⁴ Tamtéž, kart. 320.

výměrou i vybavením hospodářství. Trestně stíhán dle § 135 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění zákona č. 63/1956 Sb. pro poškozování provozu.

Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze 26.2.1959 č.j. T 2/59 v návaznosti na rozsudek Nejvyššího soudu z 19.12.1958 č.j. 1 Tz 306/58 byl Josef Míčka odsouzen **za neplnění povinných dodávek mléka v období 1955 – 1958 k osmnácti měsícům odnětí svobody**. K přitěžujícím okolnostem je možno počítat, že využívá k výpomoci při sezónních pracích malé a střední rolníky, které si zavazuje poskytováním rad, neboť je znám jako odborník v živočišné výrobě. Dále „*požívá značné vážnosti mezi zemědělci, má v obci pronikavý vliv, který se projevuje nenápadnou formou ochotné pomoci druhým, čímž dochází k ovlivnění myšlení zemědělců i funkcionářů MNV proti socialistické výstavbě vesnice, které je odpůrcem. Na schůzi k založení JZD používal citace z referátu s. Novotného z ÚV KSČ (...) a ovlivnil řadu účastníků schůze. To ukazuje, že nejde o kolísavého středního rolníka, ale o kulaka, využívajícího svého vlivu*“. Za vinu je Josefu Míčkovi přikládáno, že kvůli němu neplní celá vesnice povinné dodávky. Navíc byl za stejnou činnost již odsouzen Lidovým soudem v Trhových Svinech 22.9.1953 (spis nedochován).

Odsouzení Josefa Míčky bylo zahazeno 24.2.1967 usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích č.j. Nt 19/66.

Další případy soudně trestaných rolníků dle rejstříků okresní prokuratury Trhové Sviny;⁴⁶⁵ podrobnější spisový materiál postižených osob se nedochoval. Podklady úměrně ke své formě neobsahuje bližší údaje (narození, bydliště trestaného). Rejstříky zahrnují časové období let 1951 – 1956

rolník	Odsouzen dle zákona 86/1950 Sb., podnět ke stíhání podal	Rozsudek dne, výše trestu
Václav Vaclík, 35,48 ha	§ 85, sabotáž (podnět SNB Strážkovice)	2.2.1951, soudem osvobozen pro neprokázání trestného činu.
Adolf Kalista	§ 85, sabotáž (podnět SNB Trhové Sviny)	13.4.1951, 6 měsíců O.S. ⁴⁶⁶ , 20 000,- Kčs V.T. (6 týdnů N.T.), propadnutí ½ jmění. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Doksy, státní statek Radkovice.
Ludmila Siebenbrunnerová	§ 179, rušení výkonu pravomoci veřejného činitele; § 180, urážka veřejného činitele (podnět SNB Strážkovice)	9/1951, 3 měsíce O.S., 20 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.)
Jan Pitálek	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO NB Trhové Sviny)	11.1.1952, 8 měsíců O.S., 15 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
Jan Kojan	§ 85, sabotáž (podnět SNB Borovany)	25.1.1952, 4 měsíce O.S., 20 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.); 9.4.1952 zvýšen krajským soudem V.T. na 30 000,- Kčs. (3 měsíce N.T.)
František Kroupa	§ 81, pobuřování proti republice; § 125, hanobení spojeneckého státu; § 135, ohrožení JHP (podnět SNB Trhové Sviny)	7.3.1952, 15 měsíců O.S., 10 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), propadnutí jmění, ztráta čestných práv občanských na 5 let. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Turnov, státní statek Javorek.
František Pancíř	§ 135, ohrožení JHP (podnět SNB Strážkovice)	28.3.1952, 3 měsíce O.S., 25 000,- Kčs V.T. (3 měsíce N.T.)
František Šírek	§ 85, sabotáž (podnět SNB Trhové Sviny)	18.4.1952, 7 měsíců O.S., 30 000,- Kčs V.T. (3 měsíce N.T.), propadnutí jmění, ztráta čestných práv občanských na 3 roky. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Frýdlant.
Jaroslav Kubín	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	30.5.1952, 3 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.); 3.9.1952 zvýšen krajským soudem V.T. na 30 000,- Kčs. (3 měsíce N.T.)
Jan Papoušek 32,62 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět SNB Strážkovice)	3.6.1952, 3 měsíce O.S., 15 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.); 27.8.1952 zemřel.
Bedřich Kroupa 27,30 ha	§§ 84; 85, sabotáž (podnět SNB Borovany)	23.9.1952, 5 měsíců O.S., 15 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
Josef Sedláček 29,70 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět SNB Trhové Sviny)	7.10.1952, 7 měsíců O.S., 20 000,- Kčs V.T. (3 měsíce N.T.)
František Holý 20 ha	§ 135, ohrožení JHP; § 179, rušení pravomoci veřejného činitele (podnět OO NB Trhové Sviny)	14.11.1952, 8 měsíců O.S., 20 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
Anna Chuchelová 28 ha	§ 81, pobuřování proti republice; § 135, ohrožení JHP; § 189, pomluva (podnět SNB Trhové Sviny)	14.11.1952, 5 měsíců O.S., ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí majetku. Akcí K (kulak) měla být rodina Chuchelova vystěhována do okresu Lanškroun, státní statek Mezilesí. Odsun se díky politické situaci v létě 1953 neuskutečnil.
Jan Chuchel 28 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět SNB Trhové Sviny)	14.11.1952, 10 měsíců O.S., 30 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí majetku.
Miroslava Holinková	§ 135, ohrožení JHP	28.11.1952, 4 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 4 roky; 28.1.1953

⁴⁶⁵ SOKA Č. Budějovice, fond A125 - Okresní prokuratura Trhové Sviny, knihy 56 – 58; 61; 63 (rejstříky dozorových spisů pro věci trestní).

⁴⁶⁶ O.S. – trest nepodmíněného odnětí svobody; V.T. – vedlejší trest; N.T. – náhradní trest odnětí svobody v případě nezaplacení V.T.

35 ha	(podnět VB Strážkovice)	krajským soudem snížěn trest O.S. na 3 měsíce a V.T. zvýšen na 20 000,- Kčs. (2 měsíce N.T.)
Josef Petr 19,50 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět VB Strážkovice)	2.12.1952, 4 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky.
Josef Tomek 20,01 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	2.12.1952, 4 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 4 roky.
Adolf Mačí 20,90 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět SNB Trhové Sviny)	9.12.1952, 4 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky; 4.2.1953 krajským soudem snížěn trest O.S. na 2 měsíce.
Jan Manoch 18,16 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO NB Trhové Sviny)	9.12.1952, 5 měsíců O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 4 roky.
Antonín Šimák 18,61 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	19.12.1952, 4 měsíce O.S., 10 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 4 roky, konfiskace lesa.
František Holub 28 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	19.12.1952, 8 měsíců O.S., 20 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Lanškroun, státní statek Ostrov.
Jan Leština 24 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	19.12.1952, 6 měsíců O.S., 20 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 4 roky, propadnutí lesů.
František Dvořák 19,58 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	5.3.1953, 2 měsíce O.S., 2 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.)
Marie Papoušková 32,60 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	12.5.1953, 15 měsíců O.S., 18 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Lanškroun, státní statek Horní Dobroč.
Matěj Žoček 23 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	29.5.1953, 7 měsíců O.S., 15 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Mladá Boleslav, státní statek Chrástecský Dvůr.
Vojtěch Krych 26,08 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	18.8.1953, 5 měsíců O.S., 1 000,- Kčs V.T.
Josef Mička 16,90 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	22.9.1953, 6 měsíců O.S., 1 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky.
Marie Pešková 26 ha	§ 125, hanobení spojeneckého státu (podnět OO VB Trhové Sviny)	24.4.1953, 4 měsíce O.S., ztráta čestných práv občanských na 3 roky.
František Siebenbrunner 32,74 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	29.5.1953, 9 měsíců O.S., 20 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy. Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Pardubice, státní statek Dražkovice.
Josef Valenta 17,86 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	24.6.1953, 6 měsíců O.S., 4 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky.
Jan Kojan 28,50 ha	§ 135, ohrožení JHP (podnět OO VB Trhové Sviny)	24.6.1953, 5 měsíců O.S., 2 000,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky.
Jan Vacek 31,25 ha	§ 85, sabotáž (podnět OO VB Trhové Sviny)	26.6.1953, 2,5 roku O.S., 4 000,- Kčs V.T. (4 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy; 2.2.1954 zažádal o obnovu trestního řízení; 28.5.1954 rozsudek zrušen, povolena obnova trestního řízení; 27.7.1954 soudem potvrzen původní rozsudek.
Hynek Popel	Údaje nedochovány	Akcí K (kulak) rodina přesunuta do okresu Vysoké Mýto, státní statek Borovnice.
Václav Vejsada 28,11 ha	§§ 134, 135, ohrožení zásobování a JHP	22.9.1953, 5 měsíců O.S., 2 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 3 roky.

Jan Leština 25 ha	§ 136, ohrožení JHP (podnět okresní plnomocník MVk ⁴⁶⁷)	12.8.1954, 4 měsíce O.S., 1 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
František Dvořák 23,80 ha	§ 136, ohrožení JHP (podnět okresní plnomocník MVk)	6.9.1954, 4 měsíce O.S., 1 500,- Kčs V.T. (1 měsíc N.T.)
Adolf Mačí 20,72 ha	§ 136, ohrožení JHP (podnět okresní plnomocník MVk)	25.10.1954, 3 měsíce O.S., 2 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
František Valeš 23,42 ha	§ 136, ohrožení JHP (podnět okresní plnomocník MVk)	8.11.1954, 3 měsíce O.S., 1 500,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.)
Jaroslav Mačí 19 ha	§ 136, ohrožení JHP; §§ 177 a 180, urážka a násilí na veřejném činiteli (podnět okresní plnomocník MVk)	13.1.1954, 15 měsíců O.S., 3 000,- Kčs V.T. (3 měsíce N.T.)
František Otruba 15,76 ha	§ 135, ohrožení JHP	29.7.1955, 7 měsíců O.S., 2 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.); 23.8.1955 zvýšen krajským soudem: 12 měsíců O.S., ztráta čestných práv občanských na 5 let, konfiskace majetku, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.
Josef Švagr 19,97 ha	§ 135, ohrožení JHP	25.10.1955, 10 měsíců O.S., 2 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let.
František Petr 17,70 ha	§ 134, ohrožení zásobování	23.12.1955, 20 měsíců O.S., 3 000,- Kčs V.T. (2 měsíce N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, konfiskace majetku, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.
Josef Matoušek 23 ha	§ 135, ohrožení JHP	13.3.1956, 2,5 roku O.S., 3 000,- Kčs V.T. (6 měsíců N.T.), ztráta čestných práv občanských na 5 let, propadnutí jmění, zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny navždy.

⁴⁶⁷ Ministerstvo výkupu.

VI. 3. Seznamy vesnických boháčů

Jmenný seznam vesnických boháčů, zasílaných jednotlivými MNV na ONV v Trhových Svinech na základě příkazu k evidenci z důvodu vyřazení uvedených osob ze zásobování ze 16.2 1952. Pomůckou k odhalení měla být charakteristika vesnického boháče v Úředním listu č. 302 ze 28.12.1951. Seznamy bylo nutné zaslat na ONV nejpozději do 23.2.1952.

Tabulka byla zpracována z ohlašovacích lístků MNV: neobsahuje údaje ze všech obcí okresu: v archívním fondu se nezachovaly.⁴⁶⁸ Kurzíva přibližuje doslovné pasáže z hlášení MNV.

Borovany Hofhanzl Jan, 50 let, 6,21 ha <i>V úvahu pro vyřazení přichází jen (...), soukromý živnostník, vedoucí prodejny masny v Borovanech, otec čtyř nezaopatřených dětí. Rada MNV se usnesla jmenovaného vyřadit ze zásobování.</i>
Braníšovice <i>Po projednání v plénu (...) zasílá MNV hlášení negativní.</i>
Buková <i>(...) po šetření zjištěno, že v obci není vesnického boháče, připadajícího v úvahu pro vyřazení ze zásobování.</i>
Byňov Č.p. 83, Cepák František, 53 let <i>Jeden vesnický boháč, soukromý živnostník, kovář, pracuje za přemrštěné ceny, jeho poměr k lidově demokratickému zřízení není kladný.</i>
Dlouhá Stropnice <i>Ve zdejší obci se žádný vesnický boháč nevyskytuje.</i>
Dobrkovská Lhotka Č.p. 39, Hokr František, 63 let, 46 ha <i>(...) tato věc projednána v radě MNV a usnesena za vesnického boháče rolníka Hokra (...), jmenovaný zaměstnává vlastního syna a v době špičkových prací i jiné pracovní síly, svými výrobními prostředky, to jest potahy a stroji, ovlivňuje určitou část občanů.</i>
Dolní Stropnice <i>Ve zdejší obci jsou dva zemědělci o výměře přes 15 ha (...), ale rada MNV, které bylo toto předloženo ve dvou sezeních, přihlédla, jak dovoluje i Úřední list ze dne 28.12.1951, k bonitě a poměrům zemědělce, též i k původu. [Jmenování Nedorost Karel, č.p. 27 a Krych Vojtěch, č.p. 17, a důvody, proč je neuznat za vesnické boháče.] Dalších zde není. Je tudíž považovati hlášení za negativní.</i>
Dvorec <i>Obec dosud nemá žádného vesnického boháče.</i>
Hluboká u Borovan <i>Ve zdejší obci (...) dle rozhodnutí rady (...) nenalézá se žádný vesnický boháč.</i>
Hojná Voda <i>Ve zdejší obci nemáme žádného vesnického boháče.</i>
Horní Stropnice <i>Ve zdejší obci se vesničtí boháči nenachází.</i>
Hranice <i>Obec je převážně dělnická a tudíž nemá vesnických boháčů.</i>
Jílovice Č.p. 7, Kápl Josef, 14.9.1910, 19,91 ha Č.p. 33, Havel Josef, 14.3.1896, 22,6 ha Č.p. 27, Popek Hynek, 21.7.1906, 22,2 ha Č.p. 11, Homolka Hynek, 27.7.1894, 23,08 ha Č.p. 147, Vacek Jan, 4.1.1910, 31,76 ha Č.p. 150, Řežábová Kateřina, 23.6.1903, 29,86 ha Č.p. 34, Kojan Jan, 22.1.1914, 29,48 ha <i>MNV se na své plenární schůzi usnesl, aby za vesnického boháče byli počítáni tito zemědělci:.</i>

⁴⁶⁸ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 97.

<p>Kondrač <i>V naší obci vesnického boháče není. Neplníče dodávkových úkolů, kteří přicházejí v úvahu pro zadržení potravinových lístků bylo již hlášeno na zásobovací oddělení</i></p>
<p>Kramolín <i>Nenachází se zde žádného vesnického boháče.</i></p>
<p>Lhota u Borovan Kroupa František, 24,16 ha Strnad Jan, 24,75 ha Pitra Jan, 21,42 ha Mejdrech Jan, 21,7 ha Leština František, 21,64 ha</p> <p><i>Rada MNV na své schůzi jednohlasně se usnesla a prohlásila za vesnické boháče tyto zemědělce (...). Jmenovaným nebyly vydány potravinové lístky (cukr, mýdlo), jenom pro jejich děti do 18 let byly vydány na únor.</i></p>
<p>Mezilesí <i>Věc: seznam vesnických boháčů – negativní.</i></p>
<p>Meziluzí <i>V naší obci není žádných vesnických boháčů</i></p>
<p>Nesměň <i>Členové rady MNV se po dlouhé diskusi usnesli, že v přítomné době nepovažují žádného zemědělce v obci za vesnického boháče.</i></p>
<p>Nové Hrady <i>V naší obci není vesnických boháčů, kteří padají v úvahu pro vyřazení ze zásobování.</i></p>
<p>Ostrolovský Újezd <i>V místní obci není osob, které bychom uvedli jako vesnického boháče.</i></p>
<p>Pašínovice <i>Ve věci shora jmenované jest hlášení negativní.</i></p>
<p>Radostice Č.p. 11, Šnejd Jakub, 75 let, 20,69 ha Č.p. 9, Vacek Jan, 35 let, 19,91 ha Č.p. 24, Zabilka František, 63 let, 23,44 ha Č.p. 19, Mejdrech František, 20 let, 21,76 ha Č.p. 21, Ryneš František, 62 let, 30,38 ha Č.p. 15, Smolík Josef, 35 let, 27,15 ha Č.p. 3, Crkva František, 20,87 ha Č.p. 28, Šimek František, 22,67 ha</p> <p><i>[Hlášení ve formě průvodního všeobecného dopisu o celkovém stavu zemědělství v obci. U posledních dvou jmenovaných (Crkva, Šimek) se rada MNV rozhodla je neuznat za vesnické boháče i když mají přes 15 ha z důvodu zadluženosti statku. Nicméně v seznamu jsou uvedeni „pro jistotu“].</i></p>
<p>Strážkvice <i>Ve zdejší obci není žádný vesnický boháč.</i></p>
<p>Štiptůň <i>Ve zdejší obci nelze považovati nikoho za vesnického boháče.</i></p>
<p>Todně <i>(...) zdejší vesnické boháče není třeba ze zásobování vyřazovat z důvodů, že jim nebude možno splnití předepsané dodávky [Budou tedy ze zásobování vyřazení z tohoto důvodu].</i></p>
<p>Trocnov <i>Rada MNV nezjistila ve zdejší obci žádného vesnického boháče.</i></p>
<p>Trpnouze <i>V obci, která je pastvinářská, není vesnických boháčů.</i></p>
<p>Vlachnovice <i>V obci není žádný vesnický boháč.</i></p>
<p>Vyšné <i>Ve zdejší obci se nenachází žádný občan, který by připadal v úvahu pro vyřazení ze zásobování</i></p>
<p>Žár <i>Není žádných vesnických boháčů.</i></p>
<p>Žumberk <i>V obci se vesnický boháč žádný nevyskytuje.</i></p>

Seznam vesnických boháčů v okrese dle rady ONV Trhové Sviny ze 19.3.1953.⁴⁶⁹

	Udané osoby, č.p.	Půda zemědělská ha	Celkem půda ha
Borovany	Klečka Rudolf, 15	15,20	17,35
Borovany	Hruška Ferdinand, 24	13,2	13,2
Borovany	Mikoláš Felix, 34	18,58	19,81
Borovany	Hofhanzl Jan, 74	6,21	6,36
Braníšovice	Nedorost František, 10	V JZD	24,54
Březí	Leština Jan, 14	18,64	25,10
Březí	Kouba Jan, 22	15,87	20,51
Březí	K(?)urtinger Jan, 2	13,37	16,53
Buková	Vacek František, 5	17,87	30,57
Buková	Marek Jaroslav, 38	16,12	31,42
Buková	Pitálek Jan, 37	19,69	34,14
Bukvice	Valenta Josef, 12	26,84	35,33
Bukvice	Valeš František, 10	19,32	23,42
Bukvice	Kouba Martin, 22	16,95	Neuvedeno - odvolání ⁴⁷⁰
Byňov	Charvát Václav, 31	5,41	Neuvedeno
Čížkrajíce	Šimák Antonín, 9	13,65	18,86
Dobrovská Lhotka	Hokr František, 39	16,95	24,18
Dobrovská Lhotka	Tripes Jan, neuvedeno	20,18	31
Dolní Stropnice	Krych Vojtěch, 17	17,33	27,82
Dolní Stropnice	Nedorost Karel, 27	19,3	19,51
Hluboká u Borovan	Tomášek Jan, 16	17,68	23,62
Jedovary	Holinka František, 13	25,36	35,46
Jedovary	Steinocherová Božena, 1	7,99	7,99
Jedovary	Dvořáková Ludmila, 15	7,42	7,42 - odvolání
Jílovice	Popel Hynek, 27	17,29	22,78
Jílovice	Homolka Hynek, 11	16,74	23,88
Jílovice	Vacek Jan, 47	26,28	30,77
Jílovice	Košan Jan, 34	19,38	32,11
Kramolín	Šerhaklová Kateřina, 20	16,65	18,77 - odvolání
Kramolín	Novák František, 57	16,49	18,71
Ledenice	Doležel Josef, 78	11,80	16,99
Ledenice	Modšpígl Josef, 212	2,14	2,14
Ledenice	Petráš Jindřich, 65	2,03	2,03
Ledenice	Hešík František, 20	3,35	3,35 - odvolání
Lhotka	Sigmund Jan, 13	19,51	26,08
Lhotka	Tomek František, 1	19,78	23,24
Lhotka	Bíca Josef, 11	17,75	21,33
Lhotka	Tomek Pavel, 4	16,67	20,34
Ločenice	Klein František, 57	18,24	23,32
Ločenice	Klein Ludvík, 8	2,9	3,28 - odvolání
Ločenice	Říha Josef, 9	10,43	17,21
Mohuřice	Kubíšek Josef, 13	16,37	19,45
Mokrý Lom	Fučík František, 4	34,16	51,18
Mokrý Lom	Mráz František, 6	23,17	33,10
Mokrý Lom	Florián Václav, neuvedeno	18,91	Neuvedeno
Něchov	Brabec Jan, neuvedeno	16,72	Neuvedeno
Něchov	Pelech Jan, 16	16,98	21,91
Něchov	Kouba František, 9	16,85	21,10
Něchov	Farka Jan, neuvedeno	17,44	Neuvedeno
Nesmeň	Krátký František, 15	13,61	26,40
Nesmeň	Šindelář Jan, 47	8,42	26,17
Nesmeň	Doucha Josef, 14	19,59	32,44
Olešnice	Dvořák František, 18	16,71	23,80
Olešnice	Filek Josef, 11	19,01	24
Olešnice	Filek Václav, 47	19,31	28,70
Olešnice	Slonek Martin, 27	11,70	17,64

⁴⁶⁹ SOKA Č. Budějovice, fond A15 - ONV Trhové Sviny, kart. 122.

⁴⁷⁰ Tamtéž, kart. 97, dochovalo se pouze několik odvolacích spisů proti označení vesnickým boháčem a ještě méně písemného materiálu, jenž by ilustroval další průběh těchto odvolání.

Otěvěk	Bartizal František, 16	22,60	35,50
Otěvěk	Kubín Jaroslav, 19	22,20	Neuvedeno
Otěvěk	Mráz Josef, 29	18,09	22,77
Otěvěk	Otruba František, 17	15,76	24,14
Otěvěk	Tůma František, 2	16,82	24,66
Otěvěk	Vágner František, 25	13,88	17,42
Petrovice	Novák Jan, 1	22,97	31,25
Petrovice	Lepša Jan, 35	18,95	25,78
Petrovice	Franěk Tomáš, 7	23,84	25,07
Radostice	Smolík Josef, 15	23,07	27,13 - odvolání
Radostice	Vacek Jan, 9	16,36	22,84
Radostice	Ryneš František, 21	23,90	31,06
Radostice	Šimek František, 28	16,82	22,68
Radostice	Šnejd Jakub, 11	16,20	Neuvedeno
Radostice	Zabilka František, 24	19,08	Neuvedeno
Rankov	Dvořák Jan, 9	17,40	24,56
Sedlo	Pártl Josef, 10	26,80	36,20
Sedlo	Pošlová Kristina, 1	10,40	Neuvedeno
Slavče	Marek Karel, 9	25,94	36,04
Slavče	Bartyzal Karel, 1	18,97	29,56
Slavče	Mačí Adolf, 12	17,05	20,72
Slavče	Manoch Jan, 14	19,64	26,60
Slavče	Mačí Jaroslav, 16	12,38	19,72
Strážkovice	Němec Josef, 19	11,69	Neuvedeno
Strážkovice	Siebenbruner František, 4	22,99	Neuvedeno
Strážkovice	Fackenberg Gustav, 32	16,91	Neuvedeno
Strážkovice	Žoček Josef, 1	18,51	Neuvedeno
Šalmanovice	Kojan Jan, 30	23,07	Neuvedeno
Šalmanovice	Vach František, 28	18,27	Neuvedeno
Těšínov	Míčka Josef, 18	12,81	16,84
Těšínov	Tomek Jan, 34	26,05	26,29
Těšínov	Princ Jaroslav, 31	21,38	23,89
Těšínov	Bíca Josef, 22	20,12	20,64
Todně	Holý František, 3	19,58	27,77
Todně	Opekar František, 9	26,66	42,51
Todně	Pavel Josef, 17	23,85	34,85
Todně	Lejsek Tomáš, 23	24,26	40,93
Todně	Farka Tomáš, 24	21,99	31
Todně	Marchal František, 25	21,74	26,76
Trhové Sviny	Čurda František, 175	12,35	14,09
Trhové Sviny	Holinka Jan, 192	8,01	8,10
Trhové Sviny	Hanzl Jindřich, 196	15,34	27,67
Trhové Sviny	Průcha František, 28	5,84	5,92
Trhové Sviny	Šinágl František, 194	9,65	9,65
Trhové Sviny	Vortner Karel, 52	9,71	9,88
Trpnouze	Winkler Bedřich, 8	13,03	14,47 - odvolání
Třebeč	Mikoláš František, 31	21,77	26,62
Třebeč	Kubíček František, 39	21,79	26
Třebeč	Sedláček Josef, 27	25,90	25,90
Třebeč	Bican Josef, 6	19,38	28,25
Třebeč	Hruška Jan, 9	16,74	22,51
Třebeč	Tomek Jan, 10	16,12	22,74
Třebeč	Vejsada Václav, 38	19,02	28,11
Třebeč	Tomášek Jakub, 5	11,86	11,94
Třebeč	Zikmund Václav, 24	17,74	17,74
Vlachnovice	Strnad Jan, 6	15,80	25,01
Vlachnovice	Mejdrech Jan, 35	15,88	22,03 - odvolání
Vlachnovice	Pitra Jan, 34	16,04	22,05
Vlachnovice	Leština František, 19	16,71	23
Vlachnovice	Maděra Jakub, 3	16,41	24,85
Vrcov	Košíček František, 1	16,75	20,54
Vrcov	Kahoun Jan, 23	17,31	26,32 - odvolání
Vrcov	Bicek Jan, 32	19,47	32,02

VI. 4. Zápisy z bezpečnostních porad

Zápisy ze schůzí tzv. zvláštních koordinačních komisí (také okresních bezpečnostních porad) při ONV Trhové Sviny. Zpracováno dle dochovaného spisového materiálu KV KSC České Budějovice.⁴⁷¹

Zápis č. 3

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 15. prosince 1952

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý, okresní velitel SNB

Kontrola zápisu z minulé porady.

Vesnický boháč Šírek – finanční referát ONV přešetřil jeho majetek s tím, že převážná většina bytového zařízení jest syna Šírka Vlad. a manželky odsouzeného Šírkové Ludmily, kteří nebyli soudně stíháni. Z tohoto důvodu nepřipadá v úvahu vynětí svršků ze zabaveného majetku.

Vesnický boháč Mačí – prošetřením finančního referátu ONV je převážná část bytového zařízení Marie Mačiové a syna, kteří nebyli soudně stíháni. Zbývající svršky vesnického boháče Mačího vyčlení s. prokurátor k jeho vystěhování.

Vesnický boháč Kroupa – s. prokurátor vyjme svršky a bytové zařízení odsouzených podle dohody komise (ve spisech PE 14/52) zdejší prokuratury.

Vysídlení vesnického boháče Kalisty Adolfa z Dobrkovské Lhotky:

Rodina vesnického boháče Kalisty Adolfa,
manželka Marie, nar. 1.7.1924
dcera Marie, nar. 4.12.1948
syn Josef, nar. 12.7.1950

budou vystěhováni na ČSSS Doksy, hospodářství Bezděk, provozovna Radkovice dne 19.12.1952. Anna Kalistová, která jest uvedena k přesídlení jest toho času v ústavu (zbavená svéprávnosti).

Vesnický boháč Holub z Něchova – komise navrhuje konfiskaci majetku.

Zápis č. 4

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 22. prosince 1952

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý, okresní velitel SNB

Kontrola posledního zápisu.

⁴⁷¹ SOA Třeboň, fond I/141 – KSC – JČ KV České Budějovice, fasc. 698. Jde o doslovný přepis s ponecháním všech pravopisných jevů, zkratk, názvů, oslovení i jmen. Pro zachování kompaktnosti textu řazeného do bodů je zde výjimečně použito zhuštěné řádkování odstavců.

Vesniční boháči Kroupa a Mačí byli odsunuti ve stanoveném termínu.
Vesniční boháči Šírek a Kalista byli odsunuti z technických důvodů až 22.12.1952.
Vesnický boháč Holub z Něchova byl odsouzen a konfiskace majetku. Referát IX. ONV zajistí obdělání půdy přes MNV podle zákona 55/47.
Vesnický boháč Dvořák František z Nesmeně – komise navrhuje, aby byl jmenovaný řádně odsouzen podle zákona a po dobu jeho nepřítomnosti pověřit národní správou jeho sestru.
Komise pověřuje s. Rudolfa a s. Roubína k vypracování návrhu na vysídlení Chalúše, bývalého zbytkáře z Komařic.
Příští komise se sejde 5.1.1953. Bude se zabývat otázkou vesnických boháčů Holuba, Řežabové a Chuchela.

Zápis č. 7

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 23. února 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý, okresní velitel SNB
s. Vojta, okresní prokurátor

Kontrola z posledního zápisu.

Vesnický boháč Řežabová bude vysídlena – provede s. Kalkušová.

Vesnický boháč Pártl – nucený pacht zařídí prokurátor s Matznerem.

Vesnický boháč Mačí Adolf – zaměří se na formu zatlačování.

Vesnický boháč Brabec František z Keblan – předat trestní komisi ONV k peněžité pokutě.

Vesnický boháč Vach František z Ledenic – bude provedeno trestní řízení prokuraturou.

Vesnický boháč Holub z Něchova – projedná s. Rudolf s radou MNV a s. Roubín v organizaci. S. Rudolf projedná s KS StB – příští komise projedná termín.

Kroupa František, výměnkář ze Lhoty – s. Rudolf podá příští komisi zprávu, proč nebyl odsunut s vesnickým boháčem Kroupou.

Papoušková Marie z Jedovar – projednat s lidosprávou a stranou – s. Rudolf a s. Roubín podají zprávu příští komisi.

Vesnický boháč Tomek Josef z Něchova – bude zatčen, nastoupí trest.

Vesnický boháč Franěk z Petrovic – byl soudem zproštěn – postoupit trestní komisi ONV a zaměřit se po stránce bezpečnostní i ze strany lidosprávy.

Tomášek z Hluboké – bude vypracováno trestní oznámení – předat trestní komisi ONV k řádnému potrestání.

Do příští porady připraví s. Rudolf plán.

Zápis č. 8

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 10. března 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý, okresní velitel SNB

s. Vojta, okresní prokurátor

Kontrola z posledního zápisu.

Soudruh Vojta projednal s Matznerem otázku vesnického boháče Pártla ze Sedla – zemědělská usedlost bude dána do nuceného pachtu jeho zeti Fučíkovi, který na usedlosti hospodaří. Do příští komise podá s. Rudolf zprávu, jak jest věc zařízena. Vesnickému boháči Mačímů ze Slavče budou odebrány dvě krávy pro JZD pro neplnění mléka.

Vesnický boháč Papoušková z Jedovar – projednat v MNV a MO KSČ v místě do 23.3. a potom bude přistoupeno ke stíhání. Rovněž Holub z Něchova do 23.3.1953.

Vesnický boháč Kroupa František – výměnkář ze Lhoty bude dodatečně vysídlen do 23.3.1953 (nevysídlení zavínil referát III. ONV).

Vesnický boháč Tomek z Něchova bude předveden k nástupu trestu.

Vesnický boháč Votruba z Čerejova – s. Rudolf projedná s ČSSS převzetí půdy – do 16.3.1953.

Pitálek Jan z Bukové bude předán ONV k potrestání.

Míčka z Těšínova, Mrkvička Karel z Klazár, Krych Vojtěch z Dolní Stropnice, Vejsada Václav ze Třebče bude předán okresní prokuratuře k potrestání.

Nedorost Karel z Dolní Stropnice, Bíca Josef z Těšínova, Pelech z Něchova – předán ONV.

Manoch Jan ze Slavče – před okresní prokuraturu ONV.

Zápis č. 9

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 23. března 1953

Přítomni: *s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV*
 s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
 s. Hrubý, okresní náčelník SNB
 s. Vojta, okresní prokurátor

Kontrola z posledního zápisu.

Vesnickému boháči Mačímů ze Slavče – bylo zjištěno při dojení, že nemohou být dojnice odebrány.

Vesnický boháč Papoušková z Jedovar – bylo projednáno v MNV a v MO KSČ – vesnice souhlasí s likvidací – bude trestně stíhána.

Holub z Něchova – projednáno v obci – s. Rudolf provede hlášení KS StB.

Votruba z Čerejova – bylo projednáno převzetí půdy ČSSS – tuto půdu ČSSS převezme.

Z usnesení komise se ukládá IX. referátu, aby zajistil výrobu na hospodářství Votrubů z Čerejova prostřednictvím MNV.

Papoušková z Jedovar – bude proveden soupis majetku.

Vesnický boháč Leština ze Lniště č. 14 – nastoupí trest 6 měsíců. Referát IX. ONV zajistí přes MNV výrobu a obdělávání půdy.

Siebenbruner z Řevnovic, Marek Jaroslav z Bukové, Klíma Josef z Bukové (konfiskace lesa), Šírek František z Čerejova, Valenta Josef z Bukvice, Pešková Marie ze Záluží – budou předáni okresní prokuratuře k potrestání.

Zápis č. 10

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 13. dubna 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý, náčelník SNB
s. Dr. Vojta, okresní prokurátor

Kontrola z posledního zápisu.

Papoušková z Jedovar – byla zatčena – konfiskace provedena.

U vesnického boháče Votruby z Čeřejova – výroba zajištěna.

U vesnického boháče Leštiny ze Lniště – výroba zajištěna.

Vesnický boháč Říha z Ločenic - bude předán přes okresního prokurátora ONV k potrestání.

Žoček Matěj ze Strážkovic – bude trestně stíhán a do příštího týdne bude projednáno v radě MNV a v MO KSC (Roubín, Rudolf).

Tomek Jan ze Třebče – prošetří okresní prokurátor – po prošetření bude projednáno v komisi.

Vach František z Ledenic – bude stíhán prokuraturou – došetří dodávku za I. čtvrtletí a pak bude projednána popřípadě likvidace. Bude projednáno v radě MNV a MO KSC (zajistí s. Rudolf).

Valenta Josef z Bukvice – prošetřit a projednat do 14 dnů v radě MNV a MO KSC, po prošetření dá komise návrh na potrestání.

Vacek Jan a Popel Hynek z Jílovic – předáno prokuratuře. Došetřit do 14 dnů.

Tomášek Jan z Hluboké u Borovan - předáno prokuratuře.

Bican Josef ze Třebče – předáno okresní prokuratuře.

Vacek František z Bukové - předáno okresní prokuratuře.

Pavel Josef z Todně - předáno okresní prokuratuře.

Kojan Jan z Jílovic - předáno okresní prokuratuře.

Lepša Jan z Petrovic, Siebenbruner z Řevnovic, Homr Jan z Bukové a Kouba František z Něchova - předáno okresní prokuratuře.

Zápis č. 11

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 20. dubna 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta, okresní prokurátor

Kontrola z posledního zápisu.

Papoušková z Jedovar – bude provedena konfiskace.

Holinková z Jedovar – s. Rudolf udělá datum na kraj a v příští komisi podá zprávu.

Žoček Matěj ze Strážkovic a Siebenbruner ze Strážkovic – Řevnovic – bude znovu projednáno v orgánech a v JZD na likvidaci – do příští komise.

Valenta z Bukvice – bude znovu projednáno v orgánech a MNV do příští komise.

Vacek Jan a Popel Hynek z Jílovic – též znovu projednat.

Kouba z Něchova – prošetřit, zda se jedná o vesnického boháče.

Soudruh Rudolf měl připomínku, že bude třeba znovu projednat označení vesnických boháčů, vzhledem k tomu, že přichází z MNV odvolání (do příští komise).

Vesnický boháč Krych Vojtěch z Dolní Stropnice – prošetřit situaci v obci. Do příští komise podá s. Rudolf zprávu.

Mička Josef z Těšínova – bude předán trestní komisi ONV k potrestání.

Kouba František z Todně – předán okresní prokuratuře.

Matějka Karel z Bukové – předán okresní prokuratuře.

Zápis č. 12

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 27. dubna 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Humlej, KS StB České Budějovice
s. Vojta, okresní prokurátor se nedostavil

Kontrola posledního zápisu.

Vesnický boháč Krych z Dolní Stropnice – soudruh Rudolf podá zprávu v příští komisi, tj. 4.5.1953.

Holinka z Jedovar – bude znovu projednáno s prokurátorem v příští komisi.

Vesničtí boháči Siebenbruner a Žoček ze Strážkovic – komise navrhuje likvidaci po trestním řízení (v obci bylo projednáno).

Dohodnout s prokurátorem, aby ti vesničtí boháči, které komise navrhuje k likvidaci, byli urychleně souzeni.

Valenta z Bukvice – komise navrhuje, aby byl soudně stíhán a řádně potrestán.

Kouba z Něchova – po prošetření bylo komisí zjištěno, že se nejedná o vesnického boháče – bude stíhán soudem.

Vacek Jan a Popel Hynek z Jílovic – komise navrhuje likvidaci a urychlit u prokuratury (v obci projednáno).

Vach z Ledenic – komise navrhuje likvidaci. Výroba jest zajištěna.

Komise ukládá Veřejné bezpečnosti, aby pomohla v obci Radostice v zatlačování vesnických boháčů – Šimek, Smolík, Vacek – v obci jest založeno JZD III. typu – neprošla THÚP.

Komise se usnáší, aby V. referát ONV znovu projednal rozvázání pracovního poměru s dcerou a synem Řežábové z Jílovic. V příští komisi podá s. Rudolf zprávu.

Zápis č. 13

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 4. května 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor

Kontrola posledního zápisu.

U vesnického boháče Krycha z Dolní Stropnice – komise navrhuje likvidaci. Věc byla projednána v obci. Jsou předpoklady, že to pomůže k založení JZD.

Vesnický boháč Holinková z Jedovar bude po propuštění hospodařit na usedlosti.

Při poslední mimořádné komisi dne 30.4.1953 za přítomnosti s. Kodata z KS StB byli zahrnuti do svodky vesničtí boháči Holub z Něchova, Řežábová z Jílovic, Papoušková z Jedovar, Vach z Ledenic a Chuchel z Třebče.

S. Rudolf zařídí u referátu III. ONV, aby Kroupa starší z Vlachnovic a případně Kroupa mladší, který se vrátí po amnestii, byli odsunuti za svojí rodinou.

S. Rudolf nahlásí KS StB další vesnické boháče – Siebenbruner ze Strážkovic, Žoček ze Strážkovic, Vacek a Popel z Jílovic – za účelem odsunu, kteří budou v nejbližší době souzeni.

S. Rudolf projedná s referátem III. ONV zákaz pobytu v okrese u vesnického boháče Holuba, Chuchla a Kroupy.

Zápis č. 14

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 11. května 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSC
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor

Kontrola posledního zápisu.

Úkoly z posledního zápisu byly splněny.

Klíma Josef z Bukové, Mrkvička z Klačár, Brabec František z Keblan, Marek Jaroslav z Bukové – vzhledem k amnestii se zastavuje trestní řízení.

Valenta z Bukvice – bude trestně stíhán okresní prokuraturou.

Kojan Jan ze Šalmanovic – projednat v obci likvidaci.

Tomek z Třebče – bude stíhán okresní prokuraturou.

Předáno okresní prokuratuře k došetření:

Kroupa Josef z Kramolína

Novák František z Kramolína

Homolka Hynek z Jílovic

Vaněra J. z Vrcova

Vrážek z Ločenic

Veřejná bezpečnost zaměří se na vesnického boháče Jaroslava Mačího ze Slavče (se zaměřením na likvidaci).

Zápis č. 15

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 18. května 1953

Přítomni: s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice

Omluven: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV

Kontrola z posledního zápisu.

U vesnického boháče Siebenbrunera a Žočka ze Strážkovic zajistit písemné potvrzení kdo převezme po likvidaci půdu.

Tak bude postupováno pro příště i v dalších podobných případech.

U vesnického boháče Kojana ze Šalmanovic bude projednána likvidace v MO KSČ a MNV během 14 dnů, pak nahlásit ihned na StB.

Vesnický boháč Vacek František z Bukové – amnestován.

U vesnického boháče Krycha z Dolní Stropnice znovu projednat v MO KSČ a MNV ve věci likvidace a projednání převzetí půdy – do příští komise – Rudolf.

KS StB zašle písemně do 25.5.1953 umístěnky pro likvidované kulaky ze zdejšího okresu.

Zápis č. 16

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 8. června 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor

Kontrola posledního zápisu.

Vesnický boháč Žoček a Siebenbruner ze Strážkovic – referát II. ONV projedná v MNV, že převezme jejich půdu.

Vesnický boháč Kojan ze Šalmanovic – bude znovu projednáno v MO KSČ a MNV.

Vesnický boháč Krych z Dolní Stropnice – nepřipadá v úvahu likvidace.

Umístěnky kulaků:

Vesnický boháč Vach František z Ledenic na státní statek Bruntál, provozovna Světlá, okres Bruntál (ve středu 10.6.1953).

Vachová Zdenka, nar. 1931

Vach Jaroslav, nar. 1939

Vach Oldřich, nar. 1939

Vesnický boháč Holub František z Něchova na státní statek Lanškroun, provozovna Ostrov, okres Lanškroun (ve středu 10.6.1953).

Holubová Terezie, nar. 1909

Holubová Jiřina, nar. 1947

Holubová Rozálie, nar. 1887

Vesnický boháč Řežábová Kateřina z Jílovic na státní statek Lanškroun, provozovna Čenkovice (ve čtvrtek 11.6.1953).

Řežábová Žofie, nar. 1924

Řežáb Václav, nar. 1928

Vesnický boháč Papoušková Marie z Jedovar na státní statek Lanškroun, provozovna Horní Dobruč (ve čtvrtek 11.6.1953).

Papoušková Jiřina, nar. 1931

Papoušková Miroslava zůstává vzhledem tomu, že se provdala.

Vesnický boháč Chuchel Jan z Třebče, nar. 1909 na státní statek Lanškroun, provozovna Mezilesí (ve čtvrtek 11.6.1953).

Chuchlová Anna, nar. 1907

Chuchlová Anna, nar. 1942

Bude předáno referátu III., jelikož jsou již zaměstnání na ČSSS u Pištína.

S. Rudolf projedná s referátem V. ONV, aby nedával převodky vesnickým boháčům do jiných okresů.

S. prokurátor vyčlení do 9.6.1953 pro jmenované svršky.

Vesnický boháč Nedorost z Branišovic – s. Rudolf zašle návrh KS StB na vysídlení (odsouzen na 3 roky a propadnutí jmění). JZD dá písemné potvrzení o převzetí půdy.

Vesnický boháč Kojan Jan z Jílovic – bude soudně stíhán.

Matějka Karel z Bukové – s. Rudolf se dotáže na KNV, jak s tímto případem bude naloženo a zařídí u referátu V. ONV, aby byl rozváznán pracovní poměr s jeho synem.

Vesnický boháč Tomášek z Hluboké – bude soudně stíhán a komise navrhuje, aby mu byl vyměřen zvýšený peněžitý trest.

Vesnický boháč Mráz z Polžova – předán okresní prokuratuře – komise navrhuje likvidaci.

Vesnický boháč Bican z Třebče – bude předán trestní komisi ONV.

Homr Jan z Bukové č. 1 – bude předán trestní komisi ONV.

Zápis č. 17

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 15. června 1953

Přítomni:

- s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV*
- s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ*
- s. Hrubý Viktor, náčelník SNB*
- s. Vojta Josef, okresní prokurátor*
- s. Humlej z KS StB České Budějovice*

Kontrola posledního zápisu.

Vesnický boháč Siebenbruner a Žoček ze Strážkovic – nebylo dobře projednáno, bude znovu projednáno.

Vystěhováni byli:

15.6.1953 – vesnický boháč Vach z Ledenic, Holub z Něchova

17.6.1953 – vesnický boháč Papoušková z Jedovar

Do konce týdne bude vystěhována Řežábová z Jílovic a Chuchel z Třebče.

Matějka Karel z Bukové – s. Rudolf projednal s referátem V. rozvázání pracovního poměru.

Jan Homr z Bukové, Bican z Třebče – byli předáni okresní trestní komisi.

Vyhotovení umístěnek na vesnické boháče:

Siebenbruner ze Strážkovic

Žoček Matěj ze Strážkovic

Vacek Jan z Jílovic

Popel Hynek z Jílovic

Nedorost František z Branišovic.

Vesnický Boháč Tomek z Třebče – bude soudně stíhán.

Vrážek Jan z Ločenic – bude okresní prokuraturou došetřeno.

Zápis č. 18

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 22. června 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice

Omluven: s. Hrubý Viktor, náčelník SNB

Kontrola z posledního zápisu:

Vesnický boháč Chuchel z Třebče a Řežábová z Jílovic – nebyli dosud vysídleni vzhledem k tomu, že jsou na jiném okrese. S. Rudolf zařídí přes referát III. ONV, aby byli tito co nejdříve odsunuti.

Vesnický boháč Popel Hynek a Vacek Jan z Jílovic budou 26.6.1953 souzeni (případá v úvahu likvidace).

Vesnický boháč Mráz František z Polžova – Mokrý Lom – bude souzen 30.6.1953 (případá v úvahu likvidace).

Vesnický boháč Nedorost František z Branišovic – bude vysídlen do 26.6.1953 na ČSSS Mnichovo Hradiště. Okresní prokurátor vyjme svršky.

Přijde-li umístěnka pro vesnického boháče Žočka a Siebenbrunera ze Strážkovic – budou tito též do 26. t.m. vysídleni.

Krych Vojtěch z Dolní Stropnice – bude stíhán soudně.

Vrážek Jan z Ločenic – bude předán trestní komisi ONV.

Nahlášen k vysídlení byl: Mráz František z Polžova – Mokrý Lom.

Zápis č. 19

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 29. června 1953

Přítomni: s. Dvořák Jan, předseda ONV (s. Rudolf na vojenském cvičení)
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB

Kontrola posledního zápisu.

Vesničtí boháči Řežábová a Chuchel – nebyli dosud vysídleni. S. Dvořák zařídí u referátu III. okamžité vysídlení.

Vesničtí boháči Popel Hynek a Vacek Jan z Jílovic – byli odsouzeni, propadnutí jmění a zákaz pobytu (Popel 15 měsíců, Vacek 1 a půl roku).

Vesnický boháč Nedorost z Branišovic nebyl dosud vysídlen. Bude vysídlen tento týden.

Vesnický boháč Marek Karel ze Slavče – bude souzen pro sabotáž a pobuřování proti republice. Předáno okresní prokuratuře. Pripadá likvidace. Vysídlení budou oba jeho bratři, kteří žijí ve společné domácnosti.

Kroupa Josef z Kramolína – bude předáno trestní komisi ONV.

Vesnický boháč Novák František z Kramolína – bude předán trestní komisi ONV.

Zápis č. 20

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 6 července 1953

Přítomni: s. Dvořák Jan, předseda ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice

Kontrola posledního zápisu.

Vesničtí boháči Chuchel z Třebče a Řežábová z Jílovic nebyli dosud vysídleni.

Předseda ONV zodpovídá, že budou tito do konce týdne vysídleni.

Vesnický boháč Nedorost z Branišovic – byl vysídlen 1.7.1953 do Mnichova Hradiště.

Vesnický boháč Popel z Jílovic – nedošla dosud umístěnka.

Vesnický boháč Marek K. ze Slavče – bude vysídlen ihned po rozsudku.

Dopis, zasláný JZD z Ledenic o vesnickém boháči Doležalovi, který žádá, aby hospodářskou usedlost převzalo JZD – tento případ projedná s. Dvořák na KNV – do příští komise.

Siebenbruner a Žoček ze Strážkovic – budou vysídleni do 12.7.1953. Siebenbruner do Pardubic, provozovna Drážkovice (ČSSS), Žoček do Mladé Boleslavi, ČSSS provozovna Chrástecký Dvůr.

S. Humlej upozorňuje komisi, aby bylo vždy k zápisu doloženo potvrzení o převzetí půdy MNV nebo JZD.

Vesnický boháč Míčka Josef z Těšínova – komise se usnesla, aby byl udělán průzkum v obci ohledně převzetí půdy. Okresní prokurátor prošetří celý případ po stránce trestní.

Matuška Karel z Ločenic – předati trestní komisi ONV.

Vaněra František z Vrcova – okresní prokurátor došetří.

Zápis č. 21

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 13. července 1953

Přítomni: s. Dvořák Jan, předseda ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice

Kontrola posledního zápisu.

Vesnický boháč Jan Chuchel z Třebče nebyl vysídlen dne 11.7.1953 a to z důvodu, že jeho manželka nebyla schopna transportu v důsledku nemoci. Bude požádáno KS StB, aby umístěnka byla pozdržena do rozhodnutí krajské komise. Vesnický boháč Chuchel jest zaměstnán ve Větrní – papírny, jeho manželka u ČSSS – Suchá, hospodářství Hluboká, okres České Budějovice.

Vesnický boháč Řežábová Kateřina z Jílovic, t.č. ve vazbě, kde si odpykává trest 2 roky (jeden rok má odpykán). Rodinní příslušníci Václav a Žofie nebyli vysídleni z rozhodnutí KNV s. Škodou, který vysídlení zastavil s tím, že bude provedeno kádrové opatření. Dcera uvedené kulačky Žofie jest zaměstnána na KNV, referát VIII. Přesto, že se jedná o dceru kulaka, nebyla tato zařazena do výroby. Komise navrhuje, aby jmenovaná kulačka se svým synem Václavem byla vystěhována a dcera z odsunu prozatím vyjmuta. Komise žádá krajskou komisi o vyjádření a podání zprávy v této věci, aby vysídlení mohlo být urychleně provedeno nebo umístěnka na rodinný celek zrušena (na KNV projedná ihned s. Soumar z ONV referát III.).

Vesnický boháč Siebenbruner ze Strážkovic byl vysídlen dne 9.7.1953 včetně rodinných příslušníků až na výměnkáře, kteří nebyli k vysídlení navrženi a bratra Siebenbrunera, který bydlí údajně ve společné domácnosti výměnkářů. U jmenovaných bude rozhodnuto nejdéle do příští komise jak má být s nimi naloženo (prošetří s. Hrubý).

Vesnický boháč Žoček Matěj ze Strážkovic byl vystěhován ne 9.7.1953. Dcera Marie, která jest zaměstnána v Českých Budějovicích, nebyla vyrozuměna, že se má s rodinou Žočka vystěhovat. Jmenovaná bude dodatečně vysídlena za svými rodiči (zodpovídá s. Soumar – tento týden, t.j. do 18.7.1953).

Vesnický boháč Popel Hynek z Jílovic bude vysídlen dne 15.7.1953 na ČSSS Vysoké Mýto, provozovna Borovnice. Rodinní příslušníci: Popelová Kristina, nar. 1908, Popel Jan, nar. 1873, Kateřina, nar. 1885, celkem 4 osoby.

Vesnický boháč Mráz František z Polžova – Mokřý Lom, nar. 1906, bude vysídlen se svými rodinnými příslušníky dne 17.7.1953. Rodinní příslušníci: Barbora, nar. 1905, syn František, nar. 1933, Václav, nar. 1936, výměnkářka Marie, nar. 1880.

Vesnický boháč Mráz František bude vystěhován po odpykání trestu za rodinou. Uvedený celek bude vystěhován na ČSSS Kutná Hora, provozovna Otryby, obec Soběšín.

Nových případů nebylo v komisi projednáváno do té doby než budou vyřízeny staré případy.

Pokud se týká žádosti vesnického boháče Doležala z Ledenic, bylo projednáno na KNV se s. Kutišem a není námitek proti převzetí půdy JZD za předpokladu, že se jmenovaný se svou rodinou dobrovolně vystěhuje z okresu.

Zápis č. 22

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 20. července 1953

Přítomni: s. Dvořák Jan, předseda ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice

Kontrola posledního zápisu.

Vesnický boháč Chuchel z Třebče, t.č. zaměstnaný Větrní, okres Český Krumlov, jeho manželka na ČSSS v Suché, okres České Budějovice – rozhodnutí komise zrušit umístěnky k vystěhování a ONV vysloví zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny. Rovněž tak u vesnického boháče Řežábové z Jílovic vyslovit zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny, též jejímu synovi Václavovi a dceři Žofii.

Vesnický boháč Siebenbruner a jeho rodina, která byla vysídlena z Řevnovic a na statku zůstali jeho rodiče – komise rozhodla, aby III. referát ONV – s. Lexa – projednal s jmenovanými, kam se chtějí vystěhovat. Zprávu podá v příští komisi, co zařídil.

Dcera vesnického boháče Žočka Marie, která byla zaměstnána jako ošetřovatelka v Libniči, okres České Budějovice, byla dne 18.7.1953 vystěhována za rodinným celkem – přezkouší s. Lexa, zda se zakládá na pravdě a podá zprávu v příští komisi.

Vesnický boháč Popel Hynek a rodinný celek z Polžova, obec Mokřý Lom, byl vystěhován dne 17.7.1953 na ČSSS Otryby, obec Soběšín, okres Kutná Hora až na výměnkářku Marii, která je t.č. u svého syna v Ločenicích. S. Lexa projedná se s. Vaňkem, doktorem, její vyšetření a v případě, že by byla odsunuta za rodinným celkem sanitním autem, podá zprávu v příští komisi.

Komise se rozhodla vzhledem k nedostatkům, které se projevují ve vystěhování vesnických boháčů, že dostávají osoby přestárlé potvrzení lékařské, že nejsou schopni transportu, zařídí s. Lexa u úředního lékaře, aby před vystěhováním vesnického boháče byli všichni příslušníci rodiny lékařsky prohlédnuti, zda jsou schopni transportu (zodpověden s. Lexa, ONV III. referát).

Rodina vesnického boháče Doležala z Ledenic je ochotna z okresu Trhové Sviny se vystěhovat – jedná se o vesnického boháče, který nebyl soudně stíhán. Zprávu o vystěhování jmenovaného podá s. předseda Dvořák.

Vesnický boháč Marek Karel, nar. 16.10.1907, bytem Záluží, obec Slavče a rodinní příslušníci Marek Václav a František, žijící s ním ve společné domácnosti – komise navrhuje po vynesení rozsudku v případě vyslovení propadnutí jmění jejich vysídlení.

K trestnímu stíhání byl předán prokuratuře vesnický boháč Jaroslav Mačí ze Slavče a Václav Vejsada z Třebče.

Zápis č. 23

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 27. července 1953

Přítomni: s. Dvořák, předseda ONV
s. Mazanec, vedoucí tajemník OS KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice
s. Lexa

Kontrola posledního zápisu.

Umístěnka na vesnického boháče Chuchla bytem ČSSS Suchá, okres České Budějovice byla zrušena a byl vydán ONV v Trhových Svinech zákaz pobytu.

U vesnického boháče Řežábové její dcery Žofie byla rovněž zrušena umístěnka a byl vysloven ONV zákaz pobytu v okrese Trhové Sviny.

Výměnkáři vesnického boháče Siebenbrunera z Řevnovic budou do konce tohoto týdne do 1.8.1953 vystěhováni k synovi Františku do Velešína.

Dcera vesnického boháče Žočka Marie – bylo zjištěno kontrolou s. Soumarem, že dne 18.7.1953 odjela vlakem za svými rodiči.

Kontrolou bylo zjištěno s. Lexou, že výměnkářka Marie Mrázová se odstěhovala minulý týden do obce Ševětína ke svým příbuzným. ONV referát III. oznámí na MNV v Ševětíně její přistěhování a vydá zákaz pobytu v okrese.

Projednání vystěhování vesnického boháče Doležala z Ledenic nebylo dosud projednáno – podá zprávu s. Dvořák.

Vesnický boháč Marek se Slavče byl odsouzen, propadnutí jmění a vysloven zákaz pobytu. Nedošla však umístěnka pro jeho vysídlení.

Trestná činnost vesnického boháče Vejsady a Jaroslava Mačího – bude podána zpráva prokurátorem v příští komisi.

Vesnický boháč Pitálek z Bukové bude předán prokurátorem trestní komisi ONV k potrestání. Jedná se o úpadkového hospodáře.

Holý František z Todně – jeho trestnost bude došetřena a bude soudně trestán.

Vesnický boháč Míčka z Těšínova – bude proveden průzkum – lidová správa do příštího týdne (zajistí referát IX., s. předseda Dvořák).

Zápis č. 24

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 10. srpna 1953

Přítomni: s. Dvořák Jan, předseda ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Hrubý Viktor, náčelník SNB
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Humlej z KS StB České Budějovice
s. Lexa

Kontrola posledního zápisu.

Výměnkáři vesnického boháče Siebenbrunera z Řevnovic odstěhovali se do okresu České Budějovice ve stanovené lhůtě.

Výměnkářka vesnického boháče Mráze z Polžova se odstěhovala do Ševětína k rodině Feslově.

Žena vesnického boháče Doležala je dosud v nemocnici a případ není dosud vyřešen.

Vesnický boháč Marek ze Slavče – dosud nedošla na tento celek umístěnka.

Vesnický boháč Vejsada z Třebče – bude stíhán lidovým soudem.

Vesnický boháč Jaroslav Mačí ze Slavče – bude rozhodnuto v příští komisi.

Vesnický boháč Pitálek z Bukové – prošetřuje referát IX. ONV, rovněž i Holý z Todně.

Vesnický boháč Míčka z Těšínova – po provedeném průzkumu není dosud zaručeno obdělání půdy. Bude stíhán soudem.

Vesnický boháč Valeš z Bukvice byl předán ke stíhání prokuratuře.

Vesnický boháč Tripes z Dobrkovské Lhotky předán prokuratuře.

Vesnický boháč Fučík z Mokrého Lomu – bylo trestní stíhání zastaveno prokuraturou.

Zápis č. 25

zvláštní komise při ONV v Trhových Svinech ze dne 31. srpna 1953

Přítomni: s. Rudolf Leopold, zemědělský referent ONV
s. Roubín Jan, zemědělský referent OV KSČ
s. Vojta Josef, okresní prokurátor
s. Lexa z referátu III. ONV
Omluven: s. Hrubý Viktor, náčelník SNB

Kontrola posledního zápisu.

Referát IX. ONV přešetří znovu případ Doležala z Ledenic a příští komisi podá s. Rudolf zprávu.

Referát II. ONV projedná s referátem V. umístění bratří Markových ze Slavče – Záluží č. 9 na ČSSS v rámci okresu na vnitrozemské oddělení ČSSS (Svaryšov), nežli bude definitivně rozhodnuto o jejich přesídlení.

Vesnický boháč Pitálek Jan z Bukové bude předán trestní komisi ONV k potrestání.

Vesnický boháč Holý z Todně bude předán trestní komisi ONV k potrestání.

Na vesnického boháče Míčku z Těšínova a Vejsadu z Třebče jest podaná již žaloba.

Vzhledem k situaci v obci bude rozhodnuto v příští komisi o vesnickém boháči Mačím ze Slavče.

Vesnický boháč Kojan Jan ze Šalmanovic – bude předán trestní komisi ONV k potrestání.

Vesnický boháč Homolka Hynek z Jílovic – bude předán trestní komisi ONV k potrestání.

- 5 -

V Brněně, dne 6. února 1956.

Vážený pane prezidente,

obracím se na Vás s prosbou o přezkoumání slyšku trestu pře
vedlé manželce Jana Kojana, nar. 10. 2. 1903 v Šalmanovicích, okr.
Trhové Sviny, který je nyní ve výkonu trestu ve Slezské p. Krkonošské,
rest. ochr. č. I, vězňanská čísla 1209. Svaji prosbu odůvodňuji tímto:
Já jsem nemocná, ne schopná pracovat tak, aby mi ušívila své
2 nezaspatřené děti ve stáří 5 a 12 roků. Můj manžel byl odsouzen
Rozsudkem lidového soudu v Trhových Svinech, č. 2 100/55 ze dne
15. 9. 1955 na 3 1/2 roku pro došlou sabsatě, protože jako zemědě-
lec nedával za 1. pololetí r. 1955 všechny dodávky mléka tak jak
měl.

Vážený pane prezidente, až do září r. 1955 hospodářili jsme
společně s manželem na hospodářství o výměře 25 ha a toho ale jen
12. 80 ha bylo orné země a slyšek byla louka vřesoviště, na kterém
se nic nerodilo, ani seno. Svatí dva jsme s manželem na práci nastá-
čili a proto nám pomáhal po návratu z vojny v r. 1955 syn Jan. Já
sama jsem od r. 1940 po operaci nemocná a mám stále sluchákové zách-
vaty a ne jsem schopná stále a hlavně těžké práce. I ten mladší
12 letý chlapec nám musel částečně pomáhat, i když by měl mít spíš
starosti jenom o školu a o učení. A potom nám ho i u soudu přičítli
jako pracovní sílu a tím, že " dvanáctileté dítě, pokud jde o dřevněj-
ší práce při hospodářství a domácnosti, představuje určitý zlomek
pracovní síly a při nejmenším aspoň vypomáhá matce, i když její
pracovní schopnost je snížena". Z toho je vidět, že ani tomté dítěti
jsem nedopřáli, aby šlo jako ostatní děti jenom pro školu a pro
sebe a že jsme ho zapřehali do práce, abychom na všechno stačili.
V r. 1952 chtěl už manžel předat hospodářství ČSSS protože jsme daleko
od vesnice na samotě, ale byl odmítnut; proto když se v obci ustavilo

100 000/10 - 10

a soudu říkali, že jsem si pro sebe a děti měli nechat odškodnou
milion a půl milión.

Přesto, že jsem se klípek nevyhýbali smítí dodávky a do konce
roku bychom je smítí i když soud v míře ne, ale všechny ostatní
soud, přesto byl smítí odškodný pro zabíje.

V soudu bylo rozhodnuto, že jeho polovina majetku propadá ve
prospěch státu a její polovina se zabíje. Proto, že jsem "zřejmě
a zednářství přišel k třetímu smítí smítí". Já jsem však nikdy
odškodná smítí, ani soud nepřiznal pro mně smítí pokutu jako i smítí-
le a přesto mně byl zabrán i smítí. V mho smítí soud vynulovl
smítí pokutu v ústředí úřadové Smítí smítí. Když se toto rozhodnutí
soudu navrhovale na mně a na mně 2 děti, musla jsem se smítí smítí
a ani smítí si nedovolil smítí. Do druhého dne jsem dostala
smítí výše a nebo dekret kam se mně smítí smítí a protože na hospodářství
jsem byl smítí, odešla jsem smítí k příbuzným, protože mně přece
smítí a děti bydlit. Jakké před smítí smítí musla jsem se smítí se smítí
starat do listopadu 1955 v hospodářství, smítí tak přišli a lidé a
hospodářství bylo přeláno ČSSR. Smítí ani KVV smítí na hospodářství
nikomu smítí a teď to vypadá tak, že stáva, kterou smítí smítí
smítí se smítí smítí.

Jakké před smítí smítí mně smítí přišli k mně smítí KVV
smítí smítí smítí a to 9. září 1955 a mně smítí, že se smítí
smítí a hospodářství starat a "při smítí smítí", i když jsem
smítí se mně smítí smítí a smítí, že já smítí na to
smítí smítí smítí smítí. Proto smítí KVV smítí se to smítí
smítí, i když smítí smítí smítí smítí i do smítí, že
smítí v smítí smítí se smítí smítí smítí smítí smítí smítí
smítí smítí smítí, smítí smítí smítí smítí, a se smítí smítí
smítí smítí a smítí smítí na KVV- smítí smítí smítí.

Vážený pane prezidente, hospodářství jsem smítí, nechcem se na
něj smítí, protože do ČSSR ani JED mně smítí a smítí smítí na to

„Všechny dříve uvedené zkušenosti potvrzují správnost dosud prováděné politiky omezování a zatlačování. Strana i do budoucna bude uplatňovat tuto linii k úplné likvidaci kulactva. (...) Postavení naší republiky v socialistickém táboře a celková politická situace umožnila naší straně ponechat kulakům po celou dobu omezování a zatlačování všechna demokratická práva státních občanů.“⁴⁷²

⁴⁷² Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, <http://www.usd.cas.cz>, knižně nepublikované dokumenty ke knize Karla JECHA, *Soumrak selského stavu*, Praha 2001. Dokument č. 4: 1958, 19. května, Praha – problémy likvidace kulactva jako třídy – podkladový materiál pro zprávu a usnesení XI. sjezdu KSČ.

VII. Zemědělské zákony a ustanovení

Pro zkoumané období je charakteristické ohromné množství právních norem a vyhlášek, jež se nesou v duchu nastupující a později už cíleně prosazované socialistické přestavby zemědělství. Nejen zákony a vyhlášky ovlivňovaly zemědělskou politiku: ne vždy obecně zveřejňované, zato významně početnější byly nejrůznější výnosy a usnesení, určené konkrétnímu okruhu příjemců. Velké procento informací a dispozic publikoval Úřední list republiky Československé; jiné se staly součástí rozličných sbírek oběžníků pro národní výbory, státní a stranické úřady; tajné a přísně tajné instrukce pro úzkou skupinu adresátů se do dnešních dob zachovaly pouze v archivních fondech.

Účelem této kapitoly není podrobně sumarizovat všechny vyhlášky, dotýkajících se zemědělství, ale připomenout ty podstatné z nich (z názvu kapitoly *Zemědělské zákony a ustanovení* se určité normy zdánlivě vymykají, v důsledku však se zemědělskou politikou státu velmi úzce souvisejí). Pokud byly směrnice již přiblíženy v předchozích kapitolách, jsou zde uvedeny pro připomenutí pouze heslovitě.

Jednotlivé předpisy se často vzájemně podmiňují, odvolávají se na sebe: prolínají se pojmy, formulace, definice, souvislosti... Je nemožné striktně kategorizovat: vždy bude dělení pouze orientační. Členění podle chronologického hlediska se zdá na první pohled jednodušší, ovšem při množství neustálých novel a změn by se stalo záhy naprosto nepřehledným. Zvolila jsem pro účely této práce v rámci možností dělení tématické, jež se snaží alespoň částečně ukázat návaznost jednotlivých nařízení v tak důležitých věcech, jako byla půdní držba a dispozice s půdou vůbec nebo dodávková povinnost či různé podoby finančních podpor, respektive omezování pro JZD a soukromé zemědělce. Nejzásadnější normy vešly v platnost mezi lety 1947 – 1953, tedy v období vrcholících příprav kolektivizace a první etapě existence JZD; mnohokrát byly novelizovány, nicméně jejich podstata přetrvávala prakticky celá padesátá léta.

Údaje pro zpracování jsem čerpala ze Sbírký zákonů (a nařízení) republiky Československé a z Úředního listu republiky Československé.

Zákony a vyhlášky, upravující vztahy k půdě a k zemědělským investičním prostředkům:

Zákon č. 126/1946 Sb., o úpravě zemědělských pachtovních poměrů.

Stanovil maximální výši pachtovného (nájemného za zemědělské pozemky) v naturální nebo peněžní podobě, objevuje se zde diferenciací výše vybíraného poplatku podle výměry pronajímané půdy. V době vydání zákona ještě „drobní“ vlastníci půdy do 20 ha mohli vybírat nájemné nad rámec zákona. (§ 4. *Ustanovení o výši pachtovného (3%) se nevztahuje na poměry, kdy je propachtovatelem osoba, která nevlastní více než 20 ha pozemků a je na výnosu pachtovného existenčně závislá.*) Uvedená výměra do 20 ha půdy poskytovala svému vlastníku legální možnost výdělků a prozatím ještě nezakládala důvod k pozdějšímu napadání a označování vlastníka za „vesnického boháče“.

Zákon č. 55/1947 Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu.

Pro řadu let nejvýznamnější a všestranně využívaný, radikálně zasahoval do práv soukromého vlastnictví především větších sedláků, zejména diktátem nuceného obdělávání nevyužitých půdy (všechna využitelná půda musela být obdělána za součinnosti MNV, který musel zařídit případnou výpomoc nebo dočasné přidělení k obdělávání jinému subjektu). (§ 1 – 6. *V zájmu zabezpečení výživy národa musí být veškerá zemědělská půda obdělána podle zemědělského výrobního plánu. (...) Nemůže-li vlastník obdělati půdu pro nedostatek pracovních sil nebo potřebných provozních zařízení, takže musí vědět, že by zůstala zcela nebo zčásti ležeti ladem, jest povinen to oznámiti místnímu národnímu výboru, v jehož obvodu tato půda leží, se žádostí, aby mu byla poskytnuta vhodná pomoc (...) MNV zjedná výpomoc (...) nebo přikáže neobdělanou půdu na dobu tří hospodářských let do povinného pachtu; zemědělský podnikatel jest povinen přijmouti zemědělskou půdu do povinného pachtu v rozsahu, v jakém ji bude moci svými prostředky (...) obdělati a na ní řádně hospodařiti bez újmy pro svůj vlastní podnik. Na návrh místního národního výboru určí po přikázání zemědělské půdy do povinného pachtu okresní národní výbor v mezích platných předpisů výši ročního pachtovného a dobu jeho splatnosti.*) Povinné obdělávání se tedy nemělo nepříznivě dotýkat vlastního hospodářství pachtýře, praxe byla ovšem jiná, jak ukazují četné dochované žádosti o zproštění pachtu nebo postoupení na jiného pachtýře, zvláště v případech, kdy sedlák byl nejprve připraven o své zemědělské stroje nuceným

výkupem, námezdní síly nesměl zaměstnávat a na celé hospodářství byl obvykle sám jen se svou nejbližší rodinou.

V oddílech, zabývající se nuceným poskytnutím zemědělských strojů, staveb, stodol a dalších „nevyužitých“ investičních prostředků, zákon omezoval nebo přímo znemožňoval nakládání vlastníků se svým soukromým majetkem. (§ 7n. (...) *Držitelé zemědělských provozních zařízení (dále jen zařízení), např. náradí, strojů a ve výjimečných případech též koňských a volských potahů, jsou povinni, a to, i když sami nejsou zemědělci, podle vlastního rozhodnutí buď přenechati tato zařízení k použití jiným osobám k provedení nutných zemědělských prací nebo sami tyto práce provést. Tato povinnost se nevztahuje na držitele nových výrobků ve skladech a na držitele zemědělských strojních stanic. Jsou-li zařízení v poškozeném stavu, může MNV naříditi jejich vlastníku, aby je uvedl do stavu způsobilého k užívání. Této povinnosti se může vlastník zbaviti, nabídne-li poškozená zařízení ke koupi za úřední cenu (...). MNV stanoví na návrh účastníků za přenechání zařízení (...) náhradu v přiměřené výši podle platných cenových předpisů.*)

Nuceně vykupované mechanizační prostředky byly za pomoci zvláštních komisí při ONV sepsány, oceněny, následovalo rozhodnutí ONV o výkupu, na jehož základě byl vlastník povinen stroj odevzdat kupci, určenému ONV (nejčastěji JZD v místě nebo poblíž bydliště vlastníka nebo ÚMEZ). Cenu stanovil ONV „s přihlédnutím k opotřeбенí stroje“. Proti výši stanovené výkupní ceny se sice mohl původní majitel ohradit, odvolání mělo ale nulovou šanci na úspěch. Ale ani této odhadní částky se mnohdy postižený zemědělec nedočkal: například Václavu Řežábovi a Josefu Pechovi z Jílovic, Josefu Říhovi z Ločenic a dalším větším sedlákům z okresu Trhové Sviny byly v roce 1950 nuceně odebrány stroje, oceněny a předány JZD a státním statkům. V roce 1951 jim bylo za tuto mechanizaci vyplaceno pouze něco přes polovinu odhadní ceny z roku 1950. Když se proti takovému postupu odvolali ke KNV v Českých Budějovicích, obdrželi dopis, ve kterém jim KNV sděluje: „*Vašemu včas podanému odvolání a žádosti o proplacení částky podle původního odhadu krajský národní výbor v Českých Budějovicích nevyhovuje, protože **původní odhad byl proveden zástupcem okresního národního výboru nezodpovědně a musel být proto proveden odhad nový.***“⁴⁷³ Tomuto rozhodnutí předcházela korespondence ONV a KNV, kde ONV

⁴⁷³ SOKA Č. Budějovice, fond A15 – ONV Trhové Sviny, kart. 131.

Trhové Sviný nedoporučil vyhovět odvolání, neboť se zde *jedná o vesnické boháče a nepřátele zřízení.*

Zákon č. 139/1947 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy, novelizovaný „**Đurišovým**“ **zákonem č. 45/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 3. července 1947, č. 139 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy.** Oba zákony omezovaly volné nakládání vlastníků se svým s pozemkovým majetkem (dozor národních výborů nad trhy, nad výměrou zemědělské půdy, nutnost souhlasu příslušného ONV s převody...) s hlavním cílem: zemědělská půda musí zůstat v rukou výkonných zemědělců; § 5 stanoví, že lze i obejít zákonné přímé dědice ve prospěch spoludědiců, nebude-li zaručeno obdělávání půdy nebo pokud již dědic vlastní jistou výměru půdy či dá-li se předpokládat, že bude hospodařit marnotratně.

Zákon č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, novelizovaný **zákonem č. 44/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o revisi první pozemkové reformy**, revidoval takzvaný záborový zákon č. 215/1919 Sb., o první pozemkové reformě. Nové zákony řešily mimo jiné úpravu vlastnictví tzv. „zbytkových statků“: jejich držitelům ponechávaly půdu o maximální rozloze 50 ha – pozemky nad 50 ha byly zabírány a přidělovány například malozemědělcům k doplnění usedlosí, dělníkům a živnostníkům na stavby domků a zahrádky, zemědělským družstvům či veřejným korporacím k hospodaření. Na jmenované zákony navazoval „**Đurišův**“ zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

Vládní nařízení č. 183/1947 Sb., jímž se určují zemědělské výrobní oblasti. Odvolávalo se na zákon č. 139/1947. Rozdělením území státu na čtyři výrobní oblasti (řepařskou, obilnářskou, bramborářskou, pastvinářskou a pícniářskou) podle bonity půdy fungovalo jako východisko například pro určení plánů zemědělské výroby, rovněž i pro pozdější definici (podle vlastnictví zemědělské půdy určité rozlohy a bonity) soukromého zemědělce jako „malého“, „středního“, „vesnického boháče“.

Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě), na jehož základě byl prováděn „výkup“ zemědělské půdy

(§1. Půdou se rozumějí veškeré nemovitosti s právy, týkajícími se jejich vlastnictví), cíleně zaměřený na soukromé zemědělce zejména v případech, kdy výměra půdy rolníka (včetně půdy jeho rodinných příslušníků, žijících ve společné domácnosti) přesahovala 50 ha (t.j. onu půdu nad 50 ha). Bez zřetele na výměru se vykupovala půda, na níž její vlastníci sami trvale nepracovali (tzv. půda spekuláční): vlastník si mohl ponechat nemovitosti o výměře do 1 ha; veškerá půda, kterou vlastník nepřetržitě pronajímal déle než 18 let (netýkalo se těch vlastníků, kteří nemohli půdu sami obdělávat pro nemoc, stáří nebo vykonávání veřejné funkce; také za určitých podmínek dědiců půdy a půdy do výměry 2 ha ve vlastnictví dělníků, živnostníků a veřejných a soukromých zaměstnanců). Veškeré administrativní a finanční záležitosti s výkupem spojené zajišťoval z pověření státu NPF. Náhrada za vykoupěnou půdu se rovnala obvyklé tržní ceně, vždy snížené o 20%; dělníkům, rolníkům a veřejným zaměstnancům se poskytovala do vykoupěných 10 ha cena bez srážky, pokud nešlo o půdu spekuláční. Vykoupěnou půdu si buď ponechal stát pro veřejné účely a budoucí přiděly nebo ji přidělil do vlastnictví malozemědělcům, drobným pachtýřům, národním výborům, zemědělským družstvům. Výkup měly zajišťovat místní rolnické komise (5 – 10 členné; jejich zástupci zvolili 10 člennou komisi okresní jako koordinační orgán pro výkup příslušného ONV) ve spolupráci s pobočkou Jednotného svazu českých zemědělců. V ideálním případě se o výkupu dohodly s vlastníkem; častěji ale rozhodnutí komisí vycházelo z nařízení ONV, který vedl i řízení o náhradě. Po nejméně tříměsíční výpovědi (výpověď dalo ministerstvo zemědělství nebo orgány jím pověřené, které ji také doručovaly: doručení mohlo být provedeno i veřejnou vyhláškou na obecní tabuli. Proti výpovědi z půdy nebyla možnost odvolání) z hospodaření došlo k převzetí půdy: obvykle ke konci vegetačního období, tj. po sklizni. Vlastníci byli povinni spolu s půdou předat (prodat) státu i poměrnou část živého a mrtvého inventáře, sloužícího k hospodaření.

Na tento zákon navazuje **vyhláška ministerstva zemědělství č. 944/1949 Ú.l., o hospodaření na půdě, jež je předmětem převzetí a výkupu podle zákona o nové pozemkové reformě.**

Zákon č. 47/1948 Sb., o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků [dále jen THÚP, také komasace] (**scelovací zákon**). Zde postupovali komunisté jen s velkou opatrností: byli si vědomi, že jde o zásadní zásah do práv nejen

velkých zemědělců, ale že zemědělskou půdu vlastní i rolníci malí a střední, na které KSČ spoléhala při svém programu socializace.⁴⁷⁴ Účelem komasace bylo *umožnit a zabezpečit úspěšnější a vydatnější hospodaření a řádný stavební vývoj v daném obvodu*, jinými slovy řečeno: scelit pozemky do velkých produkčních ploch, rozorát meze a vytěsnit velké sedláky nebo ty, kteří se odmítli na scelování podílet, na nejhorší pozemky v obci.

Praktické provádění zákona zajišťovaly od dubna 1948 oblastní a jim nadřazené zemské komise pro THÚP pod dozorem ministerstva zemědělství. Obvod oblastní komise byl stanoven vládním nařízením č. 221/1948 Sb. zpravidla v hranicích pozdějších krajů,⁴⁷⁵ každý ONV měl v komisi svého zástupce; od dalších členů se vyžadovalo odborné vzdělání technické, zemědělské, geodetické a právní. Dle **vládního nařízení č. 211/1949 Sb., o zrušení scelovacích úřadů a orgánů a o přechodu jejich působnosti na orgány lidové správy**, byly k 20.9.1949 scelovací komise obou úrovní zrušeny: působnost oblastních / zemských komisí pro THÚP převzaly ONV / KNV. Pozemkové úpravy podle zákona č. 47/1948 Sb. sice byly prováděny již od roku 1948,⁴⁷⁶ k plošnému rozšíření THÚP došlo však až po vydání zákona o JZD v únoru 1949 a po zasedání ÚV KSČ v únoru 1950, jež se věnovalo dalšímu rozvoji družstev. Komasace se stala jednou z hlavních podmínek přechodu JZD na vyšší typ hospodaření a JZD, která ji provedla, požívala řadu státem garantovaných výhod (např. nižší dodávkové povinnosti a daně, snadné získávání finančních dotací a úvěrů).

THÚP pro obvod jednoho nebo několika sousedících katastrálních území pod dozorem státu prováděla scelovací družstva, vznikuvší na podnět účastníků scelovacího řízení na základě hlasování⁴⁷⁷ nebo zřízená rozhodnutím státu bez souhlasu

⁴⁷⁴ Ve spisovém materiálu českobudějovického KNV se nalézají řada pokynů, ve kterých KNV nabádá jednotlivé ONV k opatrnému postupu při „rozorávání mezí“ a důslednému dodržování zákona, zejména co se týká souhlasu nadpoloviční většiny účastníků řízení se scelováním pozemků. Ovšem různé odkazy zákona pamatují na to, že jakmile v obci došlo k zahájení komasace, bylo možno i přes nesouhlas vlastníka pozemku aplikovat scelování nebo vyvlastnění na jeho nemovitost, např. v rámci dosažení lepších a účelnějších hranic území, pro budování prospěšných společných zařízení a podobně, tedy ve veřejném zájmu: proti prohlášení věci za veřejný zájem nebylo odvolání.

⁴⁷⁵ Na území pozdějšího Českobudějovického kraje existovaly dvě oblastní komise pro THÚP: v Českých Budějovicích pro okresy České Budějovice, Jindřichův Hradec, Kamenice nad Lipou, Kaplice, Český Krumlov, Milevsko, Pelhřimov, Tábor, Třeboň a Týn nad Vltavou; v Písku, m.j. pro okresy Blatná, Písek, Prachatice a Strakonice. Po správní reformě, zakotvené zejména zákonem č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, a vládním nařízením č. 3/1949 Sb., o územní organizaci okresů v českých zemích, existovaly v původní podobě scelovací komise ještě několik měsíců, než byly zrušeny vládním nařízením č. 211/1949 Sb.

⁴⁷⁶ Samotná komasace a obdobné pozemkové úpravy nebyly novinkou: již rakouské zákoníky 19. století znají nejrůznější úpravy pozemkových držeb s důrazem na společenské užívání a správu.

⁴⁷⁷ Návrh na zahájení řízení o scelování mohli podávat držitelé dotčených pozemků, MNV nebo ONV, od roku 1949 i JZD. Pokud byly v následném místním šetření shledány podmínky pro THÚP, proběhlo

většiny zúčastněných (povinná scelovací družstva), která po ukončení scelovacího řízení obvykle zanikala. Obec byla ze zákona vždy členem scelovacího družstva. V obcích příhraničních, kde většinu držitelů tvořili noví nabyvatelé podle prezidentských dekretů č. 12/1945 Sb. a 28/1945 Sb., bylo scelování povinné.⁴⁷⁸ Za své dosavadní pozemky měli vlastníci nárok na náhradní pozemky nebo finanční odškodnění. Fáze scelování zahrnovaly schválení komasace oblastní nebo zemskou komisí (později ONV a KNV), které otvíralo prostor dalším pracem; fyzickou obchůzku pozemků; odhad a třídění; přidělení náhradních pozemků; vypracování scelovacího plánu, jeho vyložení a potvrzení a odborné technické práce geodetické a inženýrské. Závěrečný proces zahrnoval vlastní „rozorávání mezí“. Zaokrouhlování pozemků (arondaci), odsuny cizích pozemků (větších vlastníků „vesnických boháčů“) na okraj katastru či případné výměny pozemků probíhaly v ideálním případě po dohodě nebo podle rozhodnutí oblastní komise (KNV). Malí vlastníci měli zákonný nárok na pozemky blíž k obci. O náklady na scelovací řízení se dělil stát a scelovací družstvo (respektive jednotliví přímí účastníci řízení, členění do tříd podle výhod, které komasací získali); protože na THÚP jako prostředku napomáhající kolektivizaci měl stát výjimečný zájem, poskytoval scelovacím družstvům výhodné úvěry a státní záruky na scelování. Výše uvedený zákon ruší **vládní nařízení č. 47/1955 Sb., o opatřeních v oboru hospodářsko-technických úprav pozemků.**

Zákon č. 27/1949 Sb., o mechanisaci zemědělství, zřizoval Ústředí pro mechanizaci zemědělství, národní podnik (dále jen ÚMEZ). Podle tohoto zákona mělo ÚMEZ a jeho složky (státní strojní stanice - později STS; státní strojní opravny; krajské orgány ÚMEZ při KNV) zejména poskytovat strojní pomoc zemědělství, zajišťovat opravy zemědělských mechanizačních prostředků, provádět školení a výcvik osob pro obsluhu a opravy, poskytovat odbornou zemědělským družstvům i soukromým osobám, ve spolupráci s příslušnými ONV a Jednotným svazem zemědělců vypracovávat plán na poskytování strojní pomoci zemědělství, uzavírat s družstvy a živnostníky smlouvy

hlasování o vytvoření scelovacího družstva. Přitom hlasy těch, kteří se zdrželi hlasování, stejně jako hlasy přídělců, kteří získali nemovitosti na základě přidělu z pozemkových reforem (revizí) a konfiskací byly připočítány ve prospěch scelovacího družstva. Je ovšem pravda, že se ve studovaných archivních fondech dochovala řada dopisů z jednotlivých obcí kraje, kde MNV i konkrétní zemědělci sami žádají o provedení komasace ve své obci z důvodu snazšího obdělávání polí.

⁴⁷⁸ Dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého národa; dekret č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

o přednostním, případně výhradním provádění oprav a dodávce náhradních dílů pro mechanizační prostředky. Pro potřeby ÚMEZ měly být rovněž nuceně vykupovány zemědělské mechanizační prostředky podle zákona č. 55/1947 Sb. nebo podle vyhlášky č. 612/1949 Ú.l. Významnou roli zástupce „dělnické třídy“ sehrály všechny složky ÚMEZ při prosazování kolektivizace.

Vyhláška ministerstva zemědělství č. 363/1949 Ú.l., o dočasném zákazu smluvně zcizovati některé zemědělské mechanisační prostředky, zakazovala vlastníkům i uživatelům volně disponovat se zemědělskými traktory a mechanizací včetně náhradních dílů k nim.

Vyhláška č. 612/1949 Ú.l., o výkupu základních zemědělských mechanisačních prostředků od některých fyzických osob, umožňovala nucený výkup mechanizačních prostředků a nákladních automobilů od *„fyzických osob, které zaviněně neplní smlouvy o výrobě nebo o výkupu a dodávce zemědělských výrobků a nebo u nich není těchto mechanisačních prostředků využito.“*

Vyhláška ministerstva zemědělství č. 42/1950 Ú.l., o přidělování vázaných zemědělských mechanisačních prostředků, která omezovala prodej traktorů, strojů, motorů a další mechanizace. Nakupovat tuto techniku mohly státem řízené podniky; ostatní zemědělské závody pouze na povolení KNV, takže se této výhody dostávalo téměř výhradně JZD. Tato vyhláška byla později několikrát novelizována: specifikovala přesně typy mechanizace (například výkonem motoru stroje), na které se omezení vztahovalo.

Zákony, vztahující se k zemědělství jako celku (zejména jeho roli v hospodářském plánování státu a zabezpečování výživy obyvatelstva):

Zákon č. 121/1946 Sb., o zajištění pracovních sil pro zemědělskou výrobu v rámci národní výstavby státu, řešil zoufalý nedostatek pracovních sil v zemědělství (převážně v pohraničí) po poválečných odsunech obyvatelstva a majetkových konfiskacích. Zaváděl povinná (s výjimkou určitých profesí a zdravotních omezení) hlášení osob k výpomoci v zemědělství. Vznikaly tak seznamy, z nichž úřady ochrany

práce ve spolupráci s příslušným MNV či ONV a Jednotným svazem českých zemědělců přidělovaly výpomocné síly pro neodkladné zemědělské práce. K výkonu práce mohli být přiděleni všichni práceschopní muži mezi 15 – 55 lety a ženy mezi 15 – 45 lety stáří.

Zákon č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu. Začleňuje resort zemědělství do státního plánování, upravuje úkoly pro dané období, jejich provádění, plnění a kontrolu. Základ pro další vývoj zemědělství v poválečném Československu.

Zákon č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu a podobných pletich. Ustanovení § 1 mohla být při „patřičném“ výkladu aplikována na neplnění dodávek zemědělských produktů („*Pro černý obchod nebo podobné pletichy se trestá ten (...), kdo předměty potřeby nad obvyklou míru jakýmkoli způsobem odebere (...) výrobě, aby sobě nebo jiným osobám opatřil nepřiměřený hospodářský prospěch, z nekalých důvodů výrobu (...) zastaví nebo podstatně omezí a způsobí tím nedostatek na trhu.*“). Dle tohoto zákona mohlo být konání trestáno finančním postihem 8000,- Kčs a více, vězením od tří měsíců výše, soud mohl nařídit i propadnutí jmění a zabavení předmětů (= produktů), o něž viník měl stát ochudit. V podstatě záleželo pouze na vyšetřovateli a jeho klasifikaci jednání, přičemž zde bylo možné uplatnit velmi vysoké trestní postihy za narušení zásobování obyvatelstva v době mimořádných hospodářských poměrů vyvolaných válkou.

Zákon č. 27/1947 Sb., o trestní ochraně provádění dvouletého hospodářského plánu, stanovil postihy za přestupky a trestné činy za maření a narušování plnění plánu obecně (tedy i v zemědělství), zvláště pak ze zjištěných důvodů.

Zákon č. 145/1947 Sb., o organizaci zemědělců republiky Československé, kterým se zřizoval Jednotný svaz českých zemědělců (dále JSČZ), a Ústřední rada zemědělců Republiky československé. Zákon zrušil do té doby souběžně fungující Svaz zemědělství a lesnictví pro Čechy a Moravu (organizace obdobného zaměření jako JSČZ, ustavená vládním nařízením č. 294/1942 Sb., o organizaci zemědělství a lesnictví v Čechách a na Moravě). Šlo zde vlastně o uzákonění již existující organizace, neboť JSČZ vznikl de facto už v květnu 1945. JSČZ měl dle tohoto zákona podléhat pouze

ministru zemědělství a být samosprávnou korporací: pravda je, že podléhal doзору Ústřední rady zemědělců a jeho rozhodovací pravomoce při provádění nařízení v zemědělské oblasti na všech úrovních se omezovaly pouze na „součinnost“.

Následující zákony již přibližují předchozí kapitoly:

Zákon č. 187/1948 Sb, o Ústřední radě družstev.

Zákon č. 241/1948 Sb., o prvním pětiletém hospodářském plánu rozvoje Československé republiky (zákon o pětiletém plánu).

Zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech.

Vládní nařízení č. 72/1949 Sb., o újezdních tajemnicích.

Nařízení ministerstva zemědělství č. 75/1949 Sb., kterým se provádí zákon o jednotných zemědělských družstvech.

Vyhláška ministra zemědělství 548/1949 Ú.l., o vzorových stanovách jednotných zemědělských družstev.

Vyhláška č. 40/1953 Ú.l., vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev.

Vyhláška č. 98/1957 Ú.l., vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev.

Formulovaly základní cíle JZD a předmět jejich činnosti, členství v družstvech, hospodaření, bližší organizaci JZD, podřízení družstev centrálnímu doзору státu.⁴⁷⁹

⁴⁷⁹ Podrobně viz předchozí kapitoly.

Zákon o zemědělském úvěru a následující novely včetně dalších státních nařízení o finanční pomoci zemědělským podnikům:

Zákon č. 43/1948 Sb., o zemědělském úvěru, řešící finanční výpomoc zemědělským podnikům, v této podobě ještě výrazně nepostihoval soukromé hospodáře, jeho novely ovšem velmi výrazně. Zemědělským úvěrem podle tohoto zákona se rozumějí státem zaručené peněžní výpůjčky zemědělcům (rozumějí se jimi fyzické osoby využívající zemědělskou půdu o rozloze do 50 ha; zemědělská výrobní společenstva = družstva; státní správci neobdělávaného opuštěného majetku) na předem stanovený účel a to:

a) krátkodobý, na osivo, sadby, strojní práce, splatný do konce kalendářního roku.

b) dlouhodobý, splatný v rozmezí 5 – 40 let

- k rekonstrukci zejména válkou zničených hospodářství.

- investiční pro nákupy dobytka, mechanizačních prostředků, zemědělského podniku či půdy, pro podporu scelování pozemků.

- konsolidační k oddlužení zemědělců, kteří se ne vlastní vinou dostali do finančních problémů.

V úloze státní záruky vystupovalo ministerstvo zemědělství, žádosti o úvěry projednávaly okresní úvěrové komise při ONV (předseda ONV, člen rady ONV, zástupce okresního sdružení JSČZ, zástupce finanční správy), které je schválené postupovaly ministerstvu zemědělství. Základní úroková sazba pro krátkodobý úvěr činila (s výhradou pohybu podle vývoje diskontní sazby Národní banky československé) 3,5%, pro úvěr dlouhodobý 3%.

Mimo tento úrok byly dlužníci povinni odvádět do Zemědělského zajišťovacího fondu⁴⁸⁰ příspěvek z dlužné částky a to diferencovaně:

- zemědělská výrobní společenstva (družstva); osoby do 20 ha zemědělské půdy: 0,25%.

- ostatní dlužníci nad 20 ha zemědělské půdy: 0,75%.

Výše finanční částky pro jednotlivé druhy úvěru ještě nebyla omezena osobou žadatele.

⁴⁸⁰ Zemědělský zajišťovací fond, zřízený stejným zákonem č. 43/1948 Sb. při ministerstvu zemědělství. Jeho jmění tvořily finance od ministerstva zemědělství, z prostředků NFP, roční státní příspěvek, příspěvky dlužníků dle zákona č. 43/1948 Sb., dary a jiná bezplatná věnování. Přejímal vcelku nebo zčásti placení splatných pohledávek pro neschopnost (kterou nezpůsobil úmyslně nebo z nedbalosti) placení dlužníka, např. při neúrodě, živelné pohromě, nemoci vlastní i dobytka apod. Záruka byla poskytována jen řádně hospodařícím dlužníkům a jen po dobu jejich platební neschopnosti.

Vládní nařízení č. 12/1950 Sb., o přesunech působnosti v oboru zemědělského úvěru. Přeneslo státní záruku z ministerstva zemědělství na KNV a ONV. Netýkalo se zemědělských výrobních společenstev (JZD), ale pouze fyzických osob v zemědělství podnikajících. KNV tak přejímaly státní záruku za dlouhodobý úvěr do 50 000,- Kčs, pokud výměra půdy žadatele nepřesahovala 20 ha s výjimkou úvěru na stavební investice a na nákup půdy. Krátkodobý úvěr zaručovaly ONV, opět stejným osobám do částky 50 000,- Kčs a do výměry 20 ha.

JZD dál mohla využívat úvěrů neomezených se zárukou ministerstva zemědělství.

Vládní nařízení č. 2/1951 Sb., o přesunech působnosti v oboru zemědělského úvěru. Rušilo předchozí nařízení č. 12/1950 Sb. Přeneslo státní záruku z ministerstva zemědělství na KNV a ONV i pro JZD za následujících podmínek:

KNV – dlouhodobé úvěry pro JZD do částky 1 000 000,- Kčs; krátkodobé úvěry pro JZD v rozmezí 250 000,- / 1 000 000,- Kčs; dlouhodobé úvěry pro fyzické osoby v zemědělství podnikající do výše 50 000,- Kčs a do výměry 20 ha s výjimkou úvěru na stavební investice a na nákup půdy.

ONV – krátkodobé úvěry pro JZD do částky 250 000,- Kčs; krátkodobé úvěry pro fyzické osoby v zemědělství podnikající do výše 50 000,- Kčs a do výměry 20 ha.

Vládní nařízení č. 45/1952 Sb., o přesunech působnosti v oboru zemědělského úvěru. Rušilo předchozí nařízení č. 2/1951 Sb. a dále upravovalo podmínky:

KNV – dlouhodobé úvěry pro JZD bez omezení částky; krátkodobé úvěry pro JZD nad částku 1 000 000,- Kčs; dlouhodobé úvěry pro fyzické osoby v zemědělství, pokud jde o malé a střední rolníky v rámci stanoveného úvěrového limitu (ne stavební investice a nákup půdy) do výše 50 000,- Kčs.

ONV – krátkodobé úvěry pro JZD do částky 1 000 000,- Kčs; krátkodobé úvěry pro fyzické osoby v zemědělství podnikající (malé a střední rolníky a státní správce) do výše 20 000,- Kčs.

Nařízení ministrů financí a zemědělství č. 86/1953 Sb., o finanční pomoci jednotným zemědělským družstvům a soukromě hospodařícím rolníkům. Přestože v názvu se hovoří obecně o „pomoci“, týkala se tato podpora ve skutečnosti pouze JZD,

kteřé dál všestranně zvyřhodňovala. Mimo úpravy úrokových sazeb a odpisů z úvěřů, odkladů splátek a úroků se zde objevují další finanční intervence ve prospěch JZD:

- a) Snížení úrokových sazeb z investičních úvěřů pro JZD od 1.1.1953 ze současných 3% na 1,5%.
- b) Roční odpis 5% z poskytnutých dlouhodobých úvěřů; za určitých podmínek mohly odpisy investičního úvěřu dosáhnout až výše 50%.
- c) Pro zaostávající JZD existovala možnost odkladu splátek či jejich snížení v prvních letech (progresivita spláčení).
- d) Mimořádné investiční úvěřy pro JZD se společnou živočišnou a rostlinnou výrobou.
- e) Přímé podpory poskytované KNV dle směřnic ministerstva zemědělství pro JZD plnící plány: až 30% výše stavebních nákladů při výstavbě zařízení pro společnou živočišnou výrobu při budování svépomocí; až 50% nákladů na rekultivaci půdy po provedení THÚP; až 100% výše nákladů na provedené THÚP a meliorace pozemků; mimořádné podpory při živelních podporách, nákazách dobytka a další.

Jediná úprava pro soukromě hospodařící rolníky spočívala v tom, že na doporučení MNV mohli od státních spořitelen obdržet krátkodobé i dlouhodobé úvěřy, ovšem za markantně odlišných podmínek (úroková sazba 5% krátkodobé; 4% dlouhodobé úvěřy – tyto bylo nutno splatit do 3 - 5 let od poskytnutí) a s přihlédnutím k očekávaným tržbám.

Další zvyřhodnění přineslo **nařizení ministrů financí a zemědělství č. 64/1954 Sb., kterým se doplňuje nařizení o finanční pomoci jednotným zemědělským družstvům a soukromě hospodařícím rolníkům**. Podle něj mohli obdržet pracovníci, kteří přešli do JZD z průmyslu a jiných odvětví výroby, úvěř na stavební úpravy svých obytných a hospodářských budov na dobu 3 – 15 let při výhodné úrokové sazbě 2%.

Jednoznačně nejúčinnější prostředek v boji proti soukromému zemědělskému podnikání zejména větších rolníků byly zákony a nařízení o dodávkách zemědělských výrobků:

Vládní nařízení č. 28/1947 Sb., o rozvržení úkolů, vyplývajících z dvouletého hospodářského plánu, na zemědělské podniky a na chovatele skotu, prasat a slepic v hospodářském roce 1946/1947. První z řady „dodávkových“ vyhlášek, která jednak definovala „zemědělský podnik“ jako pojem, později se pravidelně objevující (§ 1. *Zemědělskými podniky se rozumějí bez ohledu na rozsah nebo způsob provozování všechny podniky (nemovitosti), sloužící k získávání výrobků, které poskytuje rostlinná a živočišná prvovýroba*), hlavně ale stanovila postup při rozpisech dodávek zemědělských produktů. Rozpis probíhal za součinnosti Jednotného svazu českých zemědělců (případně osídlovacích komisí ministerstva zemědělství) po linii: ministerstvo zemědělství – ZNV - ONV- MNV pro jednotlivé osoby. Zřetel byl kladen na specifické podmínky znovuosídlovaných oblastí po odsunech. Ještě se zde neobjevují sankce za nesplnění plánu, jež jsou nedílnou součástí pozdějších novel.

Zákon č. 278/1948 Sb., o Ústředí pro hospodaření se zemědělskými výrobky (dále ÚHZV). Tímto zákonem vznikl k 2.12.1948 výhradní výkupce s deklarovanou povinností zajistit výkup zemědělských produktů na základě smluv a dalších závazků. Tento subjekt ve formě společnosti s omezeným ručením se zvláštním statutem nepotřeboval pro svou činnost patřičná živnostenská oprávnění a řídil se přímo pokyny vlády. Ústředí v sobě sloučilo existující nákupní jednoty hospodářských družstev, společnosti pro obchod s mlékem, družstva obilní a skladištní, obchodníky s dobytkem a další distributory (kteří tím zanikli) s jejich veškerými právy a závazky.

ÚHZV řídilo po hospodářské stránce výkup, skladování, zpracování, oběh a rozdělování zemědělských výrobků (krmiva, osiva, sádě, užitková zvířata) podle pokynů příslušných ministerstev (zemědělství, výživy, vnitřního obchodu). Podílelo se na plánování zemědělské výroby, cenách, dovozu a vývozu, na vnitřním trhu distribuovalo potřeby pro provoz zemědělských závodů. Vydávalo směrnice, příkazy a zákazy, které kontrolovalo pomocí svých revizních orgánů. Činnost ÚHZV byla ukončena 1.10.1951

vládním nařízením č. 84/1951 Sb.,⁴⁸¹ a **vládním nařízením č. 18/1952 Sb., kterým se zřizuje ministerstvo výkupu**, jeho roli převzala jiná organizace.

Vládní nařízení č. 6/1949 Sb., o zemědělské výrobě podle smlouvy; vládní nařízení č. 7/1949 Sb., o výkupu a dodávce zemědělských výrobků podle smlouvy.

Na základě těchto směrnic stát prostřednictvím MNV uzavíral každoročně s jednotlivými zemědělci smlouvy o výrobě zemědělských výrobků; tyto tvořily podklad pro smlouvy o výkupu a dodávce dle zákona č. 278/1948 Sb., o ÚHZV. Úkoly byly stanoveny od ministerstev výživy a zemědělství přes KNV a ONV na jednotlivé MNV (obce). MNV spolu s místním sdružením JSČZ, zástupcem ONV (a mimořádnou vyživovací komisí, byla-li v místě) připravily rozvrh úkolů na jednotlivé zemědělské závody a obvykle s nimi podepsaly smlouvy o dodávce. Celkový rozpis dodávkových úkolů měl MNV poskytnout k nahlédnutí na veřejně přístupném místě. Nebyla-li smlouva uzavřena (většinou pro nesouhlas rolníka s jejím rozsahem, což se dělo zpravidla při záměrně vysokých dodávkových plánech pro zemědělce s vyšší výměrou půdy – „vesnické boháče“), postoupil MNV tuto ONV k vyřízení. Rozhodnutí ONV, respektive výše dodávky, kterou ONV přikázal, pak nahrazovalo smlouvu i bez podpisu zemědělce a ONV řešil v I. instanci i případné veškeré spory. Ani jedno z nařízeních ještě neobsahovalo konkrétní tresty za nedodávky

Vyhláška ministerstva zemědělství č. 165/1949 Ú.l., o rozvrhování a stanovení výrobních úkolů, vyplývajících z prvního pětiletého hospodářského plánu rozvoje Československé republiky na zemědělské podniky, obsahovala některé zpřesňující informace k předchozím nařízením.

Vyhláška ministerstva vnitra č. 369/1950 Ú.l., o komisích pro zemědělskou výrobu a výkup, reorganizovala stávající mimořádné vyživovací komise při ONV a KNV (též JNV a ZNV). Namísto nich vznikající komise pro zemědělskou výrobu a výkup existovaly jako jedna z komisí u KNV a ONV; u MNV tyto komise zřizovány nebyly, nahrazovali je tzv. důvěrníci, dozorující dění v jednotlivých obcích. Náplní práce všech těchto složek bylo pomáhat všemi způsoby rozvoji JZD, přesvědčovat malé a střední rolníky o výhodách společného hospodaření, podávat národním výborům

⁴⁸¹ Vládní nařízení č. 84/1951 Sb., kterým se zastavuje činnost Ústředí pro hospodaření se zemědělskými výrobky a Vekodistribučního podniku.

přehledy o zemědělské výrobě a výkupu ve svém regionu a být činný hlavně během důležitých akcí (žně, THÚP v obci). Funkci důvěrníka v roce 1952 nahradila funkce plnomocníka pro zemědělskou výrobu a výkup; je nutno připomenout velké pravomoce důvěrníků (plnomocníků) a jejich roli informátorů při pronásledování „vesnických boháčů“.

Okresní komise pro zemědělskou výrobu a výkup z každého okresu zasílala své nadřízené krajské komisi pro zemědělskou výrobu a výkup pravidelné výkazy o činnosti svých zaměstnanců,⁴⁸² obsahující v několika bodech přehled o důvěrnickém sboru; obsazení důvěrníků dle jednotlivých typů JZD; celkové zhodnocení práce důvěrníků v rámci okresu; kolik procent jich pracuje a jejich povolání;⁴⁸³ kolik zemědělců odmítlo podepsat obecní rozpisové sumáře a zda se jedná o malé a střední zemědělce nebo o kulaky; zdůvodnění, proč bylo odmítnuto podepsání rozpisového sumáře.⁴⁸⁴ Tyto okresní komise zanikly k 31.12.1951 z důvodu reorganizace systému výkupu a k témuž datu mizí i funkce důvěrníka, která bude nahrazena rolí okresního plnomocníka ministerstva výkupu.⁴⁸⁵

Vládní nařízení č. 18/1952 Sb., kterým se zřizuje ministerstvo výkupu. Ministerstvo od roku 1952 nahrazovalo činnost Ústředí pro hospodaření zemědělskými výrobky, provádělo výkup, skladování a zpracování všech zemědělských výrobků dodávaných státním výkupem i družstvy; k tomu účelu mohlo zřizovat národní podniky. Vypracovávalo rovněž plán výkupu, cen, norem a jiných podmínek pro výkup zemědělských výrobků, v součinnosti s vládou vydávalo opatření a směrnice pro svůj resort, zajišťovalo a kontrolovalo provádění výkupu systémem krajských a okresních plnomocníků ministerstva výkupu. Plnomocníci ministerstva výkupu úzce spolupracovali s národními výbory: byli však na nich nezávislí a zákon jim zajišťoval ze strany národních výborů všestrannou pomoc.

Vládní nařízení č. 35/1952 Sb., o vymezení úkolů při výkupu zemědělských výrobků v roce 1952 specifikovalo funkci, práva a povinnosti plnomocníků výkupu:

⁴⁸² KNV České Budějovice, karton č. 534. Dochována hlášení pro rok 1951 mimo února a března.

⁴⁸³ Např. kladný vliv působení důvěrníka na plnění 5LP; důvěrníky jsou dělníci, učitelé, malí a střední zemědělci, kteří dobře plní dodávky a mají kladný vliv k socializaci vesnice apod.

⁴⁸⁴ Do počtu byli zahrnuti i ti, kteří se nedostavili na schůzi k podpisu. Někteří zemědělci odmítli podepsat pro všeobecně velký předpis, někteří jen pro velký předpis dodávek mléka, někde soukromí zemědělci nepodepsali jako protest vůči nižším předpisům dodávek členů JZD.

⁴⁸⁵ Vyhláška ministerstva vnitra č. 8/1952 Ú.l., o zrušení komisí pro zemědělskou výrobu a výkup.

zodpovědnost za včasné a úplné splnění dodávek zemědělských výrobků ve svých obvodech, rozpis, organizaci a řízení plánu výkupu, ale také, především, vydávání příkazů a kontrol. Jejich pravomoce byly zde prakticky neomezené: sledování činnosti výkupních organizací; právo používat interní materiály NV o zemědělské výrobě; vydávání výměrů a výzev, týkajících se nesplněných dodávek. Byli oprávněni v jakémkoliv zemědělském závodu (včetně státních statků) provádět spolu s členy rady MNV (domovní) prohlídku a podle svého uvážení zadržet zásoby „v rozsahu nutném ke splnění dodávek“. Samozřejmě, že se tak stávalo téměř vždy u soukromých zemědělců.

Zákon č. 56/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků; vládní nařízení č. 57/1952 Sb., kterým se provádí zákon o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků; vyhláška ministerstva výkupu č. 345/1952 Ú.l., kterou se vydávají směrnice pro postup při vyměřování povinných dodávek zemědělských výrobků a uzavírání dodávkových smluv, znamenaly radikální změnu, uzákonění vysoce represivních opatření proti soukromě hospodařícím rolníkům, zejména proti „vesnickým boháčům“. Oproti předchozím normám je zde podrobně specifikován předmět dodávek (zejména základní zemědělské produkty jako mléko, maso, vejce, obilí, seno, sláma, vlna, společné všem výrobním oblastem, a speciální produkty, které dodávaly jen některé části republiky např. ovoce, vinné hrozny, zelenina, koření), jejich stanovování podle typu a výměry zemědělského závodu.⁴⁸⁶ Poprvé se zde objevuje odstupňování dodávkových norem jmenovitě pro členy JZD nižšího (I. a II.) výrobního typu a jednotlivě hospodařící rolníky do 8 skupin podle velikosti zemědělského závodu,⁴⁸⁷ jež v návaznosti na odpovídající výrobní oblast tvořilo základ pro stanovení výše dodávkových úkolů.⁴⁸⁸ Ze „zatajené půdy“⁴⁸⁹ byly dodatečně vyměřovány dodávky, odpovídající dvojnásobku normy.

Zákonem č. 56/1952 Sb., respektive nařízením č. 57/1952 Sb., vstupuje v život praxe vyhotovování seznamů „vesnických boháčů“, nástroje pozdější perzekuce státu vůči

⁴⁸⁶ Podrobné rozdělení a členění viz §§ 10 – 21.

⁴⁸⁷ Skupina I. – nad 20 ha / II. – nad 15 ha do 20 ha včetně / III. – nad 10 ha do 15 ha včetně / IV. – nad 5 ha do 10 ha včetně / V.a – nad 3,5 ha do 5 ha včetně / V.b – nad 2 ha do 3,5 ha včetně / VI. – nad 0,5 ha do 2 ha včetně / VII. – do 0,5 ha včetně.

⁴⁸⁸ Jak ukazují následující směrnice, zejména vládní nařízení č. 105/1955 Sb., výše základních dodávkových úkolů pro JZD vyšších typů a jednotlivě hospodařící zemědělce se lišila i o desítky procent v neprospěch soukromníka.

⁴⁸⁹ Například když zemědělec plochu, evidovanou jako louku, obdělal a využil k pěstování obilí či brambor: tato plocha byla vlastně „navíc“, nezapočítaná do dodávkové normy.

zemědělcům.⁴⁹⁰ Výše povinných dodávek pro takto označené osoby se navyšovala o 10% oproti normám pro jednotlivě hospodařící rolníky.⁴⁹¹

Nelze pominout mechanismus vyměřování povinných dodávek: jejich výši na základě seznamů od MNV stanovil okresní plnomocník výkupu pro každý zemědělský závod okresu jednotlivě. V případě odmítnutí uzavření dodávkové smlouvy vydal plnomocník náhradní výměr, nahrazující smlouvu. S „vesnickými boháči“ se smlouvy neuzavíraly; povinné dodávky jim byly stanoveny okresním plnomocníkem příkazem k plnění.

Jistým uvolněním je sleva na dodávky (masa, mléka a vajec) z půdy, přidělené do povinného pachtu pro jednotlivě hospodařící rolníky (bez omezení výměrou vlastní zemědělské půdy) a to až do výše 50%. JZD, která k obdělávání převzala půdu zabranou „vesnickým boháčům“ měla nárok na slevu z dodávek až na 1,5 roku. Další slevy z dodávek plynuly pro JZD III. a IV. typu v pohraničí. Členům JZD a jednotlivě hospodařícím drobným a středním rolníkům z téže obce se povolovalo plnit povinnou dodávku masa společně. Členové JZD III. a IV. typu a drobní rolníci si mohli zvýšenou dodávku masa v jednom roce započíst do plnění roku následujícího.

Výhody pro JZD III. a IV. typu a jejich členy měly motivovat další zemědělce a přesvědčovat je ke vstupu do JZD nebo k přechodu na vyšší typ v případě JZD už existujícího.⁴⁹² Důležitá byla i takto demonstovaná podpora malých a středních rolníků, kteří tvořili potenciální členskou základnu JZD. Pokud se stalo, že členové z vyššího typu JZD vystoupili nebo byli vyloučeni, byly jim dodávky dodatečně doměřeny na zbývající část roku a to podle norem pro jednotlivě hospodařící rolníky. Nařízení č. 57/1952 Sb. zaniká vládním nařízením č. 114/1953 Sb.

Vládní nařízení č. 105/1952 Sb., kterým se vyhlašují dodávkové normy některých zemědělských výrobků a stanoví dodávkové oblasti pro rok 1953. Řadí dodávkové oblasti (okresy) podle podobných přírodních podmínek do 7 skupin; dodavatele člení obdobně jako zákon 57/1952 Sb. do 8 typů (přibývá typ JZD III. a IV. typu); stanoví dodávkové normy (mléko, maso, zrniny, vejce, brambory, atd.) pro

⁴⁹⁰ Vládní nařízení č. 57/1952 Sb., § 17n. ONV na návrh rad MNV vypracovávaly každoročně seznamy vesnických boháčů, které před vyměřováním povinných dodávek předávaly okresním plnomocníkům ministerstva výkupu.

⁴⁹¹ Což v praxi znamenalo zvýšení již tak neúměrně vysokých norem, určených podle hektarové výměry.

⁴⁹² To vše bez ohledu na skutečný stav hospodaření daného JZD: prameny ukazují že ačkoli JZD se řadila do vyššího typu, jejich hospodaření byla mnohdy úpadková a družstva žila prakticky jen z dotací státu; to platí zejména pro JZD v pohraničí.

konkrétní oblast a typ dodavatele. Vyhláška všestranně zvýhodňovala JZD III. a IV. typu (tedy „vyššího“), jejichž normy lze označit za velmi nízké, odpovídající normám pro jednotlivě hospodařící rolníky s rozlohou cca 2 – 3,5 ha, na úkor utlačování větších zemědělců, „vesnických boháčů“, na které se navíc vztahovalo další 10% navýšení podle zákona č. 57/1952 Sb. Nutno ještě připomenout, že veškeré zemědělské závody jednotlivě hospodařících rolníků měly určenu normu zástavu dobytka a osevu zemědělských plodin (t.j. druh a množství ha) a jakákoliv odchylka byla po provedené kontrole trestně postižitelná.

Tabulka ukazuje příklady norem některých produktů pro okres Trhové Sviny; přitom situace byla obdobná v celé republice.

Norma zrniny celkem v kg na 1 ha orné půdy:

JZD III., IV. typ a zemědělské závody V. skupiny (3,5 - 5 ha)	210 kg	
Zemědělské závody IV. skupiny (5 – 10 ha)	250 kg	Navýšení + 16% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody III. skupiny (10 – 15 ha)	360 kg	Navýšení + 71% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody II. skupiny (15 – 20 ha)	480 kg	Navýšení + 129% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody I. skupiny (nad 20 ha)	600 kg	Navýšení + 186% proti JZD III. + IV. typu

Norma maso celkem v kg na 1 ha zemědělské půdy:

JZD III., IV. typ a zemědělské závody V. b. skupiny (2 – 3,5 ha)	95 kg	
Zemědělské závody V.a. skupiny (3,5 – 5 ha)	100 kg	Navýšení + 5% proti JZD III. a IV. typu
Zemědělské závody IV. skupiny (5 – 10 ha)	105 kg	Navýšení + 10% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody III. skupiny (10 – 15 ha)	110 kg	Navýšení + 16% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody II. skupiny (15 – 20 ha)	116 kg	Navýšení + 22% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody I. skupiny (nad 20 ha)	122 kg	Navýšení + 28% proti JZD III. + IV. typu

Norma mléko celkem v litrech na 1 ha zemědělské půdy:

JZD III., IV. typ	360 L	
Zemědělské závody V. skupiny (2 – 5 ha)	400 L	Navýšení + 11% proti JZD III. a IV. typu
Zemědělské závody IV. skupiny (5 – 10 ha)	420 L	Navýšení + 17% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody III. skupiny (10 – 15 ha)	440 L	Navýšení + 22% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody II. skupiny (15 – 20 ha)	460 L	Navýšení + 27% proti JZD III. + IV. typu
Zemědělské závody I. skupiny (nad 20 ha)	480 L	Navýšení + 33% proti JZD III. + IV. typu

Vládní nařízení č. 114/1953 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků. Obsahuje dílčí úpravy předchozích nařízení, další zpřesnění dodávek z půdy, podléhající různým přesunům nebo změnám držby.⁴⁹³ JZD v pohraničí mohla získat slevu z povinných dodávek ve výši až 10%. Dodávkové normy, respektive

⁴⁹³ Rekultivace močálů, nově získaná orná půda, půda získaná JZD od MNV, státních pozemkových rezerv apod.

dodávkové příkazy pro kulaky dál stanovili (podle seznamů zemědělských závodů, které poskytovaly jednotlivé MNV) okresní plnomocníci ministerstva výkupu. Trvá sleva na dodávky (masa, mléka a vajec) z půdy, přidělené do povinného pachtu pro jednotlivě hospodařící rolníky (bez omezení výměrou vlastní zemědělské půdy) a to až do výše 50%, novou je blíže neurčená sleva na dodávky pro zemědělce, živící zvláště početné rodiny. Nadále⁴⁹⁴ existuje systém prohlídek za účelem kontrol zásob a hospodaření v zemědělských závodech (zejména samozřejmě u soukromých osob), přípustné je prozatímní zadržetí zásob pro zajištění splnění dodávek. Tato směrnice ruší vyhotovování seznamů vesnických boháčů.⁴⁹⁵

Vládní nařízení č. 55 a č. 56/1955 Sb., kterými se mění a doplňuje vládní nařízení č. 114/1953 Sb., o dodávkové povinnosti a o výkupu zemědělských výrobků ve znění vládního nařízení č. 42/1954 Sb. Mizí pojem „nucený pacht“ a mění se na „půda přikázaná do užívání“: význam zůstává stejný.

Vládní nařízení č. 5/1957 Sb., kterým se rozšiřuje působnost národních výborů ve věcech výkupu zemědělských výrobků a sjednocují předpisy na tomto úseku. Úplná novela, která rušila platnost předchozích nařízeních, zejména č. 114/1953 Sb. v pozdějších zněních platila pouze půl roku. Národním výborům se jí svěřuje plnění výkupních úkolů, které dosud obstarávalo ministerstvo výkupu svými krajskými a okresními plnomocníky. Obsahově toto nařízení zhruba odpovídá předchozím vyhláškám: výši dodávek stanoví pevnými dodávkovými normami podle typu (JZD, jednotlivě hospodařící zemědělec) a rozlohy zemědělského závodu odbor výkupu zemědělských výrobků ONV písemným výměrem.

Vládní nařízení č. 49/1957 Sb., o výkupu zemědělských výrobků, jež ruší nařízení č. 5/1957 Sb. Výkup dále zajišťují pro schválené výkupce národní výbory, nově se zde objevuje, že ve zdůvodněných případech může rada KNV / ONV snížit či zvýšit dodávkové normy pro jednotlivě hospodařící rolníky až o 10% při zachování celkového objemu dodávek kraj / okres, což mělo význam hlavně pro snižování plánů v pohraničí. Dodávkové normy schválené radou ONV pro jednotlivé velikostní skupiny

⁴⁹⁴ Tato praxe potrvá po celé zkoumané období, t.j. do roku 1959.

⁴⁹⁵ Včetně 10% navyšování dodávkových norem; členění na skupiny dle velikosti zemědělského závodu však trvá, stejně tak nátlaková politika na soukromě hospodařící zemědělce. Jedná se pouze o „dočasnou“ úpravu pod vlivem politické situace ve státě.

jednotlivě hospodařících rolníků jsou závazné pro všechny rolníky obce a všichni rolníci téže velikostní skupiny mají stejnou normu.

Vládní nařízení č. 35/1959 Sb., o změně působnosti na úseku řízení výkupu zemědělských výrobků; působnost přechází z ministerstva potravinářského průmyslu a výkupu zemědělských výrobků na ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství. Současně se mění i odbory, existující pro tento účel odbory při národních výborech na „odbor zemědělství“.

Zákony a nařízení, zaměřené proti jednotlivě hospodařícím zemědělcům, zejména proti „vesnickým boháčům“:

Vládní nařízení č. 28/1948 Sb., kterým se vymezuje pojem drobného zemědělce pro paušalizování daně z obrátu. Specifikuje „drobného zemědělce“ jako osobu, hospodařící na zemědělské půdě do výměry 20 ha.

Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce, kam byli jako nepřátelé režimu umístováni velcí sedláci, odsuzovaní v kulackých procesech.

Vyhláška ministrů vnitra a národní bezpečnosti č. 48/1950 Ú.l., zřizuje ministerstvo národní bezpečnosti, které se odděluje od rezortu ministerstva vnitra. Jako jedna z jeho složek vzniká všemocná Státní bezpečnost (StB).

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní.

Zákon č. 89/1950 Sb., o trestním řízení správním (trestní řád správní).

Výnos ministerstva vnitra č. 473/1950 Ú.l., kterým se vydává prováděcí předpis k § 90 trestního řádu správního o trestních komisích. Specifikovalo pravomoce nově zřizovaných komisí při národních výborech: hlavní náplní jejich práce bylo stíhání deliktů proti zemědělské politice státu.⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ K trestním komisím blíže viz předchozí kapitoly této práce.

Zákon č. 102/1953 Sb., kterým se mění a doplňují některá ustanovení trestního práva správního, omezoval rozsáhlé trestní kompetence národních výborů.

Padesátá léta, a tím i zkoumané období, uzavírá několik zákonů, které předznamenávají nový kurs zemědělské politiky státu. Jde o následující nařízení, s platností od poloviny roku 1959 či od roku 1960, jejichž bližší obsah z důvodu časového přesahu není blíže rozebrán:

Zákon č. 48/1959 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

Zákon č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, jenž nahrazuje dosud platný zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech.

Zákon č. 51/1959 Sb., o výkupu zemědělských výrobků, negující dosud platné vyhlášky, zejména č. 56/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a výkupu zemědělských výrobků, a č. 49/1957 Sb., o výkupu zemědělských výrobků.

Vyhláška č. 92/1959 Ú.l., vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev.

VIII. Závěr

Když jsem začala shromažďovat první podklady této práce, nebylo mi jasné, jakým způsobem nakonec pojmu celé zpracování. Měla jsem určitou představu, která se však v průběhu času a s narůstajícím množstvím pramenů neustále měnila, až logicky vyústila v rozvrstvení práce tak, je dnes předkládám. Rámec bádání byl jasný: pokusit se sumarizovat vývoj zemědělství v okrese Trhové Sviny během takzvané kolektivizace, které je dnes všeobecně chápána jako období mezi rokem 1949, kdy vchází v platnost zákon o jednotných zemědělských družstvech, a rokem 1960, který je považován za „vítězství socialismu“ v Československu. Tohoto časového vymezení jsem se zhruba držela i já s výhradou, že za první období kolektivizace, jakýsi předstupeň socialistické „přestavby“ zemědělství pokládám již dobu od ukončení druhé světové války, kdy se postupně vytvářely podmínky, jež umožnily v roce 1949 naplno rozpoutat proces združstevňování. Výhodou bylo, že jsem zpracovávala podklady uzavřené časově i teritoriálně: existence okresu Trhové Sviny v podstatě kopírovala hlavní etapu kolektivizace, roky 1949 – 1959, okresní archivní fondy byly již uzavřené, většinou uspořádané a tudíž přístupné bádání. Totéž se nedá říci o fondech krajských, nicméně i do těch jsem mohla díky ochotě pracovníků SOA Třeboň nahlížet.

Podívám-li se zpátky na jednotlivé kapitoly, a pomenu-li pasáže, věnované obecnému vývoji ve státě, pokusím se stručně zrekapitulovat oddíly, které se věnují vlastnímu vývoji Trhosvinenska. Musela jsem slevit z plánovaného analytického rozboru výstavby zemědělství z prostého důvodu: k jednotlivým jednotným zemědělským družstvům se nedochovaly téměř žádné písemné prameny. Torzovité fondy zdaleka ne všech zemědělských podniků okresu, tak jak jsou uloženy v SOkA České Budějovice, obsahují obvykle jen účetní sestavy nebo zápisy ze schůzí z novější doby: o zakládacích listinách nebo seznamech členů a dalších prvotních podkladech nemůže být řeč. K různým příčinám tohoto stavu je možno řadit jak primitivní nebo vůbec žádné vedení administrativy prvních JZD; nekontrolovanou skartaci, prováděnou přímo družstvem i chaos údobí po pádu komunismu v roce 1989, kdy některé materiály úmyslně mizely ze světa. Naštěstí se alespoň část dokumentů uchránila ve fondech centrálních okresních i krajských institucí, i když spíše ve formě rozličných statistik a sumářů. Osnovu své práce jsem vystavěla na nepřehledném množství závazných norem, které určovaly podobu „nového“ socialistického zemědělství - zákonů, vyhlášek, vládních i stranických usnesení - a na tom, jak se jejich aplikace promítla do situace okresu Trhové Sviny. Pokud prameny dovolily, provází výklad konkrétní příklady z jednotlivých obcí okresu a nejrůznější evidenční údaje. Region Trhosvinenska měl oproti „stadardnímu“ modelu venkova padesátých let určitá specifika: okres byl „nový“, jeho neustálená správa se vyvíjela současně se „socialistickou přestavbou“ oblasti,

to se odráželo v neodborně fungující administrativě okresních institucí a následně též ve výstavbě družstev, která to zde měla mnohem těžší než v krajích se stabilizovanými úřady. Navíc velkou část okresu zabíralo pohraničí, které utrpělo poválečným odsunem obyvatelstva: na zemědělské Trhosvinensko plně dopadla tíha absence pracovní síly, nebylo najednou, kdo by hospodařil na prázdných usedlostech. Následné osídlování příhraničí a neustálý pohyb a fluktuace osídlenců ještě více přispívaly k úpadku zemědělství a všeobecnému zaostávání krajiny a samozřejmě se promítly i do vývoje zemědělských družstev. Po celá padesátá léta se jako červená nit děním okresu táhne problém pokulhávání zemědělské i ostatní výroby, probíhají zde různé krátkodobé akce „pomoci pohraničí“ a zároveň dochází k paradoxu, že tento okres (podobně jako celý československý venkov), ač se sám potýká se všeobecným nedostatkem, slouží jako zdroj pracovní síly i financí pro jiná, zejména průmyslová odvětví hospodářství.

V jednotných zemědělských družstvech padesátých let se formuje budoucí přístup rolníků k hospodaření pro příští desetiletí: ke vstupu do družstev je nevedla vzájemná dobrovolná spolupráce, ale ekonomický i psychický nátlak a zastrašování; také ale vidina osobního prospěchu díky anonymitě „kolektivu“. Přestože JZD požívala oproti soukromě hospodařícím rolníkům nejruznějších zvýhodnění a úlev, nepřetržitě zápasila s existenčními problémy. Zemědělci, teď už spíše „zaměstnanci“, si zvykli čekat s nataženou dlaní příspěvky od státu, aniž by přitom družstva vykazovala adekvátní hospodářské výsledky. JZD byla zakládána překotně a neprofesionálně, pouze na příkaz stranických orgánů, bez ohledu na materiální i personální předpoklady. Všechny výše jmenované příčiny předurčovaly masově budované kolektivní podniky k úpadku. Po celých deset let existence okresu Trhové Sviny poskytují archivní písemnosti pouze svědectví o neutěšeném stavu zemědělských družstev: neustálé nářky se střídají s bezúspěšnými pokusy o zlepšení situace. K určité stabilizaci JZD na Trhosvinensku obdobně jako v celé republice došlo až v šedesátých a na počátku sedmdesátých let.

Přes veškerá hesla a fráze která KSČ používala k získání podpory obyvatelstva šlo komunistům vždy především o sebezprosažení a úplné převzetí moci ve státě. Po druhé světové válce a po únorovém puči se zdálo, že už jim nic nestojí v cestě. Opírali se o „dělnickou třídu“ i podporu velké části obyvatelstva republiky: pouze vesnice si ještě žila svým vlastním, relativně nezávislým životem – a ten bylo třeba zlikvidovat. Komunisté věděli, že bez rozbití tradičních hodnot venkova, zničení pout k půdě a k soukromému vlastnictví, se jim to nikdy nepovede. Menší soukromí rolníci byli nahnáni do družstev: tam byli pod kontrolou. Velcí sedláci představovali problém: měli půdu i majetek, s nimiž komunisté počítali ve svém programu socialistické přestavby vesnice; „selský stav“ vždy držel pospolu, ve státě zosobňoval konzervativní prvek, tvořili ho lidé sebevědomí a společensky vážení, nezřídka odborně vzdělaní, kteří nemínili vyměnit svá po generace budovaná hospodářství za členství

v socialistických zemědělských „fabrikách“. S těmi se komunisté hodlali vypořádat jinak: cestou systematických represí a násilí; účelovými zákony, které byly vládou a parlamentem schvalovány výlučně k perzekuci této konkrétní vrstvy obyvatelstva. I když šlo o zločiny proti samotné lidské důstojnosti, vše se odehrávalo v rámci platné legislativy. V neposlední řadě komunisté dokonale využili i základní lidské emoce: řevnivost, závist a zášť. Propracovaný systém propagandy podněcoval obyvatele měst i vesnic proti „vesnickým boháčům“, rozhlas, noviny, i samotní agitátoři radili řadovým občanům, jak sami mohou přispět k dalšímu utlačování a ponižování „kulactva“. Dřívější přátelé stáli teď proti sobě: ti, kteří často teprve po Únoru 1948 vstoupili do KSČ, měli teď skutečně moc na to, vyřizovat si staré křivdy se svými sousedy. Ač to nebylo mým cílem, stala se kapitola, věnovaná těmto stíhaným občanům Trhosvinenska klíčovou a velmi osobní částí této práce; zde k nám po více než půlstoletí promlouvají konkrétní lidské osudy. Strohé úřední dokumenty, jména mužů a žen, jimž po životě plném práce nakonec nezbylo nic než trápení, kteří si však v těchto těžkých chvílích alespoň podrželi sebeúctu, by měly být připomínkou i varováním před jakýmkoliv totalitním režimem, byť „s lidskou tváří“.

Padesátá léta zanechala v životě vesnice nesmazatelné stopy. Kolektivizace a násilná aplikace sovětského modelu zemědělství vedlo k zničení základních hodnot venkova. S rozoráním mezí zmizel vztah k půdě, úcta k soukromému majetku i dědictví předchozích pokolení. Zemědělci přestali být hospodáři a stali se pouhými zaměstnanci, po vzoru průmyslové výroby „plniči plánů“. Narušení krajiny, přírody i tradiční kultury venkova šlo ruku v ruce s devastací mravních hodnot a společenského uvědomění. Roky komunistické vlády si vybraly svou daň v podobě lidské lhostejnosti a vzájemného sobectví, zániku přirozeného sebevědomí a národní hrdosti i neúctě k práci. Pro současnou generaci, ale bohužel snad ještě více pro ty „středního věku“, jsou padesátá léta skutečně „minulé století“; nezajímají je nebo se tváří, že se jich někdejší události už netýkají; a přímí účastníci pomalu odcházejí a s nimi mizí i vzpomínky na tuto temnou dobu.

Při psaní této práce jsem si uvědomila, jak moc je důležité, aby lidé nezapomněli. Říká se: poučit se z minulosti a myslet přitom na budoucnost – jsem přesvědčena, že v případě kolektivizace československého venkova v padesátých letech dvacátého století to platí dvojnásob.

IX. Seznam zkratek

AV	akční výbor
AV NF	akční výbor Národní fronty
AV ČR	Akademie věd České republiky
br.	bratr (zde oslovení členů Československé strany lidové)
č.p.	číslo popisné
ČSL	Československá strana lidová
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
ČSSS	Československé státní statky
fasc.	fascikl
ha	hektar
JHP	jednotný hospodářský plán
JKV KSČ	Jihočeský krajský výbor Komunistické strany Československa
JNV	jednotný národní výbor
JSČZ	Jednotný svaz českých zemědělců
JZD	jednotné zemědělské družstvo
kart.	karton
KB5	krajská bezpečnostní pětka
KNV	krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
KS StB	krajská správa Státní bezpečnosti
KV KSČ	krajský výbor Komunistické strany Československa
MAV NF	místní akční výbor Národní fronty
MNB	ministerstvo národní bezpečnosti
MNV	místní národní výbor
MO KSČ	místní organizace Komunistické strany Československa
MVě	ministerstvo výkupu
NB	Národní bezpečnost
NF	Národní fronta
NPF	Národní pozemkový fond

NPT	nápravný pracovní tábor
N.T.	náhradní trest
NV	národní výbor
OB3	okresní bezpečnostní trojka
ONV	okresní národní výbor
OO MV	okresní oddělení ministerstva vnitra
OO VB	okresní oddělení Veřejné bezpečnosti
O.S.	odnětí svobody
OÚNZ	okresní ústav národního zdraví
OV KSČ	okresní výbor Komunistické strany Československa
OV NB	okresní velitelství Národní bezpečnosti
OV NF	okresní výbor Národní fronty
PJ	pracovní jednotka
PKV KSČ	plénum krajského výboru Komunistické strany Československa
por.	poručík
ppor.	podporučík
ř.z.	říšský zákoník
s.	soudruh, soudružka
Sb.	Sbírka zákonů (a nařízení) republiky Československé
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	státní okresní archiv
SOA	státní oblastní archiv
SPÚNZ	samostatný pracovní útvar nápravných zařízení
StB	Státní bezpečnost
STS	strojní a traktorová stanice
THÚ	technicko – hospodářská úprava
THÚP	technicko – hospodářská úprava půdy
TNP	tábor nucené práce
ÚHZV	Ústředí pro hospodaření se zemědělskými výrobky
Ú.l.	Úřední list republiky Československé
ÚMEZ	Ústředí pro mechanizaci zemědělství
ÚNZ	útvar nápravných zařízení
ÚRD	Ústřední rada družstev
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa

VB	Veřejná bezpečnost
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
V.T.	vedlejší trest
v.z.	v zastoupení
ZNV	zemský národní výbor
5LP	pětiletý plán, pětiletká

X. Literatura, prameny, jiné zdroje

Archivní prameny

Státní oblastní archiv v Třeboni, fond I/12 - Krajský plnomocník ministerstva výkupu České Budějovice

Státní oblastní archiv v Třeboni, fond I/155 – Jihočeský krajský národní výbor České Budějovice

Státní oblastní archiv v Třeboni, fond I/141 – KSČ – jihočeský krajský výbor České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A14 – Okresní národní výbor České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A14a – Jednotný národní výbor České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A15 – Okresní národní výbor Trhové Sviny

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A47 – Okresní soud Trhové Sviny

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A57 – Národní fronta – okresní výbor Trhové Sviny

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A59 – Národní fronta – okresní výbor České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A77 - Jednotný svaz českých zemědělců - okresní sdružení České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A125 – Okresní prokuratura Trhové Sviny

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A144 – KSČ, okresní výbor České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond A156 – KSČ, okresní výbor Trhové Sviny

Státní okresní archiv České Budějovice, fond B852 - Místní národní výbor Horní Stropnice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond B1151 – Archiv obce Komařice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond B1401 - Archiv obce Ločenice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond B1620 - Archiv obce Olešnice

Státní okresní archiv České Budějovice, fond B2012 - Místní národní výbor Střížov

Periodika, tiskem zveřejněné zákony a normy

Jihočeská pravda, ročníky 1945 – 1960

Nová mysl, ročník 1956

Rudé právo, ročníky 1945 – 1959

Zemědělské noviny, ročníky 1950 – 1955

Zemědělský zpravodaj okresu Trhové Sviny, ročníky 1950 – 1956

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, ročníky 1945 – 1960

Úřední list Československé republiky, ročníky 1945 - 1959

Odkazy internet

Asociace soukromého zemědělství ČR, <http://www.asz.cz>

Komunistická strana Čecha Moravy, <http://www.kscm.cz>

Komunistický svaz mládeže, <http://www.ksm.cz>

Konfederace politických vězňů, <http://www.kpv-cr.cz>

Metropolitní univerzita Praha, <http://www.just.wz.cz>

Ministerstvo vnitra, archiv bezpečnostních složek, <http://www.abscr.cz/cs/vnitro>

Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw>

Pražský web pro studenou válku, <http://www.praguecoldwar.cz>

Projekt Paměť národa, <http://www.pametnaroda.cz>

Senát České republiky, <http://www.senat.cz>

Státní oblastní archiv v Třeboni, <http://www.ceskearchivy.cz>

Těchobuz u Pacova; historie obce; obecní kronika, <http://www.techobuz.cz>

Trhové Sviny, www.tsviny.cz/files-tslisty. Trhvosvinenské listy, zpravodaj města

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, <http://www.usd.cas.cz>

Ústav pro studium totalitních režimů, <http://www.ustrcr.cz>

Literatura

BLAŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal (edd.): *Kolektivizace venkova v Československu 1948 – 1960 a středoevropské souvislosti*, Praha - Vimperk 2008.

Budovatelský program třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků, přednesený předsedou vlády soudruhem Klementem Gottwaldem v Ústavodárném Národním shromáždění dne 8. července 1946. Agitační materiál Komunistické strany Československa, Praha 1946.

ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – Vaculík, Jaroslav: *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005.

České a slovenské zemědělství v období mezi světovými válkami. Sborník příspěvků z celostátní vědecké konference, konané ve dnech 24. a 25. září 1992 v Uherském Hradišti, Uherské Hradiště 1992.

DOLEŽAL, Jan a kolektiv: *Když mizely meze: kapitoly z kolektivizace východočeského zemědělství v letech 1949 – 1960*, Hradec Králové 1987.

DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Zkáza zeleného čtyřlístku*, Praha 2007.

FEIERABEND, Ladislav: *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*, Volary 2007.

GEBAUER, František: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 – 1989*, Praha 1993.

GOTTWALD, Klement: *Kupředu, zpátky ni krok!* Praha 1948.

GOTTWALD, Klement: *Spisy XIV.*, Praha 1958.

GOTTWALD, Klement: *Spisy XV.*, Praha 1961.

GREBENÍČEK, Miroslav: *Združstevňování zemědělské malovýroby v pohraničních oblastech jižní Moravy v letech 1949 – 1969*, Brno 1988.

GRONSKÝ, Ján: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II. (1948 – 1969)*, Praha 2002.

HÁJÍČEK, Jiří: *Selský baroko*, Brno 2009.

JECH, Karel: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008.

JECH, Karel: *Soumrak selského stavu 1945 – 1960*, Praha 2001.

JECH, Karel (ed.): *Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana*, Praha 1993.

KALINOVÁ, Lenka: *Společenské proměny v čase socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945 – 1969*, Praha 2007.

KAPLAN, Karel – KOSATÍK, Pavel: *Gottwaldovi muži*, Praha – Litomyšl 2004.

KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953 – 1956*, Brno 2005.

KAPLAN, Karel: *Majetkové zdroje KSČ v letech 1945 – 1952*, Praha 1993.

KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan: *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*, Praha 1994.

KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990.

KAPLAN, Karel: *Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953 – 1957 a 1968 – 1975*, Praha 1993.

KAPLAN, Karel: *Sovětsští poradci v Československu*, Praha 1993.

KAPLAN, Karel: *Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954*, Praha 1993.

KLÁNSKÝ, Mojmír: *Vyhnaní*, Praha 1990.

KROFTA, Kamil: *Dějiny selského stavu*, Praha 1949.

KŮRKA, Karel: *Trhové Sviny: historický nástin do poloviny XIX. století*, Trhové Sviny 1936.

LACINA, Karel – Čechák, Vladimír: *Vývoj systémů veřejné správy*, Praha 2001.

Lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850 – 1970, Praha 1978.

MACHÁT, František: *Práva a povinnosti zemědělských osídlenců*, Praha 1948.

MAREK, Jiří: *Vesnice pod zemí*, Praha 1949.

MLÝNSKÝ, Jaroslav: *Únor 1948 a akční výbory Národní fronty*, Praha 1978.

Na české vesnici rozvratníkům pšenice nepokvete. Projev poslance Josefa Smrkovského v Ústavodárném Národním shromáždění. Agitační materiál Komunistické strany Československa, Praha 1946.

NĚMCOVÁ, Lidmila – PRŮCHA, Václav: *K dějinám družstevnictví ve světě a v Československu*, Praha 1999.

Od X. do XI. sjezdu KSČ. Usnesení a dokumenty ÚV KSČ. Praha 1958.

PERNES, Jiří: *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.

PEŠEK, Jan: *Dokončování poválečného osídlování jihočeského pohraničí (léto 1946 – podzim 1947)*. Jihočeský sborník historický 1986/LV/2, s. 69n.

PEŠEK, Jan: *Dosídlování jihočeského pohraničí v letech 1954 – 1959*. Jihočeský sborník historický 1986/LV/4, s. 169n.

PEŠEK, Jan: *Osídlování jihočeského pohraničí v letech 1947 – 1953*. Jihočeský sborník historický 1986/LV/3, s. 133n.

PEŠEK, Jan: *Přerod jihočeské vesnice. K historii združstevňování zemědělství Českobudějovického kraje v letech 1949 – 1959*, České Budějovice 1985.

Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa, Praha 1949.

Protokol z 9. veřejného slyšení Senátu České republiky, konaného 28.11.2006 k tématu: *Právní posouzení vyhánění zemědělských rodin z půdy v 50. letech minulého století*.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD – 1945*, Praha 2003.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD – 1946*, Praha 2004.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Podmínky pro vznik JZD – 1947*, Praha 2005.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1948 - 1949*, Praha 1995.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1950*, Praha 1998.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1951*, Praha 1999.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1952*, Praha 2000.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1953*, Praha 2002.

PŠENIČKOVÁ, Jana (ed.): *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD – 1954*, Praha 2008.

Rok pro zemědělce. Agitační materiál Komunistické strany Československa, Praha 1946.

RŮŽIČKA, Miloslav: *Vyhnanci akce „Kulak“, Havlíčkův Brod 2008.*

SCHELLE, Karel: *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1990, Praha 2005.*

SLEZÁK, Lubomír: *Združstevněná vesnice: k historii socialistické přestavby zemědělství Brněnského kraje v letech 1949 – 1959, Brno 1981.*

SLEZÁK, Lubomír: *Zemědělské osídlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce, Brno 1978.*

Socializace zemědělství v Jihočeském kraji 1945 – 1985: Jihočeský kraj celkově: bibliografie, České Budějovice 1985.

Socializace zemědělství v Jihočeském kraji 1945 – 1985: okres České Budějovice: bibliografie, České Budějovice 1985.

Sociologický průzkum příčin migrace z pohraničí, vydal Český statistický úřad, krajské oddělení České Budějovice, České Budějovice 1971.

Trhové Sviny: 500 let městem, vydáno nákladem Václava Horkého, Trhové Sviny 1938.

Usnesení a dokumenty ÚV KSČ od XI. sjezdu do celostátní konference 1960, Praha 1960.

VÁCLAVŮ, Antonín: *Ke sporům o zemědělské družstevnictví a kolektivizaci v Československu, Praha 1999.*

VOLAVKA, Antonín: *Vesnický boháč, nepřítel drobných a středních rolníků, Praha 1951.*

VONDRÁČEK, Jiří: *Pomoc národních výborů při zakládání JZD: zkušenosti z Jihlavského kraje, Praha 1957.*

VYSOKAJ, Juraj: *Jednotná zemědělská družstva – úloha práva při jejich výstavbě, Praha 1989.*

Vývoj hospodářství České socialistické republiky. Časové řady 1948 – 1979, vydal Český statistický úřad 1980.

X. sjezd KSČ : II. den sjezdového jednání dne 12.června 1954 : (těsnopisný záznam), Praha 1954.

X. sjezd KSČ : III. den sjezdového jednání dne 13.června 1954 : (těsnopisný záznam), Praha 1954.

X. sjezd KSČ : IV. den sjezdového jednání dne 14.června 1954 : (těsnopisný záznam), Praha 1954.

X. sjezd KSČ : V. den sjezdového jednání dne 15.června 1954 : (těsnopisný záznam),
Praha 1954.

Zemědělství a 50. léta, vydalo Národní zemědělské muzeum, Praha 2008.

Zkušenosti ze stranické práce při zakládání a upevňování JZD v Českobudějovickém kraji, vydalo vydavatelství ÚV KSČ, Praha 1956.

25 let rozvoje jednotných zemědělských družstev v Jihočeském kraji, vydala Krajská správa Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích, České Budějovice 1974.

30 let JZD v jižních Čechách, materiál Krajské zemědělské správy v Českých Budějovicích a krajského pracoviště Českého výboru Svazu družstevních rolníků, České Budějovice, 1979.

XI. Fotografická příloha

Seznam příloh:

1. Mapa okresu. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 45.
2. Karty evidence osob nepřátelských režimu, vedené u obvodních stanic SNB, 1949/1950. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 21.
3. Výměr „krajské pětky“ o zařazení do TNP, 1949. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 20.
4. Evidenční listy JZD, zasílané v první etapě kolektivizace zemědělskému odboru ONV Trhové Sviny, 1949/1950. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 34.
5. Jedny z mnoha agitačních letáků k výstavbě JZD, rozšiřovaných po obcích Trhosvinenska. SOkA České Budějovice, fond A57 Okresní výbor Národní fronty Trhové Sviny, karton Zemědělství.
6. Žádost JZD Údolí o provedení THÚP, 1950. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 84.
7. Hlášení o „vyhledávání“ trestných činů na vesnické boháče, 1952. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.
8. Příkaz KNV České Budějovice okresním národním výborům kraje o odvolávání vesnických boháčů, srpen 1952. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 320.
9. Štvavý článek proti rodině Gustava Fackenbergera ze Strážkovic, Zemědělský zpravodaj okresu Trhové Sviny, 8.8.1952; obdobně zaměřená zpráva z téhož časopisu proti Kateřině Řežábové z Jílovic z 15.8.1952.
10. Článek Bořivoje Janovského proti sedláku Františku Šimkovi z Radostic, Jihočeská pravda, 16.1.1953.

11. Zveřejnění rozsudku nad Josefem Matouškem, Zemědělské noviny, 25.1.1951.
12. Zveřejnění potrestání Jana Mačí, Jihočeská pravda, 7.9.1951.
13. Rehabilitace manželů Mačí, 18.3.1991, SOkA České Budějovice, fond A47 Okresní soud Trhové Sviny, karton č. 312.
14. Zpráva ONV Trhové Sviny pro KNV České Budějovice o postupu združstevňování v okrese, 1953. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 84.
15. Udání MNV Slavče na Jaroslava Mačí, 1955. SOkA České Budějovice, fond A47 Okresní soud Trhové Sviny, karton č. 317.
16. Příkaz pro rady MNV okresu - vypracování seznamů vesnických boháčů, 1952. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.
17. Hlášení MNV Jílovice ve věci vesnických boháčů, 1952. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.
18. Odvolání proti označení vesnickým boháčem, 1953. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.
19. Odvolání proti označení vesnickým boháčem, 1953. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.
20. Titulní strana Zemědělského zpravodaje okresu Trhové Sviny, 4.9.1954.

Okres TRHOVÉ SVINY.

TAJNÉ!

1. Mapa okresu. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 45.

VELITELSTVÍ STANICE NÁRODNÍ BEZPEČNOSTI Jilovice, okr. Trh. Sviny.

Čís. jedn. 117 taj-49.

Jilovice, dne 13. 9. 1949.

Okresní velitelství NB

Trhové Sviny.

K čj. 200 taj-1949 ze dne 9. 9. 1949.

Evidenční listy osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení.

Přílohy: 10.

Předkládám vyplněné evidenční karty osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení.

Uvádím, že pro krátkou dobu svého působení ve zdejší obvodě není mi přesně známa celá činnost osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení, tyto bude postupně dále vyhledávati a dodatečně hlásiti; k tomu učelu si ponechávám na stanici dosud nevyplněné kartotéční listy.

Velitel stanice NB:
vrch. strážn. Soukup.

Jméno a příjmení	Kont-rola dne	Kjm	Zjistěné závady	Nařízeno k nápravě
nar. 23. 1. 1901 František C i s l	10. 9.	Kocian Franta	Nespínání předepsané dodávky mléka za první polovleči 1950.	oznámen ONV čj. 2002/49.
vlastní zeměděl- ská usedlost o výměře 17 ha. bytem Mohuvice čp. 3. okr. Trh. Sviny				

Jméno a příjmení	Kont-rola dne	Kjm	Zjistěné závady	Nařízeno k nápravě
nar. 30. 8. 1901 Václav S o u k u p	12. 9. 1950	Kocian Kocian	Stavba kůlny bez staveb. povolení	oznámen ONV čj. 1322/49.
vlastní zeměděl- ská usedlost o výmě- ře 17 ha. bytem Mohuvice čp. 39. okr. Trh. Sviny				

2. Karty evidence osob nepřátelských režimu, vedené u obvodních stanic SNB, 1949/1950. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karta č. 21.

Druhopis

3468/149

Komise 3.5. se sídlem v Čes. Budějovicích
pro zaražení osob do tábora nucené práce.

Č.j.: 5796/49. r. p. V. Č. p. ... Čes. Budějovicích . 8. úterý 1949.

Vše: S. p. 3. 4. r. P. 11148. r. ...
zařazení do tábora nucené práce.

V y m ě r .

Komise 3.5. se sídlem v Čes. Budějovicích rozhodnutím ze dne
. 8. úterý 1949..... nařadila podle § 2. odst. 1. písm. a/ b/
zákonu ze dne 25. října 1948, č. 247 Sb. P. 11148. S. p. 3. 4. r. P. ...
nar. dne 22. 5. 1910... v Salomonovicích..... okr. Trhové Sviny...
povolání ..rolníka..... počtem 1 bytem v Salomonovicích
do tábora nucené práce v L. o. B. a. n. o. ch..... na dobu 1. roku...

Proti tomuto rozhodnutí lze se odvolat do 15 dnů po doručení
táboro výměru k ministerstvu vnitra. Odvolání jest podati u komise.

Odvolání nemá dle § 26. zákona odkladného účinku.

D ů v o d y :

Komisační setření bylo sjiteno, že jste nenapravitelně reakci-
onář a určitý odpires vltahé, že jste komunistická. Funkcionářem
MČO vyhrubujete, že "až to prokne, tak se dostanete přes kůbu" a
pod. Neopouštěte s lidově-demokratickým zřizováním, svoji do-
hodou vládnout pláče jsem ledaž byle, činnost funkcionářů MČO
semaňujete tím, že jste obcházeli v obci s občany a říkali, aby
občané potvrdili, aby funkcionář MČO Gustava byl odstraněn z místa
předsedy MČO přesto, že tento řádně plní své povinnosti a kon-
tingent má splněný nad 100 %.

Vzhledem k tomu lze Vás kvalifikovati jako osobu ohrožující
vltavbu lidově-demokratického zřizování.

Tím je Vaše zařazení do TNP zcela odůvodněno.

Předseda komise:
Dr. K r á č k o v á, v. r.

za správnost vltavování:

S. Kráček

3. Výměr „krajské pětky“ o zařazení do TNP, 1949. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 20.

Vyplňují měsíčně všechna JZD za pomoci orgánů lidové správy a instruktorů.

Přehled o stavu a složení JZD.

Typ JZD I.
 JZD Planá
 Okres Trhové Sviny

Přípravný výbor schválen dne <u>8.11.49</u> Ustavení schváleno dne <u>7.9.50</u> Představenstvo bylo zvoleno na valné hromadě dne		Počet členských schůzí v měsíci Počet schůzí PV nebo představenstva		2 2	
Složení přípravného výboru nebo představenstva		Složení členstva			
Celkový počet členů PV-představenstva		10	Celkový počet členů JZD /včetně činovníků/		
Politické složení PV-představenstva	KSČ	9	Politické složení členů JZD	KSČ	
	ostatní strany Národní fronty	—		ostatní strany Národní fronty	
	neorganizovaní	1		neorganizovaní	
	zemědělci celkem nezemědělci celkem	10 4		zemědělci celkem nezemědělci celkem	
Složení členů PV-představenstva podle povolání	z nezemědělců je:		Složení členů podle povolání	z nezemědělců je:	
	a/ dělníků	9		a/ dělníků	10
	b/ řemeslníků a živnostníků	1		b/ řemeslníků a živnostníků	1
	c/ ostatních	1	c/ ostatních	15	

Z členů PV-představenstva je majitelů zemědělských závodů s výměrou půdy		Z nich je dělníků činných v průmyslu		Z členů JZD je majitelů zemědělských závodů s výměrou půdy		Z nich je dělníků činných v průmyslu	
do 5 ha	8	3		do 5 ha	17		
5-10 ha	3	—		5-10 ha	2		
10-15 ha	—	—		10-15 ha	—		
15-20 ha	—	—		15-20 ha	—		
nad 20 ha	—	—		nad 20 ha	—		
Počet žen v PV-představenstvu	zemědělkyně nezemědělkyně	/		počet žen v členstvu	zemědělkyně nezemědělkyně	9 3	
Počet členů ČSM v PV-představen.	zemědělci nezemědělci	/		Počet členů ČSM v členstvu	zemědělci nezemědělci	/	
Přehled o půdě JZD				V uplynulém měsíci			
Celková výměra zemědělské půdy všech členů JZD		33,78		a/ přibylých nových členů		21	
Z toho výměra orné půdy všech členů JZD		22,54		b/ ubylých členů		/	
Přehled o půdě členů JZD /půda přidělná do užívání JZD z půdní rezervy, získané od ČsSS, n.p., nebo do povinného pachtu a p.				Jména činovníků			
Celková výměra zeměd. půdy JZD		ha 33,78		Povolání		Výměra půdy	
Z toho	a/ orná půda	22,54		a/ předseda PV-představenstva		Polit. přísl.	
	b/ trvalé louky	5,21		b/ předseda dozorců rady		/	
	c/ pastviny	1,20		/		/	
	d/ ovocné sady	1,57		/		/	
	e/ vinice	/		/		/	
Z orné půdy je		/		V JZD jsou		a/ všichni zemědělci b/ většina zemědělců c/ menšina zemědělců v obci	

4. Evidenční listy JZD, zasílané v první etapě kolektivizace zemědělskému odboru ONV Trhové Sviny, 1949/1950. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 34.

5. Jedny z mnoha agitačních letáků k výstavbě JZD, rozšiřovaných po obcích Trhšovinska. SOkA České Budějovice, fond A57 Okresní výbor Národní fronty Trhové Sviny, karton Zemědělství.

V Údelí dne 26.6.1950.

Titl.

KRAJSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR

V Českých Budějovicích. Zemědělské oddělení.

Předsednictve JZD v Údelí u Nevých Hradů okres Trh. Sviny.

Obrací se na Vas se žádostí o vyslání scelevací lagrenemské úderky, která by nám poradila jakým směrem máme budovat pro zdejší obtížné podmínky. Co možno nejdříve provedla hospedářskotechnickou úpravu pozemků v katastru obce Údelí u N, Hradů.

Tato žádost byla schválena všemi členy místního JZD, kterých je 26 a vlastní 80% veškeré půdy v obci Údelí.

Chceme se tak zařadit ~~KRAJSKÝ~~ na první místo mezi JZD na okres Trhové Sviny.

v. n. Z. Z. Z. Z. Z.

Pětiletce zdar.

Boska Jan

jednatel.

Jednotné zemědělské družstvo
Údolí u N. Hradů, jižní Čechy

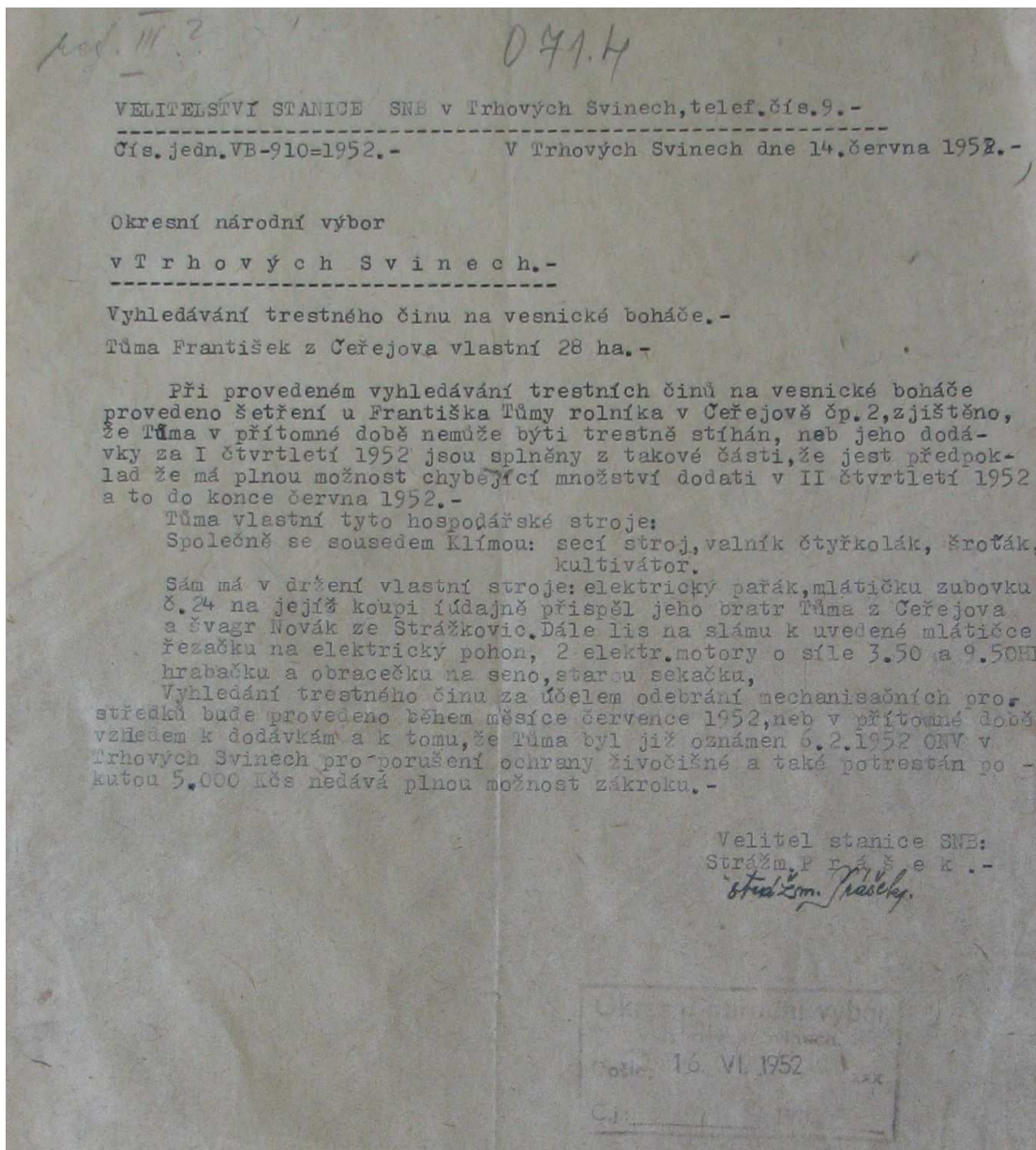
předseda.

D.R. doporučuje k rychlému vyřízení!
okresní družstevní rada
Trhové Sviny

Krajský národní výbor v Čes. Budějovicích	
Došlo: - 6. VII. 1950	
Zn.: Příl.: <i>IX</i>	

Kunz

6. Žádost JZD Údolí o provedení THÚP, 1950. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 84.

7. Hlášení o „vyhledávání“ trestných činů na vesnické boháče, 1952. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.

Průběh
KRAJSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH

č. j. 2-031.2-17-1952.
17. srpna 1952. (17. srpna 1952.)

v č. j. 2-031.2-17-1952.

Okresní národní výbor,
v rámci okresního tajemství

ŘÁDILNA.

Velitel útvaru.

*Okresní národní výbor,
v rámci okresního tajemství
(1. listopadu 1952.)
Karel Karpíšek, úř. z. 19/12. d. 1952.*

Vážený pane,

Ve smyslu nálezů vlády je třeba, aby výběh všech funkcionářů okresních národních výborů a řad vesnických boháčů byla provedena a skončena nejpozději do konce srpna t.r.

Liškové prvky, včetně výběhu správních vesnických boháčů a jejich spolupráci s členy v okresních národních výborech Valer-
ka okresu Koryčany do okresního úřadu, t. j. nejpozději do 31. srpna 1952. Dávám vám v tomto termínu podějit správu, a jaký výběh-
kem byla ve Valerka okrese také shod provedena a skončena. Skontrol-
li i po této době ještě vesnický boháč funkcionářů KNV, uvězte
je v správu jmenovitě a vyšetření činnosti, pro které nemohla
být obecně provedena.

Pro nutnost také shod liškové, aby jí byla věnována
dostatečná pozornost.

Shledávám s tím

za referent I.1
Doležal v.r.

za správnost
vychovávatel I.

Doporučení

Vyřazeno 4. VIII. 1952

8. Příkaz KNV České Budějovice okresním národním výborům kraje o odvolávání vesnických boháčů, srpen 1952. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 320.

Vesnická bohačka nemá ráda socialismus

V Jílovicích žije bohatá selka, jež nemá ráda dnešní socialistický režim a snaží se jej všemi prostředky rozvrátit. To se jí ovšem dnes už nedaří, dik bdělosti a ostražitosti naší bezpečnosti. Začalo to docela nevinně. Nějaký ten litr mléka na černo, sema tamo kousek toho másla pro známé, nebo pár vajíček, a tak se to pomalinku táhlo, až si toho všiml MNV a zeptal se milé paní, proč jako neplní své dodávkové úkoly. To bylo výmluv a nářku. No, vždyť to znáte. Ale koruna toho byla teď ve žních. Chudák, nemohla splnit dodávku. Prý se neurodilo, obilí nesype, nu, a nemá. Ale proč? Nu, to je tak. Ono se totiž mlátilo jen na 50 procent. Druhých 50 procent zůstalo ve slámě a nyní se bude mlátit po druhé. I tady to vesnické kulačce Řežabové z Jílovic nevyšlo. V příštím čísle, milí čtenáři, vám sdělíme výsledek šetření a kolik se ještě vymlátilo z druhého výmlatu. Kolik osevní plochy nebylo dodrženo a tak dále. Je třeba u takových ptáčků si dát pozor na všechno a dobře je střežit.

Kdo jen ho pozná?

Vesnický boháč nepatří do družstva. To pochopili teprve po třech letech družstevníci ve Strážkovicích. Jejich malá bdělost a ostražitost jim zabránila v přechodu na vyšší typ. Kdo brzdil rozvoj JZD? Komu vyhovoval první typ? Inu, vesnickému boháči. Ten si pěkně blahobytně žil, jak za prvé republiky, kdy byl členem agrární strany, pak za okupace, když k němu jezdil na návštěvu zrádce a kolaborant, protektorátní ministr Hrubý. Po revoluci se z vypočítavosti pan vesnický boháč již do žádné politické strany nehlásil, ale velmi ochotně se přizpůsobuje stávajícím podmínkám. Syn pana kulaka vstupuje do lidové strany a je volán k práci v místním národním výboru, který se právě tvoří. Ne, ale jako zástupce pracujícího lidu, ale jako zástupce těch, kteří chtěli mít republiku po staru v rukou, aby pak v čele s Benešem mohli nastolit vládu bývalých agrárníků a fabrikantů. Pro neplnění řádných dodávkových úkolů a povinností, byl z místního národního výboru vyloučen. Avšak různými pletichami ocitá se znovu v MNV a po založení JZD stává se i on jeho členem, avšak za okolností, že traktor bude používat dále pro sebe za mírný poplatek 2.000 Kčs ročně. Když bylo synkovi vesnického boháče vytýkáno, že do družstva nevstoupil jeho otec, který vlastní dosud pozemky, postaral se tento, aby i jeho otec se stal členem JZD I. typu, což mu konečně vyhovovalo, jak se sám vyjádřil: „Vlk se nažere a koza zůstane celá“. Vždyť mu pak chodili na pole pomáhat i členové družstva, když již neměl možnost vykořisťovat služebně. Dnes však poznali družstevníci ve Strážkovicích, kdo to s nimi myslí dobře a kdo je chce vykořisťovat. Proto také pana vesnického kulaka z družstva vyndali a nyní přemýšlejí o tom, zda by nebylo lepší, kdyby přešli na vyšší typ a provedli hospodářsko-technickou úpravu půdy. Věříme, že si to rádně promyslí a pak půjdou společně, ovšem již bez vesnického boháče, vpřed, za mír a socialismus.

Janovský Bořík, taj. OAV NF.

9. Štvavý článek proti rodině Gustava Fackenbergera ze Strážkovic, Zemědělský zpravodaj okresu Trhové Sviny, 8.8.1952; obdobně zaměřená zpráva z téhož časopisu proti Kateřině Řežabové z Jílovic z 15.8.1952.

prahudě. pro- sazen orie. ýky. lžku Va-
leh so- y- ad vé a- su k- f- i- t-
vin, aby mohli společně ustájit dobytek a zvyšovat jeho užitek. V Pláskovicích bylo dobytek, aby mohli zvyšovat jeho užitek.

Ostre bojovat proti kulackým živlům na Trhosvinensku

V Radosticích na Trhosvinensku je již druhý rok přípravný výbor jednotného zemědělského družstva. Nepodařilo se však dosud získat malé a střední rolníky k získání pro družstevní myšlenku, aby byla členská základna družstva rozšířena a aby došlo k přechodu na vyšší typ. A základ nezdaru celé práce je u vesnického boháče Františka Šimka, kterého před veřejností nedokázali odhalit ani soudruzi v organizační straně, ani pracovníci národního výboru.

Vesnický boháč čínska nespí a snaží se narušovat práci v družstvu. Za kapitalistické republiky zaměstnával Šimek dvě služebné, samozřejmě, sám nepracoval, ale s nimi zacházel hrubě a často je o hladu nutil do práce. Nakonec jim vždy upíral jejich žebračskou mzdu, na kterou čekaly na konci roku. A proto že v funkcionářem agrární strany, měla mu patřit celá obec, propaguje v práci heslo svého přítele, agrárního senátora Krojehera: člověk, který nemá peníze, nemá u mně ceny.

Však to dokazoval celým svým postojem k pracujícím a především k těm, které nutil ke dřině na svých hektarech. A stejně jako ti ostatní kulaci a vydrůdšáci naší vesnice, byl i on za okupace agilním příslušovatelem okupantů a vyznačuje se onou pravou moravcovskou lojalitou, které se především učil od „svého“ ministra Hrubého.

Sami fašistické nacisty jej vedli v patrnosti jako člověka nacismu oddaného, spolehlivého a pomáhal mu, aby se v této době uchoпил funkci v obci. Dodávky pro nacisty plnil kulak Šimek dobře, dostával za ně subvence, aby si mohl stavět byt.

Jeho vykořisťovatelské a opravdu dalekosáhlé vydrůdšácké plánování mu překazilo vítězství pracujícího lidu v únoru 1948. A nevíte, jak malý. Vždyť ještě po květnovém vítězství, kdy vstoupil do lidové strany, se ujal v obci předsednictví v MNV, vedení záložny (samozřejmě a především) a mnoha dalších funkcí. A na práci si dovedně zajišťoval zajatce. V kampaňce si ještě v té době nechal viset znak národního sourozenství, aby mu nebylo tak teskně po okupaci, která mu vynášela a podporovala jeho obohacování. Po únoru tedy kulak Šimek z Radostic změnil svůj legální záškodnickou činnost v rozbižečskou činnost ilegální.

Velmi dobře si rozuměl se členy protistátní skupiny Ivo Šimka, Kováře a Šplauera, až do jejich zatčení. A jeho chytráctví sahá tak daleko, že si kolem sebe vytváří skupinku stejně smýšlejících kumpánů, z nichž jano ještě dnes dodávkové povinnosti.

V jednotném zemědělském družstvu by kulakovi Františkovi Šimkovi z Radostic taková chytrácká praxe nevyšla. A tak bojuje všemi špinavými kulackými prostředky proti jeho upevnění.

V Radosticích jsou poctiví pracující rolníci, kteří se nebáli a nebojí ukázat na tohoto rolnického kulaka. Je ovšem třeba, aby národním výboru, ve vesnické organizační straně ostře a rázně pomáhali odhalení kulaka Šimka před celou veřejností. Aby společně účinnou masovou politickou prací nastoupili v novém roce do boje za upevnění družstva, aby poslední rok Gottwaldovy přítelky i v Radosticích na Trhosvinensku přinesl bohaté úspěchy společného družstevního hospodaření.

BOŘIVOJ JANOVSKÝ,
dopisovatel JP. Trhové Sviny.

10. Článek Bořivoje Janovského proti sedláku Františku Šimkovi z Radostic, Jihočeská pravda, 16.1.1953.

U s n e s e n í

Tato rozhodnutí nabývá právní moci
 dne 22. III. 1991
 Okresní soud v Českých Budějovicích
 dne 22. III. 1991

Okresní soud v Českých Budějovicích rozhodl v neveřejném zasedání dne 18.3.1991 dle § 2 odst. 2 zák.č.119/90 Sb. o soudní rehabilitaci t a k t o :

Ustanovením § 2 odst. 1 písm. c) zák.č. 119/90 Sb. o soudní rehabilitaci byl z r u š e n rozsudek okresního soudu v Trhových Svíněch ze dne 3.9.1951 č.j. T 73/51-51 ve spojení s usnesením krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3.10.1951 č.j. 2 Tk 143/51-68, jímž byli obvinění Jan M a ě í , nar. 19.8.1895 ve Slavčici u Trhových Svínů uznán vinným tr. činem sabotáže podle § 85 odst. 1 písm. a) tr. zák. z roku 1950 a odsouzen za to k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 2 roky, ke ztrátě čestných práv občanských na 5 roků s tím, že bylo vysloveno propadnutí celého jmění obviněného, Marie M a ě í , nar. 24.8.1901 v Těšínově u Trhových Svínů uznána vinnou trestným činem sabotáže podle § 85 odst. 1 písm. a) tr. zákona z roku 1950 a odsouzena za to k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 1 rok, ke ztrátě čestných práv občanských na 5 roků za současného vyslovení propadnutí celého jmění obviněné.

Současně byla z r u š e n a všechna další rozhodnutí v téže trestní věci, která na zrušená rozhodnutí obsahově navazovala. Všechna rozhodnutí byla zrušena k datu, kdy byla vydána.

Podle § 2 odst. 2 zák. č. 119/90 Sb. se z a s t a v u j e trestní stíhání Jana Mačiho a Marie Mačí pro trestný čin sabotáže podle §85 odst. 1 písm. b) tr. zák. z roku 1950, kterého se měli dopustit tím, že v roce 1950-1951 oba obvinění v Čerejově porušovali povinnosti svého povolání samostatným zemědělcům, své povinnosti obcházelí případně se dopouštěli jiného jednání v úmyslu mařit nebo ztěžovat provádění nebo plnění jednotného hospodářského plánu na úseku zemědělské výroby.

O d ů v o d n ě n í

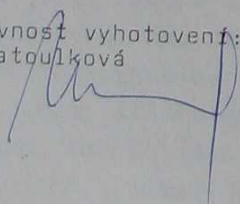
Ustanovením § 2 odst. 1 písm. c) zák. č. 119/90 Sb. o soudní rehabilitaci byla k datu vydání zrušena pravomocná odsuzující soudní rozhodnutí vyhlášení v době od 25.2.1948 do 1.1.1990 za skutek, který byl kvalifikován podle vpředu uvedených zákonných ustanovení, která jsou uvedena v § 2 odst. 1 zák. č. 119/90 Sb. Současně byla zrušena všechna další rozhodnutí v téže trestní věci, která na tato zrušená rozhodnutí obsahově navazovala. O účasti na rehabilitaci rozhodl soud i bez návrhu (§ 2 odst. 2 cit. zákona). Jelikož soud shledal, že výše uvedený odsouzený je účasten soudní rehabilitace, deklaroval, že dřívější soudní rozhodnutí byla zákonem zrušena a trestní stíhání obviněného podle § 2 odst. 2 zák. č. 119/90 Sb. zastavil.

P o u ě e n í : Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost do tří dnů od oznámení usnesení ke krajskému soudu v Českých Budějovicích prostřednictvím okresního soudu v Českých Budějovicích ve dvojím vyhotovení. Prokurátor může proti tomuto usnesení podat ve lhůtě 60 dnů ode dne jeho oznámení námítky, o kterých by rozhodoval Nejvyšší soud České republiky v Praze.

V Českých Budějovicích dne 18.3.1991

JUDr. Zdeněk M e l i c h a r , v.r.

Za správnost vyhotovení:
Pavla Matoušková

13. Rehabilitace manželů Mačí, 18.3.1991, SOkA České Budějovice, fond A47 Okresní soud Trhové Sviny, karton č. 312.

Zpráva pro KNV družstevní oddělení.

Stav v JZD k 30.X.1953.

JZD III. typu	počet členů:	
JZD Branišovice	27	JZD, která podepsala III. typ ale všichni členové odmítli členství ve III. nebo II. typu.
JZD Mokřý Lom	24	
JZD Ločnice	20	
JZD Dobrk. Lhotka	15	
JZD Mezileší	26	
JZD Kondrač	45	
JZD Kamenná	32	
JZD Meziluží	17	
JZD Horní Stropnice	19	
JZD Údolí	24	
JZD Nové Hřady	16	
JZD Štipton	41	
JZD Pěčín	11	
JZD Bynov	15	
JZD Šalmanovice	26	
JZD Žár	18	
JZD Žumberk	20	
JZD Rankov	30	
JZD Strážkovice	30	
JZD Komáříce	20	
JZD Strážov	37	
JZD celkem	513 členů	
		JZD Pašínovice členů 38
		JZD Trocnov " 20
		JZD Ledenice " 26
		JZD Jedovčany " 11
		JZD Nesmen " 38
		JZD Něchov " 18
		JZD Radostice " 32
		JZD Třebeč " 15

		198 členů
		JZD Vlachovice 14 "

		212 členů

2./ JZD ve kterých došlo k vystupování členů.

JZD III. typu	podalo odhlásku	bylo vyloučeno	vystoupilo bez dodržení stanov
JZD Třebeč	15	0	15
JZD Pašínovice	10	0	38
JZD Trocnov	0	0	20
JZD Ledenice	0	0	26
JZD Jedovčany	11	0	11
JZD Nesmen	0	0	38
JZD Něchov	4	0	18
JZD Vlachovice	10	0	14
JZD Strážkovice	4	14	4
JZD Štipton	5	2	5
JZD Bynov	16	2	4 po dodržení stanov
JZD Šalmanovice	4	0	0
JZD Žár	22	0	2
JZD Nové Hřady	2	0	0
JZD Meziluží	2	0	2 bez dodržení stanov
JZD Kondrač	3	0	0
JZD Pěčín	6	0	0
JZD Rankov	4	2	4
JZD Strážov	5	0	5
JZD Branišovice	6	0	1
JZD Dobrkov. Lhotka	2	0	2
JZD Žumberk	4	0	2
JZD Údolí	5	0	0

14. Zpráva ONV Trhové Sviny pro KNV České Budějovice o postupu združstevňování v okrese, 1953. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 84.

2

Slavče dne 16. 6. - 55.
P. 157/11

věc: Mačí Jaroslav Slavče čp. 16.

Okresní národní výbor
Trhové Sviny

Zemědělský odbor.

Rada MNV Slavče dle usnesení pléna
ze schůze dne 11. 6. - 55.

dala výměr do 15. 6. aby nazážel
brambory, a ten aby zášel do dnešního

dne brambory nezášel ani ten nezšel.

Uterý večer 14. 6. přišel na MNV.

Když mu tam dáme dobytek

že ho krmít nebude, a řekl zavítám
to byla jeho řeč. nemalyte se

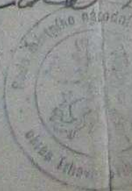
s kulákem a žádáme aby přišel

před prokuráturu, to jest v obotás

30. q. brambor necha schut. kde je

oně bída. žádá MNV Slavče zakroemí

Mačí Jaroslava

Urdafar
Předvedez

15. Udání MNV Slavče na Jaroslava Mačí, 1955. SOkA České Budějovice, fond A47
Okresní soud Trhové Sviny, karton č. 317.

Trhových Svíněch 16. února 1952.

S p ě c h á !

Všem M N V v okrese !

Věc: seznam vesnických boháčů.

Okresní národní výbor referát III. v Trh.Svíněch žádá tímto, aby MNV ve svých radách projednaly a sestavily jmenný seznam všech vesnických boháčů připadajících v úvahu pro vyřazení ze zásobování. Jako pomůcka k odhalení těchto je charakteristika vesnického boháče v úředním listě č. 302 ze dne 28.XII.1951. V seznamu uveďte jméno a příjmení, zaměstnání, na př. rolník o výměře, soukromý živnostník, atd, stáří

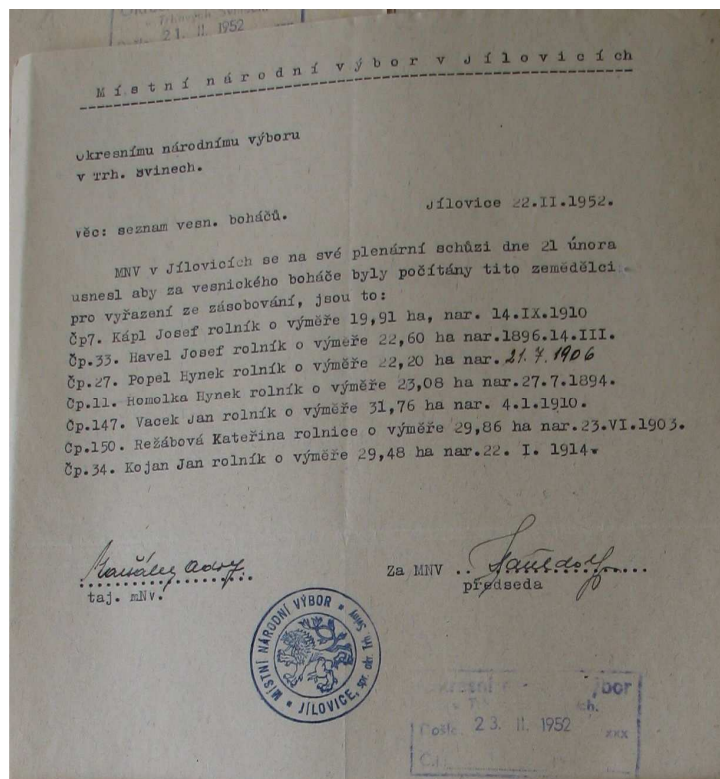
Tento seznam zašlete s urychlením nejpozději do 23.II.1952 na ONV, ref. III.

Referent ONV

V Z. :

Lexa v.r.

16. Příkaz pro rady MNV okresu - vypracování seznamů vesnických boháčů, 1952. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.

17. Hlášení MNV Jílovic ve věci vesnických boháčů, 1952. SOKA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.

Martin Kouba,
rolník,
B u d ě j o v i c e

v Bukvici dne 9. prosince 1953.

Konisi pro skromní činnosti národních výborů
při skromném národním výboru

v Trhových Svinech.

Vše: Martin Kouba - označení vesnickým bohatěm.

JA, podepsaný zemědělec Martin Kouba, bytem v Bukvici, okres Trhové Sviny, byl jsem označen v polovině března letošního roku na vesnického bohatě. Proti tomuto spáření okresního národního výboru podal jsem odvolání dne 30. III. 1953, na které mě neplyla vůbec odpověď. Pa několik urgencech na ONV během roku mě byla dne 9. II. 1953. odloženo, že mě odvolání na ONV vůbec není. Proto podávám toto znovu a to z těchto důvodů:

Jsem vlastněkem spolu se svou manželkou a synem výměry 16,35 ha zemědělské půdy, z kteréžto výměry máleli mě a manželce 4,85 ha a zbytek pak mému synu Jaroslavu Koubovi.

Ani já a oběma na tuto výměru neměl bych býti označováni na vesnického bohatěm.

Jestliže mám důvod pro toto označení spočívá v tom, že jsem v dřívějších letech zaměstnával pracovní síly, jest možno jejich výsledkem prokázati, že jsem se choval jako vykořisťovatel těchto pracovních sil, něžní zopak tyto byly se mnou jako zaměstnavatelem spokojeny.

Málo proto důkaz výsledkem bývalých pracovních sil u mne zaměstnaných a to: Marie Matoušková, provdaná Petráková, bytem v Bukvici, dále Marie Koubová, provdaná Fraňková, bytem v Olešnici, a Cecilie Hlavová, provdaná Kubíčková, bytem u pana Tanka v Mezileci, kteréž mnebu doveděti, že jsem a nikdy vždy službu jednal a ani byli se mnou spokojeni.

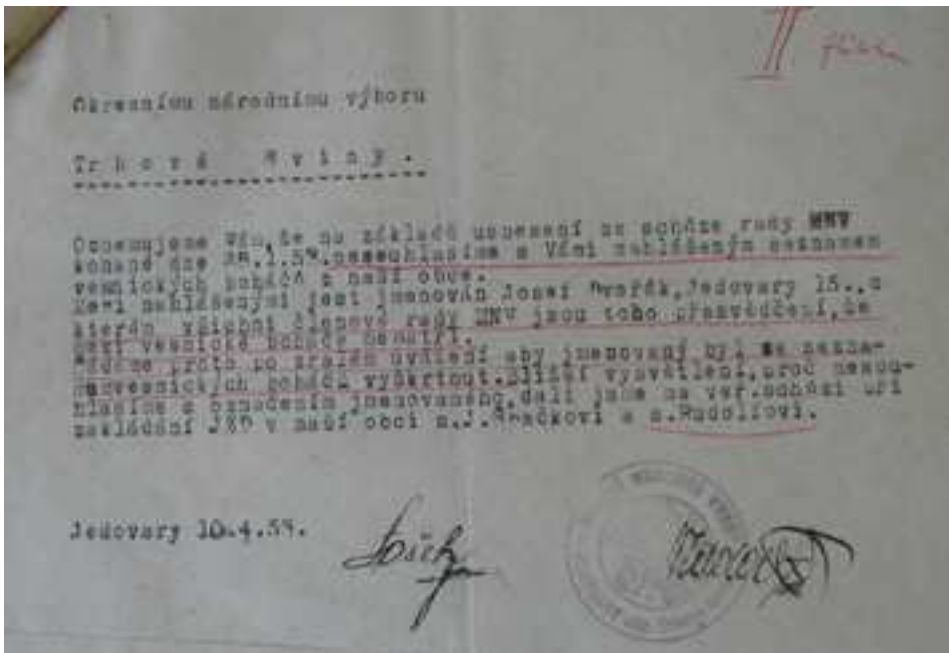
Jako další důvod uvádím, že od roku 1945 plním řádně veškeré dodávkové povinnosti, a žež je viděti můj dobrý úmysl přispěti k plnění pětiletého plánu v zemědělství. Jako doklad uvádím, že po všech letech jsem měl povolenou domácí pořádku. Dále uvádím, že jsem nebyl trestán jak pro neplnění dodávkových povinností ani jinak.

Z těchto důvodů prosím, aby výše uvedené rozhodnutí bylo přezkoušeno a já se seznamu vesnických bohatěm vyřknut.

Mému zdraví

Martin Kouba

18. Odvolání proti označení vesnickým bohatěm, 1953. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.

19. Odvolání proti označení vesnickým boháčem, 1953. SOkA České Budějovice, fond A15 ONV Trhové Sviny, karton č. 97.

ZEMĚDĚLSKÝ ZPRAVODAJ

OKRESU TRHOVÉ SVINY

Okresní národní výbor v Trhových Svinech.

Poštovně paušalováno.

Ročník IV. - Číslo 24.
Dne 4. září 1954.
Vydává ONV Trhové Sviny. - Cena 10 hal.

SPLNĚNÍM všech státních dodávek zajistíme výživu našeho národa a vytvoříme předpoklady pro další snížení cen

Proč bychom se netešili, když dodávky jsme splnili

Družstevníci, zemědělci, občané!

V neděli dne 12. září koná se v obci okr. dožínková slavnost, která bude spojena se zemědělskou výstavou a kde budete mít možnost nakoupit si přebytky zemědělské výroby, textil, obuv a jiné věci denní potřeby.

Mali a střední zemědělci! Spíňte urychleně veškeré

dodávky státu, aby na slavnosti mohlo být radostně oznámeno, že zemědělci v našem okrese splnili své povinnosti jako první v kraji a abychom mohli slavnostně vyhlásit nejlepší JZD, obce i jednotlivce ve splnění a překročení dodávek.

Přijďte všichni společně se radovat a manifestovat za světový mír, za socialismus a za rozkvetlých jižních Čech.

Tabule cti

Čest a sláva zemědělcům, kteří vzorně plní svoje dodávky:

Karel Kováč z Trhouně čp. 18, výměra 7,65 ha zemědělské půdy, splnil již dodávku všeho druhu masa, vajec, sena, obilí, předal 1.100 litrů mléka.

Jan Kříž z Pašínovic čp. 13, výměra 11,08 ha zemědělské půdy, má takéž veškeré produkty řádně splněné a na volný trh dodal 1 vepře a 1 jalovici.

Roman Bieck z Borovan čp. 42, výměra zemědělské půdy 8,05 ha, veškeré produkty řádně splněny, dal na volný trh kus hovězího dobytka, 200 kg žita a dodává na volný trh mléko.

Jan Škopek ze Strážkovic čp. 13, výměra 7,44 ha zemědělské půdy, má takéž veškeré produkty řádně dodány.

JZD Dobrkovská Lhotka nejlepší ve výkupu

Stalo se již zvykem, že naše JZD se vždy při zahájení výmlatu předstihují, které první splní dodávku obilí. Letos to byli družstevníci z Dobrkovské Lhotky, kteří již 22. 8. 1954 splnili dodávku obilí na 100%.

Také JZD Kamenná, Zámberk splnila svou dodávku na 100%. Následují JZD Mezluží, Komáříce, Rankov, Střížov, Mokrá Lom, Žár, Šalmanovice, Branšovice, Ločnice, Úhoň a Koudař. Není třeba hovořit o radostném pocitu našich družstevníků, kteří pracovali bez oddechu po několik týdnů, jen aby státní nezaplátil nic dlužní. Družstevníci vědí, že naše obilí je obilí mírové. Dostane je od nich lid, který v naší zemi buduje socialismus. Sklidili a odevzdali je v době kdy v západních kapitalistických státech se váleční zvířata chytají všemi směry proti našemu lidu. Chtěli marněji sloužit nad sílu války je vůle mírumilovných lidí a družstevníků a všichni poctiví zemědělci a píněním dodávkových povinností odpovídají na různé balonkové akce západních kapitalistů. Tak odpovídají emigrantským zrádcům a i na hloupé zvanění „Svobodné Evropy“.

Obec Vysná splnila dodávku obilí již 22. 8. 1954 na 102%.

Za Vysňou jsou nejlepší ve výkupu obce Kebabny, Todně, Slavče, Nesměň, Otěvěk, Ostrolov Újezd, Veverí a řada dalších, zatím co nejhorší jsou obce Štípoň, Pěcin a některé další, které se ve výkupu opožďují. Jistě i zde se s tímto nedostatkem vypořádají a ve stanoveném termínu svou povinnost splní, jako to činí naše JZD, která svou povinnost v dodávce obilí takřka již splnila, jak nám ukazuje přehled v plnění JZD.

Do boje za rychlé ukončení výkupu obilí

Jeme v plném tempu výkupu obilí. Naš okres, právě tak jako loňského roku v začátku výkupu, je na prvním místě v kraji. To však nás nikterak nesmí v naší práci ukoľebat, ale zavazuje nás, abychom s ještě větším slánem pokračovali ve výkupu, až do zlikvidování všech vyměňovaných povinných dodávek. Zkušenosti a výkupu ukazují, že tam, kde se jde do vesnice, kde se s lidmi hovoří, jde plnění rychle kupředu. To dokázal nakonec i MNV v Trhových Svinech, kde členové MNV měli za úkol každý ve svém volebním obvodu s rolníky hovořit o nutnosti včasné dodávky a následkem toho mohli pak MNV v Trhových Svinech vyhlásit soutěž o splnění dodávek do 2. září 1954.

Také vedoucí žvových sídloček pochopili význam rychlého výkupu a vyhlásili si soutěž o zkrácení výkupního data. Za tím jest nejspíš středisko Trhové Sviny, ale ani ostatní nezůstávají o mnoho pozadu a tak jsme zvědaví, které v soutěži zvítězí.

Z obcí jest na prvním místě obec Vysná, která splnila dodávku zrnin na 102%. Přes 50% mají splněno obce Kebabny, Todně, Slavče, Nesměň, Otěvěk, Ostrolov Újezd, Veverí a řada dalších, zatím co nejhorší jsou obce Štípoň, Pěcin a některé další, které se ve výkupu opožďují. Jistě i zde se s tímto nedostatkem vypořádají a ve stanoveném termínu svou povinnost splní, jako to činí naše JZD, která svou povinnost v dodávce obilí takřka již splnila, jak nám ukazuje přehled v plnění JZD.

Tabule hanby

Nedbale plni svoje dodávky živočišných i rostlinných výrobků tyto rolníci:

Josef Valenta z Bukvice čp. 12, výměra 27,83 ha půdy, který dluží ještě za rok 1953 1369 litrů mléka, 2710 kg brambor, 253 kg masa vepřového, nedodal ani hovězí, ani vejec. Za prvé pololetí 1954 dluží opět dalších 3508 litrů mléka, 500 kg masa.

František Holtnka z Jedovaru čp. 13, dluží za rok 1953 8408 litrů mléka, 472 kg obilí, 894 kg masa. Za prvé pololetí 1954 dluží dalších 4460 litrů mléka, protože od začátku roku dodal pouhých 340 litrů. Dale dluží 532 kg masa vepřového, nedodal ani kilogram, třebaže obhospodaruje 28,16 ha půdy.

Tomáš Franěk z Petrovic čp. 13, výměra 18,34 ha půdy, dluží za loňský rok 1991 litrů mléka a ani ostatní produkty nesplnil. Za prvé pololetí 1954 dluží dalších 2749 litrů mléka, 327 kg masa vepřového, 2154 kusy vajec.

Felix Vilč z Lednice čp. 217, dluží za prvé pololetí loňského roku 1158 litrů mléka, 462 vajec, nedodal ani maso a nesplnil své dodávkové povinnosti ani roku loňského.

20. Titulní strana Zemědělského zpravodaje okresu Trhové Sviny, 4.9.1954.